

ΤΕΚΜΗΡΙΑ

ΑΠΟ ΤΟ ΙΣΤΟΡΙΚΟ ΑΡΧΕΙΟ

Η ΣΥΜΦΩΝΙΑ ΣΥΝΔΕΣΗΣ ΤΗΣ ΕΛΛΑΔΑΣ ΜΕ ΤΗΝ ΕΟΚ

Οι διαπραγματεύσεις
μέσα από το αρχείο
του Ιωάννη Πεσμαζόγλου

Εισαγωγή:
Ειρήνη Καραμούζη

ΤΡΑΠΕΖΑ ΤΗΣ ΕΛΛΑΔΟΣ
ΕΥΡΩΣΥΣΤΗΜΑ

ΚΕΝΤΡΟ ΠΟΛΙΤΙΣΜΟΥ
ΕΡΕΥΝΑΣ ΚΑΙ ΤΕΚΜΗΡΙΩΣΗΣ

**Η ΣΥΜΦΩΝΙΑ
ΣΥΝΔΕΣΗΣ
ΤΗΣ ΕΛΛΑΔΑΣ
ΜΕ ΤΗΝ ΕΟΚ**

Οι διαπραγματεύσεις
μέσα από το αρχείο
του Ιωάννη Πεσμαζόγλου

ΤΕΚΜΗΡΙΑ ΑΠΟ ΤΟ ΙΣΤΟΡΙΚΟ ΑΡΧΕΙΟ

Υπεύθυνος σειράς: Ανδρέας Κακριδής

Σωκράτης Κοσμίδης (2019), *Ημερολόγιο, 1941-1945. Από την Αθήνα στο Λονδίνο με την εξόριστη κυβέρνηση: ένας υπάλληλος της Τράπεζας της Ελλάδος αφηγείται*. Εισαγωγή-μεταγραφή-σημειώσεις: Άντζελα Καραπάνου.

Κυριάκος Βαρβαρέσος (2019), *Η ελληνική οικονομική κατάσταση. Υπόμνημα προς τον Υφυπουργό Εξωτερικών Dean Acheson, 1946*. Εισαγωγή: Σωτήρης Ριζάς.

Συλλογικό (2022), *Πτυχές της αποκατάστασης των προσφύγων στην Ελλάδα, 1922-1930*. Εισαγωγή: Λένα Α. Κορμά.

ΤΕΚΜΗΡΙΑ
ΑΠΟ ΤΟ ΙΣΤΟΡΙΚΟ ΑΡΧΕΙΟ

Η ΣΥΜΦΩΝΙΑ ΣΥΝΔΕΣΗΣ ΤΗΣ ΕΛΛΑΔΑΣ ΜΕ ΤΗΝ ΕΟΚ

Οι διαπραγματεύσεις
μέσα από το αρχείο
του Ιωάννη Πεσμαζόγλου

Εισαγωγή:
Ειρήνη Καραμούζη

ΤΡΑΠΕΖΑ ΤΗΣ ΕΛΛΑΔΟΣ
ΕΥΡΩΣΥΣΤΗΜΑ

ΚΕΝΤΡΟ ΠΟΛΙΤΙΣΜΟΥ
ΕΡΕΥΝΑΣ ΚΑΙ ΤΕΚΜΗΡΙΩΣΗΣ

Τα βιβλία της σειράς «Τεκμήρια από το Ιστορικό Αρχείο» συνοδεύονται από ηλεκτρονικό παράρτημα, που περιέχει τα φωτογραφικά αντίγραφα του πρωτότυπου αρχαιακού υλικού.

Το ηλεκτρονικό παράρτημα του συγκεκριμένου βιβλίου βρίσκεται αναρτημένο στο διαδίκτυο και είναι ελεύθερα προσβάσιμο στο: <https://doi.org/10.52903/ccrd.d4.2022>

Φωτογραφία εξωφύλλου: Παναγιώτης Παναγάκης

ΚΕΝΤΡΟ ΠΟΛΙΤΙΣΜΟΥ, ΕΡΕΥΝΑΣ ΚΑΙ ΤΕΚΜΗΡΙΩΣΗΣ

Επιστημονική επιμέλεια: Ανδρέας Κακριδής

Γλωσσική επιμέλεια: Ευτυχία Παναγιώτου, Ευρυδίκη Δεληγιάννη

Γραφιστικός σχεδιασμός: Έφη Παναγιωτίδη

Εκτύπωση και βιβλιοδεσία: Ίδρυμα Εκτύπωσης Τραπεζογραμματίων και Αξιών της Τράπεζας της Ελλάδος

ΤΡΑΠΕΖΑ ΤΗΣ ΕΛΛΑΔΟΣ

Κέντρο Πολιτισμού, Έρευνας και Τεκμηρίωσης

Ελ. Βενιζέλου 21, 102 50 Αθήνα

Τηλ.: 210 320 3562

ISBN: 978-618-5536-25-1 (print)

ISBN: 978-618-5536-90-9 (online) | <https://doi.org/10.52903/ccrd.d4.2026>

ISSN: 2732-8384

© Δεκέμβριος 2022 – ΤΡΑΠΕΖΑ ΤΗΣ ΕΛΛΑΔΟΣ

Τα έσοδα από την πώληση αυτού του βιβλίου διατίθενται εξ ολοκλήρου σε φιλανθρωπικούς σκοπούς.

Περιεχόμενα

Πρόλογος	11
Εισαγωγή	17
Το πρόσωπο: Ιωάννης Σ. Πεσμαζόγλου	17
Η ιστορία της ευρωπαϊκής ενοποίησης	20
Η γέννηση της ΕΟΚ	24
Η Ευρώπη και η θέση της Ελλάδας	27
Φάση πρώτη: διερευνητικές επαφές και η στρατηγική της Ελλάδας	29
Φάση δεύτερη: η κύρια διαπραγμάτευση	37
Οι διαπραγματεύσεις στο χείλος του γκρεμού	43
Αλλαγή πλεύσης, 1961	47
Συμπεράσματα	49
Βιβλιογραφία	52
1. Αίτημα σύνδεσης της Ελλάδας με την ΕΟΚ	57
1.1. Απόσπασμα πρακτικών Συμβουλίου ΕΟΚ, 25 Ιουλίου 1959	57
1.2. Επιστολή Walter Hallstein, 30 Ιουλίου 1959	58
2. Η πρώτη φάση των διαπραγματεύσεων	61
2.1. Απόρρητο σημείωμα Ι. Πεσμαζόγλου, 18 Σεπτεμβρίου 1959	61
2.2. Απόρρητο υπόμνημα Ι. Πεσμαζόγλου, 4 Δεκεμβρίου 1959	72
2.3. Απόρρητο σημείωμα Ι. Πεσμαζόγλου, 23 Δεκεμβρίου 1959	80
2.4. Σημείωμα Ι. Πεσμαζόγλου και Ν. Κυριαζίδη, 5 Ιανουαρίου 1960	91
3. Η δεύτερη φάση των διαπραγματεύσεων	99
3.1. Απόρρητη αναφορά Ι. Πεσμαζόγλου, 12 Μαΐου 1960	99
3.2. Απόρρητη αναφορά Ι. Πεσμαζόγλου, 25 Μαΐου 1960	107

3.3. Απόρρητη αναφορά Ι. Πεσμαζόγλου, 29 Αυγούστου 1960	119
4. Οι διαπραγματεύσεις ανά χώρα-μέλος της ΕΟΚ	125
4.1. Σημείωμα για τη στάση απέναντι στο Βέλγιο, 11 Ιουνίου 1960	125
4.2. Σημείωμα για τη στάση απέναντι στην Ολλανδία, 11 Ιουνίου 1960	126
4.3. Σημείωμα για τη στάση απέναντι στη Γερμανία, 11 Ιουνίου 1960	127
4.4. Σημείωμα για τη στάση απέναντι στην Ιταλία, 11 Ιουνίου 1960	129
4.5. Σημείωμα για τη στάση απέναντι στη Γαλλία, 11 Ιουνίου 1960	132
5. Σχέδιο Συνθήκης και διαπραγματευτικές εκκρεμότητες	137
5.1. Απόρρητο υπόμνημα Ι. Πεσμαζόγλου, 20 Οκτωβρίου 1960	137
5.2. Σημείωμα Ι. Πεσμαζόγλου, 27 Οκτωβρίου 1960	146
5.3. Πρακτικό συνεδρίασης Οικονομικής εξ Υπουργών Επιτροπής, 5 Δεκεμβρίου 1960	158
6. «Διαπραγματεύσεις εις αδιέξοδον»	171
6.1. Τηλεγράφημα Ι. Πεσμαζόγλου, 17 Δεκεμβρίου 1960	171
6.2. Σημείωμα Ι. Πεσμαζόγλου, 2 Ιανουαρίου 1961	173
6.3. Σημείωμα Ι. Πεσμαζόγλου, 4 Ιανουαρίου 1961	177
6.4. Σημείωμα Ι. Πεσμαζόγλου, 10 Ιανουαρίου 1961	182
6.5. Απόρρητο σημείωμα Ι. Πεσμαζόγλου, 17 Ιανουαρίου 1961	185
7. Προς τη λύση	189
7.1. Σημείωμα Ι. Πεσμαζόγλου, 2 Φεβρουαρίου 1961	189
7.2. Σημείωμα Ι. Πεσμαζόγλου, 11 Φεβρουαρίου 1961	194
8. «Μέχρι βαθείας νυκτός»	199
8.1. Κρυπτογράφημα Ι. Πεσμαζόγλου και Θ. Χρηστίδη, 23 Μαρτίου 1961	199
8.2. Κρυπτογράφημα Ι. Πεσμαζόγλου, 25 Μαρτίου 1961	201
8.3. Κρυπτογράφημα Ι. Πεσμαζόγλου, 30 Μαρτίου 1961	205
8.4. Κρυπτογράφημα Ι. Πεσμαζόγλου, 30 Μαρτίου 1961	206

9. «Ανώδυνες τροποποιήσεις» και τελική έγκριση	209
9.1. Απόρρητο έγγραφο Ι. Πεσμαζόγλου, 10 Μαΐου 1961	209
9.2. Απόρρητο έγγραφο Ι. Πεσμαζόγλου, 11 Μαΐου 1961	212
9.3. Απόρρητο τηλεγράφημα Ι. Πεσμαζόγλου, 30 Μαΐου 1961	216
10. Επίσημη υπογραφή Συμφωνίας Σύνδεσης	219
10.1. Λόγος Ludwig Erhard, 9 Ιουλίου 1961	219
10.2. Κοινόν Ανακοινωθέν, 9 Ιουλίου 1961	223

Πρόλογος

Στη συλλογική μνήμη για τη διαδρομή της Ελλάδας προς την ευρωπαϊκή ολοκλήρωση, η Συμφωνία Σύνδεσης του 1961 επισκιάζεται συνήθως από την πλήρη ένταξη της χώρας στην ΕΟΚ, το 1981. Παρ' ότι εύλογη σε συμβολικό επίπεδο, αυτή η διαφορά έμφασης αδικεί τη Συμφωνία Σύνδεσης, τόσο ως πολιτική πρωτοβουλία όσο και ως διπλωματικό εγχείρημα.

Από πολιτική άποψη, η Συμφωνία Σύνδεσης ενσάρκωνε μια θεμελιώδη επιλογή για τον στρατηγικό προσανατολισμό της χώρας στο διεθνές περιβάλλον και μια απόπειρα εξισορρόπησης της αμερικανικής επιρροής. Η Συνθήκη Προσχώρησης του 1979 ήρθε απλώς να επαληθεύσει την απόφαση που είχε ληφθεί δύο δεκαετίες νωρίτερα. Από διπλωματική άποψη, η Σύνδεση αποτέλεσε εξαιρετικά πολύπλοκο εγχείρημα. Η Ελλάδα ήταν η πρώτη χώρα που συνδεόταν με την Ευρωπαϊκή Κοινότητα των «Εξι» (Γαλλία, Δ. Γερμανία, Ιταλία, Βέλγιο, Ολλανδία και Λουξεμβούργο), όχι όμως και η μόνη που είχε εκδηλώσει συναφές ενδιαφέρον. Οι ελληνικές διαπραγματεύσεις αποτελούσαν δοκιμή για τους νεοσύστατους ευρωπαϊκούς θεσμούς, αλλά και οδηγό για τη μεταχείριση μελλοντικών υποψήφιων χωρών, όπως η Τουρκία και η Ισπανία, που είχαν ήδη προσεγγίσει τις Βρυξέλλες. Έτσι, στο τραπέζι των συζητήσεων δεν βρέθηκαν μόνο έξι συν μία χώρες με ετερόκλητα πολιτικά και οικονομικά συμφέροντα, αλλά και οι εμπορικοί εταίροι, δυνητικοί ανταγωνιστές και μελλοντικοί κοινοτικοί εταίροι τους. Οι αισιόδοξες αρχικές εκτιμήσεις για ολοκλήρωση των διαπραγματεύσεων «εντός των επομένων τριών έως πέντε μηνών» (Τεκμήριο 2.1, σελ. 61) δεν άργησαν να διαψευστούν. Τελικά, από την υποβολή της αίτησης ένταξης έως την υπογραφή της Συμφωνίας Σύνδεσης, μεσολάβησαν δύο ολόκληρα χρόνια.

Γιατί άραγε; Ποιο ήταν το ακριβές περιεχόμενο των διαπραγματεύσεων; Ποια ήταν τα πιο επίμαχα σημεία, το διπλωματικό παρασκήνιο, οι κρίσεις και οι ανατροπές; Ποιοι ήταν οι βασικοί παίκτες και τι παζάρια χρειάστηκαν για να καταλήξουμε στην περίφημη Συμφωνία των Αθηνών, τον Ιούλιο του 1961; Στις σελίδες που ακολουθούν καταβάλλεται προσπάθεια να απαντηθούν αυτά τα ερωτήματα, αξιοποιώντας το προσωπικό αρχείο του επικεφαλής της ελληνικής διαπραγματευτικής ομάδας Γιάγκου Πεσμαζόγλου. Πρόκειται για το πρώτο βιβλίο της σειράς

«Τεκμήρια από το Ιστορικό Αρχείο» που αξιοποιεί ανέκδοτο υλικό από το αρχείο του επιφανούς πρώην Υποδιοικητή της Τράπεζας της Ελλάδος, ακαδημαϊκού και πολιτικού, το οποίο φυλάσσεται στο Ιστορικό Αρχείο του Ιδρύματος. Η αναπληρώτρια καθηγήτρια ιστορίας του Πανεπιστημίου Sheffield και του American College of Greece Ειρήνη Καραμούζη αφηγείται την εξέλιξη των διαβουλεύσεων μέσα από δεκάδες έγγραφα και φωτογραφίες από το Αρχείο Πεσμαζόγλου, εντάσσει την ελληνική περίπτωση στο διεθνές της πλαίσιο και ρίχνει φως σε αθέατες πλευρές της διαπραγματεύσεως.

Ορισμένες από αυτές ενδέχεται να ξενίσουν τους αναγνώστες. Όλοι γνωρίζουμε ότι η ευρωπαϊκή ενοποίηση υπηρετεί μεν πολιτικούς στόχους, αλλά χρησιμοποιεί κατεξοχήν οικονομικά μέσα: η ΕΟΚ ξεκίνησε ως τελωνειακή ένωση, δηλαδή ως ενιαία αγορά με κοινό εξωτερικό δασμολόγιο. Έτσι, ο πυρήνας των διαπραγματεύσεων για τη Συμφωνία Σύνδεσης αφορούσε τους όρους πρόσβασης μιας αναδυόμενης οικονομίας, όπως ήταν η Ελλάδα, στην Κοινή Αγορά έξι βιομηχανικά ανεπτυγμένων χωρών της Δυτικής Ευρώπης. Συνεπώς, πολλοί ενδεχομένως να εκτιμούν ότι οι διαπραγματεύσεις επικεντρώθηκαν στους κινδύνους εξόντωσης της νεοφυούς ελληνικής βιομηχανίας από τον ευρωπαϊκό ανταγωνισμό. Αυτός ήταν άλλωστε ο πυρήνας της κριτικής που ασκούσε η Ενιαία Δημοκρατική Αριστερά (ΕΔΑ), ως αξιωματική αντιπολίτευση, στην κυβέρνηση Καραμανλή, όταν επικαλείτο την εικόνα μιας Ελλάδας «στον λάκκο των λεόντων» – για να δανειστούμε την περίφημη φράση του βουλευτή της Ηλία Ηλιού. Υπό αυτό το πρίσμα, η καθυστέρηση των διαπραγματεύσεων θα μπορούσε να προέλθει από διαφωνίες σχετικά με την ετοιμότητα της ελληνικής οικονομίας να δεχτεί τις ευρωπαϊκές εισαγωγές.

Η πραγματικότητα, όπως προκύπτει από τις απόρρητες εκθέσεις της ελληνικής αντιπροσωπείας προς την κυβέρνηση Καραμανλή, είναι αρκετά διαφορετική. Στον πυρήνα της διαπραγματεύσεως βρέθηκαν εξαρχής τα αγροτικά προϊόντα, τα οποία προκάλεσαν και τις μεγαλύτερες συγκρούσεις. Η ελληνική πλευρά διεκδικούσε την εξομείωση των ελληνικών εξαγωγών με τα γεωργικά προϊόντα των Έξι. Έτσι, προκάλεσε την αντίδραση χωρών όπως η Ιταλία, που ήθελαν να ευνοήσουν τους δικούς τους αγρότες. Διεκδικούσε την αύξηση της φορολογίας στα προϊόντα τρίτων, όπως τα αμερικανικά καπνά, για να ευνοηθούν οι Έλληνες παραγωγοί. Αυτό την έφερε σε σύγκρουση με τις

καπνοβιομηχανίες της ΕΟΚ και τα αμερικανικά συμφέροντα καπνού. Διεκδικούσε επίσης την ισότιμη συμμετοχή της στη διαμόρφωση της κοινής αγροτικής πολιτικής της ΕΟΚ, διατηρώντας για τον εαυτό της το δικαίωμα ειδικών συμφωνιών με άλλες χώρες, για την προώθηση των αγροτικών της προϊόντων. Διεκδικούσε και δεσμεύσεις για την άμεση προώθηση και επαύξηση των ελληνικών εξαγωγών αγροτικών προϊόντων στις χώρες των Έξι.

Όχι πως δεν υπήρξαν άλλα σημεία τριβής και αποκλίσεις: όπως αναδεικνύουν τα τεκμήρια του βιβλίου, το ύψος και οι όροι χρηματοδότησης της ελληνικής οικονομίας, ο μηχανισμός διαιτησίας για την επίλυση διαφορών και η ταχύτητα του δασμολογικού αφοπλισμού στη βιομηχανία αποτέλεσαν επίσης κρίσιμα ζητήματα που επανέρχονταν σε όλη τη διάρκεια των διαπραγματεύσεων. Η αίσθηση που αποκομίζει ο αναγνώστης ωστόσο, είναι ότι η ελληνική πλευρά ήταν διατεθειμένη να επιδείξει μεγαλύτερη ελαστικότητα σε αυτά τα θέματα, παρά στον αγροτικό τομέα που αποτελούσε και τη βασική διαπραγματευτική της προτεραιότητα.

Η στάση αυτή ήταν απόλυτα εύλογη: το 1959, η Ελλάδα ήταν μια φτωχή, αγροτική οικονομία και τα γεωργικά προϊόντα συνέθεταν το 95% των εξαγωγών της. Αντίστροφα, το περιορισμένο φάσμα της ελληνικής μεταποίησης επέτρεπε στη χώρα να συμβιβαστεί με έναν ταχύτερο ρυθμό δασμολογικού αφοπλισμού, περιορίζοντας τις εξαιρέσεις σε εκείνους τους κλάδους όπου η εγχώρια βιομηχανία ανέπτυξε ήδη αξιόλογη δραστηριότητα, όπως η κλωστοϋφαντουργία, τα τρόφιμα και κάποιοι άλλοι αναδυόμενοι κλάδοι. Εξίσου αναμενόμενη ήταν και η στάση των Έξι, που ανησυχούσαν κυρίως για τις επιπτώσεις του ανταγωνισμού από τα ελληνικά αγροτικά είδη – πόσο μάλλον εφόσον οι όποιες παραχωρήσεις προς την Ελλάδα θα επηρέαζαν τις διαπραγματεύσεις με πολύ μεγαλύτερες οικονομίες, όπως η Ισπανία ή η Τουρκία. Έτσι, η Συμφωνία Σύνδεσης κινδύνευσε περισσότερο να ανατραπεί από τα καπνά και τα πορτοκάλια, παρά από διαφωνίες σχετικά με τη βιομηχανική πολιτική της χώρας.

Υπό αυτή την έννοια, το γεγονός ότι το μεγαλύτερο μέρος της ιστοριογραφίας γύρω από τις οικονομικές σχέσεις της Ελλάδας με την ΕΟΚ έχει επικεντρωθεί στο ζήτημα της βιομηχανίας και του δασμολογικού αφοπλισμού μάλλον αντικατοπτρίζει τα ερωτήματα και τις ευαισθησίες των μετέπειτα ερευνητών, παρά τις αντικειμενικές

προτεραιότητες της ελληνικής κυβέρνησης στα τέλη της δεκαετίας του 1950, όταν αποφασίστηκε η Σύνδεση. Η παρατήρηση αυτή υπενθυμίζει τη σημασία της περιοδικής επιστροφής στα αρχεία και τις ιστορικές πηγές, που συχνά μιλάνε με διαφορετικό τρόπο σε κάθε νέα γενιά ερευνητών, ανάλογα με τις προκλήσεις και τα ενδιαφέροντα της δικής τους εποχής.

Προϋπόθεση γι' αυτό τον ιστορικό διάλογο, βεβαίως, είναι η διάσωση του πρωτογενούς υλικού και το άνοιγμα των αρχείων στην έρευνα. Το βιβλίο αυτό δεν θα είχε υπάρξει χωρίς τη φροντίδα της κ. Μιράντας Πεσμαζόγλου, η οποία όχι μόνο διέσωσε και δώρισε το αρχείο του Γιάγκου Πεσμαζόγλου στην Τράπεζα της Ελλάδος, αλλά αφιέρωσε ατέλειωτες ώρες από τον χρόνο της, διευκολύνοντας την επεξεργασία των εγγράφων, τεκμηριώνοντας φωτογραφίες και εμπλουτίζοντας το υλικό με προφορικές μαρτυρίες. Την ευχαριστώ βαθύτατα και ελπίζω αυτό το βιβλίο να είναι το πρώτο από μια σειρά νέων ερευνών που θα αξιοποιήσουν το Αρχείο Πεσμαζόγλου.

Ανδρέας Κακριδής
Επιστημονικός Υπεύθυνος
του Ιστορικού Αρχείου Τράπεζας της Ελλάδος

Εισαγωγή

Ειρήνη Καραμούζη*

Το πρόσωπο: Ιωάννης Σ. Πεσμαζόγλου

Ο Ιωάννης (Γιάγκος) Πεσμαζόγλου γεννήθηκε την 1η Μαρτίου 1918 στη Χίο και μεγάλωσε στην Αθήνα. Σπούδασε στη Νομική Σχολή του Πανεπιστημίου Αθηνών, απ' όπου και απέκτησε διδακτορικό στις Πολιτικές και Οικονομικές Επιστήμες (1945) με θέμα «Αγορά εργασίας και εργατική απασχόλησις». Ακολούθως, συνέχισε τις σπουδές του στο Πανεπιστήμιο του Cambridge, από το οποίο αναγορεύτηκε διδάκτωρ πολιτικών επιστημών. Επιστρέφοντας στην Ελλάδα, εξελέγη υφηγητής Πολιτικής Οικονομίας στη Νομική Σχολή του Πανεπιστημίου Αθηνών το 1950. Στα χρόνια που ακολούθησαν, υπήρξε μέλος της «σιδηράς» διοίκησης της Τράπεζας της Ελλάδος υπό τον Ξενοφώντα Ζολώτα, αρχικά ως οικονομικός σύμβουλος και στη συνέχεια ως Υποδιοικητής της.

Ο Πεσμαζόγλου εμπνεόταν από την κεϋνσιανή οικονομική θεωρία, η μακροοικονομική διάσταση της οποίας έδινε έμφαση στη δημοσιονομική πολιτική. Στον σχεδιασμό της οικονομικής ανάπτυξης και σε ό,τι αφορούσε τη διαχείριση των ελλειμμάτων του εμπορικού ισοζυγίου ήταν ένθερμος υποστηρικτής του εξαγωγικού προσανατολισμού της οικονομίας, παραμένοντας παράλληλα επιφυλακτικός έναντι της υιοθέτησης προστατευτικών μέτρων. Αυτή η πεποίθηση ενίσχυε και τη σταθερή προσήλωσή του στην ανάγκη συμμετοχής της Ελλάδας στις προσπάθειες της Ευρώπης για την επίτευξη τελωνειακής ένωσης, θεωρώντας τις μοχλό πίεσης για την ουσιαστική αναδιάρθρωση της παραγωγής και της οικονομίας της χώρας.¹

Αναγνωρίζοντας την επιστημονική του επάρκεια, ο Πρωθυπουργός Κωνσταντίνος Καραμανλής ανέθεσε στον Ιωάννη Πεσμαζόγλου κεντρικό ρόλο στις διαπραγματεύσεις που αφορούσαν την ευρωπαϊκή

* Θα ήθελα να εκφράσω τις βαθύτατες ευχαριστίες μου στον Παναγιώτη Παναγάκη και τον Ανδρέα Κακριδή για την εμπιστοσύνη που επέδειξαν στο πρόσωπό μου, καθώς και στον ανώνυμο κριτή αλλά και στον Χρήστο Χρηστίδη για τις χρήσιμες παρατηρήσεις τους.

1. Βολουδάκης (2005), σελ. 47-57.

πορεία της χώρας, απόφαση με την οποία ο ίδιος κατέστη βασικός εκπρόσωπος της Ελλάδας σε ένα εξαιρετικά απαιτητικό περιβάλλον. Σύμφωνα μάλιστα με συναφείς μαρτυρίες, η βαθιά γνώση της οικονομικής επιστήμης και η γλωσσομάθειά του συνέβαλαν καθοριστικά στο να κερδίζει άμεσα τον σεβασμό και την αναγνώριση των συνομιλητών του. Σταθερός υποστηρικτής της ιδέας της ευρωπαϊκής ολοκλήρωσης, την οποία θεωρούσε προαπαιτούμενο για την επίτευξη των στόχων που είχαν τεθεί στη μεταπολεμική εποχή, ο Πεσμαζόγλου δεν έπαυε παράλληλα να επιχειρηματολογεί και για τον θετικό αντίκτυπο που θα είχε η ενεργός παρουσία της Ελλάδας στην εν λόγω διαδικασία.

Άλλωστε, η προσήλωσή του στο όραμα μιας ενωμένης δημοκρατικής Ευρώπης αντανακλάται και στη σταδιοδρομία του, που συνδέθηκε άρρηκτα με την πορεία της Ελλάδας σε αυτήν. Ο Πεσμαζόγλου, τον Οκτώβριο του 1957, ως πληρεξούσιος υπουργός κατά τη φάση των συζητήσεων στο πλαίσιο του Οργανισμού Ευρωπαϊκής Οικονομικής Συνεργασίας (ΟΕΟΣ), ενόψει της ελληνικής συμμετοχής στην Ευρωπαϊκή Ζώνη Ελευθέρων Συναλλαγών (ΕΖΕΣ), και στη συνέχεια με την ιδιότητα του αρχηγού της ελληνικής αντιπροσωπείας, αναλαμβάνοντας, τον Σεπτέμβριο του 1959, την ευθύνη των μακρών και επίπονων διαπραγματεύσεων με την Ευρωπαϊκή Οικονομική Κοινότητα (ΕΟΚ), είχε καθοριστική συμβολή στην προώθηση των συμφερόντων της Ελλάδας. Παράλληλα με τις διαπραγματεύσεις, κατέθεσε δημοσίως τις θέσεις του για την πορεία της χώρας, με παρεμβάσεις του στον ελληνικό και τον ξένο Τύπο και με σειρά ομιλιών σε οικονομικούς και πολιτικούς φορείς.

Εφοδιασμένος με ένα σπάνιο μείγμα πολιτικού αισθητηρίου, ρεαλισμού και επιστημονικής κατάρτισης, ο Πεσμαζόγλου εργάστηκε άοκνα στα χρόνια που ακολούθησαν για την πιστή εφαρμογή των συμφωνηθέντων της Σύνδεσης. Όμως, η επιβολή της δικτατορίας των συνταγματάρχων ανέτρεψε πλήρως τα δεδομένα. Έκτοτε, ο εξέχων οικονομολόγος συνηγορούσε στην απόφαση των Ευρωπαϊκών Κοινοτήτων για το πάγωμα της Συμφωνίας Σύνδεσης, αξιολογώντας την ως σημαντικό διαπραγματευτικό εργαλείο εναντίον του στρατιωτικού καθεστώτος. Άλλωστε, κατά τη διάρκεια της επταετίας, ο Πεσμαζόγλου ανέπτυξε έντονη αντιδικτατορική δράση, τόσο μέσω της Εταιρείας Μελέτης Ελληνικών Προβλημάτων (ΕΜΕΠ), όσο και μέσω των παρεμβάσεών του και της στήριξης που παρείχε σε μέλη αντιστασιακών

Εικ. 1. Ο Ιωάννης Σ. Πεσμαζόγλου σε φωτογραφία τραβηγμένη στη Νέα Υόρκη το 1953.
Πηγή: ΙΑΤΕ – Αρχείο Πεσμαζόγλου, Α6-S15-Y1-F2-T18.

οργανώσεων, με αποτέλεσμα να εξοριστεί δύο φορές από το καθεστώς.² Μετά την αποκατάσταση της δημοκρατίας, διαδραμάτισε σημαντικό ρόλο στην προσπάθεια ένταξης της Ελλάδας στην ΕΟΚ, ως επικεφαλής της Μικτής Κοινοβουλευτικής Επιτροπής Ελλάδας-ΕΟΚ, επικροτώντας την επιλογή της κυβέρνησης Καραμανλή, αλλά και ασκώντας συνάμα εποικοδομητική κριτική για την ακολουθούμενη διαπραγματευτική στρατηγική.³ Βουλευτής της Ένωσης Κέντρου από το 1974, επανεξελέγη με την Ένωση Δημοκρατικού Κέντρου (ΕΔΗΚ)

2. Ειδικά για την ΕΜΕΠ, βλ. Σαμίου (2017).

3. Karamouzi (2014), σελ. 26.

το 1977, για να προχωρήσει τελικά το 1979 στη δημιουργία του Κόμματος Δημοκρατικού Σοσιαλισμού (ΚΟΔΗΣΟ), ενός πολιτικού φορέα στον οποίο συσπειρώθηκαν ευρύτερες φιλοευρωπαϊκές δυνάμεις. Φυσιολογική συνέχεια της πολιτικής του σταδιοδρομίας και ολοκλήρωση της συνεισφοράς του στο ευρωπαϊκό γίγνεσθαι ήταν η εκλογή του στο Ευρωπαϊκό Κοινοβούλιο τις περιόδους 1981-1984 και 1989-1994. Το 1992 εξελέγη τακτικό μέλος της Ακαδημίας Αθηνών, της οποίας την προεδρία ανέλαβε το 1996. Απεβίωσε το 2003.⁴

Η ιστορία της ευρωπαϊκής ενοποίησης

Το ιδανικό της ενωμένης Ευρώπης, αν και διαδόθηκε ευρέως μετά τον Δεύτερο Παγκόσμιο Πόλεμο, δεν συνιστά μεταπολεμική σύλληψη· είχε υποστηριχτεί από συγκεκριμένες πολιτικές και κοινωνικές ελίτ ήδη από τον Μεσοπόλεμο. Σε αυτή την περίοδο εντοπίζονται οι απαρχές του πανευρωπαϊκού κινήματος, με επίκεντρο τη δράση του Richard Coudenhove-Kalergi, ενός αριστοκράτη αυστροουγγρικής καταγωγής που υπήρξε ο εμπνευστής και θεμελιωτής της Πανευρωπαϊκής Ένωσης στις αρχές της δεκαετίας του 1920. Λίγα χρόνια αργότερα, το εν λόγω κίνημα θα γνωρίσει την κορύφωσή του μέσα από τις ενέργειες του Γάλλου Υπουργού Εξωτερικών Aristide Briand και του ομώνυμου Σχεδίου για την ένωση της Ευρώπης, το οποίο διατυπώθηκε το 1929. Ωστόσο, όλες οι πρωτοβουλίες που κατέτειναν σε μια ενωμένη Ευρώπη εγκαταλείφθηκαν την επόμενη δεκαετία, μετά την άνοδο των φασιστικών καθεστώτων. Μόνο μετά την οδυνηρή εμπειρία της ήττας και της Κατοχής αυτές οι ιδέες μπόρεσαν να αναδειχθούν εκ νέου. Έτσι, ενώ η ανασυγκρότηση της οικονομίας και η ανοικοδόμηση της κατεστραμμένης Ευρώπης αποτελούσαν αναμφισβήτητα τις βασικές προτεραιότητες κυβερνήσεων και κοινωνιών κατά την πρώτη μεταπολεμική περίοδο, πολλοί άρχισαν και πάλι να υποστηρίζουν δημοσίως το όραμα μιας αυτόνομης ευρωπαϊκής οντότητας.

Το πλέον πειστικό ερώτημα, που ανέκυψε αμέσως μετά το τέλος του Δευτέρου Παγκοσμίου Πολέμου, αφορούσε το μέλλον της Γερμανίας. Επρόκειτο για ένα μείζονος σημασίας πρόβλημα, που έγινε ακόμη

4. Για περαιτέρω βιογραφικά στοιχεία, βλ. το Συλλογικό (2010).

οξύτερο με την έναρξη του Ψυχρού Πολέμου. Έτσι, την ώρα που η Σοβιετική Ένωση παγίωσε τον έλεγχο της στο ανατολικό τμήμα της πρώην γερμανικής επικράτειας, οι Δυτικοί σύμμαχοι (Μεγάλη Βρετανία, ΗΠΑ και Γαλλία) προωθούσαν την υιοθέτηση δημοκρατικών θεσμών και κανόνων ελεύθερης αγοράς στο δυτικό τμήμα, που από το τέλος της δεκαετίας του 1940 εξελίχτηκε στην Ομοσπονδιακή Δημοκρατία της Γερμανίας. Έκτοτε, βασική παράμετρος του γερμανικού ζητήματος ήταν η οικονομική και στρατιωτική ενδυνάμωση της Γερμανίας προς όφελος της Δύσης, με τρόπο που δεν θα όξυνε την ανησυχία των γειτόνων της, πρωτίστως της Γαλλίας.

Σε αυτό το πλαίσιο, και οι Ηνωμένες Πολιτείες υποστήριζαν την πολιτική της ενοποίησης, ως μέσο συμφιλίωσης των παλιών αντιπάλων, προώθησης της ευημερίας και ενίσχυσης της αντίστασης της Δυτικής Ευρώπης έναντι του κομμουνισμού. Παράλληλα όμως, η ταχεία ανασυγκρότηση της Γερμανίας εξυπηρετούσε και άλλες στοχεύσεις, καθώς θα συνέτεινε στον περιορισμό του κόστους διατήρησης αμερικανικών στρατιωτικών δυνάμεων στο έδαφός της, ενώ παράλληλα θα έδινε το μήνυμα για την οικονομική ανάκαμψη ολόκληρης της Ευρώπης. Άλλωστε, για τους Αμερικανούς, μια αδύναμη Γερμανία ισοδυναμούσε με μια αδύναμη Δυτική Ευρώπη.

Πώς θα μπορούσε όμως να υλοποιηθεί αυτή η στρατηγική επιλογή των Ηνωμένων Πολιτειών; Μέσω ενός βασικού εργαλείου της αμερικανικής εξωτερικής πολιτικής στην Ευρώπη: του Σχεδίου Μάρσαλ (Marshall Plan).⁵ Το 1948, το Σχέδιο Μάρσαλ άρχισε να υλοποιείται με την ίδρυση του Οργανισμού Ευρωπαϊκής Οικονομικής Συνεργασίας (ΟΕΟΣ), τον πρόδρομο του σημερινού Οργανισμού Οικονομικής Συνεργασίας και Ανάπτυξης (ΟΟΣΑ). Επρόκειτο για την πρώτη μεταπολεμική προσπάθεια οικονομικής ανασυγκρότησης και συνεργασίας, στην οποία συμμετείχε εξ αρχής η Ελλάδα, όπως και όλα τα ευρωπαϊκά κράτη που λάμβαναν αμερικανική οικονομική βοήθεια. Κομβικής σημασίας παράμετρο αυτής της νέας πραγματικότητας συνιστούσε η οικονομική συνεργασία μεταξύ των ωφελούμενων ευρωπαϊκών χωρών, η οποία θεωρείτο από τις Ηνωμένες Πολιτείες απαραίτητη προϋπόθεση για την εκταμίευση των κονδυλίων. Παρά ταύτα, οι προσεγγίσεις μεταξύ των δύο πλευρών έδειχναν και εδώ να απέχουν.

5. Βλ. Milward (1984).

Έτσι, οι μεν κυβερνήσεις των ευρωπαϊκών κρατών επεδίωκαν να έχουν πρόσβαση στην αμερικανική οικονομική βοήθεια χωρίς να αναλάβουν περαιτέρω δεσμεύσεις, οι δε Αμερικανοί επέμεναν στην ανάγκη συνολικού συντονισμού των επιμέρους σχεδίων των ευρωπαϊκών κρατών. Στον πυρήνα αυτού του σχεδιασμού, που στόχευε στη δημιουργία μιας νέας ισορροπίας δυνάμεων στην Ευρώπη, βρίσκονταν πλέον δύο προαιώνιοι εχθροί: η Γερμανία και η Γαλλία. Γνωρίζοντας άλλωστε ότι η Βρετανία θα αντιτίθετο στην προοπτική μιας ομοσπονδιακής Ευρώπης, η Γαλλία έδειχνε αναγκασμένη να στραφεί προς τη Γερμανία.

Αποφασισμένος να αποτρέψει ένα ενδεχόμενο αδιέξοδο, μετατρέποντας τα στοιχεία που έως τότε δίχαζαν σε συστατικά ενότητας, ο Γάλλος υπουργός Εξωτερικών Robert Schuman προέβη στις 9 Μαΐου 1950 σε μια βαρυσήμαντη παρέμβαση, υπό μορφή διακήρυξης. Εμπνευσμένος από το ευρωπαϊκό όραμα του Γάλλου Γενικού Επιτρόπου του Εθνικού Συμβουλίου Οικονομικού Σχεδιασμού Jean Monnet, ο Schuman πρότεινε να τεθεί η κοινή παραγωγή άνθρακα και χάλυβα των δύο κρατών υπό τη διαχείριση μιας ενιαίας και ισχυρής υπερεθνικής δομής, την οποία ονόμασε «Ανώτατη Αρχή». Με τον τρόπο αυτό, η βασική βιομηχανία της Γερμανίας θα υπαγόταν σε έναν ευρωπαϊκό μηχανισμό και η επίμαχη περιοχή του Ρουρ θα οδηγείτο σε de facto διεθνοποίηση.⁶

Σχεδιασμένη κατά κύριο λόγο ως ανάχωμα σε μια πιθανή μελλοντική εκ νέου στρατικοποίηση της Γερμανίας και ως μέσο αποφυγής πλεονάσματος χάλυβα στη Δυτική Ευρώπη, η εν λόγω πρωτοβουλία πρότεινε μια οικονομική ενοποίηση ανά τομέα, θεμελιώνοντας μια βάση κοινών συμφερόντων που θα συνέδεε άμεσα τα δύο κράτη. Έτσι, αφενός καθίστατο εξαιρετικά απίθανο το ενδεχόμενο ενός νέου πολέμου στην Ευρώπη, αφετέρου διασφαλιζόταν η σταθερή πρόσδεση της Γερμανίας στη Δύση. Το Σχέδιο Σούμαν (Schuman Plan), που έγινε αμέσως δεκτό με ενθουσιασμό από τον Γερμανό καγκελάριο Konrad Adenauer και στη συνέχεια από την Ιταλία και τα κράτη της Benelux (Βέλγιο, Ολλανδία, Λουξεμβούργο), οδήγησε στην υπογραφή της Συνθήκης των Παρισίων, στις 18 Απριλίου 1951, με την οποία ιδρύθηκε η Ευρωπαϊκή Κοινότητα Άνθρακα και Χάλυβα (ΕΚΑΧ).⁷ Ήταν η πρώτη

6. Μπότσιου (2002), σελ. 31.

7. Hitchcock (1997).

φορά που κυβερνήσεις έξι ανεξάρτητων χωρών δέχονταν να περιορίσουν την αρχή της εθνικής τους κυριαρχίας σε έναν συγκεκριμένο τομέα και να παραχωρήσουν μέρος των δικαιωμάτων τους σε κοινά θεσμικά όργανα, με κριτήριο το αμοιβαίο συμφέρον.

Η Διακήρυξη Σούμαν (Schuman Declaration) συνιστά αναμφισβήτητη μείζον ορόσημο στην ιστορία της ευρωπαϊκής ενοποίησης και υπό αυτή την έννοια θα μπορούσε να θεωρηθεί το «πιστοποιητικό γέννησης» της Ευρωπαϊκής Κοινότητας. Στην ουσία, στόχευε να θέσει τέρμα σε αιώνες γαλλογερμανικής εχθρότητας, να αναπληρώσει τα σοβαρά ελλείμματα των υφιστάμενων ευρωπαϊκών οργανισμών και να χαράξει τον δρόμο προς τη συγκρότηση μιας ομοσπονδίας. Άλλωστε, μόλις πέντε χρόνια μετά το τέλος του Δευτέρου Παγκοσμίου Πολέμου, στην Ευρώπη επικρατούσε ήδη η ελπίδα για ένα ειρηνικό μέλλον με οικονομική ευημερία. Σε αυτό το πλαίσιο, το Σχέδιο Σούμαν συνιστούσε και μια σημαντική μεταστροφή της γαλλικής εξωτερικής πολιτικής. Έχοντας επιχειρήσει να υποτάξει τη Γερμανία κατά τα πρώτα μεταπολεμικά χρόνια, η Γαλλία πλέον επεδίωκε να χρησιμοποιήσει το αναπόφευκτο της γερμανικής οικονομικής ανάκαμψης προς όφελός της, μέσω της ίδρυσης μιας κοινής αγοράς άνθρακα και χάλυβα.⁸

Σε κάθε περίπτωση, μπορεί βάσιμα να υποστηριχτεί ότι η Διακήρυξη Σούμαν κατέτεινε περισσότερο στη συμφιλίωση των πρώην αντιπάλων και λιγότερο στη χάραξη μιας αμιγώς ρεαλιστικής πολιτικής στρατηγικής. Ταυτόχρονα όμως, το ίδιο το Σχέδιο συνιστούσε μια εξαιρετικά επιτυχημένη πρωτοβουλία σε πολλά επίπεδα: πέρα από τη δημιουργία ενός συμφώνου για τον άνθρακα και τον χάλυβα, σηματοδοτούσε και μια διπλωματική επανάσταση για την Ευρώπη, ενώ αποτελούσε και τον ακρογωνιαίο λίθο της Συνθήκης της Ρώμης. Παράλληλα, υπηρετούσε και έναν από τους βασικούς στόχους των Ηνωμένων Πολιτειών, δηλαδή την προσέγγιση Γερμανίας και Γαλλίας, τόσο σε οικονομικό όσο και σε πολιτικό επίπεδο. Συνεπώς, η ένταξη της Γερμανίας ως ισότιμου μέλους σε έναν ευρωπαϊκό οργανισμό διασφάλιζε τη βελτίωση των γαλλογερμανικών σχέσεων, ενώ παράλληλα δημιουργούσε τις προϋποθέσεις για την επικράτηση ενός ευρύτερου κλίματος συνεργασίας και ειρηνικής συνύπαρξης στην Ευρώπη.

8. Για μια ευρύτερη αφήγηση, βλ. Patel (2020).

Η γέννηση της ΕΟΚ

Τα επόμενα χρόνια όμως, άλλες ευρωπαϊκές πρωτοβουλίες για την περαιτέρω προώθηση της ευρωπαϊκής ενοποίησης δεν στέφθηκαν με ανάλογη επιτυχία· θα μπορούσε μάλιστα να υποστηριχτεί βάσιμα ότι «η ιστορία της ΕΟΚ ξεκίνησε με μια σειρά αποτυχιών».⁹ Ενδεικτική είναι η αποτυχία υλοποίησης του σχεδίου δημιουργίας της Ευρωπαϊκής Αμυντικής Κοινότητας (ΕΑΚ), το καλοκαίρι του 1954, η οποία διέλυσε τις ελπίδες που υπήρχαν έως τότε ότι η ΕΚΑΧ θα οδηγούσε αυτόματα σε βαθύτερη ενοποίηση. Έτσι επιβεβαιωνόταν πως μια ουσιαστική οικονομική συνεργασία θα έπρεπε να προηγηθεί της πολιτικής ένωσης, η οποία θα προέκυπτε στην πορεία του χρόνου. Σε αυτό το πλαίσιο, οι ενδιάμεσοι στόχοι θα έπρεπε επίσης να είναι συγκεκριμένοι και εφικτοί, προκειμένου να μπορούν να υλοποιηθούν, όπως έγινε στην περίπτωση της ΕΚΑΧ.

Έτσι, το 1955, τα έξι κράτη-μέλη της ΕΚΑΧ συμμετείχαν στη Σύνοδο της Μεσσήνης στην Ιταλία, στη διάρκεια της οποίας αξιολογήθηκε η έως τότε πορεία και προωθήθηκε – με πρωτοργάτη τον Βέλγο Υπουργό Εξωτερικών Paul-Henri Spaak – η ιδέα της περαιτέρω ενίσχυσης της ευρωπαϊκής ολοκλήρωσης. Αποτέλεσμα ήταν η υπογραφή των Συνθηκών της Ρώμης το 1957, βάσει των οποίων ιδρύθηκε η Ευρωπαϊκή Οικονομική Κοινότητα (ΕΟΚ) ως τελωνειακή ένωση έξι κρατών-μελών (Γαλλία, Βέλγιο, Ολλανδία, Λουξεμβούργο, Ιταλία, Δυτική Γερμανία) και η Ευρωπαϊκή Κοινότητα Ατομικής Ενέργειας (Euratom).

Η Συνθήκη όριζε το πλαίσιο για την εξάλειψη των εμπορικών δασμών και ποσοτώσεων, θεμελιώνοντας παράλληλα μια κοινή πολιτική στον αγροτικό τομέα και τις μεταφορές, ενώ προέβλεπε την ίδρυση της Ευρωπαϊκής Τράπεζας Επενδύσεων για παροχή μακροχρόνιας χρηματοδότησης. Αυτή η πολιτική εντάχθηκε σε ένα σύνολο υπερεθνικών και διακρατικών οργάνων, μεταξύ των οποίων διακρίνονταν: η Ευρωπαϊκή Επιτροπή, ένα ρυθμιστικό όργανο με ιδιαίτερες εξουσίες, το Συμβούλιο Υπουργών, όπου οι κυβερνήσεις των κρατών-μελών λάμβαναν αποφάσεις ομόφωνα ή με ειδική πλειοψηφία, το Ευρωπαϊκό Δικαστήριο και το Ευρωπαϊκό Κοινοβούλιο.

9. Moravcsik (1998), σελ. 86.

Η σχετική βιβλιογραφία έχει να επιδείξει σημαντικά πορίσματα κατά τις τελευταίες δεκαετίες. Ωστόσο, ιστορικοί και πολιτικοί επιστήμονες παραμένουν διχασμένοι αναφορικά με ζητήματα όπως η βαρύτητα της υψηλής πολιτικής έναντι της οικονομίας, ο ρόλος των αποκαλούμενων «εξωτερικών παρατηρητών» – κυρίως των Ηνωμένων Πολιτειών και της Βρετανίας – καθώς και η σημασία των πολιτικών που προκρίθηκαν από τις γραφειοκρατικές υπηρεσίες της Βόννης, της Ρώμης, των Βρυξελλών, των Παρισίων και της Χάγης. Τα πρώτα χρόνια, οι συναφείς μελέτες επηρεάζονταν σημαντικά από την πληθώρα των απομνημονευμάτων των βασικών πρωταγωνιστών της περιόδου. Πρόκειται για έργα που προσέγγιζαν το πνεύμα του ευρωπαϊσμού και την πολιτική δέσμευση των εμπλεκόμενων κάπως αόριστα. Υποβάθμιζαν τον ρόλο των εθνικών συμφερόντων, τονίζοντας κυρίως τον θρίαμβο της πολιτικής βούλησης για μια ενωμένη Ευρώπη. Επιπλέον, έτειναν να υποβαθμίζουν τις δυσκολίες που είχαν προκύψει κατά την επίλυση ζητημάτων τεχνικής φύσεως, σε αυτό που χαρακτηριστικά αναφέρεται ως «θαυματουργή ανάκαμψη» μετά την απόγνωση που είχε ακολουθήσει την αποτυχία της ΕΑΚ.¹⁰

Ξεπερνώντας αυτές τις ιδεαλιστικές προσεγγίσεις, ο ιστορικός Alan Milward, στο έργο του *The European Rescue of the Nation State* [Η ευρωπαϊκή διάσωση του έθνους-κράτους], θεωρεί το εθνικό συμφέρον και τις διακυβερνητικές στρατηγικές διαπραγμάτευσης τους καθοριστικούς εκείνους παράγοντες που βρίσκονται πίσω από τη γέννηση της ΕΟΚ. Στη λεπτομερή του ανάλυση σχετικά με την προέλευση της σύγχρονης ευρωπαϊκής ενοποίησης, ο Milward καταλήγει ότι η ανάγκη να καταστεί αμετάκλητη η απελευθέρωση του εμπορίου ήταν εκείνη που έθεσε τα θεμέλια για μια εκ νέου προώθηση της ευρωπαϊκής ιδέας, το 1957. Χώρες όπως η Ολλανδία είχαν επενδύσει στον οικονομικό τους εκσυγχρονισμό, ο οποίος εξαρτάτο σε σημαντικό βαθμό από τις εξαγωγές προς την υπόλοιπη Ευρώπη και ιδιαίτερα προς τη ραγδαία αναπτυσσόμενη αγορά της Δυτικής Γερμανίας. Με τις μνήμες από την ύφεση του 1929 ακόμα ζωντανές, οι Ολλανδοί ήταν πλέον αποφασισμένοι να επινοήσουν ένα σύστημα που δεν θα επέτρεπε την επιστροφή ενός προστατευτισμού ανάλογου με εκείνον που είχε επικρατήσει στην Ευρώπη τη δεκαετία του 1930 και είχε

10. Stirk (1997).

αποδειχτεί καταστρεπτικός για την – κατά κύριο λόγο εξαγωγικού προσανατολισμού – οικονομία τους.

Ούτε όμως το Ηνωμένο Βασίλειο έμεινε άπραγο. Οι διαπραγματεύσεις για μια μεγάλη Ευρωπαϊκή Ζώνη Ελεύθερων Συναλλαγών (ΕΖΕΣ) ξεκίνησαν επίσημα τον Οκτώβριο του 1957, στο πλαίσιο του ΟΕΟΣ, μεταξύ των έξι κρατών-μελών της ΕΟΚ και μιας ομάδας χωρών με επικεφαλής το Ηνωμένο Βασίλειο (Νορβηγία, Αυστρία, Δανία, Ελβετία, Πορτογαλία και Σουηδία). Η βρετανική απόπειρα να δημιουργηθεί μια Ζώνη Ελεύθερων Συναλλαγών αντιμετώπισε πολλές δυσκολίες. Οι Έξι, επιδιώκοντας να προασπίσουν το εγχείρημά τους, εμφανίζονταν εξαιρετικά επιφυλακτικοί έναντι των βρετανικών κινήτρων και των πιθανών επιπτώσεων ενός νέου σχηματισμού στην πορεία της ΕΟΚ. Άλλωστε, το Ηνωμένο Βασίλειο είχε αποδείξει κατά τα προηγούμενα χρόνια ότι δεν ενδιαφερόταν ιδιαίτερα για την πολιτική ολοκλήρωσης της Ευρώπης. Την ίδια στιγμή, από οικονομικής άποψης, η βρετανική πρόταση δεν προσέφερε πολλά στους Έξι. Αντιθέτως, Γάλλοι και Ιταλοί εμπειρογνώμονες υποστήριζαν ότι το εν λόγω σχέδιο εξυπηρετούσε μόνο τα βρετανικά συμφέροντα μέσω του ανοίγματος των ευρωπαϊκών αγορών στη βιομηχανία της Μεγάλης Βρετανίας, ενώ ταυτόχρονα το Λονδίνο θα διατηρούσε τις εμπορικές του σχέσεις με τα κράτη της Κοινοπολιτείας, χωρίς μάλιστα να υποχρεούται να ακολουθήσει την Κοινή Αγροτική Πολιτική.

Αν οι συνομιλίες για την ΕΖΕΣ αντιμετώπιζαν προβλήματα ήδη πριν από την κατάρρευση της Τέταρτης Γαλλικής Δημοκρατίας, η επιστροφή του De Gaulle στην εξουσία τον Μάιο του 1958 δυσκόλεψε ακόμη περισσότερο τις ισορροπίες. Όπως έχει υποστηρίξει η Miriam Camps, οι διαπραγματεύσεις για την ΕΖΕΣ ώθησαν την ΕΟΚ να καθορίσει πληρέστερα τις δικές της πολιτικές και μάλιστα επιτάχυναν τον ρυθμό της τελωνειακής ένωσης, καθιστώντας δυσχερέστερη την επίτευξη συμφωνίας με τη Βρετανία.¹¹ Οι συνομιλίες κατέρρευσαν τον Νοέμβριο του 1959, οδηγώντας τους Επτά στην απόφαση να ιδρύσουν τη μικρή ΕΖΕΣ: έναν διακυβερνητικό οργανισμό που στόχευε στην προώθηση του ελεύθερου εμπορίου μεταξύ των μελών του.

11. Camps (1964).

Η Ευρώπη και η θέση της Ελλάδας

Η Ελλάδα από την πρώτη στιγμή ήταν πρόθυμη να συμμετάσχει στις προσπάθειες για την ευρωπαϊκή ολοκλήρωση. Επρόκειτο για συνειδητή πολιτική επιλογή, η οποία σε καμία περίπτωση δεν παρέβλεπε τον περιφερειακό ρόλο της χώρας σε σχέση με το ευρωπαϊκό γίγνεσθαι ή την πρόκληση που θα σήμαινε κάτι τέτοιο για μια οικονομία που ακόμη προσπαθούσε να ανασυγκροτηθεί μετά τις καταστροφές του Δευτέρου Παγκοσμίου Πολέμου και του Εμφυλίου. Άλλωστε, ανάλογες πρωτοβουλίες είχαν βρει ανταπόκριση ήδη κατά τον Μεσοπόλεμο, όταν ηγετικές προσωπικότητες όπως ο Ελευθέριος Βενιζέλος και ο Αλέξανδρος Παπαναστασίου είχαν υποστηρίξει ενέργειες ενοποίησης, με χαρακτηριστικότερη περίπτωση το Σχέδιο Μπριάν (Briand Plan).

Έτσι, αν και η οικονομική κατάσταση της χώρας, χωρίς την κατάλληλη προετοιμασία της βιομηχανίας, δεν επέτρεπε την άμεση ένταξη της σε κάποιο από τα δύο σχήματα που εμφανίστηκαν τη δεκαετία του 1950, η ελληνική κυβέρνηση παρέμενε σταθερά προσηλωμένη στην ανάγκη ευρωπαϊκής συνεργασίας, ιδίως μεταξύ των μικρότερων και αναπτυσσόμενων κρατών. Είναι μάλιστα ενδεικτικό ότι, αμέσως μετά τις Ηνωμένες Πολιτείες, η Ελλάδα υπήρξε η δεύτερη χώρα που διόρισε αντιπρόσωπο στην ΕΟΚ και η πρώτη που υπέγραψε Συμφωνία Σύνδεσης μαζί της.¹² Όπως αναφέρει ο Βύρων Θεοδωρόπουλος, από το πρώτο εξάμηνο του 1958, όταν άρχισαν οι πρώτες σχετικές σκέψεις, ανέκυψε το δίλημμα ανάμεσα σε μια περιορισμένης φύσης συμμετοχή στην ΕΟΚ ή την εξαρχής πλήρη ένταξη στην ΕΖΕΣ.¹³ Με αυτό το δεδομένο, καθίσταται εμφανές ότι τόσο η ΕΟΚ όσο και η υπό συζήτηση ΕΖΕΣ επηρέαζαν ήδη την κατεύθυνση της οικονομικής και βιομηχανικής πολιτικής της Ελλάδας, παρ' ότι έδειχνε πάντοτε υπαρκτός ο κίνδυνος μιας πολιτικής απομόνωσης σε περίπτωση αποτυχίας ενσωμάτωσής της σε κάποιον από τους δύο σχηματισμούς. Όταν πλέον η δημιουργία της μεγάλης ΕΖΕΣ δεν τελεσφόρησε και δημιουργήθηκε αντ' αυτής η μικρή ΕΖΕΣ, το ενδιαφέρον της Ελλάδας στράφηκε αποκλειστικά στην ΕΟΚ και τη σύνδεση της χώρας μαζί της.

12. Τομαή-Κωνσταντοπούλου (2003), σελ. 22.

13. Ο Βύρων Θεοδωρόπουλος υπηρέτησε στις μόνιμες αντιπροσωπείες στον ΟΗΕ και το ΝΑΤΟ, και διαδραμάτισε επιτελικό ρόλο στις διαπραγματεύσεις για την ένταξη της Ελλάδας στην ΕΟΚ. Βλ. Αφεντούλη (2005).

Ωστόσο, οι ενστάσεις σε σχέση με τη δρομολογούμενη πολιτική δεν έλειψαν. Όπως παραδέχεται ο ίδιος ο Πεσμαζόγλου, υπήρχαν φωνές που υποστήριζαν ότι θα ήταν φρονιμότερο να παραμείνει η Ελλάδα εκτός οικονομικοπολιτικών σχηματισμών, για να «διατηρήσει αμείωτον την προστασίαν της παραγωγής της, με κυρίαν επιδίωξιν την υποκατάστασιν των εισαγωγών δι' εγχωρίων προϊόντων».¹⁴ Όμως, στα μάτια του Έλληνα διαπραγματευτή, η απομόνωση ήταν ασύμβατη με τη συνολική προσπάθεια που καταβαλλόταν για την οικονομική ανασυγκρότηση και την εθνική πρόοδο, ενώ και στην ελληνική κυβέρνηση κυριαρχούσε η πεποίθηση ότι η Σύνδεση θα έδινε ισχυρή ώθηση στον εκσυγχρονισμό και την ανάπτυξη της Ελλάδας στους κόλπους της Κοινής Αγοράς, επανατοποθετώντας τη χώρα στο ευρωπαϊκό γίγνεσθαι.

Πράγματι, το 1953, η Ελλάδα, μετά τη σταθεροποίηση του 1952 και την κατά 50% υποτίμηση της δραχμής έναντι του δολαρίου, κατέγραφε πλέον εντυπωσιακούς ρυθμούς ανάπτυξης.¹⁵ Παρ' όλα αυτά, το διαρκώς αυξανόμενο έλλειμμα του ισοζυγίου πληρωμών συνέχιζε να περιορίζει την αναπτυξιακή δυναμική της οικονομίας. Βασική πηγή του διαρθρωτικού αυτού προβλήματος αποτελούσε η αναγκαστική προσφυγή σε εισαγωγές μηχανολογικού εξοπλισμού για τη βιομηχανία, που καλύπτονταν σε ποσοστό 63% από άδηλους πόρους (κυρίως από το τουριστικό, ναυτιλιακό και μεταναστευτικό συνάλλαγμα), καθώς και από κινήσεις κεφαλαίων. Είναι ενδεικτικό ότι, παρά την ανοδική πορεία του αγροτικού και βιομηχανικού τομέα κατά τη δεκαετία του 1950, η Ελλάδα συνέχιζε να εισάγει πολύ περισσότερο από ό,τι εξήγαγε. Σε κάθε περίπτωση πάντως, όπως αναφέρει και ο Πάνος Καζάκος, για τις κυβερνήσεις της δεκαετίας του '50 «η ανάπτυξη δεν ήταν μόνο οικονομικός στόχος αλλά και ζήτημα πολιτικής επιβίωσης, ένα εργαλείο άμυνας απέναντι στην πρόκληση του κομμουνισμού».¹⁶ Η σημαντική ενίσχυση της Ενιαίας Δημοκρατικής Αριστεράς (ΕΔΑ) στις εκλογές του 1958 πίεζε πολιτικά την κυβέρνηση Καραμανλή, η οποία καλείτο από την Αριστερά να εκμεταλλευθεί περαιτέρω την αγορά των σοσιαλιστικών χωρών για την απορρόφηση του αγροτικού πλεονάσματος, μέσω των δυνατοτήτων που παρείχε ο

14. Πεσμαζόγλου (1962), σελ. 9.

15. Ιορδάνογλου (2020), σελ. 38 κ.ε.. Βλ. και Κωστής (2018), σελ. 372-377.

16. Καζάκος (2001), σελ. 163. Για το ευρύτερο όραμα της οικονομικής ανάπτυξης τη δεκαετία του 1950, βλ. Kakridis (2009).

μηχανισμός διμερών συμφωνιών συμψηφισμού (clearing). Ήδη πάντως, η κυβέρνηση είχε προβεί σε διάφορες συμφωνίες με χώρες του ανατολικού συνασπισμού, με αποτέλεσμα οι εξαγωγές μέσω clearing να ξεπερνούν το 30% του συνόλου των εξαγωγών.¹⁷

Παρά ταύτα, οι προσπάθειες διεύρυνσης των εμπορικών συναλλαγών με τις χώρες της Ανατολικής Ευρώπης δεν μπορούσαν να ανατρέψουν την εικόνα του ισοζυγίου, ενώ και η πρόσκαιρη κάμψη της αγροτικής παραγωγής την περίοδο 1958-1959 συνέβαλε στην επιβράδυνση του ρυθμού ανάπτυξης για μία διετία. Την ίδια στιγμή, οι εξαγωγές που αφορούσαν πρωτίστως αγροτικά προϊόντα (σταφίδες, λάδι και καπνό) παρείχαν ελάχιστη ενίσχυση στην εγχώρια οικονομία. Πλέον, κεντρικά ζητούμενα για την ελληνική πλευρά αποτελούσαν αφενός η εξασφάλιση οικονομικής βοήθειας και αφετέρου η υιοθέτηση ενός πιο εξωστρεφούς προσανατολισμού για την ελληνική βιομηχανία, μέσα από μια νέα προσέγγιση των οικονομικών της σχέσεων με άλλες χώρες. Σε αυτή την κατεύθυνση, κυβέρνηση και Τράπεζα της Ελλάδος συμφωνούσαν επί της ανάγκης να ενταθεί η προσπάθεια για την αύξηση των εξαγωγών και την προσέλκυση ξένων επιχειρηματικών κεφαλαίων.¹⁸ Με δεδομένο, συνεπώς, ότι οι εισαγωγές βιομηχανικών αγαθών θα έβαιναν αυξανόμενες, η ανάληψη πρωτοβουλιών με σκοπό τον εκσυγχρονισμό του παραγωγικού μοντέλου της χώρας συνιστούσε κοινό τόπο εμπειρογνομόνων και πολιτικής ηγεσίας. Όπως άλλωστε σημείωνε χαρακτηριστικά και ο Πεσμαζόγλου, «προς τούτου είναι ανάγκη να καταστώμεν διεθνώς ανταγωνιστικοί, πρωτίστως έναντι των χωρών της Δυτικής Ευρώπης, από τας οποίας προέρχεται ο μεγαλύτερος όγκος των εισαγωγών μας».¹⁹

Φάση πρώτη: διερευνητικές επαφές και η στρατηγική της Ελλάδας

Οι πρώτες διερευνητικές επαφές με την Ευρωπαϊκή Επιτροπή στις Βρυξέλλες ξεκίνησαν στα τέλη του 1959 και ακολούθησαν τις συναφείς

17. Βαλντέν (1991), σελ. 182-187.

18. Φαλιδόπουλος (2019), σελ. 185-86.

19. Πεσμαζόγλου (1962), σελ. 10-11.

προβλέψεις του άρθρου 238 της Συνθήκης της Ρώμης. Το άρθρο προέβλεπε το δικαίωμα της ΕΟΚ να συνάπτει συμφωνίες σύνδεσης με τρίτες χώρες, αλλά δεν προσδιόριζε το περιεχόμενο αυτών των συμφωνιών, το οποίο θα ήταν αποτέλεσμα διαπραγματεύσεων ανάμεσα στους Έξι και την εκάστοτε χώρα.

Το επίσημο αίτημα της ελληνικής κυβέρνησης για σύνδεση με την Ευρωπαϊκή Κοινότητα υπεβλήθη στις 8 Ιουνίου 1959. Τον ίδιο μήνα, ο πρόεδρος της Ευρωπαϊκής Επιτροπής, ο Γερμανός Walter Hallstein, επισκέφθηκε την Αθήνα για να συζητήσει επιτόπου την οργάνωση και τη μορφή των διαπραγματεύσεων μεταξύ Ελλάδας και ΕΟΚ. Ακολούθησε η επίσημη συζήτηση του αιτήματος στο Συμβούλιο των Υπουργών της ΕΟΚ, στις 25 Ιουλίου 1959, που οδήγησε και στην έναρξη του πρώτου γύρου διαπραγματεύσεων (βλ. Τεκμήρια 1.1 & 1.2, σελ. 57 και 58).

Οι διαπραγματεύσεις ήταν μακρές, πολύπλοκες και δυσχερείς διεξάγονταν με εκπροσώπους της Ευρωπαϊκής Επιτροπής, ως επί το πλείστον εκτός Ελλάδας, ενώ παράλληλες συνεννοήσεις πραγματοποιούνταν και με τις κυβερνήσεις των Έξι. Συστάθηκε επιτροπή διαπραγματεύσεων, της οποίας προϊστάτο εκ μέρους της ΕΟΚ ο διαπρεπής Βέλγος πολιτικός και επίτροπος εξωτερικών σχέσεων της Κομισιόν Jean Rey. Σημαντικό ρόλο έπαιξε και ο Γάλλος υπεύθυνος για διεθνείς σχέσεις Jean-Francois Deniau, ενώ διάφοροι εμπειρογνώμονες συμμετείχαν για επιμέρους τεχνικά θέματα.

Για τη σύνθεση της ελληνικής αντιπροσωπείας, ο Καραμανλής ζήτησε να επιλέξει ανάμεσα σε πρόσωπα με πείρα. Άλλωστε, όπως και σε άλλα θέματα εξωτερικής πολιτικής, ο Έλληνας πρωθυπουργός επέλεγε να συνεργάζεται με μικρή ομάδα υπουργών και πάντα με την αρωγή εμπειρογνομώνων και ειδικών. Ερμηνεύοντας αυτή την προσέγγιση, ο Ευάνθης Χατζηβασιλείου σημειώνει πως το φαινόμενο Καραμανλή στην ελληνική πολιτική σκηνή δεν αναφέρεται στον ίδιο τον άνθρωπο, αλλά σε αυτό τον στενό κύκλο διακυβέρνησης υπό την εποπτεία του, τον οποίο βλέπουμε σε πλήρη δράση στην περίπτωση της σύνδεσης με την ΕΟΚ.²⁰

Πρόεδρος της Ελληνικής Επιτροπής Διαπραγματεύσεων ορίστηκε ο Ιωάννης Πεσμαζόγλου, τον οποίο πλαισίωσε ομάδα δημοσίων λειτουργών. Συγκεκριμένα, από το Υπουργείο Εξωτερικών συμμετείχαν

20. Hatzivassiliou (2020), σελ. 638· πρβλ. Featherstone & Papadimitriou (2015), σελ. 54-77.

Εικ. 2. Ο Πρωθυπουργός Κ. Καραμανλής συνομιλεί με τον Ι. Πεσμαζόγλου στο περιθώριο της Συνόδου των Πρωθυπουργών των χωρών-μελών του ΝΑΤΟ στο Παρίσι τον Δεκέμβριο του 1957· ο Καραμανλής είχε πειστεί για τις ικανότητες του Πεσμαζόγλου πολύ πριν του αναθέσει τις διαπραγματεύσεις για τη σύνδεση.
Πηγή: ΙΑΤΕ – Αρχείο Πεσμαζόγλου, Α6-S15-Y3-F1-T4.

οι πρέσβεις Αλέξανδρος Σγουρδαίος, Κωνσταντίνος Τρανός (Διευθυντής Οικονομικών Υποθέσεων) και Σταύρος Ρούσσοσ· επίσης, ο Γενικός Διευθυντής του Υπουργείου Οικονομικών Δημήτρης Μπίμπας, ο Διευθυντής Εμπορικών Συμβάσεων Ιωάννης Κομίτσας και ο Γεώργιος Κοντογεώργης, καθώς και ο ειδικός σύμβουλος του Υπουργείου Συντονισμού Κωνσταντίνος Γούστης. Εκπρόσωποι του Υπουργείου Γεωργίας ήταν οι Γενικοί Διευθυντές Γεώργιος Φιλιππόπουλος και Ανδρέας

Βερροϊόπουλος. Σημαντική ήταν και η συμβολή του μόνιμου αντιπροσώπου στην ΕΟΚ Θεόδωρου Χρηστίδη, ενώ έργο συμβούλου και διαπραγματευτή με γενικές αρμοδιότητες προσέφερε ο οικονομικός σύμβουλος στην Τράπεζα της Ελλάδος Νίκος Κυριαζίδης. Τέλος, κομβικός ήταν ο ρόλος των αρμόδιων Υπουργών Συντονισμού και Εξωτερικών Αριστείδη Πρωτοπαπαδάκη και Ευάγγελου Αβέρωφ-Τοσίτσα.²¹

Στόχος της ελληνικής ομάδας ήταν η ταχύτερη δυνατή επίτευξη συμφωνίας καθώς, μετά την αποτυχία της μεγάλης ΕΖΕΣ, γινόταν ξεκάθαρο ότι η σύνδεση με την ΕΟΚ αποτελούσε πλέον μονόδρομο για την προώθηση των ελληνικών εξαγωγών προς τις ευρωπαϊκές χώρες. Η νεοσυσταθείσα ΕΟΚ – σε αντίθεση με την ΕΖΕΣ – θα ακολουθούσε κοινή αγροτική πολιτική· πρόβλεψη ιδιαίτερης βαρύτητας για την ελληνική οικονομία και για τα κυριότερα εξαγωγίμα γεωργικά της προϊόντα (καπνό, σταφίδα, βαμβάκι). Επίσης, σε αντίθεση με το καθεστώς της ελεύθερης διακίνησης βιομηχανικών προϊόντων, η υπό διαμόρφωση Κοινή Αγροτική Πολιτική είχε διαφορετική στόχευση: προωθώντας ένα πλαίσιο προστασίας για τον αγροτικό πληθυσμό, η ΕΟΚ σχεδίαζε ένα σύνολο επιδοτήσεων της αγροτικής παραγωγής, με σκοπό να προφυλάττει τους ευάλωτους αγροτικούς πληθυσμούς από πιθανές οικονομικές αναταράξεις.²² Στόχος του ενδοκοινοτικού εμπορίου ήταν αφενός να προστατεύει τις αγορές των Έξι από στρεβλώσεις που θα μπορούσε να προκαλέσει η παγκόσμια αγορά, αφετέρου να βασίζεται στη στήριξη των τιμών οι οποίες, σε συνδυασμό με την προώθηση δομικών αλλαγών, θα μπορούσαν να διασφαλίσουν τη βέλτιστη παραγωγή. Επομένως, αν η Ελλάδα αποκλειόταν από τον νέο οργανισμό, οι επιπτώσεις στην αγροτική οικονομία από τα ανταγωνιστικά γεωργικά προϊόντα της Ιταλίας, της Γαλλίας και των γαλλικών κτήσεων στη Βόρεια Αφρική θα ήταν εξαιρετικά σοβαρές.

Παράλληλα όμως, υπήρχε σαφής προοπτική καθιέρωσης μιας διαδικασίας χρηματοδότησης για την ανάπτυξη της ελληνικής οικονομίας, με ευρωπαϊκές πιστώσεις. Επρόκειτο για παράμετρο που δεν μπορούσε να αγνοηθεί σε μια περίοδο συστηματικής αναζήτησης πόρων από

21. Ο Αριστείδης Πρωτοπαπαδάκης ανέλαβε το Υπουργείο Συντονισμού από τον Μάιο του 1958 μέχρι τον Σεπτέμβριο του 1961· υπενθυμίζεται ότι το Υπουργείο Συντονισμού ήταν υπεύθυνο για την άσκηση οικονομικής πολιτικής. Βλ. Πρωτοπαπαδάκη (1967).

22. Βλ. European Commission (2014), σελ. 317.

το εξωτερικό για τη χρηματοδότηση αναπτυξιακών έργων. Δεν είναι τυχαίο ότι από πολύ νωρίς, στο πλαίσιο των διαπραγματεύσεων για την ΕΖΕΣ, η Ελλάδα ζητούσε 250-300 εκατομμύρια δολάρια υπό μορφή μακροπρόθεσμων και χαμηλότοκων δανείων για έργα υποδομής.²³ Δεν πρέπει να λησμονείται, άλλωστε, ότι η Ελλάδα μέχρι το 1964 δεν είχε πρόσβαση στις διεθνείς χρηματοοικονομικές αγορές, καθώς εκκρεμούσε η ρύθμιση των προπολεμικών δανειακών οφειλών της. Επομένως, οι πόροι που ήταν απαραίτητοι για τη χρηματοδότηση της οικονομίας της προέρχονταν από την ξένη οικονομική βοήθεια – που ήδη βρισκόταν σε φθίνουσα πορεία από τα μέσα της δεκαετίας του 1950 –, τους δημόσιους διεθνούς φορείς, το ξένο ιδιωτικό κεφάλαιο και την εγχώρια αποταμίευση, γεγονός που ενίσχυε τις πιέσεις στο ισοζύγιο πληρωμών. Εξ άλλου, η ανάγκη να αντιμετωπιστεί άμεσα το θέμα του εμπορικού ελλείμματος μέσω της σύνδεσης με την ΕΟΚ γινόταν πιο επιτακτική λόγω και της εξαγωγικής δυσπραγίας των ετών 1958-1960 προς τις κρίσιμες αγορές της Δυτικής Γερμανίας και της Ιταλίας.²⁴

Από τις αρχές της διαπραγματεύσεως και κατά τους πρώτους δύο γύρους των συνομιλιών μεταξύ Ελλάδας και ΕΟΚ το 1959, η στρατηγική της Αθήνας επικεντρώθηκε στο να προσεγγίσει την ΕΟΚ, με βάση το ειδικό καθεστώς που είχε αναγνωριστεί στην Ελλάδα και τις λοιπές υπό ανάπτυξη ευρωπαϊκές χώρες, όπως η Τουρκία και η Ιρλανδία, κατά τις πολυμερείς διαπραγματεύσεις για την ΕΖΕΣ. Αν και αυτές τελικά ναυάγησαν, εξαιτίας των διαφορών μεταξύ των προηγμένων βιομηχανικών χωρών, δεν έπαυαν να αποτελούν σημαντικό διαπραγματευτικό εργαλείο για την Ελλάδα. Γι' αυτό ακριβώς τον λόγο, ο Πεσμαζόγλου διαφωνούσε με την ιδέα ότι η Ελλάδα είχε σπαταλήσει χρόνο στις διαπραγματεύσεις για την ΕΖΕΣ.

Στην πρώτη επίσημη συνάντηση των Έξι με την Ελλάδα, ο Πεσμαζόγλου σκιαγράφησε τις βασικές ελληνικές θέσεις και μπόρεσε να αφουγκραστεί τις ευρωπαϊκές αντιδράσεις (βλ. Τεκμήριο 2.1, σελ. 61). Η Ελλάδα δεχόταν εξαρχής το άρθρο 238 της Συνθήκης της Ρώμης και προσέβλεπε σε πλήρη τελωνειακή ένωση και σε βαθμιαία προσαρμογή του ελληνικού δασμολογίου στο δασμολόγιο της ΕΟΚ.

23. Τηλεγράφημα υπ. αριθ. 57, Πεσμαζόγλου προς Κωνσταντίνο Καραμανλή, 9 Απριλίου 1959, όπως δημοσιεύεται στο Συλλογικό (2003), σελ. 292.

24. Ιορδάνογλου (2010), σελ. 71· Ψαλιδόπουλος (2014), σελ. 236.

Ο δασμολογικός αφοπλισμός θα ήταν δύο ταχυτήτων: μια περίοδος 10-15 ετών προβλεπόταν για προϊόντα, κυρίως μηχανήματα και εν γένει είδη εξοπλισμού που δεν παράγονταν στην Ελλάδα, ενώ μια μέγιστη περίοδος 25-30 ετών θα δινόταν για την προσαρμογή στα υπόλοιπα είδη, που περιλάμβαναν τους βασικούς κλάδους της ελληνικής μεταποίησης. Το βασικό επιχείρημα της ομάδας Πεσμαζόγλου ήταν ότι η πλήρης κατάργηση των ελληνικών δασμών θα έπρεπε να πραγματοποιηθεί σε χρόνο τουλάχιστον διπλάσιο από τον προβλεπόμενο από τη Συνθήκη της Ρώμης για τον δασμολογικό αφοπλισμό των Έξι, προκειμένου η ελληνική οικονομία να αντεπεξέλθει στις πιέσεις του ανταγωνισμού. Οι εκπρόσωποι της ΕΟΚ, από την πλευρά τους, έδειχναν μεν κατανόηση, αλλά εξέφραζαν τη δυσaréσκεία τους για το ευρύ φάσμα προϊόντων που επιθυμούσε να εντάξει η Ελλάδα στη μέγιστη μεταβατική περίοδο. Αντίθετα, επέμεναν ότι η περίοδος των 10-12 ετών όφειλε να αποτελέσει τον κανόνα και όχι την εξαίρεση (Τεκμήριο 2.1, σελ. 61).

Οι διαπραγματεύσεις επί του συγκεκριμένου ζητήματος κράτησαν μήνες. Στη διάρκεια των προκαταρκτικών συνομιλιών, η Αθήνα αποφάσισε ότι η όποια συμφωνία όφειλε να συνδεθεί άρρηκτα με την ικανοποίηση των καίριων ελληνικών αιτημάτων για θέματα που αφορούσαν τα αγροτικά προϊόντα και την παροχή οικονομικής βοήθειας ύψους 250-300 εκατομμυρίων δολαρίων σε βάθος πενταετίας. Για την Ελλάδα, η επίλυση αυτών των δύο ζητημάτων θα λειτουργούσε ως αντιστάθμισμα των σημαντικών εμπορικών πλεονεκτημάτων που θα απολάμβαναν οι Έξι με την προνομιακή και απρόσκοπτη πρόσβαση των προϊόντων τους στην ελληνική αγορά (βλ. Τεκμήριο 2.2, σελ. 72). Τα γεωργικά προϊόντα προκαλούσαν προβληματισμό και στις δύο πλευρές καθώς, σε αντίθεση με τα βιομηχανικά είδη, το θεσμικό τους πλαίσιο ήταν άρρηκτα συνδεδεμένο με την υπό διαμόρφωση κοινή γεωργική πολιτική, στην οποία η Ελλάδα δεν μπορούσε να συμμετάσχει. Αυτό θα γινόταν εφικτό μόνο μετά την πλήρη ένταξη της χώρας στην ΕΟΚ, κάτι που δεν μπορούσε να πραγματοποιηθεί στο εγγύς μέλλον, εξαιτίας σειράς προσκομμάτων οικονομικής και διοικητικής φύσεως. Σε αυτή την περίπτωση όμως, ελλόχευε ο κίνδυνος της παντελούς έλλειψης προστασίας των ελληνικών συμφερόντων. Έχοντας επίγνωση αυτής της πιθανότητας, ο Πεσμαζόγλου ζητούσε επίμονα την πλήρη και αυτόματη επέκταση προς την Ελλάδα οποιασδήποτε ευνοϊκής μεταχείρισης των γεωργικών προϊόντων μεταξύ των Έξι και την αποδοχή της αρχής της

συμμετοχής της χώρας στη διαμόρφωση της Κοινής Αγροτικής Πολιτικής, έτσι ώστε να λαμβάνονται υπόψη τα ειδικά συμφέροντά της σε ό,τι αφορούσε κυρίως τα φρούτα (εσπεριδοειδή, ροδάκινα και σταφύλια), τα λαχανικά, το λάδι και το κρασί. Το σημείο αυτό προκάλεσε σοβαρή διάσταση απόψεων και επαναλαμβανόμενες κρίσεις στο πλαίσιο των συνομιλιών (βλ., ενδεικτικά, Τεκμήριο 3.1, σελ. 99).

Πέρα όμως από τις διαφωνίες περί του γενικού καθεστώτος που θα ίσχυε για τα γεωργικά προϊόντα, η Ελλάδα πρόταξε συγκεκριμένα μέτρα για τον καπνό και το βαμβάκι, με σκοπό τη μαζική επέκταση των εξαγωγών εντός της επόμενης πενταετίας, επιδιώκοντας ουσιαστικά να διπλασιάσει τις ποσότητες που θα απορροφούσαν τα κράτη της ΕΟΚ. Ο καπνός – το κυριότερο εξαγωγίμο προϊόν της χώρας – βρισκόταν στο επίκεντρο του προβλήματος που αντιμετώπιζε η Ελλάδα εκείνη την περίοδο. Όπως εξηγεί ο Χρυσάφης Ιορδάνογλου, οι εξαγωγές καπνών τη διετία 1958-1959 είχαν μειωθεί κατά 20% και η κάμψη αυτή «σε συνδυασμό με την υψηλή παραγωγή των ετών 1955-1959 [είχε οδηγήσει] σε αύξηση των αδιάθετων αποθεμάτων καπνών στα χέρια του Δημοσίου, που το 1959 [είχε φτάσει] σε 35 χιλ. τόνους».²⁵ Συνεπώς, η απορρόφηση αυτών των πλεονασμάτων και η αύξηση των εξαγωγών καπνού προς την αγορά της ΕΟΚ συνιστούσαν καίριες προτεραιότητες με δεδομένο ότι ήταν σχεδόν αδύνατη – όπως παραδέχονταν ο Πεσμαζόγλου στους Ευρωπαίους ομολόγους του – η ανάπτυξη βιομηχανικών εξαγωγών σε ευρεία κλίμακα τις επόμενες δεκαετίες. Παράλληλα, η ολοκλήρωση της τελωνειακής ένωσης θα οδηγούσε σε περαιτέρω αύξηση των ελληνικών εισαγωγών από την ΕΟΚ, γεγονός που θα επιβάρυνε το έλλειμμα του εμπορικού ισοζυγίου με τις χώρες των Έξι, το οποίο ήδη ανερχόταν στα 90 εκατομμύρια δολάρια. Επιπλέον, η συγκέντρωση των ελληνικών εμπορικών σχέσεων με την ΕΟΚ ενδεχομένως να μείωνε τις εξαγωγές προς τρίτες χώρες – ιδίως του Ανατολικού Μπλοκ – που απορροφούσαν σημαντικές ποσότητες ελληνικών καπνών. Εξ άλλου, απαντώντας στους Ευρωπαίους που προέβαλλαν ως λύση στο θέμα των πλεονασμάτων καπνού τις διαρθρωτικές αλλαγές στην αγροτική πολιτική της χώρας, ο Έλληνας διαπραγματευτής υπογράμμισε ότι ο καπνός καλλιεργείτο σε φτωχά και ξερά εδάφη, όπου η άρδευση ήταν σχεδόν αδύνατη και επομένως

25. Ιορδάνογλου (2010), σελ. 71.

η όποια αλλαγή καλλιέργειας ήταν τεχνικά ανέφικτη. Αλλά, ακόμα και αν περιοριζόταν η καλλιέργεια καπνού, αυτό θα είχε σοβαρές οικονομικές και πολιτικές συνέπειες, εφόσον θα προκαλούσε μετακινήσεις πληθυσμών, ιδίως από την Ανατολική Μακεδονία (βλ. Τεκμήριο 2.4, σελ. 91). Η Ευρωπαϊκή Επιτροπή απέρριψε το αίτημα για άμεση εξαγορά των υφιστάμενων ελληνικών αποθεμάτων καπνού, αλλά υποσχέθηκε σε μελλοντικές προμήθειες μια προτεραιότητα που θα καθιστούσε δυνατή τη βαθμιαία απορρόφηση των ελληνικών καπνών στο πλαίσιο της Σύνδεσης.

Αναγνωρίζοντας τη σημασία του καπνού για την ελληνική οικονομία, η αρχική συμφωνία προέβλεπε μείωση των δασμών που επιβάλλονταν στα ελληνικά καπνά εντός της ΕΟΚ, κατά 50% από την πρώτη μέρα της σύνδεσης. Από νωρίς όμως υπήρξαν αντιδράσεις από την πλευρά των Ηνωμένων Πολιτειών, που πίεζαν για την προστασία των δικών τους καπνών, τύπου Virginia. Οι ενστάσεις τους αφορούσαν το θέμα των δασμών του κοινού εξωτερικού δασμολογίου, ενώ δεν έλειπαν οι ευρύτερες αντιδράσεις για το προηγούμενο που δημιουργείτο στις αντίστοιχες διαπραγματεύσεις με την Τουρκία, η οποία αντιμετώπιζε παρόμοιες προκλήσεις στο θέμα του καπνού. Όπως άλλωστε σημείωνε ο Πρόεδρος της Ευρωπαϊκής Επιτροπής Walter Hallstein, στο πλαίσιο επίσκεψής του στην Αθήνα, η Σύνδεση της Ελλάδας θα αποτελούσε «δοκιμή διά την σύνδεσιν και άλλων ευρωπαϊκών χωρών».²⁶ Έτσι, η διαπραγμάτευση με την Ελλάδα γινόταν υπό το κράτος της σιωπηρής παραδοχής ότι αυτή αποτελούσε προοίμιο για την επερχόμενη σύνδεση με την Τουρκία και συνεπώς οποιαδήποτε υποχώρηση των Ευρωπαίων στις ελληνικές θέσεις θα δημιουργούσε προηγούμενο και αντίστοιχες προσδοκίες σε άλλες υποψήφιες χώρες (βλ. Τεκμήριο 2.3, σελ. 80). Η ελληνική ομάδα προσπαθούσε – μάλλον μάταια – να πείσει τους Ευρωπαίους ότι οποιοσδήποτε παραλληλισμός ήταν άδικος και ατελέσφορος, εφόσον χώρες όπως η Ισπανία και η Τουρκία, λόγω του μεγέθους και των ειδικών προβλημάτων τους, δημιουργούσαν ασύγκριτα μεγαλύτερες περιπλοκές σε σχέση με αυτές που προέκυπταν από τη διαπραγμάτευση με την Ελλάδα. Η προοπτική δημιουργίας προηγούμενου για τις μελλοντικές διαπραγματεύσεις με οποιαδήποτε άλλη υποψήφια προς

26. Δηλώσεις προς τον Τύπο, 16 Οκτωβρίου 1959, όπως παρατίθενται στο Σβολόπουλος (επιμ.) (1994), σελ. 172.

σύνδεση χώρα συνέχιζε να επηρεάζει την πορεία των διαπραγματεύσεων με την Ελλάδα (βλ. Τεκμήρια 3.1 και 5.2, σελ. 99 και 146).

Φάση δεύτερη: η κύρια διαπραγμάτευση

Ο πρώτος γύρος συζητήσεων, παρ' ότι πραγματοποιήθηκε σε κλίμα εγκαρδιότητας και αμοιβαίας κατανόησης, έφερε στο φως το μεγάλο χάσμα ανάμεσα στις δύο πλευρές και ενίσχυσε στο μυαλό των Ελλήνων διαπραγματευτών δύο σημαντικές πεποιθήσεις: Πρώτον, τη σημασία της αποτελεσματικής τεχνικής προετοιμασίας για να αντεπεξέλθουν στις πιέσεις και την τεχνογνωσία των αντιπροσώπων της Επιτροπής, που λειτουργούσε ως θεματοφύλακας της Συμφωνίας της Ρώμης. Δεύτερον, την ανάγκη για διπλωματική και πολιτική προβολή των ελληνικών αιτημάτων στις κυβερνήσεις των Έξι, καθώς πολλά από τα ζητήματα απαιτούσαν πολιτική βούληση και συμβιβασμούς που μπορούσαν να επικυρωθούν μόνο από ανώτερα κλιμάκια. Παρά την αναγνώριση των δυσχερειών, η ελληνική διαπραγματευτική ομάδα ξεκίνησε με ιδιαίτερη αισιοδοξία, θεωρώντας ότι η συμφωνία θα μπορούσε να επιτευχθεί σε πέντε μήνες. Δυστυχώς, οι προσδοκίες αυτές πολύ σύντομα διαψεύστηκαν.

Το πρώτο τρίμηνο του 1960, οι συζητήσεις προσέκρουσαν σε σειρά εμποδίων που προκάλεσαν καθυστερήσεις και έντονη ανησυχία στην ελληνική πλευρά. Ισχυρή διαφωνία υπήρξε και στο ζήτημα της παροχής χρηματοδοτικής βοήθειας, κάτι που αποτελούσε σημαντικό εργαλείο στη φαρέτρα της κυβέρνησης για την υλοποίηση των αναπτυξιακών της σχεδίων. Γερμανία και Γαλλία, που αποτελούσαν «τας χώρας αι οποίαι κατ' ουσίαν θα ικανοποιήσουν τα χρηματοδοτικά αιτήματα της Ελλάδος», δίσταζαν να δεσμευτούν (βλ. Τεκμήριο 4.3, σελ. 127). Βασικός σκοπός της οικονομικής βοήθειας ήταν να δρομολογηθούν έργα υποδομής. Σύμφωνα με τους ελληνικούς υπολογισμούς, τα έργα αυτά έπρεπε να τύχουν μακροχρόνιας χρηματοδότησης (με ορίζοντα 20-25 ετών) και ιδιαίτερα ευνοϊκού επιτοκίου (2,5%-3,0%) (βλ. Τεκμήρια 3.1 και 4.5, σελ. 99 και 132). Όμως, τόσο χώρες όπως η Ολλανδία (βλ. Τεκμήριο 4.2, σελ. 126) όσο και η ίδια η Ευρωπαϊκή Τράπεζα Επενδύσεων, μέσω της οποίας θα διοχετεύονταν οι πιστώσεις, αρνούσανται πεισματικά να αναλάβουν συγκεκριμένες δεσμεύσεις ή να χρηματοδοτήσουν επενδύσεις κοινωνικού χαρακτήρα. Επίσης, αποκλειόταν κατηγορηματικώς ο σχηματισμός ειδικού ταμείου

Εικ. 3. Ο Ι. Πεσμαζόγλου συνομιλεί με τον Βέλγο Επίτροπο Εξωτερικών Υποθέσεων και Επικεφαλής της Αντιπροσωπείας της ΕΟΚ Jean Rey· μεταξύ 1959 και 1961, οι δύο άνδρες πέρασαν πάρα πολλές ώρες στο τραπέζι των διαπραγματεύσεων. Το στιγμιότυπο από τη μονογράφηση της Συμφωνίας Σύνδεσης στις Βρυξέλλες την 30ή Μαρτίου 1961. Διακρίνονται: όρθιοι από αριστερά οι Δημ. Μπίμπας, Γεν. Διευθυντής Υπουργείου Οικονομικών, Νικ. Γαζής, Νομικός Σύμβουλος Ελληνικής Αντιπροσωπείας, και καθήμενοι εκατέρωθεν του Ι. Πεσμαζόγλου και του J. Rey από αριστερά οι Αλέξ. Σγουρδαίος, Πρέσβης, και Jean Francois Deniau, Αναπληρωτής Γενικός Διευθυντής Εξωτερικών Σχέσεων ΕΟΚ.
Πηγή: ΙΑΤΕ – Αρχείο Πεσμαζόγλου, Α6-S15-Y3-F2-T1.

από τους προϋπολογισμούς των Έξι. Αυτό σήμαινε ειδικές προβλέψεις για το ταμείο της Ευρωπαϊκής Τράπεζας Επενδύσεων, που θα παρέκαμπταν την εκκρεμότητα της ρύθμισης του ελληνικού εξωτερικού δημόσιου χρέους, χωρίς όμως να εξασφαλίζουν στην Ελλάδα το σύνολο των κεφαλαίων που διεκδικούσε (βλ. Τεκμήριο 3.2, σελ. 107).

Από ελληνικής πλευράς, ο Υπουργός Εξωτερικών Ευάγγελος Αβέρωφ εξηγούσε στους Γερμανούς ομολόγους του ότι η Ελλάδα δεν μπορούσε να κατανοήσει τις αντιρρήσεις στο ελληνικό αίτημα χρηματοδότησης για παραγωγικές επενδύσεις, καθώς το θεωρούσε μικρό αντιστάθμισμα στα πλεονεκτήματα που θα απολάμβαναν οι Έξι από το προνομιακό άνοιγμα της ελληνικής αγοράς.²⁷ Μάλιστα, σε συνομιλία

27. Τηλεγράφημα υπ. αριθ. 90, Ε. Αβέρωφ προς Πρεσβεία Βόννης, 24 Απριλίου 1960, όπως δημοσιεύεται στο Συλλογικό (2003), σελ. 356.

του με τον Ολλανδό υπουργό Joseph Luns, ο Αβέρωφ υπογράμμισε ότι η αύξηση της εισαγωγής στην Ελλάδα βιομηχανικών προϊόντων από τις χώρες των Έξι θα σήμαινε ανάλογη μείωση των εισαγωγών των ειδών αυτών από άλλες χώρες, οι οποίες με τη σειρά τους θα μείωναν τις εισαγωγές ελληνικών αγροτικών προϊόντων. Ήταν επιτακτική ανάγκη λοιπόν, σε αυτό το πλαίσιο, οι Έξι να αυξήσουν αναλόγως τις εισαγωγές ελληνικών αγροτικών προϊόντων: «Εάν κατά τον πρώτον τούτον στάδιον δεν έχομεν πλεονεκτήματα, θα οδηγηθώμεν εις πολιτικήν διμερών κλήρινγκ, την οποία δεν επιθυμούμεν, διότι την θεωρούμεν καταστρεπτικήν».²⁸

Στην προσπάθεια να εξασφαλίσει ανταλλάγματα στο ευαίσθητο θέμα της μεταχείρισης των ελληνικών γεωργικών προϊόντων, η ελληνική διαπραγματευτική ομάδα πολύ γρήγορα άρχισε να υποχωρεί στο μέτωπο των γενικών δασμολογικών ρυθμίσεων. Έτσι, ενώ αρχικά είχε προτείνει ένα ποσοστό 40% των ελληνικών εισαγωγών από τα κράτη της ΕΟΚ να υπαχθεί σε καθεστώς 12ετούς δασμολογικού αφοπλισμού, προοδευτικά ενέδωσε στο αίτημα των Ευρωπαίων για ποσοστό κοντά στο 60%-70%. Πιο συγκεκριμένα, τον Μάιο του 1960, η Ελλάδα πρότεινε το εν λόγω ποσοστό να ανέλθει βαθμιαία μέχρι το 52% «εξαιρουμένων πάντοτε απάντων των εν Ελλάδι παραγόμενων ειδών, που θα απήλυναν 22 έτη» (βλ. Τεκμήριο 3.1, σελ. 99). Από τη στιγμή όμως που οι εισαγωγές υπερέβαιναν τα 200 εκατομμύρια δολάρια, ενώ οι ελληνικές εξαγωγές προς την ΕΟΚ δεν ξεπερνούσαν τα 100 εκατομμύρια δολάρια, η ελληνική πλευρά δεν ήταν διατεθειμένη να αποδεχτεί ποσοστό δασμολογικού αφοπλισμού μεγαλύτερο από το ήμισυ των εισαγόμενων αγαθών από την ΕΟΚ σε καθεστώς 12ετίας. Για την Αθήνα, το ύψος του εμπορικού ελλείμματος επιβεβαίωνε πόσο άδικος ήταν ο ισχυρισμός των Έξι ότι η Ελλάδα ζητούσε μόνο εξαιρέσεις και προνόμια (βλ. Τεκμήριο 4.5, σελ. 132). Σε μια προσπάθεια εξεύρεσης κοινού τόπου, οι εκπρόσωποι της ΕΟΚ διερεύνησαν την πιθανότητα η Ελλάδα να αποκτήσει το δικαίωμα να αναστείλει τις δασμολογικές μειώσεις για τέσσερα χρόνια σε οποιοδήποτε προϊόν εντασσόταν στη διαδικασία του 12ετούς αφοπλισμού και αντιμετώπιζε δυσχέρειες, εφόσον είχε προηγηθεί σχετική διαβούλευση με την Κοινότητα.

28. Τηλεγράφημα υπ. αριθ. 91, Πρακτικά Συνομιλίας Αβέρωφ με Υπουργό Εξωτερικών Ολλανδίας Λανς, 27 Απριλίου 1960, όπως δημοσιεύεται στο Συλλογικό (2003), σελ. 358.

Τον Μάιο του 1960 οι διαπραγματεύσεις διακόπηκαν, ώστε τα επίδικα θέματα της σύνδεσης να συζητηθούν σε επίπεδο Συμβουλίου των Υπουργών. Η ελληνική πλευρά, στην προσπάθειά της να διαφυλάξει τα οικονομικά συμφέροντα της χώρας, επέμενε σε μια στρατηγική που πρότασε συνολικές και όχι αποσπασματικές λύσεις. Θεωρούσε, άλλωστε, ότι τα διάφορα αντικείμενα της διαπραγμάτευσης λειτουργούσαν στην ουσία ως συγκοινωνούντα δοχεία. Αυτή η προσέγγιση όμως προκαλούσε νέες διαφωνίες, επιβραδύνοντας τον ρυθμό των συζητήσεων με την Επιτροπή, η οποία επιχειρούσε να προωθήσει ικανοποιητικές λύσεις και για τους έξι εταίρους που προσέρχονταν στις διαπραγματεύσεις με διαφορετικές προτεραιότητες. Υπό αυτές τις συνθήκες, Καραμανλής και Πεσμαζόγλου ενέτειναν τις πιέσεις τους προς πάσα κατεύθυνση, δίνοντας όμως προτεραιότητα στη Δυτική Γερμανία, αφενός λόγω της οικονομικής της ισχύος και αφετέρου επειδή αποτελούσε τον βασικότερο εμπορικό εταίρο της Ελλάδας.²⁹ Άλλωστε, όπως έχει υποστηριχτεί, «χωρίς την παροχή γερμανικών πόρων, η Ελλάδα δεν ήταν τότε σε θέση να ξεκινήσει τη φιλόδοξη οικονομική αναδιάρθρωση, όπου θα της επέτρεπε να κερδίσει τη μάχη για την Ευρώπη».³⁰ Αντίστοιχα όμως, αδύνατη θα ήταν και η αξιοποίηση των ελληνικών οικονομικών σχέσεων με τη Γερμανία, αν η Ελλάδα παρέμενε εκτός της Κοινής Αγοράς. Είναι ενδιαφέρον μάλιστα ότι η ελληνική ομάδα ήθελε να εκμεταλλευτεί προς όφελός της τη γνωστή διάσταση απόψεων ανάμεσα στον Γερμανό καγκελάριο Konrad Adenauer και τον Υπουργό Οικονομικών Ludwig Erhard για το αν η ΕΟΚ θα έπρεπε να ασκεί πολιτική επιρροή ή να περιορίζει τις παρεμβάσεις της μόνο σε οικονομικά θέματα, όπως πρότεινε ο Γερμανός Υπουργός Οικονομικών.³¹ Σε αυτό το πλαίσιο, υπήρχε η πεποίθηση ότι οι ελληνικές απόψεις θα τύγχαναν ευνοϊκότερης ανταπόκρισης από την Καγκελαρία και το Υπουργείο Εξωτερικών, που εκτιμούσαν πολύ περισσότερο τη βαρύτητα της πολιτικής φύσης της Σύνδεσης με την Ελλάδα και τις γεωπολιτικές και γεωστρατηγικές προεκτάσεις που αυτή θα είχε για την ενίσχυση της θέσης της χώρας στο ΝΑΤΟ. Το ίδιο «ψυχροπολεμικό» επιχείρημα προέβαλε

29. Για το γενικότερο θέμα των μεταπολεμικών ελληνογερμανικών σχέσεων, βλ. Pelt (2006).

30. Μπότσιου (2010), σελ. 303.

31. Βλ. Τεκμήριο 2.4, σελ. 91· πρβλ. Αποστολόπουλος (2010), σελ. 279.

η ελληνική πλευρά και στους Αμερικανούς και τους Γάλλους εταίρους, σημειώνοντας χαρακτηριστικά ότι οποιαδήποτε καθυστέρηση θα ενίσχυε «τις ψυχολογικές και πολιτικές αντιδράσεις που προέρχονται από την αίσθηση ότι τα ελληνικά οικονομικά προβλήματα παραμελούνται από τους Ευρωπαίους φίλους και συμμάχους της και ότι η Ελλάδα ωθείται προς οικονομική απομόνωση ή άλλους δρόμους οικονομικής συνεργασίας λόγω της έλλειψης της απαραίτητης αλληλεγγύης από τους βασικούς Ευρωπαίους εταίρους στον τομέα της άμυνας και του εμπορίου».³²

Το καλοκαίρι του 1960 φάνηκε ότι οι πιέσεις προς τις κυβερνήσεις και η επιμονή της ελληνικής διαπραγματευτικής ομάδας είχαν αρχίσει να αποδίδουν καρπούς. Σε υπομνήματα που υποβάλλει ο Πεσμαζόγλου στον Πρωθυπουργό, συνοψίζοντας τις συνομιλίες (βλ. Τεκμήρια 3.1, 3.2 και 3.3, σελ. 107 και 119), ξεχωρίζει την απόφαση της ΕΟΚ να αναγνωρίσει για σχεδόν όλα τα ελληνικά εξαγωγίμα προϊόντα τον κανόνα της ίσης μεταχείρισης εντός της Κοινής Αγοράς προς τα ομοειδή προϊόντα των Έξι, κάτι που ήταν ζήτημα αρχής για την ελληνική πλευρά.³³ Εξαιρέση αποτέλεσε μόνο το κρασί, εξαιτίας των έντονων γαλλικών αντιδράσεων. Επίσης, η μείωση των ελληνικών δασμών για τα ίδια προϊόντα θα ξεκινούσε από την ημέρα εφαρμογής της Σύνδεσης και θα διαρκούσε 12 χρόνια. Τα προαναφερθέντα προϊόντα γίνονταν δεκτά σε συνδυασμό με την επιβολή ρήτρας για ειδικά προστατευτικά μέτρα έναντι των ελληνικών εξαγωγών, σε περίπτωση ζημιάς ή δυσχερειών σε οποιαδήποτε από τις έξι χώρες.

Τα μεγαλύτερα εμπόδια στις διαπραγματεύσεις εγείρονταν από την αρνητική στάση που τηρούσε η Ιταλία σε μια σειρά από ουσιώδη ζητήματα, τα οποία αφορούσαν κατά κύριο λόγο τον καπνό, τα φρούτα και το κρασί. Ως προς τα ελληνικά καπνά, το ιταλικό μονοπώλιο καλείτο να αναλάβει συγκεκριμένες υποχρεώσεις προκειμένου να αυξήσει προοδευτικά τις αγορές τους κατά 20% σε σχέση με τον μέσο όρο αντίστοιχων ποσοτήτων των ετών 1957-1959. Σε ό,τι αφορούσε πάντως τα αγροτικά προϊόντα, η Αθήνα θεωρούσε την ιταλική

32. Τηλεγράφημα υπ. αριθ. 86, Aide memoire from the Greek government to the USA, 9 Δεκεμβρίου 1959, όπως δημοσιεύεται στο Συλλογικό (2003), σελ. 346.

33. Περιλαμβάνονταν τα εσπεριδοειδή, τα νωπά σταφύλια, τα ροδάκινα, τα έλαια, οι κονσέρβες και οι χυμοί.

αντίδραση αδικαιολόγητη, δεδομένου ότι οι ελληνικές εξαγωγές αντιπροσώπευαν ασήμαντο ποσοστό των συνολικών αγροτικών εισαγωγών της ΕΟΚ και των εξαγωγών ομοειδών προϊόντων εκ μέρους της Ιταλίας. Προφανώς η Ρώμη προσπαθούσε απεγνωσμένα να διατηρήσει τον κλειστό χαρακτήρα της Κοινής Αγοράς, προκειμένου να συνεχίσει να την εκμεταλλεύεται αποκλειστικά για τα δικά της προϊόντα. Παράλληλα, η ενδεχομένη σύνδεση της Ελλάδας επέτεινε την ανασφάλεια ως προς το προηγούμενο που αυτή θα δημιουργούσε ενόψει πιθανών μελλοντικών συνδέσεων με την Τουρκία ή την Ισπανία (βλ. Τεκμήριο 4.4, σελ. 129). Εξαιτίας αυτής της κατάστασης, οι Ιταλοί γνωστοποίησαν στους εταίρους τους ότι παρέμεναν αμετακίνητοι στην ανάγκη επιβολής μιας ρήτρας, η οποία θα λειτουργούσε ως ασφαλιστική δικλίδα για το ενδεχόμενο να κριθεί ότι οι ελληνικές γεωργικές εξαγωγές δημιουργούσαν πρόβλημα σε κάποια αγορά. Το ιδιαίτερα σημαντικό σε αυτή την «ιταλική ρήτρα» διαφυγής ήταν ότι μέτρα προστασίας δεν θα λαμβάνονταν μόνο στη χώρα που θα αντιμετώπιζε το πρόβλημα, αλλά ότι η χώρα αυτή θα μπορούσε να ζητήσει τη λήψη μέτρων και σε άλλες χώρες-μέλη της Κοινής Αγοράς. Κάτι τέτοιο ουσιαστικά θα σήμαινε ότι οι ελληνικές γεωργικές εξαγωγές δεν εξομοιώνονταν με τις κοινοτικές, πράγμα που αποτελούσε βασική επιδίωξη της ελληνικής πλευράς.³⁴

Ο Πρόεδρος της Επιτροπής Εξωτερικών Υποθέσεων της ΕΟΚ Jean Rey, σε συνάντηση με τον Αβέρωφ, εκδήλωσε τη θέληση της Επιτροπής να τερματιστούν οι διαπραγματεύσεις και να καταστρωθεί πλήρες σχέδιο προς έγκριση μέχρι το τέλος του καλοκαιριού. Η Επιτροπή αναγνώρισε τις ελληνικές ανησυχίες για την ιταλική ρήτρα. Σε αυτό το πλαίσιο, σύμφωνα με την Επιτροπή, τα άρθρα γενικών διαφυγών 115 και 226 της Συνθήκης της Ρώμης θα έπρεπε να επαρκούν και να αποκλειστεί κάθε ερμηνεία που θα μπορούσε να επιτρέψει τη λήψη μέτρων διαφυγής έναντι της Ελλάδας από την Κοινότητα συνολικά ή στο έδαφος ενός κράτους-μέλους που θα θεωρούσε ότι θίγεται από τις ελληνικές εξαγωγές. Ως λύση, η ΕΟΚ πρότεινε την εφαρμογή της γενικής ρήτρας διαφυγής του άρθρου 30 στο σχέδιο της Συνθήκης Σύνδεσης για τη βασική μεταβατική περίοδο των 12 ετών, σύμφωνα με το οποίο: «τα συμβαλλόμενα μέλη δύνανται να λάβουν τα αναγκαία πρόσφορα

34. Για λεπτομέρειες, βλ. Ιορδάνογλου (2010), σελ. 84-86.

μέτρα, κατά παράβαση των διατάξεων της Συνθήκης, εις περιπτώσιν εκτάκτων και παρατεινόμενων δυσχερειών εις έναν τομέα οικονομικής δραστηριότητας ή εις μίαν περιοχήν».³⁵

Για την Ελλάδα, η προτεινόμενη ρήτρα αποτελούσε σημαντικό εμπόδιο στην επιτυχή έκβαση των διαπραγματεύσεων. Και μόνο η δυνατότητα επίκλησής της, στο πλαίσιο μιας συμφωνίας που θεωρείτο εξαρχής ετεροβαρής (εφόσον το 40% των ελληνικών εξαγωγών κατευθυνόταν στην ΕΟΚ, ενώ λιγότερο από 1% των συνολικών εξαγωγών των Έξι κατέληγε στην Ελλάδα), απειλούσε να παραλύσει την οικονομική ζωή της χώρας. Μια τέτοιου είδους διακριτική μεταχείριση θα λειτουργούσε εις βάρος των ελληνικών προϊόντων και δεν θα μπορούσε να γίνει αποδεκτή (βλ. Τεκμήρια 5.1 και 5.2, σελ. 137 και 146). Έτσι, ο χαρακτηρισμός «discriminatoire» χρησιμοποιήθηκε κατά κόρον στην κριτική της ελληνικής αντιπροσωπείας απέναντι στις προτάσεις της ΕΟΚ. Από την πλευρά της, η Ευρωπαϊκή Επιτροπή υποστήριζε ότι μια τέτοιου είδους ρήτρα υπήρχε ήδη στη Συνθήκη της Ρώμης (άρθρο 226). Παρά ταύτα, η εφαρμογή της εν λόγω ρήτρας περιοριζόταν στην περιοχή της εκάστοτε θιγόμενης χώρας, ενώ η ρήτρα που προτεινέτο στην Ελλάδα επέτρεπε σε μια χώρα που θεωρούσε ότι θίγεται από τις ελληνικές εξαγωγές ενός προϊόντος να αξιώνει τη λήψη μέτρων σε όλη την Κοινή Αγορά.

Οι διαπραγματεύσεις στο χείλος του γκρεμού

Δεν πρέπει να προκαλεί έκπληξη λοιπόν το γεγονός ότι, μετά την κατάθεση του πρώτου σχεδίου της Συνθήκης Σύνδεσης, τον Σεπτέμβριο του 1960, οι διαπραγματεύσεις βρέθηκαν στα πρόθυρα της κατάρρευσης. Πλέον οι Έξι υπαναχωρούσαν από δεσμεύσεις που είχαν αναλάβει κατά τα προηγούμενα στάδια των διαπραγματεύσεων, ενώ η ελληνική πλευρά αναγκαζόταν να προβαίνει σε συνεχείς συμβιβασμούς προκειμένου να ξεπεραστούν τα ιταλικά προσκόμματα. Την περίοδο εκείνη, ο Πεσμαζόγλου ενημέρωνε με δραματικούς τόνους τον Πρωθυπουργό για το άκρως δυσχερές κλίμα και τις προσπάθειες κάποιων κρατών-μελών – με πρωτεργάτες την Ιταλία και την Ολλανδία – να οδηγήσουν σε ματαιώση

35. Τεκμήριο 5.1, σελ. 137· πρβλ. και Τεκμήριο 5.2, σελ. 146.

τη συμφωνία (βλ. Τεκμήριο 6.1, σελ. 171). Η απαισιοδοξία του Έλληνα διαπραγματευτή διαφαινόταν και στις συνομιλίες του με τον Διοικητή της Τράπεζας της Ελλάδος Ξενοφώντα Ζολώτα και τους Υπουργούς Συντονισμού και Εξωτερικών, οι οποίοι υποστήριζαν ότι οι διαφορές θα έπρεπε να επιλυθούν με απευθείας επαφές σε επίπεδο κυβερνήσεων (πρβλ. και Τεκμήριο 5.2, σελ. 146). Όμως, ο αρχηγός της ελληνικής αντιπροσωπείας ορθά σημείωνε ότι υπήρχε «διάσταση μεταξύ πολιτικής βουλήσεως και των επιμέρους αρμοδίων», τονίζοντας πως οι διαβεβαιώσεις που λάμβανε ο Καραμανλής από τον Γάλλο πρόεδρο και τον Γερμανό καγκελάριο για ταχεία κατάληξη των συζητήσεων δεν μεταφράζονταν σε συμβιβαστικές λύσεις σε τεχνικό επίπεδο, μειώνοντας δραματικά την πιθανότητα σύντομης ευόδωσης των διαπραγματεύσεων.³⁶

Εξ άλλου, η διακίνηση του σχεδίου της Συνθήκης Σύνδεσης ανάμεσα στους εμπειρογνώμονες και των έξι χωρών περιέπλεκε περαιτέρω την κατάσταση, σε μια στιγμή που πλέον απαιτούνταν πολιτικές παρεμβάσεις για την εξεύρεση λύσεων. Η ανησυχία αυτή αποτυπώνεται σε ταυτόσημες επιστολές που ο Καραμανλής απέστειλε στους ηγέτες των Έξι στις 20 Νοεμβρίου 1960. Απευθυνόμενος στον Γάλλο πρωθυπουργό Michel Debré, ο Έλληνας πρωθυπουργός τόνιζε: «Επειδή, κύριε Πρωθυπουργέ, την πολιτικήν ευθύνην διά την τελικήν έκβαση των διαπραγματεύσεων και διά τυχόν αποτυχείς αυτών συνεπείας, δεν υπέχουν οι εμπειρογνώμονες, αλλ' αι κυβερνήσεις, θεώρησα καθήκον μου [...] να ζητήσω την προσωπική σας συμπαράστασιν».³⁷ Το κλίμα φορτίστηκε περαιτέρω μεταξύ Νοεμβρίου και Δεκεμβρίου του 1960, όταν η γαλλική πλευρά κατήγγειλε – άδικα κατά τις ελληνικές πηγές – τον Πεσμαζόγλου ότι μεμόταν τους Έξι για αποικιοκρατικές τάσεις κατά τον τελευταίο γύρο των διαπραγματεύσεων.³⁸

Την ίδια περίοδο, σε σειρά υπομνημάτων του, ο Πεσμαζόγλου σκιαγραφούσε τα βασικά αντικείμενα διαφωνίας μεταξύ Ελλάδας και

36. Τηλεφωνική συνδιάλεξις με κ. Ι. Πεσμαζόγλου, πρωίας 16 Σεπτεμβρίου 1960, στο Αρχείο Καραμανλή, Φ. 13Α, όπως παρατίθεται και στο Σβολόπουλος (επιμ.) (1994), σελ. 394.

37. Επιστολή Κ. Καραμανλή προς Μ. Debré, 26 Νοεμβρίου 1960, στο Αρχείο Καραμανλή Φ. 13Α, όπως παρατίθεται στο Σβολόπουλος (επιμ.) (1994), σελ. 451.

38. Βλ. επιστολή Μ. Debré προς Κ. Καραμανλή, 29 Δεκεμβρίου 1960 (μεταφρασμένη), στο Αρχείο Καραμανλή, Φ. 13Α, όπως παρατίθεται στο Σβολόπουλος (επιμ.) (1994), σελ. 453.

ΕΟΚ, που αφορούσαν την έντονη αμερικανική και ολλανδική αντίδραση στις προβλέψεις για τις αγορές από τα μονοπώλια καπνού, τη ρήτρα διαφυγής και το ζήτημα των γεωργικών προϊόντων, για τα οποία η Επιτροπή πρότεινε τη χορήγηση δασμολογικών ποσοστώσεων με αφετηρία τις πραγματικές εξαγωγές των τελευταίων δύο ετών.³⁹ Η πρόταση αυτή, που προερχόταν κυρίως από τη Γαλλία και την Ιταλία, υπονόμεινε την ίση μεταχείριση των ελληνικών γεωργικών προϊόντων εντός της ΕΟΚ. Έτσι, οι Έλληνες διαπραγματευτές τη θεώρησαν εντελώς απαράδεκτη, πόσο μάλλον εφόσον ανέτρεπε τα έως τότε συμφωνηθέντα. Αντιθέτως, η ελληνική πλευρά παρέμεινε σταθερή στην ανάγκη παροχής σαφών και νομικώς κατοχυρωμένων εγγυήσεων ότι τα ελληνικά προϊόντα δεν θα τύγχαναν δυσμενέστερης μεταχείρισης από τα ομοειδή προϊόντα της ΕΟΚ (βλ. Τεκμήρια 6.2 και 6.3, σελ. 177).

Ο κίνδυνος τέτοιας δυσμενούς μεταχείρισης αφορούσε κυρίως την περίπτωση υιοθέτησης μέτρων ασφαλείας κατά το άρθρο 30 και την εφαρμογή ελάχιστων τιμών για τα αγροτικά προϊόντα, όπως αυτή προβλεπόταν από το άρθρο 42 του Σχεδίου Σύνδεσης. Η Ιταλία αντιδρούσε κυρίως αναφορικά με τις προβλέψεις για τα εσπεριδοειδή, για τα οποία πάντως η Ελλάδα δέχτηκε να παράσχει ειδικό πρωτόκολλο που να δίνει ειδικές εξασφαλίσεις, εφόσον οι ελληνικές εξαγωγές υπερέβαιναν ορισμένα όρια, τα οποία όμως δεν θα έπρεπε να είναι κατώτερα των τελευταίων συνολικών εξαγωγών. Η συμβιβαστική αυτή λύση αποτελούσε σημαντική υποχώρηση της ελληνικής πλευράς, σε μια προσπάθεια να κατευναστούν οι ιταλικές ανησυχίες, καθώς αποτελούσε εξαίρεση από τον βασικό κανόνα της ίσης – άνευ ποσοτικών περιορισμών – μεταχείρισης, στο πλαίσιο της τελωνειακής ένωσης (βλ. Τεκμήριο 6.2, σελ. 173).

39. Οι δασμολογικές ποσοστώσεις (ή contingents tarifaires, όπως αναφέρονταν στα κείμενα των διαπραγματεύσεων) είναι ένας συνδυασμός ποσοτικού περιορισμού και δασμού. Συγκεκριμένα, επιτρέπουν την επιβολή ενός χαμηλότερου δασμού μέχρι μια ποσότητα εισαγωγών, πάνω από την οποία επιβάλλεται μεγαλύτερος δασμός (φόρος). Επρόκειτο για ένα «παράθυρο» μέσω του οποίου μια χώρα μπορούσε να παρεκκλίνει από το κοινό εξωτερικό δασμολόγιο της ΕΟΚ. Έτσι, αφενός μπορούσε να προσφέρει ευνοϊκότερους όρους στο πλαίσιο κάποιας διμερούς εμπορικής διαπραγμάτευσης (όπως αυτές που φιλοδοξούσε να διατηρήσει η Ελλάδα με χώρες του ανατολικού συνασπισμού, βλ. Ιορδάνογλου 2010), αφετέρου μπορούσε να περιορίσει (ποσοτικά) τον δασμολογικό αποπλισμό της (όπως ανησυχούσε η Ελλάδα ότι θα έκαναν κάποιες χώρες έναντι των αγροτικών εξαγωγών της).

Εικ. 4. Αθήνα, 9 Ιουλίου 1961, κατά την υπογραφή της Συμφωνίας Σύνδεσης. Από αριστερά κάθονται ο Υπουργός Εξωτερικών Ευάγ. Αβέρωφ-Τοσίτσας, ο Υπουργός Συντονισμού Α. Πρωτοπαπαδάκης, ο Αντιπρόεδρος της Κυβέρνησης Π. Κανελλόπουλος, ο Γερμανός Αντικαγκελάριος και Υπουργός Οικονομικών L. Erhard και ο Βέλγος Αντιπρόεδρος της Κυβέρνησης και Υπουργός Εξωτερικών P. Henri-Spraak. Από πίσω τους, εκατέρωθεν του Ι. Πεσμαζόγλου, διακρίνονται ο μόνιμος Αντιπρόσωπος της Ελλάδας στην ΕΟΚ Θ. Χρηστίδης (αριστερά) και ο Γενικός Διευθυντής του Υπουργείου Συντονισμού και στενός συνεργάτης του Πρωθυπουργού σε οικονομικά θέματα Ι. Λαμπρούκος (δεξιά).
Πηγή: ΙΑΤΕ – Αρχείο Πεσμαζόγλου, Α6-S15-Y3-F3-T25.

Παρά ταύτα, οι Ιταλοί επανήλθαν τον Δεκέμβριο, ζητώντας επέκταση του πρωτοκόλλου για τα ελληνικά εσπεριδοειδή στα ροδάκινα και τις νωπές σταφίδες. Η ελληνική πλευρά αντιπρότεινε την προσθήκη των ροδάκινων, όχι όμως των σταφυλιών, ενώ έθεσε ως ποσοτική αφετηρία τούς 40.000 τόνους, έναντι των ιταλικών προτάσεων για 35.000 τόνους (βλ. Τεκμήριο 6.3, σελ. 177). Τα πράγματα ήταν πιο ενθαρρυντικά στο μέτωπο του καπνού όπου, μετά από μήνες συζητήσεων, ανακοινώθηκε στην ελληνική ομάδα η απόφαση του Συμβουλίου των Υπουργών της ΕΟΚ να δεχτεί τη μείωση κατά 50% των δασμών των χωρών-μελών από την έναρξη εφαρμογής της Συνθήκης, με ταυτόχρονη προσαρμογή προς το κοινό δασμολόγιο.

Αλλαγή πλεύσης, 1961

Ο ελληνικός Τύπος, ο οποίος κάλυπτε τη διαδικασία των διαπραγματεύσεων με την ΕΟΚ, εξέφραζε την απαισιοδοξία του για τις πιθανότητες επιτυχούς έκβασης των συνομιλιών. Μερικές αθηναϊκές εφημερίδες μάλιστα προέτρεπαν την κυβέρνηση να επανεξετάσει τη συμμετοχή της χώρας στη μικρή ΕΖΕΣ (βλ. Τεκμήριο 6.5, σελ. 185). Για την ελληνική πλευρά όμως, δεν υπήρχε άλλη επιλογή πλην της συνέχισης της προσπάθειας να εξασφαλιστούν τα μέγιστα δυνατά οφέλη από τη σύνδεση με την ΕΟΚ. Στις αρχές του 1961, η ελληνική πλευρά συνειδητοποίησε ότι δεν μπορούσε να εμμένει σε εκείνα τα μέτωπα που έβρισκε την ΕΟΚ κατηγορηματικά αρνητική, όπως τη συμμετοχή της Ελλάδας στη διαμόρφωση της κοινής γεωργικής πολιτικής, με εξαίρεση ίσως τα δύο βασικά εξαγωγίμα προϊόντα της, τον καπνό και τη σταφίδα. Στο θέμα του ρυθμού του δασμολογικού αφοπλισμού, μετά από περίπλοκες διαπραγματεύσεις, οι διαφορές γεφυρώθηκαν. Η ΕΟΚ δέχτηκε το 60% των ελληνικών εισαγωγών από την Κοινότητα να υπάγεται στη 12ετή μεταβατική περίοδο, ενώ το υπόλοιπο 40%, που περιλάμβανε όλα τα παραγόμενα στη χώρα βιομηχανικά προϊόντα, να εντάσσεται στην περίοδο των 22 ετών.

Στις συνομιλίες μεταξύ του Υπουργού Συντονισμού Αριστείδη Πρωτοπαπαδάκη και του Επιτρόπου Jean Rey, στα τέλη Ιανουαρίου του 1961, υπήρξε περαιτέρω πρόοδος σε διάφορα ζητήματα. Η ΕΟΚ απέσυρε το αμφιλεγόμενο άρθρο 30 του Σχεδίου Σύνδεσης σχετικά με τη γενική ρήτρα, διατηρώντας τη ρήτρα του άρθρου 226 της Συνθήκης της Ρώμης. Έτσι, οι Έξι αλλά και η Ελλάδα είχαν τη δυνατότητα να αναστείλουν την πορεία των δασμολογικών μειώσεων και να πάρουν επιπρόσθετα μέτρα ασφαλείας σε περίπτωση δυσχερειών για την οικονομία της εκάστοτε θιγόμενης χώρας, μέχρι το τέλος της μεταβατικής περιόδου των 12 ετών, όταν θα έληγε και η ισχύς του άρθρου 226 (βλ. Τεκμήριο 7.1, σελ. 189). Όπως έχει μάλιστα υποστηριχτεί: «Από την άποψη αυτή, η Ελλάδα εξομοιωνόταν πλήρως με τις άλλες χώρες της κοινότητας».⁴⁰

Η συγκεκριμένη λύση προέκυψε μετά τη συμφωνία για το λεγόμενο «ιταλικό πρωτόκολλο», το οποίο προέβλεπε την ευχέρεια λήψης

40. Ιορδάνογλου (2010), σελ. 83.

μέτρων ασφάλειας από την Κοινότητα στο σύνολό της, σε περίπτωση που οι ελληνικές εξαγωγές ορισμένων προϊόντων (εσπεριδοειδή, ροδάκινα, σταφύλια και κρασί) υπερέβαιναν κάποια όρια (βλ. Τεκμήριο 7.1, σελ. 189). Επίσης, στο θέμα της χρηματοδότησης, η ελληνική πλευρά συνειδητοποίησε ότι ο αρχικός στόχος της για εξασφάλιση πόρων ύψους 250 εκατομμυρίων δολαρίων ήταν ανέφικτος. Έτσι, αποδέχτηκε ότι το εν λόγω ποσό δεν θα ξεπερνούσε τα 125 εκατομμύρια δολάρια για μία πενταετία, με τα 100 εκατομμύρια να διατίθενται για έργα υποδομής, υπό μορφή δανείων διάρκειας έως 25 ετών και επιδότηση επιτοκίου κατά πέντε ποσοστιαίες μονάδες (άρα επιβάρυνση γύρω στο 3%). Παράλληλα όμως, σημαντική ελληνική επιτυχία αποτέλεσε το γεγονός ότι η ΕΟΚ συμφώνησε να μη συνδέεται στο κείμενο η χρηματοδότηση της χώρας με τη ρύθμιση του προπολεμικού δημόσιου χρέους, σημείο στο οποίο επέμεναν μέχρι τέλους οι Ολλανδοί (βλ. Τεκμήριο 7.1, σελ. 189).

Στα τέλη Μαρτίου του 1916, η διαπραγμάτευση είχε φτάσει στα τελευταία της στάδια (βλ. Τεκμήρια 8.1 και 8.2, σελ. 199 και 201). Την Πέμπτη 30 Μαρτίου 1961 και ώρα μία τα ξημερώματα, οι δύο πλευρές κατέληξαν επί του σχεδίου της Συμφωνίας Σύνδεσης της Ελλάδας με την Κοινή Αγορά (βλ. Τεκμήρια 8.3 και 8.4, σελ. 205 και 206). Λίγες ημέρες αργότερα, η ελληνική διαπραγματευτική ομάδα ανέφερε σε σημειώμά της προς τον Πρωθυπουργό και τον Υπουργό Εξωτερικών ότι η επιτευχθείσα συμφωνία ήταν «κεφαλαιώδους σημασίας για τη χώρα για πολιτικούς και οικονομικούς λόγους», συμπληρώνοντας: «Το μέλλον της Ελλάδος συνδέεται άρρηκτα με το μέλλον των Έξι με τη διπλή προοπτική της ταχείας εκβιομηχανίσεως της χώρας και της ασφαλούς ανόδου του βιοτικού επιπέδου του λαού». Ταυτόχρονα όμως, στο ίδιο κείμενο προειδοποιούσε ότι η ευεργετική επίδραση της Σύνδεσης προϋπέθετε τη σωστή προπαρασκευή του κράτους και την κινητοποίηση των εμπλεκόμενων φορέων της οικονομικής δραστηριότητας.⁴¹

Στη σχετική συζήτηση στη Βουλή, τον Ιανουάριο του 1962, ο Υπουργός Συντονισμού Παναγής Παπαληγούρας τόνισε ότι η Συμφωνία των Αθηνών άνοιγε «εξαγωγικές ευκαιρίας υπέρ των κλασικών αγροτικών

41. Τηλεγράφημα υπ. αριθ. 100, Α. Σγουρδάιος (Διευθυντής Οικονομικών Υποθέσεων στο Υπουργείο Εξωτερικών) προς Ε. Αβέρωφ, 10 Απριλίου 1961, όπως δημοσιεύεται στο Συλλογικό (2003), σελ. 382.

εξαγωγικών προϊόντων μας, αλλά και υπέρ αγροτικών προϊόντων, τα οποία μέχρι τούδε δεν εξήγοντο», συμπληρώνοντας: «Μεθόδους επίλυσεως των πάγιων οικονομικών προβλημάτων μάς προσφέρει η υπό κρίσιν και συζήτησιν σύμβασις και όχι λύσεις των οργανικών αυτής προβλημάτων». Μάλιστα, συμπλήρωνε ότι αναγνώριζε τις πιέσεις που θα δεχόταν η αγορά, προτείνοντας όμως στις ηγεσίες των παραγωγικών τάξεων να αντέξουν. Άλλωστε, σύμφωνα πάντα με τον Παπαληγούρα, η σύνδεση δεν συνιστούσε τελωνειακή ένωση του «παραδεδομένου τύπου», αλλά απέβλεπε σε βαθμιαία οικονομική ένωση.⁴²

Συμπεράσματα

Με την υποβολή της αίτησης για τη σύνδεση της Ελλάδας με τη νεοπαγή ΕΟΚ, ο ευρωπαϊκός προσανατολισμός της χώρας απέκτησε θεσμική δομή. Παράλληλα όμως, η ελληνική αίτηση είχε πολλαπλή σημασία και για την Κοινότητα, καθώς ήταν η πρώτη αίτηση από τρίτη χώρα, γεγονός που μπορούσε να εκληφθεί ως αναγνώριση της επιτυχίας της ΕΟΚ. Όπως έχει εξ άλλου υποστηριχτεί, «η Ελλάδα προτίμησε [...] τη σύνδεση σε μια περίοδο που η ΕΟΚ, ανταγωνιζόμενη την ΕΖΕΣ, ήθελε να έχει εξωτερικές επιτυχίες».⁴³

Η Συμφωνία Σύνδεσης με την ΕΟΚ υπεγράφη στις 9 Ιουλίου 1961 στην Αθήνα. Από ευρωπαϊκής πλευράς υπέγραψαν ο πρόεδρος του Συμβουλίου Υπουργών της ΕΟΚ Ludwig Erhard και οι έξι υπουργοί Εξωτερικών των κρατών-μελών. Εκ μέρους της ελληνικής πλευράς, υπέγραψαν ο Αντιπρόεδρος της κυβέρνησης Παναγιώτης Κανελλόπουλος και οι Υπουργοί Συντονισμού και Εξωτερικών Αριστείδης Πρωτοπαπαδάκης και Ευάγγελος Αβέρωφ-Τοσίτσας. Η Συμφωνία των Αθηνών είχε ένα χαρακτηριστικό πλεονέκτημα σε σύγκριση με άλλες συμφωνίες σύνδεσης που υπογράφηκαν μεταγενέστερα από την ΕΟΚ. Ήταν η μοναδική που είχε σχεδιαστεί ειδικά για να οδηγήσει στην πλήρη ελληνική ένταξη. Ο πρώτος Πρόεδρος της Επιτροπής, Walter Hallstein, εξέφραζε την ευαρέσκειά του για το γεγονός ότι η χώρα που ήταν το λίκνο της ευρωπαϊκής δημοκρατίας, το

42. Παπαληγούρας (2010 [1962]), σελ. 47.

43. Ιωακείμης (1980), σελ. 45.

Εικ. 5. Αθήνα, 9 Ιουλίου 1961· το πρωτότυπο κείμενο της Συμφωνίας Σύνδεσης φωτογραφίζεται μετά την υπογραφή του στην αίθουσα τροπαίων του Μεγάρου της Βουλής.
Πηγή: ΙΑΤΕ – Αρχείο Πεσμαζόγλου, Α6-S15-Y3-F3-T40.

ελληνικό πνεύμα που είχε κάνει την Ευρώπη μεγάλη, ήθελε να έρθει και να γίνει μέλος.⁴⁴

Ο Πεσμαζόγλου γνώριζε πολύ καλά τους κινδύνους που ελλόχευαν σε μια ξαφνική έκθεση στον ενδοευρωπαϊκό ανταγωνισμό. Επί δύο χρόνια, οι Έλληνες διαπραγματεύτηκαν ειδικούς όρους και εξασφαλίσεις, οι οποίες συμπεριλήφθηκαν στη Συμφωνία. Η πραγματικότητα αποδείχθηκε πιο δύσκολη, όπως αποτυπώνεται στη συνεχή αύξηση του ελλειμματικού εμπορικού ισοζυγίου, που σηματοδότησε το τέλος της ισχυρής δασμολογικής προστασίας, και την αποτυχία ευνοϊκής στήριξης των αγροτικών προϊόντων τις επόμενες δεκαετίες. Όποια και αν ήταν τα πιθανά πολιτικά και οικονομικά πλεονεκτήματα της σύνδεσης, ο Πεσμαζόγλου γνώριζε ότι, αν η χώρα

δεν προσαρμοζόταν στις νέες συνθήκες, δεν θα μπορούσε πλήρως να τα εκμεταλλευτεί.

Παρά τις αντιξοότητες και τη δαιδαλώδη πορεία της Συμφωνίας Συνδέσεως την επαύριον της υπογραφής, η εμπειρία της διαπραγματεύσεως της σύνδεσης αποτέλεσε τεράστιο μάθημα για τη χώρα, για πολλαπλούς λόγους. Πρώτον, όπως γρήγορα διαπίστωσε η κυβέρνηση Καραμανλή, η πολιτική σε διπλωματικό επίπεδο ήταν αναγκαία, αλλά δεν μπορούσε να αντικαταστήσει την απαιτούμενη τεχνική επάρκεια σε επίπεδο εμπειρογνομόνων στις διαπραγματεύσεις για τη σύνδεση ή αργότερα για την ένταξη στο ευρωπαϊκό οικοδόμημα. Σε επίπεδο ηγεσιών και διακηρύξεων, επικρατούσε υψιπετής ρητορική· στο τεχνικό όμως επίπεδο επικρατούσε χάσμα μεταξύ προθέσεων και πραγματικότητας. Ως αποτέλεσμα, η πρόοδος των συνομιλιών επί των διαρθρωτικών ζητημάτων ήταν αργή, ενώ η ελληνική πλευρά διαπίστωνε ότι οι ουσιαστικές διαπραγματεύσεις διεξάγονταν στο εσωτερικό των Έξι και όχι με την Ελλάδα.

Οι προκλήσεις που αντιμετώπισε ο Πεσμαζόγλου δεν διέφεραν τρομακτικά από εκείνες που έπρεπε να ξεπεράσει η ομάδα του Θεοδώρου και του Κοντογεώργη κατά τις διαπραγματεύσεις ένταξης της Ελλάδας στην ΕΟΚ τη δεκαετία του 1970. Οι Έλληνες διπλωμάτες που συμμετείχαν στη σύνδεση και στην ένταξη κατάλαβαν νωρίς τον αμυντικό χαρακτήρα της διαδικασίας διεύρυνσης, ο οποίος προάσπιζε πρωτίστως τα συμφέροντα των χωρών-μελών και σπανίως αυτών που βρίσκονταν στην αίθουσα αναμονής. Ως εκ τούτου, το ζητούμενο ήταν «να εισέλθεις στο club» και μετά εκ των έσω να προασπίσεις τα εθνικά συμφέροντα με την προώθηση πιο ευνοϊκών για την Ελλάδα ευρωπαϊκών πολιτικών.

44. Βλ. *Bulletin of the European Economic Communities*, July/August 1961, 7/8, σελ. 31.

Βιβλιογραφία

Αρχειακό υλικό (αδημοσίευτο)

Αρχείο Ιωάννη (Γιάγκου) Πεσμαζόγλου (Α6) στο Ιστορικό Αρχείο της Τράπεζας της Ελλάδος (ΙΑΤΕ).

Μονογραφίες και άρθρα

- Αποστολόπουλος, Δημήτρης (2010), «Οι οικονομικές σχέσεις Ελλάδας-Γερμανίας μετά το Β' Παγκόσμιο Πόλεμο», στο: Χρυσός, Ευάγγελος & Schultheiss, Wolfgang (επιμ.), *Ορόσημα ελληνο-γερμανικών σχέσεων*, Αθήνα: Ίδρυμα της Βουλής των Ελλήνων, 277-291.
- Αφεντούλη, Ινώ (2005), *Διαδρομές. Ο Βύρων Θεοδωρόπουλος αφηγείται στην Ινώ Αφεντούλη*, Αθήνα: Ποταμός.
- Βαλντέν, Σωτήρης (1991), *Ελλάδα και ανατολικές χώρες, 1950-1967: Οικονομικές σχέσεις και πολιτική*, 2 τόμοι, Αθήνα: Οδυσσέας και Ίδρυμα Μεσογειακών Μελετών.
- Βολουδάκης, Ευάγγελος Α. (2005), *Γιάγκος Πεσμαζόγλου: Εκδήλωση τιμής και μνήμης*, Αθήνα: Εκδόσεις Παπαζήση.
- Camps, Miriam (1964), *Britain and the European Community, 1955-1963*, Princeton: Princeton University Press.
- European Commission (2014), *The European Commission 1958-1972, History and Memories of an Institution*, Brussels: European Commission.
- Featherstone, Kevin & Papadimitriou, Dimitris (2015), *Prime Ministers in Greece: The Paradox of Power*, Oxford: Oxford University Press.
- Hatzivassiliou, Evanthis (2020), "Constantine Karamanlis", in: Kevin Featherstone & Dimitri Sotiropoulos (eds.), *The Oxford Handbook of Modern Greek Politics*, Oxford: Oxford University Press, 631-644.
- Hitchcock, William (1997), "France, the Western Alliance, and the Origins of the Schuman Plan, 1948-1950", *Diplomatic History*, 21(4), 603-630.
- Ιορδάνογλου, Χρυσάφης, Ι. (2020), *Η ελληνική οικονομία μετά το 1950. Τόμος Α: Περίοδος 1950-1973, Ανάπτυξη, Νομισματική Σταθερότητα και Κρατικός Παρεμβατισμός*, Αθήνα: Κέντρο Πολιτισμού, Έρευνας και Τεκμηρίωσης, Τράπεζα της Ελλάδος.
- Ιορδάνογλου, Χρυσάφης Ι. (2010), «Ο Γιάγκος Πεσμαζόγλου και οι διαπραγματεύσεις για τη Συμφωνία Σύνδεσης Ελλάδος-ΕΟΚ (1959-1961)», στο: *Ιωάννης Πεσμαζόγλου: Πανεπιστημιακός, ευρωπαϊστής, διαπραγματευτής*, Αθήνα: Μεταμεσονύκτιες εκδόσεις, 69-89.
- Ιωακείμης, Παναγιώτης (χ.χ.), *Οι Σχέσεις Ελλάδος-ΕΟΚ-ΗΠΑ: Τα προβλήματα της ένταξης*, Αθήνα: Εκδόσεις Παπαζήση.
- Καζάκος, Πάνος (2001), *Ανάμεσα σε κράτος και αγορά: Οικονομία και οικονομική πολιτική στην μεταπολεμική Ελλάδα, 1944-2000*, Αθήνα: Εκδόσεις Πατάκη.

- Kakridis, Andreas (2009), *Greek economists and the quest for development, 1944-1967*, Athens: Panteion University of Social and Political Science.
- Karamouzi, Eirini (2014), *Greece, the EEC and the Cold War, 1974-1979: The Second Enlargement*, Houndmills: Palgrave Macmillan.
- Κωστής, Κώστας Π. (2018), *Ο πλούτος της Ελλάδας: Η ελληνική οικονομία από τους Βαλκανικούς πολέμους μέχρι σήμερα*, Αθήνα: Εκδόσεις Πατάκη.
- Milward, Alan S. (1992), *The European Rescue of the Nation State*. Assisted by George Brennan & Federico Romero. Berkeley & Los Angeles: University of California Press.
- Milward, Alan S. (1984), *The Reconstruction of Western Europe 1945-51*, London: Methuen.
- Moravcsik, Andrew (1998), *The Choice for Europe: Social Purpose and State Power from Messina to Maastricht*, Ithaca: Cornell University Press.
- Μπότσιου, Κωνσταντίνα Ε. (2010), «Η Ελλάδα και η Ομοσπονδιακή Δημοκρατία της Γερμανίας στο Ευρωπαϊκό Πλαίσιο», στο: Ευάγγελος Χρυσός & Wolfgang Schultheiss (επιμ.), *Ορόσημα ελληνο-γερμανικών σχέσεων*, Αθήνα: Ίδρυμα της Βουλής των Ελλήνων, 301-317.
- Μπότσιου, Κωνσταντίνα (2002), *Μεταξύ NATO και ΕΟΚ: Η Ευρώπη σε αναζήτηση μιας αμυντικής και πολιτικής ένωσης 1949-1957*, Αθήνα: Εκδόσεις Παπαζήση.
- Παπαληγούρας, Παναγής (2010 [1962]), *Η κύρωση της Συμφωνίας Σύνδεσης της Ελλάδας με την ΕΟΚ*, Σειρά: Τετράδια Κοινοβουλευτικού Λόγου, Αθήνα: Ίδρυμα της Βουλής των Ελλήνων.
- Patel, Kiran (2020), *Project Europe: A History*, Cambridge: Cambridge University Press.
- Pelt, Mogens (2006), *Tying Greece to the West: US-West German- Greek relations, 1949-1974*, Copenhagen: Museum Tusulanum Press.
- Pesmazoglu, John (1962), "The Meaning of the Athens Agreement", *Bulletin of the European Economic Community*, 9/10, 7-12.
- Πεσμαζόγλου, Ιωάννης Σ. (1962), *Η Σύνδεση της Ελλάδος μετά της Ευρωπαϊκής Οικονομικής Κοινότητας*, Αρχείο μελετών και ομιλιών, αριθ. 11, Αθήνα: Τράπεζα της Ελλάδος.
- Πρωτοπαπαδάκη, Λαυρία (1967), *Αριστείδης Πρωτοπαπαδάκης 1903-1966*, Αθήνα: Εκδόσεις Αθήνα.
- Σαμίου, Δήμητρα (2017), *Η Εταιρεία Μελέτης Ελληνικών Προβλημάτων (ΕΜΕΠ) και η ιδιαίτερη συμβολή της στον αντιδικτατορικό αγώνα (1970-1972)*, Αθήνα: Ασίνη.
- Σβολόπουλος, Κωνσταντίνος Δ. (επιμ.) (1994), *Κωνσταντίνος Καραμανλής: Αρχείο, γεγονότα και κείμενα, Τόμος Δ, Οκταετία Δημιουργίας 1956-1963, Περίοδος Γ, 2 Μαρτίου 1959-31 Μαρτίου 1961*, Αθήνα: Εκδοτική Αθηνών.
- Συλλογικό (2010), *Ιωάννης Πεσμαζόγλου: Πανεπιστημιακός, ευρωπαϊστής, διαπραγματευτής*, Αθήνα: Μεταμεσονύκτιες Εκδόσεις.

- Συλλογικό (2003), *Η Συμμετοχή της Ελλάδας στην Πορεία προς την Ευρωπαϊκή Ολοκλήρωση, Τόμος Α: Η Κρίσιμη Εικοσαετία 1948-1968*, Αθήνα: Υπουργείο Εξωτερικών, Υπηρεσία Διπλωματικού και Ιστορικού Αρχείου.
- Τομαή-Κωνσταντοπούλου, Φωτεινή (2003), «Ιστορική Εισαγωγή», στο: Συλλογικό, *Η Συμμετοχή της Ελλάδας στην Πορεία προς την Ευρωπαϊκή Ολοκλήρωση, Πρώτος Τόμος Α: Η Κρίσιμη Εικοσαετία 1948-1968*, Αθήνα: Υπουργείο Εξωτερικών, Διπλωματικό και Ιστορικό Αρχείο.
- Ψαλιδόπουλος, Μιχάλης (2019), *Τα δάνεια της Ελλάδας: 200 χρόνια ανάπτυξης και κρίσεων*, Αθήνα: Εκδόσεις Παπαδόπουλος.
- Ψαλιδόπουλος, Μιχάλης (2014), *Η Ιστορία της Τράπεζας της Ελλάδος, 1928-2008*, Αθήνα: Τράπεζα της Ελλάδος.
- Ψαλιδόπουλος, Μιχάλης (2008), *Ο Ξενοφών Ζολώτας και η Ελληνική Οικονομία*, Αθήνα: Μεταμεσονύκτιες Εκδόσεις.

Εικ. 6. Βόννη, 10-13 Νοεμβρίου 1958· ο Ι. Πεσμαζόγλου συνοδεύει τον Πρωθυπουργό Κ. Καραμανλή κατά την επίσημη επίσκεψή του στον Καγκελάριο Κ. Adenauer. Λίγους μήνες αργότερα, η Ελλάδα θα υποβάλει επίσημο αίτημα σύνδεσης με την ΕΟΚ.

Πηγή: ΙΑΤΕ – Αρχείο Πεσμαζόγλου, Α6-S15-Y3-F1-T16.

1. Αίτημα σύνδεσης της Ελλάδας με την ΕΟΚ

1.1. Απόσπασμα πρακτικών Συμβουλίου ΕΟΚ¹

Αίτημα σύνδεσης της Ελλάδος – Συνεδρίαση της 25ης Ιουλίου 1959

Με σημείωμα της 8ης Ιουνίου 1959, η Ελληνική Κυβέρνηση υπέβαλε αίτημα σύνδεσης με την Ευρωπαϊκή Οικονομική Κοινότητα.

Αυτό το σημείωμα υπογραμμίζει τους στενούς δεσμούς – τόσο οικονομικούς όσο και πολιτικούς – που ενώνουν την Ελλάδα με τις Έξι Χώρες τις Κοινότητας. Στην πραγματικότητα, πάνω από το 50% των ελληνικών εξαγωγών κατευθύνεται εις την Κοινή Αγορά, ενώ το μερίδιό της στο σύνολο των ελληνικών εισαγωγών υπερβαίνει το 50%. Σε αυτούς τους εμπορικούς και οικονομικούς δεσμούς προστίθεται μια μακρά παράδοση πνευματικού, κοινωνικού και πολιτικού χαρακτήρα. Επιπλέον, η Ελλάδα κατέχει σημαντική γεωγραφική θέση για την υπεράσπιση της ελεύθερης Ευρώπης.

Συμπερασματικά, η Ελληνική Κυβέρνηση εξέφρασε την ελπίδα ότι το Συμβούλιο τις Κοινότητας, αναγνωρίζοντας το σύνολο αυτών των λόγων, θα δώσει θετική συνέχεια στο αίτημά της.

Κατά τη σημερινή σύνοδο, το Συμβούλιο προέβη σε ανταλλαγή απόψεων σχετικά με αυτό το αίτημα.

Το Συμβούλιο, παρ' ότι διαπίστωσε ότι η σύνδεση τις Ελλάδος με την Κοινότητα έθετε ορισμένο αριθμό προβλημάτων τα οποία έπρεπε να επιλυθούν, αποφάσισε, ομόφωνα και αφού άκουσε την Επιτροπή, να υποδεχτεί ευνοϊκά το αίτημα της ελληνικής κυβέρνησης.

Σε αυτήν την προοπτική, το Συμβούλιο ανέθεσε στην Επιτροπή να ξεκινήσει μια πρώτη φάση διερευνητικών συνομιλιών με την ελληνική κυβέρνηση, ιδίως με σκοπό τον προσδιορισμό των όρων της προβλεπόμενης σύνδεσης.

Η Επιτροπή θα υποβάλει έκθεση για το αποτέλεσμα αυτών των διερευνητικών συνομιλιών σε μια από τις προσεχείς συνόδους του Συμβουλίου.

1. Σ.τ.Ε.: Απόσπασμα πρακτικών της συνεδρίασης του Συμβουλίου τις ΕΟΚ στις 25 Ιουλίου 1959, με θέμα "Demande d'association de la Grèce", όπως προωθείται από το Υπ. Εξωτερικών στο Υπ. Συντονισμού και την Τράπεζα της Ελλάδος στις 4 Αυγούστου 1959· στο Αρχείο Πεσμαζόγλου, ΙΑΤΕ Α6-S3-Y2-F45-T3. Μετάφραση (από τα γαλλικά): Α. Κακριδής.

Εικ. 7. Τον Αύγουστο του 1959, ο Γερμανός Αντικαγκελάριος και Υπ. Οικονομικών Ludwig Erhard πραγματοποιεί επίσημη επίσκεψη στην Αθήνα· οι ελληνογερμανικές οικονομικές σχέσεις τίθενται στο τραπέζι των συνομιλιών, αλλά και στο τραπέζι της δεξίωσης που παρατίθεται προς τιμήν του Erhard στα Αστέρια της Γλυφάδας· δίπλα του κάθεται ο Ι. Πεσμαζόγλου.

Πηγή: ΙΑΤΕ – Αρχείο Πεσμαζόγλου, Α6-S15-Y3-F1-T17.

1.2. Επιστολή Walter Hallstein²

Ο Πρόεδρος της Επιτροπής της Ευρωπαϊκής Οικονομικής Κοινότητας

Βρυξέλλες, 30 Ιουλίου 1959

Κύριε Υπουργέ,

Με μεγάλο ενδιαφέρον έλαβα γνώση τής από 8ης Ιουνίου επιστολής σας, με την οποία μου επιβεβαιώσατε το αίτημα της Ελλάδος για σύνδεση με την Κοινότητα.

2. Σ.τ.Ε.: Επιστολή που αποστέλλει ο Πρόεδρος της Επιτροπής Walter Hallstein προς τον Έλληνα Πληρεξούσιο Υπουργό στην ΕΟΚ Θεόδωρο Χρηστίδη, στις 30 Ιουλίου 1959· στο Αρχείο Πεσμαζόγλου, ΙΑΤΕ Α6-S3-Y2-F45-T3. Μετάφραση (από τα γαλλικά): Α. Κακριδής.

Η Επιτροπή, θέλοντας να ανταποκριθεί άμεσα κατά τον επιθυμητό τρόπο, φρόντισε στη διάρκεια του Συμβουλίου των Υπουργών της 25ης Ιουλίου να υπενθυμίσει όλους τους λόγους που συνηγορούν υπέρ αυτού του αιτήματος. Η Επιτροπή διαπίστωσε με χαρά ότι οι έξι Κυβερνήσεις συμμερίζονται την άποψή της: το Συμβούλιο της έδωσε εντολή να ξεκινήσει διερευνητικές συζητήσεις με την κυβέρνησή σας.

Αυτές οι προκαταρκτικές συζητήσεις, οι οποίες θα έχουν στόχο να προσδιορίσουν τις πιθανές λεπτομέρειες μιας σύνδεσης μεταξύ Ελλάδος και Κοινότητας, θα μπορούσαν να πραγματοποιηθούν το συντομότερο δυνατόν. Δεδομένης της τρέχουσας περιόδου διακοπών, προτείνω να λάβουν χώρα κατά τις 10-15 Σεπτεμβρίου. Ευχαρίστως θα υποδεχόμασταν την Αντιπροσωπεία σας στις Βρυξέλλες για αυτή την πρώτη συνάντηση σε εκείνες περίπου τις ημερομηνίες.

Εάν δεν υπάρχει αντίρρηση από πλευράς σας ως προς τον τόπο συνάντησης και τις προτεινόμενες ημερομηνίες, θα χαρούμε να υποδεχτούμε τους αντιπροσώπους των αρμόδιων υπηρεσιών σας στις Βρυξέλλες. Πληροφορικά, επιτρέψτε μου να διευκρινίσω ότι η Αντιπροσωπεία μας θα περιλαμβάνει πέντε ή έξι μόνιμα μέλη, των οποίων θα προΐσταται ο Γενικός Διευθυντής Εξωτερικών Σχέσεων της Επιτροπής.

Θα ήμουν ευγνώμων εάν μεταφέρατε αυτές τις προτάσεις στην Κυβέρνησή σας και εκφράζατε την επιθυμία μας να μάθουμε την άποψή της το συντομότερο δυνατόν.

Κύριε Υπουργέ, δεχτείτε παρακαλώ την έκφραση της ύψιστης εκτίμησής μου,

Walter Hallstein

Θ. Χρηστίδης

Πληρεξούσιος Υπουργός στην ΕΟΚ

15, Villa Saïd

Παρίσι

2. Η πρώτη φάση των διαπραγματεύσεων

2.1. Απόρρητο σημείωμα Ι. Πεσμαζόγλου¹

Εν Αθήναις τη 18η Σεπτεμβρίου 1959

Απόρρητον

Προς: Πρόεδρον της Κυβερνήσεως κ. Κ. Καραμανλήν
Αντιπρόεδρον της Κυβερνήσεως κ. Π. Κανελλόπουλον
Υπουργόν Συντονισμού κ. Α. Πρωτοπαπαδάκην
Υπουργόν Εξωτερικών κ. Ε. Αβέρωφ-Τοσίταν

Από: Ι. Σ. Πεσμαζόγλου

Σημείωμα επί των κυριωτέρων σημείων των προκαταρκτικών συζητήσεων μεταξύ των αντιπροσωπειών της Ελληνικής Κυβερνήσεως και της Ευρωπαϊκής Οικονομικής Κοινότητος (Βρυξέλλαι, 10-12 Σεπτεμβρίου 1959)

Συμφώνως προς τας οδηγίας της Κυβερνήσεως, τα κυριώτερα σημεία των προτάσεων τας οποίας υπεστήριξεν η Ελληνική Αντιπροσωπεία και αι επ' αυτών αντιδράσεις της Αντιπροσωπείας της Επιτροπής της Ευρωπαϊκής Οικονομικής Κοινότητος (ΕΟΚ) υπήρξαν τα εξής:

1. Μορφή συνδέσεως της Ελλάδος μετά της ΕΟΚ

Η επί τη βάσει του άρθρου 238 της Συνθήκης της Ρώμης σύνδεσις (association) της Ελλάδος μετά της ΕΟΚ θα λάβη την μορφήν *τελωνειακής ενώσεως*, δεδομένου ότι εν τω πλαισίω αυτής είναι δυνατάί προνομακαί μεταχειρίσεις, αι οποίαί είναι άλλως αντίθετοι προς τους διεθνείς κανόνας και το GATT, η τήρησις των οποίων είναι αναγκαία και σκόπιμος τόσον διά τας Εξ Χώρας όσον και διά την Ελλάδα. Η αποδοχή της

1. Σ.τ.Ε.: Απόρρητο σημείωμα Ιωάννη Πεσμαζόγλου «επί των κυριωτέρων σημείων των προκαταρκτικών συζητήσεων μεταξύ των Αντιπροσωπειών της Ελληνικής Κυβερνήσεως και της Ευρωπαϊκής Οικονομικής Κοινότητος, Βρυξέλλαι, 10-12 Σεπτεμβρίου 1959», Αθήνα 18 Σεπτεμβρίου 1959· στο Αρχείο Πεσμαζόγλου, ΙΑΤΕ Α6-S3-Y2-F45-T24.

αρχής της τελωνειακής ενώσεως της Ελλάδος μετά της ΕΟΚ έχει τας εξής ουσιώδεις συνεπειάς:

- α. Την βαθμιαίαν προσαρμογήν τού έναντι τρίτων χωρών ελληνικού δασμολογίου εις το κοινόν δασμολόγιον των Εξ Χωρών. Η προσαρμογή αυτή θα συντελεσθή εντός 12 (ή 15) ετών δι' εκείνα τα είδη διά τα οποία θα εφαρμοσθή ο ρυθμός δασμολογικών μειώσεων της Συνθήκης της Ρώμης (κυρίως μηχανήματα και εν γένει είδη εξοπλισμού εκ των μη παραγομένων εις την Ελλάδα) και εντός της μείζονος μεταβατικής περιόδου (24 έως 30 έτη) διά τα λοιπά. Διά τα περισσότερα είδη της πρώτης κατηγορίας, ο δασμός θα υψωθή εις επίπεδον περίπου 10-15%, δημιουργουμένης ούτω ουσιώδους υπέρ των Εξ Χωρών δασμολογικής προτιμήσεως.
- β. Την αποδοχήν μιας κοινής μετά της ΕΟΚ εμπορικής και γεωργικής πολιτικής εις την διαμόρφωσιν της οποίας θα πρέπει να συμμετέχη η Ελλάς. Τούτο θα καταστή δυνατόν κατά την πρώτην περίοδον δι' ενός ειδικού συντονιστικού οργάνου μέχρι πλήρους εντάξεως ημών εις την ΕΟΚ (βλ. κατωτ. παράγρ. 2β).
- γ. Τον βαθύτερον δυνατόν συντονισμόν των κατευθύνσεων της Ελληνικής Οικονομίας προς τας εξελίξεις της ΕΟΚ, η οποία αντιστοίχως θα πρέπει να λάβη πλήρως υπ' όψιν τας ανάγκας και τα συμφέροντα της Ελλάδος. Πρακτικώς τούτο σημαίνει ότι και δι' εκείνα τα θέματα επί των οποίων θα δύναται να αποφασίζη μόνη η Κυβέρνησις (ως π.χ. διά την επιβολήν ποσοτικών περιορισμών επί των εισαγωγών ή διά την επιβολήν ή αύξησιν δασμών επί νέων βιομηχανιών) ζητείται να προηγήται διαβούλευσις μετά των Αρχών της Κοινότητος. Αντιστοίχως, εις τα πλαίσια των κατευθύνσεων τούτων, τα δύο αμέσους ενδιαφέροντος ελληνικά αιτήματα τα οποία πρέπει να ικανοποιηθούν είναι η προνομιακή μεταχείρισις των κυριωτέρων εξαγωγίμων προϊόντων της Ελλάδος και η εξασφάλισις επαρκούς εκτάκτου χρηματοδοτήσεως, υπό εξααιρετικώς ευνοϊκούς όρους, διά την στήριξιν των επενδύσεων οικονομικής υποδομής.

Επί των γενικών τούτων αρχών δεν εξεδηλώθησαν βασικά αντιρρήσεις.

2. Συμμετοχή της Ελλάδος εις τα διοικούντα όργανα της ΕΟΚ

Εφ' όσον αποδέχεται η Ελλάς «τελωνειακήν ένωσιν» μετά της ΕΟΚ, η κυριωτέρα, αν μη η μόνη δυσχέρεια, διά την πλήρη ένταξιν της Ελλάδος

ως εβδόμου μέλους εις την ΕΟΚ είναι η ανάγκη της κυρώσεως υπό των ευρωπαϊκών Κοινοβουλίων της νέας Συνθήκης η οποία θα περιλαμβάνη σημαντικά από απόψεως διοικητικής και διαδικαστικής τροποποιήσεις της Συνθήκης της Ρώμης. Τούτο αποκρούεται οπωσδήποτε υπό της ΕΟΚ προς το παρόν, αλλά και δι' ημάς είναι επικίνδυνον, διότι τουλάχιστον δυσχερείας και καθυστερήσεις θα προκαλέση, πιθανώτατα δε και κίνδυνον αδιεξόδου. Ενώ επομένως είναι αδύνατος η πρόβλεψις κατά τα αμέσως προσεχή έτη συμμετοχής της Ελλάδος εις τα διοικούντα όργανα της ΕΟΚ, εζητήθη από ελληνικής πλευράς άνευ βασικών αντιρρήσεων εκ μέρους της Αντιπροσωπείας της ΕΟΚ όπως:

- α. προβλεφθή ότι μετά πάροδον τριετίας ή πενταετίας αρχίσουν διαπραγματεύσεις διά τον καθορισμόν των όρων και λεπτομερειών πλήρους εντάξεως της Ελλάδος εις την ΕΟΚ, η οποία θα πρέπει οπωσδήποτε να συντελεσθή προ της παρόδου της πρώτης φάσεως των 10 ή 12 ετών.
- β. προβλεφθή δι' άπαντα τα θέματα πλήρης και αμοιβαία προσαρμογή των κατευθύνσεων πολιτικής και των συγκεκριμένων αποφάσεων της ΕΟΚ και της Ελλάδος, ιδρυομένου προς τούτο συντονιστικού οργάνου (ΕΟΚ-Ελλάδος, ενδεχομένως και άλλων συνδεδετισομένων χωρών – Τουρκίας, αργότερον ίσως Ισπανίας) το οποίον θα ευρίσκειται σχεδόν εν πλήρει λειτουργία. Αι λεπτομέρειαι της λύσεως ταύτης θα συζητηθούν.
- γ. ειδικώς δι' ωρισμένας αποφάσεις εμπορικής πολιτικής, όπως π.χ. διά δασμολογικά παραχωρήσεις έναντι τρίτων χωρών προϊόντων ιδιαιτέρου εξαγωγικού ενδιαφέροντος διά την Ελλάδα (ως είναι ιδίως ο καπνός, κ.ά.) θα απαιτήται η προηγούμενη σύμφωνος γνώμη της Ελλάδος.

Το κατά τα ανωτέρω συντονιστικόν όργανον θα αποτελέση υποκατάστατον και προσωρινήν λύσιν μέχρι της πλήρους εντάξεως της Ελλάδος εις την ΕΟΚ και της συμμετοχής μας εις τους θεσμούς και τα όργανα της Κοινότητος.

3. Ρυθμίσεις δασμολογικών μειώσεων

Υπεστηρίχθη από ελληνικής πλευράς ότι η διάρκεια της μεταβατικής περιόδου μέχρι πλήρους εξαφανίσεως των ελληνικών δασμών θα πρέπει

να είναι διπλάσια της χρονικής περιόδου της προβλεπόμενης υπό της Συνθήκης της Ρώμης – κατά τα κατ' αρχήν συμφωνηθέντα εις την ΕΖΕΣ. Αντί 12 (ή 15) ετών δηλαδή να αναγνωρισθούν 24 (ή 30) έτη διά την Ελλάδα. Πέραν τούτου και εν τω πλαισίου της συζητουμένης τελωνειακής ενώσεως, συμφώνως προς τας κυβερνητικές οδηγίας, ανεφέρθη ότι δι' ωρισμένα μη προσδιορισθέντα είδη – ιδίως βαρύτερα μηχανήματα και μεταφορικά μέσα και είδη κεφαλαιουχικού εξοπλισμού εκ των μη παραγομένων εν Ελλάδι – θα είναι δυνατόν να εφαρμοσθή αμέσως ο προβλεπόμενος υπό της Συνθήκης της Ρώμης ρυθμός δασμολογικών μειώσεων.

Επί των ανωτέρω εξεφράσθησαν αντιρρήσεις εκ μέρους της ΕΟΚ. Εζητήθη ιδίως η μεγαλύτερα δυνατή διεύρυνσις του πίνακος ειδών εκ των μη παραγομένων σήμερον εν Ελλάδι, διά τα οποία θα πρέπει να ισχύση ο ρυθμός των 12 έως 15 ετών. Ο πίναξ αυτός θα πρέπει κατά την ΕΟΚ να αποτελή τον κανόνα και η μακρά περίοδος την εξαίρεσιν, ειδικώς προς προστασίαν των υφισταμένων βιομηχανιών.

Κατά την διεξαχθείσαν συζήτησιν ενδεικτικώς εμνημονεύθη από ελληνικής πλευράς ότι ο πίναξ των ειδών διά τα οποία θα ήτο δυνατόν ενδεχομένως να αρχίσουν αμέσως δασμολογικά μειώσεις θα ηδύνάτο να αντιπροσωπεύη το 10-15% των εισαγωγών του 1958 από τας χώρας της Κοινότητος, δηλαδή αξίας περίπου 23-35 εκατ. δολλαρίων επί συνόλου εισαγωγών εκ της ΕΟΚ περίπου 230 εκατ. δολλαρίων. Υπεγράμμισθη όμως ότι πλην των ανωτέρω γενικών κριτηρίων, η έκτασις του πίνακος των ειδών διά τα οποία θα ισχύση ο πίναξ της Συνθήκης της Ρώμης θα εξαρτηθή από την έκτασιν κατά την οποίαν θα ικανοποιηθούν τα ελληνικά αιτήματα διά τα γεωργικά προϊόντα και την χρηματοδοτική ενίσχυσιν.

Είναι ανάγκη να επιμείνωμεν επί των ανωτέρω απόψεων, η έκτασις δε του πίνακος ταχύτερας δασμολογικής μειώσεως να προσδιορισθή εν στενή εξαρτήσιν και αναφορά προς την ικανοποίησιν των ελληνικών αιτημάτων, ιδίως διά τα γεωργικά προϊόντα και τας χρηματοδοτικές λύσεις. Το πεδίο τούτο παρουσιάζει ενδιαφέρον διά την Κοινότητα και είναι διά τούτο πρόσφορον προς άσκησιν πιέσεως διά την αντίστοιχον ικανοποίησιν των ελληνικών αιτημάτων.

4. Ποσοτικοί περιορισμοί

Εζητήθη εκ μέρους της Ελλάδος η πλήρης απαλλαγή εξ οιασδήποτε υποχρεώσεως απελευθερώσεως τουλάχιστον κατά τα πρώτα 10 ή 12 έτη.

Τούτο δεν συνήντησεν έντονον αντίδρασιν, αλλά διευτώθη το αίτημα:

- α. όπως προ της επιβολής ποσοτικών περιορισμών λάβουν χώραν διαβουλεύσεις μετά της ΕΟΚ αναγνωριζομένου του δικαιώματος της τελικής αποφάσεως εις την Ελληνικήν Κυβέρνησιν, και
- β. όπως αναγνωρισθή ότι εν πάση περιπτώσει αι ποσοτώσεις διά τα επί μέρους είδη ή και διά το σύνολον των εισαγωγών από τας Εξ Χώρας διατηρηθούν εις επίπεδα ουχί κατώτερα των αντίστοιχων εισαγωγών μιας περιόδου βάσεως ως π.χ. της τριετίας 1957-1959.

Από ελληνικής πλευράς προεβλήθησαν αντιρρήσεις:

- α. ότι η ζητούμενη εξασφάλισις αντίκειται πιθανώς εις το GATT και
- β. ότι δύναται να προκαλέση αντίποινα εκ μέρους τρίτων θιγομένων χωρών και προσθέτους δυσχερείας εις τας μετ' αυτών συναλλαγάς μας.

Οπωσδήποτε διευτώθη επιφύλαξις προς εξέτασιν της προτάσεως εκ μέρους της Ελληνικής Κυβερνήσεως. Εξαιρέσει του κινδύνου αντιποίνων, δυσχερείας θα ηδύνάτο να προκαλέση η ζητούμενη εξασφάλισις, εάν καθίστατο αναγκαία η συμπίεσις των ελληνικών εισαγωγών κάτω του μέσου επιπέδου της εκλεγησομένης περιόδου βάσεως.

5. Εξαγωγή γεωργικά προϊόντα

Η σοβαρωτέρα δυσχέρεια προέκυψεν εις ωρισμένα ζητήματα σχέσιν έχοντα με το εν γένει καθεστώς των αγροτικών προϊόντων. Εκ μέρους της Ελληνικής Αντιπροσωπείας εζητήθη εξ αρχής όπως δι' άπαντα τα προϊόντα (βιομηχανικά και γεωργικά αδιακρίτως) αυτομάτως επεκτείνεται εις πάσαν περίπτωσιν οιαδήποτε ρύθμισις ήθελεν ισχύσει αμοιβαίως μεταξύ των Εξ Χωρών. Αλλά ενώ τούτο εγένετο δεκτόν διά τα βιομηχανικά προϊόντα, υπεστηρίχθη αντιθέτως, μετ' επιμονής, εκ μέρους της ΕΟΚ ότι η αυτόματος επέκτασις δεν είναι δυνατόν να αναγνωρισθή διά τα γεωργικά προϊόντα, διότι συμφώνως προς την Συνθήκην της Ρώμης αι δασμολογικά μειώσεις και αι διευρύνσεις των ποσοτώσεων είναι συνδεδασμένα με την επεξεργασίαν και εφαρμογήν κοινής γεωργικής πολιτικής εις την διαμόρφωσιν της οποίας δεν είναι δυνατόν να συμμετέχη η Ελλάς, εφόσον δεν αποτελεί πλήρες μέλος της ΕΟΚ. Κατά συνέπειαν αι δασμολογικά μειώσεις και διευρύνσεις

ποσοτώσεων ή άλλαι ευνοϊκά ρυθμίσεις διά τα γεωργικά προϊόντα θα ηδύναντο να επεκταθούν (εν μέρει ή και εν όλω) και υπέρ της Ελλάδος δι' ειδικών εκάστοτε αποφάσεων.

Επί του ανωτέρω σημείου διευτώθη αμέσως έντονος διαφωνία εκ μέρους της Ελληνικής Αντιπροσωπείας, με τον ισχυρισμόν ότι η υποστηριχθείσα άποψις είναι απαράδεκτος διά λόγους ουσιαστικούς αλλά και τυπικούς. Το ζήτημα εχαρακτηρίσθη αποφασιστικόν, ετονίσθη δε ότι αδυναμία υπερνικήσεως της δυσχερείας ταύτης θα καθίστα αδύνατον οιαδήποτε συμφωνίαν. Αι από ελληνικής πλευράς ειδικώτερα απαντήσεις υπήρξαν:

- α. ότι εισερχόμεθα εις τελωνειακήν ένωσιν και επομένως ουδεμία διάκρισις είναι νοητή μεταξύ βιομηχανικών και γεωργικών προϊόντων.
- β. ότι το επιχείρημα περί εξαρτήσεως των δασμολογικών μειώσεων καθώς και της διευρύνσεως των ποσοτώσεων εκ της χαράξεως και εφαρμογής μιας κοινής γεωργικής πολιτικής αντιμετωπίζεται εκ του προβλεφθησομένου εις την συμφωνίαν πλήρους και λεπτομερούς συντονισμού κατά την χάραξιν και την εφαρμογήν της κοινής γεωργικής πολιτικής, ώστε να καλύπτονται και τα ελληνικά συμφέροντα και απόψεις. Εντός του πλαισίου τούτου επροτάθη όπως γίνη αποδεκτή η αρχή της αυτομάτου επεκτάσεως των βάσει της Συνθήκης της Ρώμης αποφασισθησομένων ρυθμίσεων και υπέρ της Ελλάδος, πλην των περιπτώσεων εις ας θα απαιτηται προηγουμένος συντονισμός της πολιτικής και των συγκεκριμένων αποφάσεών της, εφόσον από ελληνικής πλευράς ο συντονισμός ούτος δεν πραγματοποιείται.

Η διαφωνία υπήρξεν έντονος και προεκάλεσε κρίσιν με αποτέλεσμα την διακοπήν της συνεδριάσεως προς διεξαγωγήν συνεννοήσεων μετά των αρμοδίων της ΕΟΚ, μεταξύ των οποίων φαίνεται ότι υπήρξαν διαφοραί γνώμων. Ο Αντιπρόεδρος της Αντιπροσωπείας της ΕΟΚ κ. Deniau (Γάλλος εκ των συντακτών της Συνθήκης της Ρώμης) επλησίασεν ουσιωδώς τας ελληνικάς απόψεις. Το θέμα θα αχθή προς συζήτησιν εις την ολομέλειαν της Επιτροπής της ΕΟΚ καθώς και εις τας Κυβερνήσεις των Εξ Χωρών. Νομίζω ότι η στάσις της Ελλάδος πρέπει να παραμείνη έντονος και αμετακίνητος.

6. Ελληνικόν αίτημα διά διπλασιασμόν εξαγωγών καπνών εντός πενταετίας

Πέραν του γενικού καθεστώτος το οποίον θα ισχύση διά τα γεωργικά προϊόντα εν γένει, υπεστηρίχθη ότι δι' ωρισμένα είδη και εντελώς ιδιαίτερος διά τον καπνόν απαιτούνται ειδικά μέτρα διά των οποίων θα καταστή δυνατή μαζική επέκτασις των εξαγωγών της Ελλάδος εντός των προσεχών πέντε ετών. Συγκεκριμένως, εξητήθη όπως εξασφαλισθή αύξησις εντός πενταετίας περίπου, μέχρι του διπλασίου των ετησίως αγοραζόμενων εξ Ελλάδος καπνών υπό της ΕΟΚ (30.000 τόννοι αξίας 40 εκατ. δολλαρίων περίπου) διά της εφαρμογής των ακολούθων μέτρων:

- α. Συμβόλαια μακράς διάρκειας προβλέποντα προοδευτικήν αύξησιν των εισαγωγών εξ Ελλάδος.
- β. Καθορισμός ελαχίστου κατά βάρος δασμού (\$ 0.45 ή Ε.Σ. 1.80 κατά κιλόν) επί του εκ τρίτων χωρών εις συμπλήρωσιν του 30% του κοινού δασμολογίου – διά την προστασίαν έναντι καπνών κατωτέρων ποιοτήτων (ανατολικών χωρών, Ροδαισίας και Λατινικής Αμερικής).
- γ. Προνομιακή φορολογική μεταχείρισις σιγαρέττων εφ' όσον η περιεκτικότης των εις καπνά της ΕΟΚ και των μετ' αυτής συνδεδεμένων χωρών θα αντιστοιχί τουλάχιστον εις καθορισθησομένον ποσοστόν.

Πέραν των ανωτέρω εξητήθη όπως κατά την χάραξιν της κοινής γεωργικής πολιτικής προβλεφθή ο περιορισμός της παραγωγής εις τας Ευρωπαϊκάς χώρας καπνών ανατολικού τύπου, αναγνωριζόμενου αντιστοίχως του ελληνικού συμφέροντος διά την παραγωγήν και εξαγωγήν καπνών της κατηγορίας ταύτης. Υπεστηρίχθη ακόμη ως γενικωτέρα λύσις η αντιμετώπισις του θέματος των (σημερινών ή μελλοντικών) πλεοναζόντων καπνών εις την Ελλάδα διά συλλογικής λύσεως εις τρόπον ώστε τα αποθέματα ταύτα να μη βαρύνουν τόσο την Ελληνικήν Οικονομίαν αλλά το σύνολον των χωρών μετά των οποίων θα συνδεθή η Ελλάς εν τελωνειακή ενώσει.

Σημειωτέον ότι, επειδή αι μεθ' ημών συνεννοήσεις αντιμετωπίζονται εκ μέρους της ΕΟΚ και υπό το πρίσμα της εφαρμογής αναλόγων λύσεων και διά την Τουρκίαν, εις πλείστα σημεία των ελληνικών επιχειρημάτων εμνημονεύθησαν και οι αριθμοί και αι συνέπειαι των προτεινομένων, λαμβανομένων υπ' όψιν πλην των ελληνικών και των τουρκικών συνθηκών. Διά τούτο το υποβληθέν αίτημα εκ μέρους της Ελλάδος

διά τον διπλασιασμό των αγοραζομένων ποσοτήτων καπνού σημαίνει αγοράς ετέρων 30.000 τόννων εξ Ελλάδος και περίπου 12.000 τόννων εκ Τουρκίας, δηλαδή σύνολον ετησίως 84.000 αντί των σήμερα αγοραζομένων από τας δύο χώρας 42.000 αξίας περίπου 50-55 εκατ. δολλαρίων. Σημειωτέον επίσης το επιχείρημα προβλήθη όχι μόνον ως επιτακτική ανάγκη διά την Ελλάδα από οικονομικής, κοινωνικής και πολιτικής σκοπιάς, αλλά και ως απαραίτητος προϋπόθεσις διά την αντιστάθμισιν των εκ της τελωνειακής ενώσεως της Ελλάδος μετά της ΕΟΚ πλεονεκτημάτων υπέρ των Εξ Χωρών.

Παρ' όλον ότι ανεγνωρίσθη το εύλογον της ελληνικής επιχειρηματολογίας, υπεγραμμίσθησαν αι δυσχέρειαι της καθιερώσεως των προταθέντων μέτρων, αλλ' ανελήφθη η υποχρέωσις όπως εξετασθούν ταύτα εν συνεννοήσει μετά των Εξ Χωρών. Εγένετο λόγος περί αδυναμίας τυπικής εξασφαλίσεως του διπλασιασμού των ποσοτήτων αλλ' αντ' αυτής αναζητήσεως των μέτρων τα οποία θα ωδήγουν πιθανώς εις το αποτέλεσμα τούτο εντός της επομένης πενταετίας.

7. Χρηματοδικαί λύσεις

Υπεστηρίχθησαν κατ' αρχήν αι από έτους προταθείσαι εκ μέρους της Ελλάδος λύσεις και εγένετο ενδεικτικώς λόγος περί ποσού των 300 εκατ. δολλαρίων διά μίαν πενταετίαν υπό μορφήν εκτάκτου χρηματοδοτήσεως υπό εξααιρετικώς ευνοϊκούς όρους (κατά μέσον όρον 20ετία και επιτόκιον 2-2,5%) διά την ενίσχυσιν επενδύσεων οικονομικής υποδομής του προγράμματος δημοσίων επενδύσεων. Εγένετο δεκτή η ανάγκη διαμορφώσεως ενός χωριστού Νομικού Προσώπου λειτουργούντος και διοικουμένου εις το πλαίσιον της Ευρωπαϊκής Τραπεζής Επενδύσεων. Η έκτασις της χρηματοδοτικής βοήθειας εθεωρήθη ότι θα πρέπει να αποτελέση αντικείμενον λεπτομερούς συζητήσεως εν συσχέτισει προς το γενικώτερον πρόγραμμα οικονομικής αναπτύξεως της χώρας. Ενδέχεται διά τούτο προ της λήξεως των διαπραγματεύσεων και πιθανώς περί τα τέλη Οκτωβρίου ή αρχάς Νοεμβρίου να διεξαχθή λεπτομερής συζήτησις επί του προγράμματος οικονομικής αναπτύξεως της Ελλάδος.

Σχετικά συνεννοήσεις εγένοντο ήδη μετά των αρμοδίων υπηρεσιών του Υπουργείου Συντονισμού και του Καθηγητού κ. Saraceno διά την επίσπευσιν της εκπονήσεως σχετικού υπομνήματος εις το οποίον

θα περιέχωνται και μακροτέρας διαρκείας προοπτικά της ελληνικής οικονομίας. Παρ' όλον ότι ουδεμία δέσμευσις ηδύνατο να αναληφθή και ουδέν σχόλιον διευτώθη επί του μνημονευθέντος ποσού των 300 εκατ. δολλαρίων προς την Ελλάδα διά μίαν πενταετίαν, αφήθη να δημιουργηθή η εντύπωσις ότι υπάρχει πρόθεσις θετικής αντιμετώπισεως των χρηματοδοτικών προτάσεων, καίτοι αι δυσχέρειαι θα είναι πιθανώς μεγάλαι διά τον καθορισμόν των λεπτομερειών και ιδίως βεβαίως διά την συγκέντρωσιν των απαιτούμένων ποσών από τους δημοσίους προϋπολογισμούς των Εξ Χωρών.

Περίληψις και συμπεράσματα

Τρία είναι τα κυριώτερα σημεία επί των οποίων ανεφύθησαν σοβαραί δυσχέρειαι και επί των οποίων εάν επέλθη συμφωνία δεν θα είναι ίσως δυσχερές να φθάσωμεν εις τελικόν αποτέλεσμα. Ταύτα είναι τα εξής:

1. Είναι απαραίτητον να επιμείνωμεν επί της γενικής και αυτομάτου κατ' αρχήν επεκτάσεως υπέρ της Ελλάδος των δασμολογικών μειώσεων και της διευρύνσεως τον ποσοστώσεων ή άλλων ευνοϊκών ρυθμίσεων επί όλων των γεωργικών προϊόντων (ως θα συμβή και διά τα βιομηχανικά). Οσάκις αι δασμολογικά μειώσεις ή η επέκτασις των ποσοστώσεων ή άλλαι ρυθμίσεις συνδέονται προς συγκεκριμένα μέτρα μιας κοινής γεωργικής πολιτικής των Εξ Χωρών θα πρέπει να προβλεφθή ότι ο επ' αυτών συντονισμός μεταξύ της ΕΟΚ και της Ελλάδος θα είναι άμεσος, εις τρόπον ώστε να διαγράφεται από συμφώνου και [με] τη συμμετοχή της Ελλάδος μια κοινή γεωργική πολιτική. Τούτο εχαρακτηρίσθη εκ μέρους της Ελληνικής Αντιπροσωπείας ως βασικόν θέμα αρχής.
2. Είναι απαραίτητον να επιμείνωμεν επί του συνόλου των προταθέντων διά την εξασφάλισιν μαζικής αυξήσεως των εξαγωγών καπνών εξ Ελλάδος προς τας Εξ Χώρας της Κοινότητας. Ο αντικειμενικός σκοπός του διπλασιασμού των εξαγωγίμων ποσοτήτων εντός πενταετίας πρέπει να αποτελέση επίμονον ελληνικόν αίτημα τουλάχιστον ως σαφής επιδίωξις, αν όχι ως συγκεκριμένη και αριθμητικώς εκπεφρασμένη υποχρέωσις.
3. Είναι επίσης ανάγκη να επιμείνωμεν επί πλήρων εξασφαλίσεων εις τας χρηματοδοτικάς λύσεις. Φαίνεται ότι παλαιότεραι ελληνικάί προτάσεις έχουν ήδη ωριμάσει και γίνονται κατ' αρχήν δεκταί, είναι

όμως πιθανόν να προκύψουν σοβαρά δυσχέρεια εις πολλές ουσιώδεις λεπτομερείας, καθώς και επί του καθορισμού της εκτάσεως της παρασχεθησομένης ενισχύσεως.

Υπάρχουν ενδείξεις ότι η πολιτική αλλά και η οικονομική και εμπορική σημασία της συζητούμενης συνδέσεως μεταξύ Ελλάδος και ΕΟΚ εκτιμάται ιδιαίτερος, τόσο εκ μέρους των αρχών της ΕΟΚ, όσο και από τας Κυβερνήσεις των Εξ Χωρών. Η πρώτη συζήτηση μεταξύ 10-12 Σεπτεμβρίου έδωσε την αφορμήν να υπογραμμισθούν εντόνων η σημασία και αι συνέπειαι μιας ταχείας συμφωνίας μετά της Ελλάδος. Χαρακτηριστικόν είναι το ήδη εκδηλούμενον ενδιαφέρον υπό ευρύτερων κύκλων καθώς και εις τον ευρωπαϊκόν τύπον.

Το περιεχόμενον εν τούτοις και η έκτασις της αποδοχής των ελληνικών προτάσεων είναι βέβαιον ότι θα εξαρτηθή από τας Κυβερνήσεις των Εξ Χωρών. Πρέπει διά τούτο να είναι αμείωτοι αι προσπάθειαι και έντονος η πολιτική και διπλωματική προβολή του θέματος εις πάσαν επαφήν και ευκαιρίαν, τόσο εναντι της ΕΟΚ όσο και ιδίως εναντι των επί μέρους χωρών.

Ειδικότερον, επί των ανωτέρω θεμάτων διηγήθησαν, ευθύς μετά τας συζητήσεις των Βρυξελλών, συνομιλίας μετά του Γενικού Διευθυντού και Γενικού Γραμματέως του Υπουργείου Εξωτερικών της Γαλλίας, προς εξασφάλισιν της εγκαίρου υποστηρίξεως της Γαλλικής Κυβερνήσεως. Αι ελληνικά απόψεις ηκούσθησαν με ενδιαφέρον και διαβεβαιώσεις ευμενείας αλλ' άνευ συγκεκριμένων επ' αυτών παρατηρήσεων. Αλλ' η γαλλική υποστήριξις είναι ανάγκη να συνδυασθή με οιαδήποτε ευνοϊκήν ενδεχομένως στάσιν της Ελλάδος επί του Αλγερινού εις τα Ηνωμένα Έθνη.

Έναντι της Ιταλίας θα πρέπει οιαδήποτε παροχή οικονομικού ενδιαφέροντος να συνδυάζεται πάντοτε αμέσως και στενώς με την πλήρη υποστήριξιν της Ιταλικής Κυβερνήσεως επί των διεξαγομένων διαπραγματεύσεων και διά την ταχείαν πραγματοποίησιν συμφωνίας.

Έναντι της Γερμανίας, πλην της συνεχούς διπλωματικής επαφής και πιέσεως, θα χρειασθή ίσως και νέον διάβημα του κ. Προέδρου της Κυβερνήσεως προς τον Καγκελλάριον Αντενάουερ κατά την κρίσιμον φάσιν των διαπραγματεύσεων.

Προσοχή πρέπει επίσης να δοθή εις την περαιτέρω καλλιέργειαν και ενδυνάμωσιν της υποστηρίξεως του Βελγίου, το οποίον επηρεάζει

και την στάσιν τόσο του Λουξεμβούργου όσο και της Ολλανδίας – η οποία δεν υπήρξε μέχρι σήμερον ευνοϊκή. Επί του θέματος τούτου και επί της γενικωτέρας καλλιέργειας και προετοιμασίας της ατμοσφαιρας εις τους κύκλους των Βρυξελλών – τόσο της Βελγικής Κυβερνήσεως όσο και της ΕΟΚ – επιθυμώ να υπογραμμίσω την πολύτιμον συμβολήν του μονίμου αντιπροσώπου της Ελλάδος εις Παρισίους κ. Χρηστίδη, όσο και την λίαν γόνιμον και αποτελεσματικήν δραστηριότητα του εν Βελγίω Πρεσβευτού κ. Χ. Ζαμαρία.

Υπό τας ανωτέρω προϋποθέσεις και εφόσον δεν εκδηλωθούν εξ άλλων κατευθύνσεων δυσχέρεια δεν αποκλείεται να φθάσωμεν μέχρι συμφωνίας εντός των επομένων τριών έως πέντε μηνών. Εν πάση περιπτώσει, με την προαγωγήν των ήδη αρξαμένων διαπραγματεύσεων δύναται να λεχθή ότι τα ελληνικά αιτήματα προωθούνται με αντίστοιχον αύξησιν της πιθανότητος ενός τελικού αποτελέσματος προ της κρίσιμου ημερομηνίας της 1ης Ιουλίου 1960, οπότε θα λάβουν χώραν νέα δασμολογικά μειώσεις μεταξύ των Εξ Χωρών.

Την 15ην Οκτωβρίου θα πραγματοποιηθή η επίσκεψις εις Αθήνας των κ.κ. Hallstein, Προέδρου, Rey (Βέλγου) και Marjolin (Γάλλου), μελών της μονίμου Επιτροπής της ΕΟΚ. Είναι ουσιώδες να εξασφαλισθή η ενεργός και έντονος συνηγορία της Επιτροπής ταύτης υπέρ των ελληνικών απόψεων. Διά τούτο είναι αναγκαίον κατά την επίσκεψιν ταύτην, η οποία λαμβάνει χώραν τη προσκλήσει της Ελληνικής Κυβερνήσεως, να αποδοθή η μεγαλύτερα δυνατή προσοχή και σημασία, μετ' αντιστοίχων εκδηλώσεων φιλοξενίας εκ μέρους της Ελληνικής Κυβερνήσεως. Εν συνεχεία, περί τα τέλη Οκτωβρίου θα επαναληφθούν αι διαπραγματεύσεις εις τας Βρυξέλλας και θα είναι ίσως τότε δυνατόν να προβλεφθούν σαφέστερον αι περαιτέρω εξελίξεις.

Ι. Σ. Πεσμαζόγλου

2.2. Απόρρητο υπόμνημα Ι. Πεσμαζόγλου²

4 Δεκεμβρίου 1959

Απόρρητον

Προς: Α.Ε. τον Πρόεδρον της Κυβερνήσεως κ. Κ. Καραμανλήν
Α.Ε. τον Αντιπρόεδρον της Κυβερνήσεως κ. Π. Κανελλόπουλον
Α.Ε. τον Υπουργόν Συντονισμού κ. Αρ. Πρωτοπαπαδάκην
Α.Ε. τον Υπουργόν Εξωτερικών κ. Ε. Αβέρωφ-Τοσίτσαν
Α.Ε. τον Υπουργόν Οικονομικών κ. Κ. Παπακωνσταντίνου

Από: Ι. Σ. Πεσμαζόγλου

Σύνδεσις της Ελλάδος μετά της Ευρωπαϊκής Οικονομικής Κοινότητος

Περίληψις αποτελεσμάτων τελευταίων συνομιλιών

α. Ελληνικάι προτάσεις διά τα γεωργικά προϊόντα

Συμφώνως προς τας τηλεφωνικάς και τηλεγραφικήν μου αναφοράν αι κυριώτεροι δυσχέρειαι κατά την δευτέραν φάσιν των συνομιλιών μετά της Ευρωπαϊκής Οικονομικής Κοινότητος (ΕΟΚ) συναντώνται εις την αποδοχήν των ελληνικών προτάσεων διά τα γεωργικά προϊόντα. Επί τη βάσει των Κυβερνητικών οδηγιών επιμόνως ζητήθη *πρώτον* εξομοιώσις από απόψεως δασμολογικής ή οιασδήποτε άλλης μεταχειρίσεως των εν Ελλάδι παραγομένων ειδών προς τα ομοειδή προϊόντα των Εξ Χωρών και *δεύτερον* ειδικά μέτρα (άμεσος εξαφάνισις των ενδοκοινοτικών δασμών και εφαρμογή τού έναντι τρίτων χωρών ενιαίου δασμού ή μακράς διάρκειας συμβόλαια και άλλαι συναφείς ρυθμίσεις) προς διευκόλυνσιν και προώθησιν των κυριωτέρων εξαγωγικών μας προϊόντων. *Τρίτον* ειδικώτερον διά τον βάμβακα ζητήθη η επιβολή δασμού της τάξεως του 3% ή καθιέρωσις διαδικασίας διά την διασφάλισιν της πλήρους απορροφήσεως του ελληνικού βάμβακος. Διά τον καπνόν επροτάθη σύστημα μέτρων οδηγούν εις διάστημα πενταετίας μέχρι διπλασιασμού των σήμερον αγοραζομένων ποσοτήτων από τας Εξ Χώρας.

2. Σ.τ.Ε.: Απόρρητο υπόμνημα Ιωάννη Πεσμαζόγλου, «Σύνδεσις της Ελλάδος μετά της Ευρωπαϊκής Οικονομικής Κοινότητος. Περίληψις αποτελεσμάτων τελευταίων συνομιλιών», Αθήνα 4 Δεκεμβρίου 1959· στο Αρχείο Πεσμαζόγλου, ΙΑΤΕ Α6-Σ3-Υ2-Ε47-Τ5.

Έναντι των ανωτέρω προτάσεων η ΕΟΚ εξακολουθεί να αρνείται κατ' αρχήν την πλήρη και αυτόματον εξομοίωσιν της μεταχειρίσεως των ελληνικών γεωργικών προϊόντων προς τα προϊόντα των Εξ Χωρών με τον ισχυρισμόν ότι ευρίσκεται υπό διαμόρφωσιν μια κοινή γεωργική πολιτική των Εξ Χωρών προς την οποίαν θα πρέπει *εκ των υστέρων* να εναρμονίζεται η γεωργική πολιτική της Ελλάδος οπότε δι' ειδικών εκάστοτε αποφάσεων θα επεκτείνωνται και υπέρ αυτής τα μεταξύ των Εξ Χωρών μέτρα.

Δέχεται εν τούτοις η ΕΟΚ δι' ωρισμένα προϊόντα (τινά των οποίων ήδη ανεφέρθησαν) την καθιέρωσιν ωρισμένων μέτρων (μη προσδιορισθέντων) προς διευκόλυνσιν των ελληνικών εξαγωγών. Τα ειδικά ταύτα προϊόντα διά τα οποία ήδη εδηλώθη ότι θα απεδέχοντο ειδικάς ρυθμίσεις μεταχειρίσεως είναι ελάχιστα (καίτοι διηκρινίσθη ότι ο πίναξ θα είναι δυνατόν να επεκταθή) και περιλαμβάνουν τον καπνόν, τας σταφίδας, τας ελαίας, τα χαρούπια, τα λαχανικά εις κονσέρβας αλλ' όχι τα εσπεριδοειδή και τα φρούτα ή λαχανικά κ.λπ. Διά τον βάμβακα αποκλείουν μέχρι στιγμής την επιβολήν δασμού ούτε αποδέχονται τας άλλας διαζευτικώς προταθείσας λύσεις. Διά τον καπνόν εδέχθησαν (πλην της εξομοιώσεως ως προς την δασμολογικήν μεταχείρισιν) και τροποποίησιν του κοινού δασμολογίου διά του καθορισμού ελαχίστου ειδικευμένου δασμού και αορίστως την δυνατότητα υπογραφής μακροπρόθεσμων συμβολαίων μετά των δύο χωρών, όπου υπάρχουν μονοπώλια – Ιταλίαν και Γαλλίαν – άνευ απαντήσεως επί του συγκεκριμένου αιτήματος περί διπλασιασμού των αγοραζομένων ποσοτήτων καθώς και επί των λοιπών ελληνικών προτάσεων. Αφέθη να εννοηθή ότι συνεχίζεται η μετά των εμπειρογνομόνων των Εξ Κυβερνήσεων εξέτασις των ελληνικών αιτημάτων.

Τας προτάσεις ταύτας εχαράκτηρισεν η Ελληνική Αντιπροσωπεία ως απολύτως ανεπαρκείς και εδηλώθη κατηγορηματικώς ότι η Ελληνική Κυβέρνησις επιμένει επί της πλήρους ικανοποιήσεως των ελληνικών αιτημάτων διά τα γεωργικά προϊόντα, δεδομένου ότι η εξασφάλισις ευνοϊκών όρων διά την ταχεία και μαζικήν επέκτασιν των ελληνικών εξαγωγών αποτελεί σχεδόν το μόνον εμπορικόν αντάλλαγμα το οποίον δύναται να απολαύση η Ελλάς εντός των επομένων 5-10 ετών εκ της συνδέσεως αυτής μετά της Ευρωπαϊκής Οικονομικής Κοινότητος.

β. Λοιπά θέματα

Επί του θέματος των δασμολογικών μειώσεων *διά τα βιομηχανικά προϊόντα*, καίτοι δεν επήλθε σύμπτωσης απόψεων, αι υφιστάμενοι διαφοραί δεν δύνανται να χαρακτηρισθούν ως αγεφύρωτοι. Η ΕΟΚ ζητεί την καθιέρωση του κανόνος της 12ετίας και την πρόβλεψη μεγάλης κατηγορίας προϊόντων διά τα οποία θα ισχύση μεταβατική περίοδος 22 ετών (με μειώσεις κατά 5% το πρώτον και έκτον έτος της πρώτης δεκαετίας). Θα αναγνωρισθή η ευχέρεια μονομερούς εκ μέρους της Ελληνικής Κυβερνήσεως προσθήκης εντός καθορισθησμένου διαστήματος εις τον κατάλογον τούτον και άλλων προϊόντων μέχρι του 10-20% των εισαγωγών μας εκ της ΕΟΚ, περαιτέρω δε και η δυνατότης μονομερούς αναστολής των δασμολογικών μειώσεων διά τα είδη εφ' ων εφαρμόζεται η 12ετία, όταν δημιουργούνται επ' αυτών δυσχέρεια. Η τελευταία αυτή λύσις υποστηρίζεται επιμόνως ότι πρέπει να ισχύση τουλάχιστον δι' ωρισμένα βιομηχανικά προϊόντα παραγόμενα εν τη χώρα.

Η Ελληνική Αντιπροσωπεία ηρνήθη την αποδοχήν των προτάσεων τούτων εμμένουσα, συμφώνως προς τας κυβερνητικάς οδηγίας, επί των ελληνικών προτάσεων. Η Ευρωπαϊκή Οικονομική Κοινότης υπεστήριξεν ότι μόνον υπό την προϋπόθεσιν του προτεινομένου υπ' αυτών συστήματος θα είναι δυνατόν να εξασφαλισθούν ανταλλάγματα διά τα γεωργικά προϊόντα όσον και διά την χρηματοδότησιν της οικονομικής αναπτύξεως της Ελλάδος.

Επί του θέματος της εξασφαλίσεως επαρκούς μακροπροθέσμου χρηματοδοτήσεως υπό εξαιρετικώς ευνοϊκούς όρους αι αντιμετωπιζόμεναι λύσεις προσεγγίζουν τας ελληνικάς προτάσεις. Καίτοι δεν εγένετο λόγος περί ποσών, αφέθη να εννοηθή ότι το όλον ζήτημα ευρίσκεται υπό συστηματικήν επεξεργασίαν επί των κατευθύνσεων αι οποίαι κατά καιρούς υπεδείχθησαν εκ μέρους της Ελλάδος.

Και ως προς την συγκρότησιν των πολιτικών Αρχών καθώς και των διοικητικών και δικαστικών οργάνων της τελωνειακής ενώσεως της Ελλάδος μετά της ΕΟΚ, αι υποβληθείσαι προτάσεις προσεγγίζουν ουσιωδώς τας ελληνικάς απόψεις. Και επ' αυτών κατά τας υφισταμένας ενδείξεις δεν θα πρέπει να προκύψουν ανυπέρβλητοι δυσχέρεια κατά τας τελικάς διαπραγματεύσεις.

Απάντησις εις τον προβαλλόμενον ισχυρισμόν εκ μέρους ξένων κύκλων περί δήθεν υπερβολικών ελληνικών αξιώσεων

Επειδή καταβάλλεται εκ μέρους ωρισμένων παραγόντων της ΕΟΚ ή Κυβερνήσεων Εξ Χωρών προσπάθεια δημιουργίας της εντυπώσεως ή προβολής του ισχυρισμού ότι αι ελληνικάί προτάσεις διά τα γεωργικά προϊόντα είναι υπερβολικά, είναι ανάγκη να υπογραμμισθή ότι τούτο δεν είναι ακριβές. Αντιθέτως, αι υποβληθείσαι προτάσεις είναι εύλογοι, συνεπείς προς το σύστημα και τας διατάξεις της Συνθήκης της Ρώμης και ανταποκρινόμεναι προς τας οικονομικάς και πολιτικάς ανάγκας της Ελλάδος και την επιβαλλομένην εξασφάλισιν διά της υπό διαπραγματεύσιν Συνθήκης της ισορροπίας της ελληνικής οικονομίας εις τα πλαίσια της Ευρωπαϊκής Οικονομικής Κοινότητος. Το αίτημα περί διπλασιασμού των αγοραζομένων ποσοτήτων καπνού βαθμιαίως και εις το διάστημα πέντε ετών δεν είναι υπερβολικόν. Τούτο ζητείται να εξασφαλισθή διά συμβολαίων μακράς διαρκείας (η δυνατότης των οποίων ήδη ανεγνωρίσθη) από τας δύο χώρας όπου υπάρχουν μονοπώλια (Γαλλία, Ιταλία) ενώ εξ άλλου εις την Γερμανίαν και το Βενελυξ ζητείται η επέκτασις υπέρ των ελληνικών (και τουρκικών) καπνών του ήδη ισχύοντος εν Γερμανία συστήματος προνομιακής φορολογικής επιβαρύνσεως των σιγαρέττων περιεκτικότητας γερμανικών καπνών. Είναι ανάγκη δε να τονισθή ότι ο καπνός είναι το κυριώτερον είδος εκ του οποίου δυνάμεθα να έχωμεν *ουσιώδη επέκτασιν των εξαγωγών* εντός ολίγων ετών.

Δίκαιον και εύλογον είναι επίσης το αίτημα όπως διά τα κυριώτερα εξαγώγιμα προϊόντα μας (δηλαδή κατ' αρχήν διά 14 έτη) η κοινή γεωργική πολιτική της ΕΟΚ και η μεταβολή τού έναντι τρίτων δασμού διαμορφούται *από συμφώνου* μετά της Ελλάδος και όχι μόνον με την συμβουλευτικήν παρουσίαν ημών. Οιαδήποτε διάφορος λύσις, και αν ακόμη ήτο βέβαιον ότι πλήρως θα ελαμβάνοντο υπ' όψιν υπό των Αρχών της ΕΟΚ τα ελληνικά συμφέροντα, θα ήτο όχι μόνο ουσιαστικώς αλλά και τυπικώς απαράδεκτος. Είναι αδιανόητον να εμπιστευθώμεν αποφάσεις θιγουσάς ζωτικά συμφέροντα της ελληνικής οικονομίας εις τρίτας χώρας και ανεξαρτήτους Αρχάς. Οιαδήποτε τοιαύτη λύσις θα εσήμαινε πράγματι σχέσεις αποικιακής μορφής.

Μετά την έντονον διαφωνίαν μετά του Αντιπροέδου της Επιτροπής της ΕΟΚ κ. Mansholt (αρμοδίου διά τα γεωργικά) και εν συνεχεία των

επίσης εντόνων και μακρών συζητήσεων εις Βρυξέλλας αλλά και την σύσκεψιν μετά των κ.κ. Hallstein και Rey εις Στρασβούργον, προέκυψε σαφώς ότι ωρισμένοι εκ των κυριωτέρων παραγόντων της Ευρωπαϊκής Οικονομικής Κοινότητας αναγνωρίζουν το εύλογον των ελληνικών αιτημάτων. Δεν ηθέλησαν φαίνεται να αντιταχθούν μέχρι σήμερον εις τους γεωργικούς παράγοντας της ΕΟΚ αλλά ουδόλως αποκλείεται να συμβή τούτο αργότερον – εάν ιδίως τηρηθή από ελληνικής πλευράς ηρέμως αποφασιστική στάσις. Ο κ. Hallstein προς τον οποίον υπέβαλλον τα ελληνικά αιτήματα υπό τον τύπον προσωπικού μηνύματος του κ. Προέδρου της Κυβερνήσεως διά την άρσιν του αδιεξόδου μοι εξήτησε να μεταφέρω εις τον κ. Πρόεδρον της Κυβερνήσεως σαφή διαβεβαίωσιν της συμπαραστάσεως αυτού.

Εισήγησις περί εντόνων ενεργειών επί πολιτικού επιπέδου

Κατ' ακολουθίαν των ανωτέρω και εν συνεχεία της εντονωτάτης πίεσεως η οποία ησκήθη μέχρι του πολιτικού επιπέδου κατά την τελευταίαν φάσιν των συνομιλιών είναι ανάγκη να εκδηλωθή αντιστοιχώς ισχυροτάτη πίεσις και επί πολιτικού επιπέδου. Η επίσπευσις της λήψεως αποφάσεως εκ μέρους του Συμβουλίου των Υπουργών της ΕΟΚ ως προς την λήξιν των διερευνητικών συνομιλιών και την έναρξιν των κυρίως διαπραγματεύσεων από του τελευταίου 10ημέρου του προσεχούς Ιανουαρίου, καθώς και ωρισμένοι αντιδράσεις αι οποίαι εσημειώθησαν κατά τας τελευταίας ημέρας των συνομιλιών, αποτελούν ενδείξεις μικρών υποχωρήσεων αι οποίαι εάν επιμείνωμεν με έντονον πολιτικήν προβολήν των απόψεών μας δεν αποκλείεται να οδηγήσουν μέχρι της αποδοχής των ελληνικών προτάσεων. Αλλά και αντιθέτως, εάν δεν εκδηλωθή έντονος πολιτική πίεσις προς τους Υπουργούς των Εξωτερικών των Εξ Χωρών και τον κ. Hallstein (εάν ευρίσκεται εις Παρισίους) επ' ευκαιρία της συνόδου του Συμβουλίου του ΝΑΤΟ εις Παρισίους, θα απολέσουν το βάρος των και αι μέχρι σήμερον προσπάθειαι και πιθανώτατα θα ματαιωθούν αι εξ αυτών αναμενόμεναι συνέπειαι.

Παρακαλώ όθεν όπως μοι επιτραπή η εισήγησις όπως πραγματοποιηθούν, συμφώνως και προς παλαιότεραν σκέψιν του ιδίου του κ. Προέδρου της Κυβερνήσεως, σαφείς και έντονοι ενέργειαι εις Παρισίους έναντι των Υπουργών των Εξωτερικών των Εξ Χωρών. Κατά τας ενεργείας αυτάς, πλην των γενικωτέρων πολιτικών επιχειρημάτων και

Εικ. 8. Ο Ι. Πεσμαζόγλου συνομιλεί με τον Εμπορικό Σύμβουλο της γερμανικής Πρεσβείας κ. Heinz Herrmann στο περιθώριο δεξίωσης προς τιμήν των επιτρόπων W. Hallstein και R. Marjolin· Παρίσι, Οκτώβριος 1959.
Πηγή: ΙΑΤΕ – Αρχείο Πεσμαζόγλου, Α6-S15-Y3-F1-T22.

της υπογραμμίσεως της ανάγκης επιτεύξεως ταχείας συμφωνίας διά την σύνδεσιν της Ελλάδος, θα ήτο σκόπιμον να τονισθούν και ειδικώτερον τα εξής:

Πρώτον, άνευ της αποδοχής των ελληνικών προτάσεων διά τα αγροτικά προϊόντα και τον καπνόν, η υπό συζήτησιν σύνδεσις της Ελλάδος μετά της ΕΟΚ είναι οικονομικώς αθεμελιώτος, ουσιαστικώς άδικος και προ παντός πολιτικώς και ψυχολογικώς απαράδεκτος. *Η Ελληνική Κυβέρνησις θα ευρεθή ενώπιον αδυναμίας να συμφωνήση* και τούτο θα δημιουργήση σοβαρόν αδιέξοδον μεθ' όλων των εξ αυτού πολιτικών συνεπειών. Πρέπει να σημειωθεί ότι κατά τας υπάρχουσας ενδείξεις μία ενδεχομένη διακοπή των διαπραγματεύσεων εκ μέρους της Ελλάδος θα ηνόχλει σοβαρώς ιδίως τας Αρχάς της Ευρωπαϊκής Οικονομικής Κοινότητος (Hallstein) αλλά και ωρισμένας εκ των Εξ Κυβερνήσεων (ιδίως Βέλγιον και πιθανώς Γερμανίαν ίσως και Γαλλίαν και Ιταλίαν) – καίτοι βεβαίως τούτο είναι αληθές μόνον εντός ορίων.

Δεύτερον, αι ελληνικάί προτάσεις είναι εύλογοι και σύμφωνοι προς την Συνθήκην της Ρώμης και τους διεθνείς κανόνας του GATT κ.λπ. Είναι αβάσιμοι επομένως οι ισχυρισμοί ότι τα ελληνικά αιτήματα είναι υπερβολικά και απραγματοποίητα.

Τρίτον, το συγκεκριμένον αίτημα έναντι των Εξ Κυβερνήσεων είναι να δοθούν το ταχύτερον οδηγίαί προς τους μονίμους αντιπροσώπους και εμπειρογνώμονας των Εξ Χωρών ίνα επηρεάσουν και διευκολύνουν την Επιτροπήν της ΕΟΚ προς την κατεύθυνσιν της αποδοχής των ελληνικών προτάσεων και της ταχείας πραγματοποιήσεως της συμφωνίας. Μέχρι σήμερον αι γενικάί ανακοινώσεις περί του συμφώνου και της αποδιδομένης σημασίας εις την σύνδεσιν της Ελλάδος δεν συνοδεύονται υπό αντιστοιχών οδηγιών εις το επίπεδον των μονίμων αντιπροσώπων και εμπειρογνομώνων εν σχέσει προς τα ειδικώτερα θέματα και τας ελληνικάς προτάσεις.

Τέταρτον, είναι ανάγκη η όλη διαδικασία να επιταχυνθή διότι η καθυστέρησις ασκεί σοβαράς ανασταλτικάς επιδράσεις επί της ελληνικής οικονομικής ζωής αλλά δυσμενή αντίκτυπον επί της πολιτικής καταστάσεως της χώρας.

Εν σχέσει προς τας ανωτέρω ενεργείας επί πολιτικού επιπέδου πρέπει ίσως να σημειωθή ότι μεθ' ωρισμένων εκ των Εξ Χωρών υπάρχουν ωρισμένα γενικά ή ειδικώτερα θέματα ο χειρισμός των οποίων θα ηδύνατο να χρησιμοποιηθεί διά την κινητοποίησιν της επιδιωκομένης

υποστηρίξεως αυτών. Ιδιαίτερος ως προς την Γαλλίαν – η στάσις της οποίας αποφασιστικώς επηρεάζει την Κοινήν Αγοράν – όλως ιδιαίτεράν σημασίαν έχει η στάσις της Ελλάδος έναντι του συζητουμένου εις τας Ηνωμένα Έθνη Αλγερινού θέματος. Δεν θα ήτο ίσως άσκοπος επίσης άνευ οιασδήποτε συγκεκριμένης δεσμεύσεως (εφ' όσον άλλως τε τα πάντα είναι εντελώς άορίστα) κάποια εκδήλωσις κατανοήσεως και ενδιαφέροντος (αν μη αποδοχής) διά μίαν στενωτέραν πολιτικήν συνεργασίαν μετά των Εξ Χωρών – την οποίαν ιδιαίτερος και επιμόνως επιδιώκουν οι Γάλλοι.

Αι προσεχείς εβδομάδες είναι κρίσιμοι διότι μέχρι της 18ης Ιανουαρίου θα διαμορφωθούν αι οδηγίαί επί τη βάσει των οποίων θα εισέλθωμεν εις τας τελικάς διαπραγματεύσεις μετά της ΕΟΚ. Ως έλαβον την τιμήν να παρατηρήσω εις προηγούμενον σημείωμά μου, ενώ κατά τους αμέσως προσεχείς μήνας το γενικώτερον κλίμα ευνοεί μίαν συμφωνίαν μετά της Ελλάδος (ούτω δε και την αποδοχήν των ελληνικών προτάσεων), μετά την άνοιξιν και συν τη παρόδω του χρόνου αι δυσχέρειαι θα καθίστανται πιθανώς ολονέν μεγαλύτεραι.

Εάν η έντονος πολιτική πίεσις εντός του Δεκεμβρίου δεν αποδώση τα αναμενόμενα αποτελέσματα κατά τας εν συνεχεία διαπραγματεύσεις του Ιανουαρίου, θα είναι ίσως τότε ανάγκη να αντιμετωπισθή και η προσωπική επέμβασις του κ. Προέδρου της Κυβερνήσεως ιδίως διά συναντήσεών του μετά των κ.κ. Adenauer και De Gaulle.

Ενέργειαι από κοινού μετά της Τουρκίας

Εις περίπτωσιν ενδεχομένων ενεργειών από κοινού μετά των Τούρκων είναι ίσως ανάγκη να ληφθούν υπ' όψιν τα εξής:

- α. Η Τουρκία αντιμετωπίζει εκ νέου σοβαράς δυσχερείας και ζητεί μέσω του ΟΕΟΣ νέα μεγάλα δάνεια τα οποία έχουν προκαλέσει αντίδρασιν και δυσφορίαν.
- β. Παρά τας διαβεβαιώσεις από τουρκικής πλευράς η τουρκική πίεσις διά τα αγροτικά προϊόντα και τα καπνά είναι ασυγκρίτως ασθενεστερά της ελληνικής. Αντιθέτως οι Τούρκοι επιδιώκουν κυρίως χρηματοδοτικήν βοήθειαν.
- γ. Ο κυριώτερος λόγος Συνδέσεως της Τουρκίας μετά των Εξ είναι (κατά διεθνών γενικήν αναγνώρισιν) η παρακολούθησις της Ελλάδος. Χαρακτηριστικόν είναι ότι ουδεμία πρωτοβουλία ή κινήσις εκ

μέρους της Τουρκίας δεν εξεδηλώθη μέχρι της στιγμής καθ' ην ελήφθη η κατ' αρχήν απόφασις περί συνδέσεως της Ελλάδος. Έκτοτε επιμόνως παρακολουθούν την Ελλάδα εκ του σύνεγγυς. Πιστεύεται ευρύτερον ότι ενδεχομένη διακοπή των διαπραγματεύσεων εκ μέρους της Ελλάδος θα οδηγήσει πιθανώς και εις διακοπήν των διαπραγματεύσεων και της Τουρκίας. Καίτοι δε είναι κοινοί διά τας δύο χώρας οι συνηγορούντες υπέρ της Συνδέσεως πολιτικοί και αμυντικοί λόγοι, είναι βέβαιον ότι αι Εξ Χώραι και η ΕΟΚ αποδίδουν πολύ μεγαλύτεραν σημασίαν εις σύνδεσιν μετά της Ελλάδος «ως πρώτης περιπτώσεως και οιονεί παραδείγματος» παρ' όσον μετά της Τουρκίας.

Το συμπέρασμα των ανωτέρω διαπιστώσεων είναι ότι και εάν αποφασισθούν κοιναί ελληνο-τουρκικάι ενέργειαι θα πρέπει να επιχειρηθή και παράλληλος χωριστή πίεσις επί των Εξ Χωρών και συνεννόησις μετ' αυτών ειδικώς διά την προώθησιν των ελληνικού ενδιαφέροντος αιτημάτων.

Ιωάννης Σ. Πεσμαζόγλου
Αθήναι τη 4η Δεκεμβρίου

2.3. Απόρρητο σημείωμα Ι. Πεσμαζόγλου³

23 Δεκεμβρίου 1959

Απόρρητον

Προς: Α.Ε. τον Πρόεδρον της Κυβερνήσεως κ. Κ. Καραμανλήν
Α.Ε. τον Αντιπρόεδρον της Κυβερνήσεως κ. Π. Κανελλόπουλον
Α.Ε. τον Υπουργόν Συντονισμού κ. Αρ. Πρωτοπαπαδάκη
Α.Ε. τον Υπουργόν Εξωτερικών κ. Ε. Αβέρωφ-Τοσίτσαν
Α.Ε. τον Υπουργόν Οικονομικών κ. Κ. Παπακωνσταντίνου
Α.Ε. τον Υπουργόν Εμπορίου κ. Α. Δερτιλήν
Α.Ε. τον Υπουργόν Βιομηχανίας κ. Ν. Μάρτην

Από: Ιωάννην Σ. Πεσμαζόγλου

3. Σ.τ.Ε.: Απόρρητο σημείωμα Ιωάννη Πεσμαζόγλου, «Ενημέρωσις προ της εκδόσεως των οδηγιών διά τας οριστικάς διαπραγματεύσεις συνδέσεως Ελλάδος-ΕΟΚ», 23 Δεκεμβρίου 1959· στο Αρχείο Πεσμαζόγλου, ΙΑΤΕ Α6-Σ3-Υ2-Γ47-Τ27.

Ενημέρωσις προ της εκδόσεως των οδηγιών διά τας οριστικάς διαπραγματεύσεις συνδέσεως Ελλάδος-ΕΟΚ

1. Σύστημα και ρυθμός μειώσεως δασμών

Η Ελληνική Αντιπροσωπεία δεν μετεκινήθη μέχρι σήμερον εκ της προτάσεως περί βαθμιαίας εξαφανίσεως των δασμών επί προϊόντων παραγομένων εν Ελλάδι εις διάστημα 22 ετών και εφαρμογής της 12ετούς περιόδου δασμολογικής αποστρατεύσεως κατά την Συνθήκην της Ρώμης, μόνον διά προϊόντα μη παραγόμενα εν τη χώρα, αντιπροσωπεύοντα περίπου 15-20% των εκ της ΕΟΚ ελληνικών εισαγωγών κατά τα έτη 1957 και 1958.

Η Αντιπροσωπεία της ΕΟΚ επιμόνως προέβαλεν έτερον σύστημα, το οποίον εχαρακτήρισεν ως αποτελούν την βάση της όλης συμφωνίας και την προϋπόθεσιν διά την υπέρ της Ελλάδος επέκτασιν του συνόλου των μεταξύ των Εξ Χωρών δασμολογικών μειώσεων διά τα βιομηχανικά προϊόντα ως και διά την αποδοχήν (του όλου ή μέρους) των ελληνικών αιτημάτων εν σχέσει προς τα γεωργικά προϊόντα και τας χρηματοδοτικάς λύσεις. Το υπό της ΕΟΚ προταθέν σύστημα εις τας γενικάς του γραμμάς έχει ως εξής:

Πρώτον: Η Ελλάς θα αποδεχθή κατ' αρχήν το σύστημα και τον ρυθμόν δασμολογικών μειώσεων και άρσιν των ποσοτικών περιορισμών της Συνθήκης της Ρώμης, δηλαδή δασμολογικήν αποστράτευσιν εις 12-15 έτη.

Δεύτερον: Διά τα είδη των οποίων αι δασμολογικά κλάσεις θα περιληφθούν εις πίνακα ο οποίος θα προσαρτηθή εις την Συνθήκην Συνδέσεως θα ανασταλή επί δεκαετίαν η έναρξις της συστηματικής δασμολογικής αποστρατεύσεως με μειώσεις κατά 5% το πρώτον και έκτον έτος και εν συνεχεία εφαρμογήν της δωδεκαετούς διαδικασίας κατά την Συνθήκην της Ρώμης, δηλαδή πλήρη εξαφάνισιν των δασμών εντός 22 ετών.

Τρίτον: Εις τα είδη του συναφθησομένου εις την Συνθήκην πίνακος (και πιθανώς μετά την πρώτην μείωσιν κατά 10%) θα δύνανται να προστεθούν μονομερώς υπό της Ελλάδος εντός συμφωνηθησομένης προθεσμίας (πιθανώς 18 έως 36 μηνών) και άλλα είδη αντιπροσωπεύοντα περίπου το 10% των εισαγωγών του έτους βάσεως.

Τέταρτον: Δι' όλα τα λοιπά είδη θα εφαρμοσθή κατ' αρχήν ο ρυθμός της Συνθήκης της Ρώμης, θα αναγνωρισθή όμως εις την Ελλάδα «ρήτρα

αναστολής» συμφώνως προς την οποίαν εις περίπτωσιν δημιουργίας ή προοπτικής εμφανίσεως δυσχερειών διά την εγχώριον παραγωγήν ή το επίπεδον της απασχολήσεως, η Ελληνική Κυβέρνησις θα δύναται να αναστείλη τας περαιτέρω μειώσεις δασμών. Η ρήτρα αυτή θα δύναται να εφαρμόζεται μονομερώς υπό της Ελληνικής Κυβερνήσεως δι' ωρισμένην περίοδον (π.χ. μίαν τριετίαν) εν συνεχεία δε μετά προηγουμένας διαβουλεύσεις ή και από συμφώνου μετά της ΕΟΚ. Εις πάσαν περίπτωσιν το δημιουργηθησόμενον καθεστώς διά τα είδη διά τα οποία αι μειώσεις δασμών θα ανασταλούν δεν θα είναι ευνοϊκώτερον του προβλεφθησομένου διά τα είδη του πίνακος των εξαιρέσεων, όστις θα προσαρτηθή εις την Συνθήκην. Επομένως και διά τα προϊόντα εφ' ων εξ υπαρχής θα ισχύση η Συνθήκη της Ρώμης θα είναι κατ' ουσίαν δυνατόν να εφαρμοσθή περίοδος δασμολογικής αποστρατεύσεως μακροτέρα της 12ετίας. Πρέπει να τονισθή ότι η ΕΟΚ ζητεί (πράγμα το οποίον η Ελληνική Αντιπροσωπεία επιμόνως ηρνήθη) την επί ωρισμένων τουλάχιστον προϊόντων *παραγομένων ήδη εν Ελλάδι* εφαρμογήν του ρυθμού των δασμολογικών μειώσεων της Συνθήκης της Ρώμης με την ευχέρειαν αναστολής των μειώσεων κατά τα ανωτέρω.

Καθ' υπευθύνους πληροφορίας η Τουρκική Κυβέρνησις δεν πρόκειται να δεχθή τοιούτον σύστημα αλλ' ούτε και διά 15-20% των εκ της ΕΟΚ τουρκικών εισαγωγών δωδεκαετή δασμολογικήν αποστράτευσις και αντιστοίχως βαθμιαίαν εισαγωγήν του κοινού δασμολογίου – ως εδέχθημεν ημείς. Οι Τούρκοι ζητούν δι' όλα τα προϊόντα 22-24 έτη με τρεις ή και τέσσαρες ίσως και πέντε μειώσεις εκ 5% (δηλαδή συνολικώς 20-25%) εντός της πρώτης 10ετίας ή 12ετίας. Η στάσις αυτή της Τουρκίας υπαγορεύεται εκ του ότι επιδιώκουν να αφήσουν εντελώς ανοικτήν την οδόν εισαγωγής κεφαλαιουχικού εξοπλισμού και εξ άλλων περιοχών πλην της ΕΟΚ έναντι πιστώσεων ή και ανταλλαγής προϊόντων. Η ελληνική στάσις υπηγορεύθη εκ των διαπιστώσεων ότι (α) κατά κανόνα μέχρι σήμερα τα μηχανήματα, μεταφορικά μέσα και είδη κεφαλαιουχικού εξοπλισμού είναι πλην εξαιρέσεων ευθιγέστερα εξ Ευρώπης παρ' όσον εξ άλλων περιοχών, (β) αι εισαγωγαί πολλών εκ των ειδών τούτων θα πρέπει να παραμείνουν οπωσδήποτε αδασμολόγητοι (κρατικάί, ΔΕΗ, κ.λπ.), (γ) εν πάση περιπτώσει ο δασμός του κοινού δασμολογίου εκ 15% περίπου δεν είναι απαγορευτικός. Οπωσδήποτε αι ανωτέρω ενδεχόμενα δυσχέρεια εκ των υψηλοτέρων δασμών του κοινού δασμολογίου θα αρχίσουν

δημιουργούμενα μετά πάροδον ετών και θα εκδηλωθούν βαθμιαίως εντός της επομένης 12ετίας.

Το προταθέν υπό της ΕΟΚ σύστημα απεκρούσθη κατηγορηματικώς, αφέθη εν τούτοις να εννοηθή ότι θα ετύγχανε μελέτης και προσοχής εκ μέρους της Ελληνικής Κυβερνήσεως εφ' όσον θα ικανοποιούντο εξ ολοκλήρου τα ελληνικά αιτήματα διά τα γεωργικά προϊόντα, εις τα οποία ερρίφθη ολόκληρον το βάρος της πιέσεως κατά τας τελευταίας (14-18 Νοεμβρίου) συνομιλίας των Βρυξελλών.

Κατά την γνώμην της Ελληνικής Επιτροπής Διαπραγματεύσεων, το ανωτέρω σύστημα θα ηδύνατο ενδεχομένως να καλύψη τα ελληνικά προβλήματα και να γίνη αποδεκτόν, εφόσον εις τον προσαρτηθησόμενον εις την Συνθήκην πίνακα περιληφθή ο μεγαλύτερος όγκος των ειδών τα οποία παράγονται εν Ελλάδι, ώστε δι' αυτά να εξασφαλισθή 22ετής περίοδος δασμολογικής αποστρατεύσεως. Ο πίναξ αυτός δύναται να περιλάβη 50% ή και 60% των ελληνικών εισαγωγών εκ των χωρών της ΕΟΚ μιας αντιπροσωπευτικής περιόδου. Πέραν τούτου η ευχέρεια μονομερούς εκ μέρους της Ελληνικής Κυβερνήσεως προσθήκης και άλλων ειδών εις διάστημα 2 ή 3 ετών δύναται να καλύψη και το ενδεχόμενον παραλείψων αι οποιαί θα καταστούν αισθηταί εκ των υστέρων. Είναι αυτονόητον εν τούτοις ότι η αποδοχή του συστήματος είναι δυνατόν να αντιμετωπισθή μόνον εφ' όσον ικανοποιηθούν πλήρως τα ελληνικά αιτήματα διά τα γεωργικά προϊόντα και τας χρηματοδοτικές λύσεις.

2. Ελληνικά αιτήματα διά τα γεωργικά προϊόντα

Ός αναλυτικώς εκτίθενται εις τα προηγηθείσας αναφοράς και υποβληθέντα σημειώματα, εξητήθη πρώτον δι' άπαντα τα γεωργικά προϊόντα, τα οποία ήδη εξαγονται ή δύναται να εξαχθούν εξ Ελλάδος η πλήρης εξομοίωσις μεταχειρίσεως μετά των ομοειδών προϊόντων των Εξ Χωρών επί τη προοπτική συντονισμού της διαμορφωθησομένης κοινής γεωργικής πολιτικής των Εξ Χωρών της ελληνικής γεωργικής πολιτικής. Πλην του γενικωτέρου τούτου κανόνος εξητήθησαν ειδικαί ρυθμίσεις διά την διευκόλυνσιν της αναπτύξεως των ελληνικών εξαγωγών προς τας Εξ Χώρας. Ειδικώτερον επροτάθη (α) διά τα κυριώτερα 14 εξαγωγίμα γεωργικά προϊόντα η ταχύτερα μείωσις και εξαφάνισις των δασμών μεταξύ των Εξ Χωρών και της Ελλάδος (και Τουρκίας) και

η αντίστοιχος θέσις εις εφαρμογήν των έναντι τρίτων χωρών δασμών του κοινού δασμολογίου (εφ' όσον βεβαίως είναι ανώτεροι των ήδη εν ισχύι), (β) η ενεργός συμμετοχή της Ελλάδος εις την διαμόρφωσιν της κοινής γεωργικής πολιτικής διά τα προϊόντα ταύτα και (γ) η δέσμευσις της ΕΟΚ ότι οιαδήποτε παραχώρησις υπό μορφήν μειώσεως των δασμών του κοινού δασμολογίου έναντι τρίτων χωρών διά τα ανωτέρω 14 είδη θα πρέπει να αποφασίζεται από συμφώνου μετά της Ελλάδος. Πέραν των ανωτέρω *διά τον καπνόν* ζητήθησαν από τας χώρας μεν όπου υπάρχουν μονοπώλια (Ιταλία, Γαλλία) συμβόλαια μακράς διάρκειας προβλέποντα διπλασιασμόν των αγοραζομένων ποσοτήτων εντός πενταετίας, από τας λοιπάς δε χώρας (Γερμανία, BENELUX) επέκτασις της προνομιακής φορολογίας των σιγαρέττων περιεκτικότητας γερμανικών καπνών και υπέρ των κοινοτικών καπνών συμπεριλαμβανομένων και των ελληνικών και τουρκικών. *Διά τον βάμβακα* ζητήθη η επιβολή έναντι τρίτων χωρών δασμού 3% ή άλλη ισοδύναμος εξασφάλις της απορροφήσεως της ελληνικής παραγωγής.

Αι αυταί περίπου προτάσεις υπεβλήθησαν εκ μέρους των Τούρκων, αν και μεταξύ των εξαγωγίμων προϊόντων των περιλαμβάνονται και τα δημητριακά ως και τα κτηνοτροφικά προϊόντα, επί των οποίων υπάρχουν τα μεγαλύτερα προβλήματα και αι δυσχέρειαι μεταξύ των Εξ Χωρών της ΕΟΚ.

Κατά τελευταίας πληροφορίας εκ των εν Βρυξέλλαις συναντήσεων του κ. Υπουργού Βιομηχανίας μετά του κ. Χρηστίδη, η Επιτροπή της ΕΟΚ εις την συνεδρίασιν της 16ης Δεκεμβρίου απεφάσισε να προτείνη προς τελικήν έγκρισιν εις το Συμβούλιον Υπουργών της 18ης Ιανουαρίου 1960 μίαν εκ των ακόλουθων προτάσεων ως προς τα γεωργικά προϊόντα:

- α. παροχήν *διά μίαν τετραετίαν* εις όλα τα ελληνικά γεωργικά προϊόντα της *αυτής μεταχειρίσεως* της οποίας θα τυγχάνουν και τα προϊόντα των χωρών της ΕΟΚ και προ της διαμορφώσεως της κοινής γεωργικής πολιτικής και του συντονισμού αυτής μετά της Ελλάδος. Εντός της τετραετίας ελπίζεται ότι θα έχη διαμορφωθή η κοινή γεωργική πολιτική οπότε και θα απαιτηθούν νέαι διαπραγματεύσεις διά την διαμόρφωσιν του οριστικού καθεστώτος το οποίον θα ισχύση διά τα ελληνικά γεωργικά προϊόντα εντός του πλαισίου της συνδέσεως ή, *διαζευτικώς*,
- β. παραχώρησιν της αρχής της ίσης μεταχειρίσεως ανεξαρτήτως της εφαρμογής της κοινής γεωργικής πολιτικής *διά συμφωνηθησόμενον*

πίνακα ειδών ενδιαφερόντων την Ελλάδα. Εν αντιθέσει προς την λύσιν (α) εις την περίπτωσιν ταύτην *δεν προβλέπεται χρονικός περιορισμός*.

Πέραν των δύο ανωτέρω λύσεων, την μίαν των οποίων κατ' αρχήν θα επιλέξη το Συμβούλιον Υπουργών, αι οδηγία προβλέπουν και την ειδικωτέραν διαπραγματέυσιν επί των ελληνικών προτάσεων ως προς τας ειδικάς ρυθμίσεις *διά τον καπνόν*.

Αι ανωτέρω προτάσεις, καίτοι σημειούν μεταβολήν εις την στάσιν της ΕΟΚ προς την κατεύθυνσιν των ελληνικών απόψεων ως προς το γενικόν θέμα της αρχής της μεταχειρίσεως των ελληνικών προϊόντων, εξακολουθούν να είναι τελείως ανεπαρκείς διά τους εξής ιδίως λόγους:

Πρώτον, ουδεμία μεταβολή εσημειώθη εις την αρνητικήν στάσιν της Επιτροπής της ΕΟΚ όσον αφορά την αποφασιστικήν συμμετοχήν της Ελλάδος εις την διαμόρφωσιν την κοινής γεωργικής πολιτικής επί των κυριωτέρων ελληνικών εξαγωγίμων προϊόντων.

Δεύτερον, ουδεμία επίσης μεταβολή επήλθεν εις την στάσιν της Επιτροπής όσον αφορά το απαραίτητον δι' ημάς δικαίωμα αρνησικυρίας ως προς τας αποφάσεις μειώσεως των προς τρίτους δασμών του κοινού δασμολογίου επί των προϊόντων ιδιαίτερου ενδιαφέροντος διά την Ελλάδα.

Τρίτον, ουδεμία μνεία γίνεται εις τας προτεινομένας υπό της Επιτροπής οδηγίας όσον αφορά τας υφ' ημών προταθείσας ειδικάς ρυθμίσεις διά τον βάμβακα και άλλα προϊόντα πλην του καπνού.

Τέταρτον, όσον αφορά ειδικώτερον την πρώτην εκ των δύο προτεινομένων λύσεων ο περιορισμός της εφαρμογής της εις μίαν τετραετίαν είναι απαράδεκτος διά την Ελλάδα, εφόσον διά της Συνθήκης Συνδέσεως αύτη θα αναλάβη οριστικές και χρονικώς απεριορίστους υποχρεώσεις όσον αφορά τα βιομηχανικά προϊόντα. Επί των ανωτέρω είναι ανάγκη να εξακολουθήση αμείωτος η ελληνική πίεσις και επιμονή.

3. Χρηματοδοτικά ζητήματα

Επί των χρηματοδοτικών γίνεται κατ' αρχήν αποδεκτή η πρότασις συστάσεως ενός Ταμείου πιθανώτατα εντός της Ευρωπαϊκής Τραπεζής Επενδύσεων, μέσω του οποίου θα παρασχεθή μακροπρόθεσμος δανεισμός προς την Ελλάδα (και Τουρκίαν) διά τας επενδύσεις υποδομής.

Προβλέπεται επίσης η δυνατότης προσφυγής εις δανεισμόν εκ της Ευρωπαϊκής Τραπέζης Επενδύσεων. Καίτοι δεν ανακοινώθησαν λεπτομέρειαι, φαίνεται ότι η προεργασία συντελείται προς την κατεύθυνσιν των ελληνικών προτάσεων.

4. Οργάνωσις πολιτικών και διοικητικών Αρχών

Προτείνεται η σύστασις Συμβουλίου εξ Υπουργών (Conseil d'Association) ως της ανωτάτης πολιτικής Αρχής εις το οποίον θα συμμετέχουν ο Έλληνας (και πιθανώτατα ο Τούρκος) Υπουργός μετά των Υπουργών των Εξ Χωρών και εκπροσώπου της Επιτροπής της ΕΟΚ. Θα υφίσταται επίσης και μόνιμος επιτροπή εξ ανωτάτων υπαλλήλων της Ελλάδος και της Επιτροπής της ΕΟΚ ως συνεχούς λειτουργίας οργάνου παρακολουθήσεως των εξελίξεων και προβλημάτων της τελωνειακής ενώσεως Ελλάδος-ΕΟΚ.

Προβλέπεται επίσης η ίδρυσις ιδιαιτέρου δικαστηρίου με διορισμόν εκ μέρους της Ελλάδος δύο εκ των πέντε δικαστών. Το δικαστήριο τούτο πιθανώτατα θα χρησιμοποιή την διοικητικήν οργάνωσιν και θα εφαρμόζη την δικονομίαν την προβλεπομένην διά το αντίστοιχον δικαστήριο της ΕΟΚ.

5. Ανακεφαλαίωσις πιθανών πλεονεκτημάτων και ενδεχομένων δυσχερειών εκ της Συνδέσεως Ελλάδος-ΕΟΚ.

Υπό τας διαγραφομένας συνθήκας *τα πιθανά πλεονεκτήματα* εκ μίας ενδεχομένης συνδέσεως της Ελλάδος μετά της ΕΟΚ δύνανται να συνοψισθούν ως εξής:

Πρώτον: Κατά πάσαν πιθανότητα θα ματαιωθούν αι οικειοθελείς δυσμενείς συνέπειαι εκ της διακριτικής εις βάρος της Ελλάδος μεταχειρίσεως των ελληνικών εξαγωγών. Εφόσον ικανοποιηθούν εξ ολοκλήρου τα ελληνικά αιτήματα, θα είναι δυνατόν να προβλεφθή και επέκτασις των ελληνικών εξαγωγών, αν και ίσως μόνον διά τα καπνά εφόσον συμφωνηθή το σύνολο των υφ' ημών προτεινομένων ρυθμίσεων. Είναι ανάγκη να τονισθή ότι διά τα πλείστα ελληνικά προϊόντα αι διαφοραί εκ της άρσεως της εις βάρος ημών δασμολογικής μεταχειρίσεως δεν θα ασκήσουν σοβαράν προωθητικήν επίδρασιν δεδομένου ότι η ζήτησις των Εξ Χωρών οπωσδήποτε θα ικανοποιήται πάντοτε εν μέρει από εισαγωγάς εξ Ελλάδος. Εξ άλλου διά τον βάμβακα δεν υπάρχει δασμός

και επομένως ουδεμία διαφορά θα δημιουργηθή εκτός εάν επιβληθή προς τα έξω δασμός ή καθιερωθή άλλο σύστημα προτιμήσεως συμφώνως προς τας ελληνικάς προτάσεις. Δύνανται όμως να αναμένεται ότι τουλάχιστον θα περιορισθούν αι ενδεχόμεναι μακροχρόνιοι ζημιόγνοι συνέπειαι εκ της αναπτύξεως της παραγωγής και εξαγωγών ανταγωνιστικών προς τα ελληνικά προϊόντων εις την μείζονα περιοχήν της ΕΟΚ (π.χ. επέκτασις παραγωγής καπνών ή οπωροκηπευτικών εις Γαλλικάς κτήσεις ή Νότιον Ιταλίαν).

Δεύτερον: Η υπέρ της Ελλάδος επέκτασις όλων των δασμολογικών μειώσεων διά τα βιομηχανικά προϊόντα (ομού και με άλλας προσπάθειάς προς την ιδίαν κατεύθυνσιν), δύναται να αναμένεται ότι θα οδηγήση μετά πάροδον ετών εις σοβαράν ενίσχυσιν της εκβιομηχανίσεως της Χώρας και εις την προώθησιν βιομηχανικών εξαγωγών προς την Ευρώπην και άλλας περιοχάς. Τα αποτελέσματα αυτά δεν είναι πιθανόν να εξασφαλισθούν, τουλάχιστον εις την ιδίαν έκτασιν, άνευ της συνδέσεως Ελλάδος-ΕΟΚ.

Τρίτον (και εν συσχετίσει προς το δεύτερον): Είναι πιθανόν ότι θα τεθούν κεφάλαια εις την διάθεσιν της Ελλάδος εις έκτασιν μεγαλύτεραν παρ' όσον άνευ της συνδέσεως. Τούτο ισχύει ιδίως διά τα επιχειρηματικά κεφάλαια, δεδομένου ότι καθ' όλας τας ενδείξεις εις περίπτωσιν συνδέσεως θα είναι σημαντικόν το ενδιαφέρον ξένων επιχειρήσεων (εκ της ΕΟΚ αλλά και εξ Αμερικής ή και εκ των άλλων ευρωπαϊκών χωρών) δι' επενδύσεις εις την Ελλάδα ώστε να απολαύσων των πλεονεκτημάτων της Κοινής Αγοράς. Και η χρηματοδότησις επίσης υπό μορφήν μακροτέρων δανείων θα πρέπει να αναμένεται μεγαλύτερα εάν πραγματοποιηθή η σύνδεσις παρ' όσον άνευ αυτής. Πρέπει εν τούτοις να ληφθή υπ' όψιν ότι δεν αποκλείεται (συμφώνως προς τας ήδη διαγραφομένας γενικωτέρας αμερικανικάς τάσεις) ενδεχομένη αύξησις της οικονομικής βοήθειάς εξ Ευρώπης, κατά εν ποσοστόν τουλάχιστον, να αντισταθμισθή με μελλοντικήν μείωσιν της Αμερικανικής βοήθειάς.

Τέταρτον: Είναι ανάγκη να υπογραμμισθούν αι γενικώτεροι πολιτικά συνέπειαι, ιδίως εις το απώτερον μέλλον. Καίτοι είναι αδύνατον να προβλεφθή ο ρυθμός και αι εξελίξεις προς ενοποίησην της Ευρώπης, θα πρέπει να θεωρηθή ότι οικειοθελώς τοιαύτη εξέλιξις είναι αδύνατος άνευ της ομάδος των Εξ Χωρών η οποία αντιπροσωπεύει 160 εκατομμύρια Ευρωπαίων. Η μετ' αυτών σύνδεσις της Ελλάδος σημαίνει την

εξασφάλισιν της ελληνικής παρουσίας εις ενδεχομένην βαθυτέραν ή ευρυτέραν ενοποίησιν της Ευρώπης εις βαθμόν ο οποίος θα είναι αδύνατος άνευ της συνδέσεως.

Πέμπτον: Η τελωνειακή ένωσις Ελλάδος-ΕΟΚ και Τουρκίας-ΕΟΚ δύναται να οδηγήσῃ εις απαρχήν τουλάχιστον στενωτέρας επικοινωνίας Τουρκίας-Ελλάδος μεθ' όλων των εξ αυτής ποικίλων συνεπειών και προοπτικών. Είναι εν πρώτοις βέβαιον ότι τόσοσιν έναντι της ΕΟΚ όσον και κατά μείζονα λόγον έναντι της Ελλάδος η στάσις της Τουρκίας επί μακρόν θα παραμένη κλειστή αποκλειομένης οιασδήποτε σημαντικώτερας εξελίξεως.

Έναντι των ανωτέρω πιθανών πλεονεκτημάτων πρέπει να υπογραμμισθούν αι εξής ενδεχόμεναι δυσχέρειαι:

Πρώτον: Η αύξησις των ελληνικών εισαγωγών από τας Εξ Χώρας και αι δεσμεύσεις τας οποίας θα συνεπάγεται η Συνθήκη της Συνδέσεως κατ' ανάγκην θα περιορίση την ευχέρειαν προωθήσεως των ελληνικών εξαγωγών προς άλλας περιοχάς. Πάντως αι δασμολογικά μειώσεις και εν γένει αι αναληφθησόμεναι υποχρεώσεις διά την πρώτην πενταετίαν ή και δεκαετίαν θα είναι περιωρισμέναι και θα αφήσουν περιθώρια χειρισμών εκ μέρους της Ελλάδος έναντι τρίτων χωρών.

Δεύτερον: Συνεπεία των δασμολογικών μειώσεων είναι πιθανόν να εκδηλωθούν αντιδράσεις κυρίως εξ ωρισμένων ελληνικών βιομηχανικών κύκλων. Πρέπει εν τούτοις να παρατηρηθή ότι, διά τα πλείστα των εν Ελλάδι παραγομένων προϊόντων, αι δασμολογικά μειώσεις θα είναι λίαν περιωρισμέναι και κατά πάσαν πιθανότητα δεν θα υπερβούν το 20% εντός της πρώτης δεκαετίας. Τούτο σημαίνει διά δασμούς της τάξεως του 50% μειώσιν εις 40%.

Τρίτον: Η εκ των ενδεχομένων δασμολογικών μειώσεων κάμψις του εκ δασμών εσόδου (εάν εφαρμοσθή 12ετής δασμολογική αποστράτευσις εις την έκτασιν των τελευταίων κυβερνητικών οδηγιών) υπολογίζεται εις 400-500 εκατ. ετησίως μετά την συμπλήρωσιν της 12ετίας. Τούτο σημαίνει περίπου μειώσιν κατά 40-50 ετησίως από του πρώτου έτους. Σημειωτέον ότι διά πολλά εκ των ειδών διά τα οποία θα εξαφανισθούν οι δασμοί εντός 12ετίας είναι από γενικώτερας απόψεως σκόπιμος η κατάργησις των δασμών (όπως π.χ. διά τα μηχανήματα) ώστε να μειωθούν αι επί των επενδύσεων επιβαρύνσεις. Εξ άλλου δι' άλλα είδη διατηρείται πάντοτε η ευχέρεια επιβολής ή αυξήσεως των φόρων καταναλώσεως.

6. Διαπραγματεύσεις από κοινού μετά της Τουρκίας

Μετά της Τουρκικής Κυβερνήσεως υφίσταται στενή επαφή διά την εναρμόνισιν των υποβαλλομένων αιτημάτων. Αλλ' υπάρχουν διαφοραί τόσοσιν εις το περιεχόμενον όσον και ιδίως εις την ασκουμένην πίεσιν διά την αποδοχήν των προτεινομένων. Ως ήδη ετονίσθη, οι Τούρκοι διά το σύνολο των προϊόντων, άνευ εξαιρέσεως, ζητούν 24ετή περίπου μεταβατικήν περίοδον, ενώ η Ελλάς απεδέχθη την 12ετίαν διά τα μη παραγόμενα εν τη χώρα προϊόντα. Ως προς τα γεωργικά προϊόντα η πίεσις ιδίως διά τας προνομιακάς ρυθμίσεις τας οποίας διεκδικούμεν είναι ασυγκρίτως μικροτέρα εκ μέρους της Τουρκίας παρ' όσον εκ μέρους της Ελλάδος. Επί πλέον η Τουρκία ζητεί ομοίαν μετά των Εξ Χωρών μεταχείρισιν και διά τα δημητριακά και κτηνοτροφικά προϊόντα, διά τα οποία όμως υπάρχουν αι μεγαλύτεροι δυσχέρειαι μεταξύ των Εξ Χωρών. Οι Τούρκοι ενδιαφέρονται εντονώτατα διά τας χρηματοδοτικάς λύσεις αλλά εις τους οικονομικούς και τραπεζικούς κύκλους της Ευρώπης εν γένει τα τουρικά οικονομικά, εν αντιθέσει προς τα ελληνικά, θεωρούνται λίαν επισφαλή.

Συμφώνως και προς το τηλεγράφημα του κ. Υπουργού των Εξωτερικών υπ' αριθ. 6094 της 13ης Δεκεμβρίου, η από κοινού διαπραγματεύσεις πρέπει να αποκλεισθή διότι αποκρούεται κατηγορηματικώς από την ΕΟΚ διά λόγους κυρίως διαδικαστικούς. Είναι βέβαιον όμως ότι τα πολιτικά επιχειρήματα διά την επιτυχή έκβασιν της διαπραγματεύσεως συνηγορούν και διά τας δύο χώρας και επομένως η από κοινού άσκησις της πολιτικής πιέσεως δύναται να αποβή αποτελεσματική. Λαμβανομένου υπ' όψιν ότι, ως προς την δασμολογικήν αποστράτευσιν – ιδίως εάν τελικώς συμφωνηθούν λύσεις βάσει του προταθέντος υπό της ΕΟΚ συστήματος – αι εκ μέρους της Ελλάδος παραχωρήσεις θα είναι ουσιωδώς μεγαλύτεραι παρ' όσον εκ μέρους της Τουρκίας, δημιουργείται ίσως ο κίνδυνος όπως τα εις αντάλλαγμα παραχωρηθησόμενα εις ημάς πλεονεκτήματα τελικώς παραχωρηθούν εις το σύνολον αυτών και εις την Τουρκίαν.

Επί τη βάσει των μέχρι σήμερα ενδείξεων ενδέχεται να υπάρξουν διαφοραί εις τας προς εκάστην χώραν παραχωρήσεις: *Πρώτον*, ως προς την επέκτασιν των μεταξύ των Εξ Χωρών δασμολογικών μειώσεων διά τα βιομηχανικά προϊόντα. *Δεύτερον*, ως προς τα γεωργικά προϊόντα διά τα οποία ενδιαφέρεται η Τουρκία αλλ' ουχι η Ελλάς (δημητριακά και

κτηνοτροφικά) και, *τρίτον*, ως προς το μέγεθος της χρηματοδοτικής βοήθειας.

Επειδή είναι πιθανόν αι μετά της Ελλάδος διαπραγματεύσεις να προχωρήσουν με ταχύτερο ρυθμόν παρ' όσον μετά της Τουρκίας, πλην της συνεχούς μετά των Τούρκων συνεννοήσεως, ενδέχεται εις μεταγενέστερον στάδιον να κριθή σκόπιμον όπως ανασταλή η περαιτέρω πρόοδος των ιδικών μας διαπραγματεύσεων έως ότου προωθηθούν αντιστοίχως και αι τουρκικαί – οπότε η Ελληνική Κυβέρνησις θα λάβη τας τελικάς αυτής αποφάσεις εν λεπτομερεί γνώσει των όρων ή μετά της Τουρκίας συμφωνίας.

Πρέπει εν τούτοις να παρατηρηθή ότι ενδεχομένη εφαρμογή εκ μέρους της Ελλάδος δασμολογικών μειώσεων με τον ρυθμόν της 12ετίας – κατά τα ήδη ισχύοντα εις την Συνθήκην της Ρώμης – καιτοι πιθανόν μετά 5-10 έτη να προκαλέση δυσχερείας και μίαν σχετικήν ακαμψίαν εις τον χειρισμόν της εμπορικής μας πολιτικής – δεν στερείται και πλεονεκτημάτων. Υπό τας διεθνώς διαγραφόμενας εξελίξεις, εφόσον θα υπάρξη και κατάλληλος προεργασία και οργανώσεις από ελληνικής πλευράς, είναι δυνατόν και πιθανόν να στραφή εις μεγάλην έκτασιν προς την Ελλάδα το ιδιωτικόν επιχειρηματικόν ενδιαφέρον τόσον εκ των Εξ Χωρών όσον και εκ των λοιπών ευρωπαϊκών χωρών και εξ Αμερικής. Καθ' ο μέτρον πραγματοποιείται βαθυτέρα ενοποιήσις μετά της Κοινής Αγοράς, ο προσανατολισμός επιχειρηματικού ενδιαφέροντος εκ του εξωτερικού θα είναι εντονώτερος και αντιστοίχως πλέον εκτεταμένη η διαμόρφωσις γονίμων επιχειρηματικών συνεργασιών.

Ιωάννης Σ. Πεσμαζόγλου
23 Δεκεμβρίου 1959

Εκοινοποιήθη και εις κ.κ.:

Α.Ε. Πρέσβυν κ. Οικονόμου-Γκούραν
Γενικόν Διευθυντήν Υπουργείου Εξωτερικών

κ. Ι. Λαμπρούκον,
Γενικόν Γραμματέα Υπουργείου Συντονισμού

κ. Κ. Τρανόν
Πρεσβευτήν, Δ/ντήν Υπουργείου Εξωτερικών

2.4. Σημείωμα Ι. Πεσμαζόγλου και Ν. Κυριαζίδη⁴

Διά τους κ.κ. Πρόεδρον και Αντιπρόεδρον της Κυβερνήσεως

Σημείωμα επί των ελληνικών επιχειρημάτων εις απάντησιν των απόψεων και ισχυρισμών της Γερμανικής Κυβερνήσεως επί των προτεινομένων ρυθμίσεων διά την σύνδεσιν Ελλάδος-ΕΟΚ (ιδιαιτέρως διά τον καπνόν και την χρηματοδότησιν της οικονομικής υποδομής)

Ειδικαί ρυθμίσεις διά τον καπνόν

Κατά το παρόν στάδιον είναι απαραίτητον όπως μη εκδηλωθή οιαδήποτε τάσις υποχωρήσεως εκ μέρους ημών επί των ελληνικών προτάσεων εν γένει και ιδιαιτέρως διά τον καπνόν. Οιαδήποτε ένδειξις υποχωρητικότητας έναντι της γερμανικής στάσεως θα εδημιούργει ανυπερβλήτους δυσχερείας κατά τας επικείμενας διαπραγματεύσεις εις Βρυξέλλας και θα επηρέαζε δυσμενώς το τελικόν αποτέλεσμα.

Είναι ανάγκη επίσης να τονισθή ότι η παρούσα ευκαιρία είναι η μόνη κατά την οποίαν δύνανται να επιτευχθούν προνομιοῦχοι συνθήκαι διά την απορρόφησην των κυριωτέρων ελληνικών γεωργικών προϊόντων και όλως ιδιαιτέρως του καπνού. Τούτο δε δεν δύναται να επιτευχθεί εμῆ διά της διατηρήσεως αμειώτου της ημετέρας πείσεως προς την κατεύθυνσιν αυτήν.

Όσον αφορά τας από γερμανικής πλευράς διατυπωθείσας αντιρρήσεις εις τας ημετέρας προτάσεις διά τον καπνόν, είναι απαραίτητον να καταστούν σαφή εις τους Γερμανούς αρμοδίους επαναλαμβανόμενα προς πάσαν κατεύθυνσιν τα κάτωθι επιχειρήματα:

α. Αι υπό της Ελλάδος προταθείσαι ειδικαί ρυθμίσεις διά τον καπνόν αποτελούν τας υπό της Ελληνικής Κυβερνήσεως θεωρουμένας ως μόννας πρακτικάς και αποτελεσματικάς λύσεις διά την αντιμετώπισιν ενός προβλήματος βασικής οικονομικής και πολιτικής σημασίας διά την Ελλάδα. Η απόρριψις συνεπώς των προταθεισών πρακτικών

4. Σημείωμα των Ι. Πεσμαζόγλου και Ν. Κυριαζίδη «επί των ελληνικών επιχειρημάτων εις απάντησιν των απόψεων και ισχυρισμών της Γερμανικής Κυβερνήσεως επί των προτεινομένων ρυθμίσεων διά την σύνδεσιν Ελλάδος-ΕΟΚ (ιδιαιτέρως διά τον καπνόν και την χρηματοδότησιν της οικονομικής υποδομής)», Αθήνα 5 Ιανουαρίου 1960- στο Αρχείο Πεσμαζόγλου, ΙΑΤΕ Α6-Σ3-Υ2-Ε48-Τ3.

λύσεων εφ' όσον δεν αντιπροτείνονται και άλλαι ικαναί να επιτύχουν το επιδιωκόμενον αποτέλεσμα δεν δύναται εμμή να οξύνη το πρόβλημα τούτο, του οποίου την ύπαρξιν και την σοβαρότητα αναγνωρίζει και η Γερμανική Κυβέρνησις.

β. Είναι απαραίτητον να εξασφαλισθούν επαρκείς δυνατότητες ταχείας αύξησεως της εξαγωγής ελληνικών γεωργικών προϊόντων και ιδία καπνού προς τας Εξ Χώρας, δοθέντος ότι η υπό της Ελλάδος ανάπτυξις βιομηχανικών εξαγωγών εις ευρείαν κλίμακα δεν είναι τεχνικώς, οικονομικώς και οργανωτικώς δυνατόν να επιτευχθή εις την απαιτουμένην κλίμακα εντός βραχέος χρονικού διαστήματος. Εξ άλλου δέον να ληφθή υπ' όψιν ότι διά της επιτευχθησομένης συμφωνίας θα παραχωρηθή εις τα προϊόντα της Κοινότητος ισχυροτάτη προτίμησις, αποτέλεσμα της οποίας θα είναι η αύξησις των εισαγωγών της Ελλάδος εκ των χωρών της Κοινότητος, έναντι ενδεχομένων ακόμη και αποκλεισμού εκ της ελληνικής αγοράς των προϊόντων ιδία δε κεφαλαιουχικού εξοπλισμού προελεύσεως τρίτων χωρών. Δέον εξ άλλου να σημειωθεί σχετικώς ότι το έλλειμμα του εμπορικού ισοζυγίου της Ελλάδος μετά των Εξ Χωρών ήδη ανέρχεται εις 90 εκατ. δολάρια ετησίως, εξ ων περίπου 50 εκατ. δολάρια με την Γερμανίαν. Ταύτα σημαίνουν μεταξύ άλλων ότι είναι ενδεχόμενον να μειωθούν αι ελληνικά εξαγωγαί προς τρίτας χώρας, ιδία εφόσον αι εξαγωγαί αυταί συνδέονται με την αντίστοιχον εισαγωγήν υπό της Ελλάδος προϊόντων των χωρών τούτων. Τούτο βεβαίως ισχύει ιδιαιτέρως διά τας χώρας του Ανατολικού Συνασπισμού, αι οποιαί ήδη απορροφούν σημαντικήν ποσότητα ελληνικών καπνών, η διακοπή των εξαγωγών των οποίων θα καταστήση έτι οξύτερον το πρόβλημα των ελληνικών πλεονασμάτων καπνού.

γ. Η αναδιάρθρωσις των καλλιεργειών, ως αύτη προτείνεται από γερμανικής πλευράς, έστω και με ειδικήν προς τούτο οικονομικήν και τεχνικήν βοήθειαν εκ του εξωτερικού, την οποίαν βεβαίως δεν αρνείται η Ελληνική Κυβέρνησις, αποτελεί ιδιαιτέρως δυσχερή διαδικασίαν η οποία δεν δύναται να συμπληρωθή εντός βραχέος χρονικού διαστήματος. Τούτο αναγνωρίζεται και εν αναφορά προς την γεωργικήν παραγωγήν των Εξ Χωρών της Κοινότητος, διά τούτο δε και εθεωρήθησαν αναγκαία ειδικαί ρυθμίσεις με μακράς προθεσμίας διά την πλήρη εφαρμογήν των. Εις την ελληνικήν περίπτωσιν όμως και ιδία όσον αφορά τον καπνόν, η μεταβολή των καλλιεργειών

είναι έτι δυσχερεστέρα και τούτο διότι ο καπνός καλλιεργείται εις πτωχά ξηρικά εδάφη των οποίων η άρδευσις είναι αδύνατος και επί των οποίων αλλαγή καλλιεργείας δεν είναι και τεχνικώς εφικτή.

Εικ. 9. Ο Ι. Πεσμαζόγλου συνομιλεί με τον μόνιμο Αντιπρόσωπο της Ελλάδας στην ΕΟΚ Θ. Χρηστίδη, στο περιθώριο δεξίωσης που παρατέθηκε προς τιμήν των Επιτρόπων W. Hallstein και R. Marjolin· Παρίσι, Οκτώβριος 1959.

Πηγή: ΙΑΤΕ – Αρχείο Πεσμαζόγλου, Α6-Σ15-Υ3-Φ1-Τ20.

Τούτο ισχύει ιδιαίτερος διά την Ανατολικήν Μακεδονίαν, όπου κατάργησις της καλλιέργειας καπνών θα συνεπήγετο κατ' ανάγκην και σημαντικές μετακινήσεις πληθυσμού, των οποίων η σκοπιμότης είναι λίαν αμφίβολος, ιδία εάν ληφθή υπ' όψιν η γειτνίασις της περιοχής ταύτης προς την βουλγαρικήν μεθόριον.

- δ. Η δήλωσις ότι διά την Ελλάδα είναι αδύνατος οιαδήποτε συμφωνία η οποία δεν θα περιελάμβανεν ικανοποιητικήν ρύθμισιν του θέματος των γεωργικών προϊόντων και ιδία των ελληνικών εξαγωγών καπνού δεν αποτελεί εκβιασμόν. Αποτελεί μίαν αναγκαίαν διαπίστωσιν και εξήγησιν του γεγονότος ότι υπό τας σημερινάς πολιτικές, ελληνικάς και διεθνείς συνθήκας αι οξύταται κοινωνικά πιέσεις και αντιδράσεις αι οποίαι δημιουργούνται εκ της αδυναμίας διαθέσεως πλεονασμάτων καπνού αλλά και ετέρων γεωργικών προϊόντων καθιστούν εσωτερικώς πολιτικώς αδύνατον την παρουσίασιν μιας συμφωνίας η οποία θα ενεφανίζετο ως ετεροβαρής και η οποία θα προεκάλει εντονωτάτην αντίδρασιν μεγάλων στρωμάτων του πληθυσμού. Υπό τοιαύτας συνθήκας θα ετίθετο εις κίνδυνον αυτή αυτή η εφαρμογή της συμφωνίας.
- ε. Δεν είναι δυνατόν να υποστηριχθή ότι αι προταθείσαι ρυθμίσεις διά τον ελληνικόν καπνόν και βάμβακα δεν δύναται να γίνουν αποδεκταί λόγω του ότι θα εδημιούργουν προτιμησιακόν καθεστώς εις βάρος των αντιστοιχών αμερικανικών εξαγωγών. Τούτο δε καθ' ην στιγμήν μάλιστα από ελληνικής πλευράς θα αναληφθούν υποχρεώσεις αι οποίαι αναποτρέπτως θα οδηγήσουν εις την δυσμενή διαφορικήν μεταχείρισιν αμερικανικών προϊόντων εις την ελληνικήν αγοράν, με πιθανόν αποτέλεσμα και τον αποκλεισμόν ακόμη της αμερικανικής βιομηχανίας εκ της προμηθείας ιδίως κεφαλαιουχικού εξοπλισμού προς την Ελλάδα. Η αιτούμενη συνεπώς ειδική μεταχείρισις υπό της Ελλάδος έστω και εις βάρος των αμερικανικών εξαγωγών δεν αποτελεί ειμή το εύλογον και δίκαιον αντιστάθμισμα της υπό της Ελλάδος εφαρμοσθησομένης διακρίσεως υπέρ των χωρών της Κοινότητος και εις βάρος του υπολοίπου κόσμου. Εξ άλλου η δημιουργία ενός τοιούτου προτιμησιακού καθεστώτος αμφοτέρωθεν αποτελεί και αναπώτερον συνέπειαν της δημιουργίας μιας τελωνειακής ενώσεως η οποία δεν είναι νοητόν να λειτουργήσῃ μόνον υπέρ του ενός μέρους και δη του οικονομικώς ισχυροτέρου.

Χρηματοδότησις έργων υποδομής

Εις την από 21.12.59 διακοίνωσιν της Γερμανικής Κυβερνήσεως αναφέρεται ότι, όσον αφορά την χρηματοδοτικήν ενίσχυσιν της ελληνικής οικονομικής αναπτύξεως, «το παν θα εξαρτηθή πιθανώς εκ του κατά πόσον από ελληνικής πλευράς θα υποβληθώσιν συγκεκριμένα και οικονομικά σχέδια επενδύσεων δυναμένων να χρηματοδοτηθούν μέσω Τραπεζών». Επί του σημείου τούτου είναι απαραίτητον να τονισθή ότι κατ' αρχήν το αίτημα της Ελληνικής Κυβερνήσεως συνίσταται εις την χρηματοδοτικήν ενίσχυσιν της δημιουργίας των απαραίτητων προϋποθέσεων υποδομής διά την ταχεία εκβιομηχάνισιν της χώρας, την ανάγκην της οποίας αναγνωρίζει και η Γερμανική Κυβέρνησις. Τα έργα της κατηγορίας ταύτης απαιτούν χρηματοδότησιν υπό εξαιρετικώς ευνοϊκούς όρους από απόψεως χρόνου εξοφλήσεως (20ετία-25ετία κατά μέσον όρον) και επιτοκίων (πέριξ του 7% κατά μέσον όρον). Τούτο δε διότι λόγω της βραδείας και εμμέσου αποδόσεώς των, καίτοι οικονομικώς πλήρως δικαιολογημένα, δεν δύναται να θεωρηθούν ως έργα αυτοεξυπηρετούμενα υπό την τραπεζικήν έννοιαν του όρου και επομένως δεν δύναται να χρηματοδοτηθούν υπό Τραπεζών.

Δέον επίσης να τονισθή σχετικώς ότι η παροχή της ενισχύσεως ταύτης και η επιτάχυνσις της δημιουργίας των αναγκαίων προϋποθέσεων υποδομής θα καταστήσουν δυνατήν και την υπό τραπεζικούς όρους χρηματοδότησιν αυτοεξυπηρετουμένων και υγιών επενδύσεων εις τους αμέσως παραγωγικούς τομείς είτε εκ της Ευρωπαϊκής Τραπεζικής Επενδύσεων είτε εξ άλλων τραπεζικών οργανισμών.

Τα ανωτέρω εγένοντο δεκτά και υπεστηρίχθησαν και από ειδικώς συσταθείσαν επιτροπήν τη συμμετοχή του επισήμως ορισθέντος Γερμανού τραπεζίτου κ. Schmit (έκθεσις εμπειρογνομόνων ΟΕΟΣ 1957). Αλλά και εις προηγουμένας συζητήσεις και επαφάς σαφώς ετέθησαν και ανεγνωρίστησαν αι ανωτέρω αρχαί, μέθοδοι και κριτήρια – δεν φαίνεται δε να διαφωνούν και η εν Βρυξέλλαις Επιτροπή καθώς και οι εμπειρογνώμονες των Εξ Χωρών.

Είναι ανάγκη να τονισθή ότι επί των θεμάτων της Κοινής Αγοράς εκδηλούται και πάλιν διαφορά απόψεων. Ο Καγκελλάριος Adenauer και το Υπουργείον Εξωτερικών μετά του κ. Hallstein εμμένουν επί της εντόνου ενισχύσεως και επεκτάσεως της οικονομικής και πολιτικής επιρροής της ΕΟΚ, εν αντιθέσει προς άλλους κύκλους προς τους

οποίους πρόκειται και ο κ. Erhard, οι οποίοι τάσσονται ευμενώς προς μίαν ευρύτεραν αν και χαλαρωτέραν λύσιν τύπου ΕΖΕΣ. Αι ελληνικάί απόψεις θα πρέπει να εύρουν μεγαλύτεραν κατανόησιν και υποστήριξιν εκ μέρους του Καγκελαρίου και του Υπουργείου Εξωτερικών εξ αιτίας των πολιτικών των επιχειρημάτων αλλά και της σημασίας της συνδέσεως της Ελλάδος διά την γενικωτέραν προβολήν της ΕΟΚ και την απόδειξιν της δυνατότητος διεξαγωγής διμερών διαπραγματεύσεων. Αι διαπιστώσεις αυτά αποτελούν πρόσθετον λόγον προβολής και εμμο- νής των ελληνικών απόψεων ιδίως κατά την παρούσαν φάσιν.

Ι. Πεσμαζόγλου

Ν. Κυριαζίδης

Αθήναι, τη 5η Ιανουαρίου 1960

3. Η δεύτερη φάση των διαπραγματεύσεων

3.1. Απόρρητη αναφορά Ι. Πεσμαζόγλου¹

Παρίσι, 12 Μαΐου 1960

Απόρρητον

Προς: τον κ. Πρόεδρον της Κυβερνήσεως
τον κ. Αντιπρόεδρον της Κυβερνήσεως
τον κ. Υπουργόν του Συντονισμού
τον κ. Υπουργόν των Εξωτερικών

Από: κ. Ιωάννη Σ. Πεσμαζόγλου

Εν σχέσει προς τας εξελίξεις κατά την δευτέραν φάσιν των διαπραγματεύσεων διά την σύνδεσιν Ελλάδος-ΕΟΚ έχω την τιμήν να επιβεβαιώσω προηγουμένα τηλεφωνικά μου αναφοράς, τα κυριώτερα σημεία των οποίων είναι τα ακόλουθα:

Μεταχείρισις ελληνικών γεωργικών εξαγωγών

Εις τα γεωργικά προϊόντα ελληνικού εξαγωγικού ενδιαφέροντος, διά τα οποία ζητείται πλήρως ίση μεταχείρισις μετά των ομοειδών προϊόντων της ΕΟΚ πλην των ήδη περιληφθέντων καπνού, σταφίδων, λοιπών ξηρών καρπών και τινών άλλων δευτερευούσης σημασίας ειδών, περιελήφθησαν ήδη πολλά οπωροκηπευτικά (μεταξύ των οποίων γεώμηλα, τομάτες και λοιπά λαχανικά) και άλλα προϊόντα, διευτυπώθη όμως επιφύλαξις διά σειράν προϊόντων μείζονος σημασίας διά την Ελλάδα, διά τα οποία δεν γίνεται δεκτή απεριορίστως η ίση μεταχείρισις και προτείνεται ειδικόν καθεστώς μέχρι της επί των προϊόντων αυτών διαμορφώσεως κοινής γεωργικής πολιτικής της ΕΟΚ και εναρμονίσεως μετ' αυτής της ελληνικής γεωργικής πολιτικής. Εις τα υπό επιφύλαξιν ταύτα είδη περιλαμβάνονται τα εσπεριδοειδή, ροδάκινα,

1. Σ.τ.Ε.: Απόρρητη αναφορά Ι. Πεσμαζόγλου προς τους Πρόεδρο της Κυβερνήσεως, Αντιπρόεδρο της Κυβερνήσεως, Υπουργό Συντονισμού και Υπουργό Εξωτερικών, σχετική με τις εξελίξεις κατά τη δεύτερη φάση των διαπραγματεύσεων για τη σύνδεση Ελλάδος-ΕΟΚ, Παρίσι 12 Μαΐου 1960· στο Αρχείο Πεσμαζόγλου, ΙΑΤΕ Α6-Σ3-Υ2-Ε50-Τ4.

βερύκοκκα, νωπαί σταφυλαί, οίνοι (εξαιρέσει εμφιαλωμένων), έλαιον, χυμοί και μαρμελάδες κ.ά. Επί των ειδών τούτων συνεχίζεται εντονωτάτη αντίδρασις εκ μέρους της Ιταλίας, προβαλλούσης κίνδυνον «προηγούμενου» ιδίως εις περίπτωσιν συνδέσεως της Ισπανίας. Αφέθη να εννοηθή ότι διά τα είδη ταύτα θα ηδύνατο ίσως να αντιμετωπισθή πλήρης εξομοίωσις μεταχειρίσεως αλλ' εντός καθορισθησομένων (και πιθανώτατα διευρυνομένων) ποσοτικών ορίων (υπό μορφήν δασμολογικών ποσοτώσεων) ανέτως εξασφαλιζόντων σημερινάς Ελληνικάς εξαγωγάς και εύλογον προοπτικήν αυξήσεως αυτών εις το μέλλον. Επί ανωτέρω σημείων η Ελληνική Αντιπροσωπεία κατηγορηματικώς και επιμόνωσ ετόνισεν ότι είναι αδύνατος συμφωνία μετά της Ελλάδος, εάν δεν αναγνωρισθή απεριορίστως καθ' όλα ίση μεταχειρίσις και πλήρης εξομοίωσις των Ελληνικών εξαγωγίμων προϊόντων συμπεριλαμβανομένων βεβαίως και των ανωτέρω διά τα οποία το ελληνικόν ενδιαφέρον και η προοπτική αυξήσεως των ελληνικών εξαγωγών είναι ηξημένον. Επί της απόψεως ταύτης, φαίνεται ότι συνεφώνησε κατ' ουσίαν η Επιτροπή της ΕΟΚ καθώς και αι περισσότεραι εκ των Εξ Χωρών εξαιρέσει ίσως της Ιταλίας και ενδεχομένως της Γαλλίας διά τους οίνους.

Ειδικαί προνομιακαί μεταχειρίσεις γεωργικών προϊόντων:

α. Καπνά

(α) Ανεκοινώθη ότι εγένετο κατ' αρχήν δεκτή η εξασφάλισις δασμολογικής προτιμήσεως υπέρ των ελληνικών καπνών δι' άμεσου καταργήσεως κατά την έναρξιν της ισχύος της συμφωνίας του ημίσεος περίπου του εις εκάστην χώραν ισχύοντος δασμού πιθανώς δε και αυξήσεως τού έναντι τρίτων χωρών δασμού προς την κατεύθυνσιν της επιβολής του δασμού του κοινού δασμολογίου. Κατά πληροφορίας εκ Γερμανίας, θα εδέχοντο ίσως ούτοι την άμεσον πλήρη εξαφάνισιν του ισχύοντος δασμού αλλά μόνον διά τα ανατολικού τύπου καπνά, προβάλλεται όμως τότε ανάλογον αίτημα υπό της Ιταλίας και διά τα μη ανατολικού τύπου καπνά και εις τούτο υπάρχει γερμανική αντίθεσις προς προστασίαν των γερμανικής παραγωγής καπνών. (β) Θα καθορισθή ελάχιστος ειδικευμένος δασμός (συμφώνως προς την ελληνικήν πρότασιν προς προστασίαν των ελληνικών καπνών έναντι των κατωτέρας ποιότητος εξωκοινοτικών καπνών) αλλά η διαρρύθμισις αύτη συνδυάζεται με

την γενικωτέραν αναθεώρησιν του επί του καπνού δασμού του κοινού δασμολογίου με ενδεχομένην καθιέρωσιν γενικώς ειδικευμένου δασμού, πάντως δε ανωτάτου επιπέδου προς μείωσιν της επιβαρύνσεως των ανωτέρας αξίας αμερικανικών καπνών. (γ) Εγένετο επίσης κατ' αρχήν δεκτόν όπως εξασφαλισθή μονίμως συμφωνηθησόμενον περιθώριον δασμολογικής προτιμήσεως, κατώτερον όμως του ήδη προβλεπομένου εξωτερικού δασμού 30% διά την ουσιώδη μείωσιν του οποίου εξακολουθεί εντονωτάτη αμερικανική πίεσις. (δ) Διά πρώτην φοράν επίσης αφέθη να εννοηθή ότι το Γαλλικόν Μονοπώλιον καπνών θα εδέχετο να δεσμευθή διά την προοδευτικήν αύξησιν των αγορών του, χωρίς να διευκρινισθή το ποσοστόν της ενδεχομένης ταύτης αυξήσεως (έναντι του υπό της Ελλάδος διεκδικουμένου διπλασιασμού εντός πενταετίας). Το Ιταλικόν Μονοπώλιον εξακολουθεί να αρνείται πάσαν δέσμευσιν.

Επί απάντων των ανωτέρω θεμάτων ως προς τα καπνά αι ελληνικάί θέσεις παρέμειναν αμετακίνητοι, με επίμονον υποστήριξιν της ανάγκης καθιερώσεως του συνόλου των υπό της Ελλάδος προταθέντων μέτρων διά την ουσιαστικήν αντιμετώπισιν του ελληνικού καπνικού προβλήματος και την εξασφάλισιν της απαραίτητου αυξήσεως των ελληνικών εξαγωγών.

β. Σταφίδες, ξηροί καρποί και λοιπά προϊόντα

Ως προς τα άλλα είδη (Πίναξ Β' Ελληνικών Προτάσεων) διά τα οποία εξητήθη *προνομιακή μεταχειρίσις* (πέραν της πλήρους εξομοιώσεως) παρατηρήθη ότι αύτη θα ηδύνατο να αντιμετωπισθή *μόνον* διά τας σταφίδας (πέραν βεβαίως των προτεινομένων διά τον καπνόν) δεδομένου ότι διά τα λοιπά προϊόντα εκκρεμεί το πρόβλημα της ίσης μεταχειρίσεως αυτών (κατά μείζονα δε λόγον της προνομιακής).

Ως προς τας σταφίδας ανεγνωρίσθη η δυνατότης ενδεχομένης άμεσου ή και μονιμωτέρας εξασφαλίσεως δασμολογικής προτιμήσεως. Σημειωτέον ότι διά τας σταφίδας ο έναντι τρίτων χωρών δασμός του κοινού δασμολογίου δεν υπερβαίνει το 9% και το ποσοστόν τούτο αποτελεί *το ανώτατον όριον* της ενδεχομένως παρασχεθησομένης προτιμήσεως.

Και επί των θεμάτων τούτων, των αιτουμένων δηλαδή προσθέτων προνομιακών μεταχειρίσεων, η Ελληνική Αντιπροσωπεία παρέμεινεν αμετακίνητος περιορισθείσα μόνον εις την δήλωσιν ότι εκ του

υποβληθέντος υπό της Ελλάδος Πίνακος 14 ειδών προς υπαγωγήν εις ειδικών προνομιακών καθεστώδων θα ηδύναντο ενδεχομένως να αφαιρεθούν ωρισμένα, περιοριζόμενου του Ελληνικού αιτήματος εις τα κυριώτερα εξ αυτών.

Γενικά δασμολογικά ρυθμίσεις

Εξεδηλώθη εντονωτάτη πίεσις εκ μέρους της ΕΟΚ διά την υποβολήν εις την διαδικασίαν και τον ρυθμόν του 12ετούς δασμολογικού αφοπλισμού του 75% ή 70% των ελληνικών εισαγωγών εκ της ΕΟΚ – έναντι 40% κατ' αρχήν γενομένου δεκτού υπό της Ελλάδος κατά την τελευταίαν φάσιν των διαπραγματεύσεων. Η Ελληνική Αντιπροσωπεία ανεκοίνωσε συμφώνως προς τας Κυβερνητικές οδηγίας και υπό μορφήν υποχωρήσεως προς διευκόλυνσιν της πλήρους αποδοχής του συνόλου των ελληνικών αιτημάτων ως προς τα ελληνικά γεωργικά προϊόντα, ότι θα ηδύναντο να αντιμετωπισθή η αύξησις του ποσοστού των ειδών 12ετούς δασμολογικού αφοπλισμού (του «θετικού» πίνακος κατά την χρησιμοποιουμένην ήδη ορολογίαν) εις 50 έως 52% *εξαιρουμένων πάντοτε απάντων των εν Ελλάδι παραγομένων ειδών, προς υπαγωγήν των εις τον «αρνητικόν πίνακα» δασμολογικού αφοπλισμού εντός 22 ετών.* Παρά την υποχώρησιν ταύτην, η πίεσις εκ μέρους της ΕΟΚ επί του θέματος τούτου συνεχίζεται – με αντίστοιχον κατηγορηματικήν άρνησιν από την Ελληνικήν Αντιπροσωπείαν.

Εξεδηλώθη και πάλιν και συνεχίζεται η πίεσις εκ μέρους της ΕΟΚ διά συγκεκριμένας δεσμεύσεις ως προς την ευχέρειαν επιβολής ποσοτικών περιορισμών και την προοδευτικήν χαλάρωσιν των ήδη υφισταμένων. Από ελληνικής πλευράς εγένετο δεκτόν, και πάλιν υπό μορφήν υστάτης υποχωρήσεως προς εξασφάλισιν της πλήρους ικανοποιήσεως των ελληνικών αιτημάτων επί των λοιπών θεμάτων, η δέσμευσις της Ελλάδος διά την απελευθέρωσιν του 40% από της ενάρξεως της ισχύος της Συνθήκης με βαθμιαίαν αύξησιν του ποσοστού εις 60% κατά το τέλος της πρώτης δεκαετίας, εν συνεχεία δε εφαρμογήν της σχετικής διαδικασίας και των κανόνων της Συνθήκης της Ρώμης.

Εν σχέσει προς τα ανωτέρω ανεγνωρίσθη υπό της ΕΟΚ η αρχή της επιβολής νέου δασμού ή αύξησεως του εκάστοτε υφισταμένου *διά προϊόντα νεοϊδρυομένων βιομηχανιών.* Διαφωνία όμως υφίσταται επί του κατά πόσον μετά την από κοινού εμπεριστατωμένην μελέτην εκάστης

περιπτώσεως η τελική απόφασις θα δύναται να ληφθή μονομερώς εκ μέρους της Ελλάδος – ως επιμόνως υπεστηρίχθη υφ' ημών αλλ' αντικρούεται υπό της ΕΟΚ εμμενούσης επί της ανάγκης προηγουμένης από συμφώνου αποφάσεως Ελλάδος και ΕΟΚ.

Χρηματοδοτικά

Εγένετο δεκτόν υπό της ΕΟΚ όπως η χρηματοδότησις της Ελληνικής Οικονομικής Αναπτύξεως ανατεθή εις την Ευρωπαϊκίην Τράπεζαν Επενδύσεων εις την οποίαν θα δοθή το δικαίωμα και η ευχέρεια χορηγήσεως δανείων προς την Ελλάδα διαρκείας 15-20 ετών (ενδεχομένως και μεγαλύτερας) με επιδότησιν των επιτοκίων ούτως ώστε η επιβάρυνσις της Ελλάδος να περιορίζεται αναλόγως της φύσεως εκάστης περιπτώσεως εις 3 και πιθανώς 2,5%. Από ελληνικής πλευράς εξητήθη και πάλιν επιμόνως καθορισμός συγκεκριμένου συνολικού ποσού διά την χρηματοδότησιν των προγραμμάτων επενδύσεων υποδομής συμπεριλαμβανομένων και των επενδύσεων κοινωνικού ενδιαφέροντος (εκπαίδευσις, υγεία, οικισμός, δημόσια κτίρια) την χρηματοδότησιν των οποίων αρνείται η Ευρωπαϊκή Τράπεζα Επενδύσεων. Διά την ικανοποίησιν του συνόλου των περιπτώσεων τούτων επανελήφθη το ελληνικόν αίτημα περί διαμορφώσεως ειδικού κεφαλαίου εκ πόρων των δημοσίων προϋπολογισμών των Εξ Χωρών ίνα καταστή δυνατή η υπό εξαιρετικούς όρους χρηματοδότησις του συνόλου των επενδύσεων υποδομής, επί τη βάσει ειδικών κριτηρίων τα οποία ήθελον επί τούτω ορισθή εις την σχετικήν εντολήν προς την Ευρωπαϊκίην Τράπεζαν Επενδύσεων. Προσέγγισις της ΕΟΚ προς τα ανώτερα ελληνικά αιτήματα δεν αποκλείεται δεδομένου ότι και κατά τας προσφάτους πληροφορίας του Μονίμου Αντιπροσώπου της Ελλάδος κ. Χρηστίδη εκ Λουξεμβούργου τυγχάνουν ταύτα υποστηρίξεως εξ ωρισμένων κατευθύνσεων, εξακολουθεί όμως μέχρι στιγμής η αντίδρασις της Ολλανδίας, φαίνεται δε και εκ μέρους της ίδιας Ευρωπαϊκής Τραπέζης Επενδύσεων η οποία εμμένει εις την άνευ παρεκκλίσεων εφαρμογήν των υπ' αυτής τιθεμένων κριτηρίων και κανόνων.

Λοιπά θέματα

Λεπτομερείς συζητήσεις διεξήχθησαν και επί των λοιπών θεμάτων, ειδικώτερον επί των κανόνων ανταγωνισμού, εγκαταστάσεως επιχει-

ρήσεων, κινήσεως εργατών, καθώς και επί των οργάνων διοικήσεως και του δικαστηρίου, της συνδέσεως Ελλάδος-ΕΟΚ. Και επί των ζητημάτων τούτων υπάρχουν διαφωνία, των οποίων όμως η υπερνίκησης δύναται ευλόγως να αναμένεται εις τας τελικές φάσεις διατυπώσεως του κειμένου της Συνθήκης.

Περαιτέρω εξελίξεις και προτεινόμενα ενέργειαι

Αι διαπραγματεύσεις ανεστάλησαν το Σάββατον 7 Μαΐου ίνα τα επίδικα θέματα αχθούν αμέσως ενώπιον του Συμβουλίου των Υπουργών 10ης και 11ης Μαΐου. Εκ μέρους της Ελληνικής Αντιπροσωπείας υπεγραμμίσθησαν προς πάσαν κατεύθυνσιν και κατά τον εντονώτερον τρόπον άπαντα τα πολιτικά και οικονομικά επιχειρήματα και η ζωτική διά την Ελλάδα ανάγκη επισπεύσεως και ολοκληρώσεως των διαπραγματεύσεων διά να καταστή δυνατή η υπογραφή της Συνθήκης εντός των αμέσως προσεχών μηνών. Η σχετική προς τας δηλώσεις του Υπουργού των Εξωτερικών κ. Αβέρωφ παρέμβασις του Γενικού Γραμματέως του ΝΑΤΟ κ. Σπάακ επεδόθη και εις τους κ.κ. Hallstein και Rey, καθώς και εις τον Αρχηγόν της Αντιπροσωπείας της ΕΟΚ, η βασική σημασία δε των δηλώσεων τούτων αναγνωρίζεται υπό πάντων.

Υπάρχουν σοβαραί ενδείξεις ότι η Επιτροπή της ΕΟΚ απεδέχθη την ουσίαν του μεγαλύτερου μέρους των ελληνικών προτάσεων και ότι εκινητοποιήθη προς άσκησιν πίεσεως επί των Εξ Κυβερνήσεων. Η αποκρυσταλλωθείσα γενικωτέρα τοποθέτησις εν σχέσει προς την σύνδεσιν της Ελλάδος συνίσταται εις την εξασφάλισιν της ίσης μεταχειρίσεως διά το σύνολον των προϊόντων ελληνικού εξαγωγικού ενδιαφέροντος, συμπληρωματικώς δε και προνομιακής μεταχειρίσεως διά τα καπνά πιθανώς και διά τας σταφίδας, περαιτέρω δε και χρηματοδοτικής ενισχύσεως υπό μορφήν προσεγγίζουσας προς το υπό της Ελλάδος προταθέν σχήμα. Έναντι όμως των υποχωρήσεων τούτων, η Επιτροπή της ΕΟΚ αποβλέπει εις την άσκησιν εντονωτάτης πίεσεως επί της Ελλάδος διά την υπαγωγήν εις τον ρυθμόν 12ετούς δασμολογικού αφοπλισμού του μεγαλύτερου δυνατού ποσοστού των εκ της ΕΟΚ ελληνικών εισαγωγών. Η τοποθέτησις αύτη υπαγορεύεται από την προσπάθειαν διαμορφώσεως μετά της Ελλάδος «μείζονος» συμφωνίας διά την βαθυτέραν δυνατήν ένταξιν της Ελληνικής Οικονομίας

εις την ΕΟΚ, υπό την μορφήν τελωνειακής Ενώσεως, τους όρους και δεσμεύσεις της οποίας δεν θα δύνανται να αποδεχθούν τρίται χώραι (μεταξύ των οποίων ίσως και η Τουρκία) διεκδικούσαι ομοίαν μεταχείρισιν προς την παρασχεθησομένην εις την Ελλάδα. Τονίζεται και πάλιν ότι η στάσις της Ελληνικής Αντιπροσωπείας παρέμεινεν αμετακίνητος επί του συνόλου των ελληνικών αιτημάτων, ενώ εξ άλλου κατηγορηματικώς εδηλώθη ότι εις τον ρυθμόν της 12ετίας δεν είναι δυνατόν να υπαχθούν είδη αντιπροσωπεύοντα ποσοστόν ανώτερον του 52%, το οποίον, καθ' ο ανώτερον του ημίσεος θεμελιόι απολύτως την αρχήν της τελωνειακής Ενώσεως.

Παρ' όλον ότι θα καταβληθή προσπάθεια προς υπερνίκησησιν των υφισταμένων δυσχερειών και ικανοποίησιν των ελληνικών αιτημάτων είναι δε πιθανόν να συντελεσθή κατά τας προσεχείς ημέρας ή εβδομάδας περαιτέρω πρόοδος, δεν φαίνεται πιθανόν να υπερνικηθή, τουλάχιστον εις το σύνολον αυτής, η ιταλική ιδίως αντίδρασις ως προς την ίσην μεταχείρισιν των εσπεριδοειδών και των άλλων οπωρών, καθώς και την ανάληψιν συγκεκριμένων δεσμεύσεων από το Ιταλικόν Μονοπώλιον καπνού. Εκ των πληροφοριών εξ άλλου του κ. Χρηστίδη από τας εν Λουξεμβούργω επαφάς του καθώς και των Πρεσβευτών μας εις τας Εξ Χώρας επιβεβαιούται αφ' ενός μεν η πρόθεσις προς συμφωνίαν μετά της Ελλάδος και διά την μεγαλυτέραν δυνατήν ικανοποίησιν των ελληνικών αιτημάτων συγχρόνως όμως και η επίμον ιταλική αντίδρασις επί των κυριωτέρων επιδίκων σημείων.

Εντός των προσεχών ημερών θα πραγματοποιήσωμεν νέας συναντήσεις μετά των υπευθύνων της ΕΟΚ προς διευκρίνισιν της καταστάσεως, μετά το συνελθόν Συμβούλιον των Υπουργών, και λήψιν αποφάσεων ως προς την πορείαν των διαπραγματεύσεων αμέσως από της προσεχούς εβδομάδος ή αργότερον.

Υπό τας ανωτέρω συνθήκας είναι απαραίτητον να συνεχισθή αμείωτος η ελληνική πίεσις προς πάσαν κατεύθυνσιν διά την ικανοποίησιν του συνόλου των ελληνικών αιτημάτων. Η διακοπή των διαπραγματεύσεων μετά της ΕΟΚ εις το παρόν στάδιον, ενώ θα αναστείλη εξελίξεις και προσπάθειας βραδέως μεν αλλά σταθερώς, ολονέν σαφέστερον ευνοούσας τας ελληνικάς απόψεις, δεν φαίνεται πιθανόν να προκαλέση ραγδαίαν υπέρ ημών μεταστροφήν. Καθ' όλας τας ενδείξεις, η σημασία και αι συνέπειαι της συνδέσεως της Ελλάδος μετά της ΕΟΚ έχουν κατανοηθή και αποφασισθή, επί πολιτικού και

επί υπηρεσιακού επιπέδου, εις τας Εξ Χώρας τούτο όμως δεν ισχύει, τουλάχιστον ακόμη, διά την Τουρκίαν και ουδόλως διά την Ισπανίαν, λαμβανομένου υπ' όψιν ότι αι χώραι αύται λόγω μεγέθους και ειδικών προβλημάτων δημιουργούν περιπλοκάς ασυγκρίτως μεγαλύτερας της Ελλάδος, της οποίας άλλωστε η νομισματική σταθερότης και η σφύρων διαχείρισις των οικονομικών ιδιαίτερος προβάλλεται και εκτιμάται. Ταύτα εξηγούν και τον εκ πολλών κατευθύνσεων διαφορισμόν μεταξύ των περιπτώσεων της Ελλάδος αφ' ενός και των άλλων Χωρών αφ' ετέρου, καθώς και την προσπάθειαν αποκρυσταλλώσεως λύσεων διά την σύνδεσιν Ελλάδος-ΕΟΚ, τας οποίας δεν θα δύνανται αμέσως ή εξ ολοκλήρου να αποδεχθούν αι άλλαι χώραι. Η τοποθέτησις αύτη – περί της οποίας υπάρχουν πληροφορία και από τας κυριωτέρας Ελληνικάς Πρεσβείας εις τας Εξ Χώρας – δεν στερείται ακριβείας ή ειλικρινείας μέχρις ωρισμένου βαθμού – καίτοι βεβαίως δεν θα έπρεπε να υπερτιμηθούν αι απώτεραι συνέπειαι και η σταθερότης των απόψεων τούτων.

Κατόπιν των ανωτέρω και δεδομένου ότι αι σοβαρώτεροι διαφωνία επί των οποίων ήδη προσκρούει η συμφωνία προέρχονται εκ της Ιταλίας, θα επεθύμουν να εισηγηθώ όπως αντιμετωπισθή εκ μέρους της Κυβερνήσεως η δυνατότης δημιουργίας κρίσεως ειδικώς εις τας μετά της Ιταλίας σχέσεις, προβαλλομένης της ιταλικής αρνήσεως διά την ίσην μεταχείρισιν των ελληνικών προϊόντων (επί της οποίας η ιταλική θέσις είναι ιδιαίτερος ασθενής), καθώς και διά την ανάληψιν συγκεκριμένων υποχρεώσεων διά την αύξησιν των αγορών καπνών εξ Ελλάδος.

Η προβολή των δυσχερειών τούτων εις την ελληνικήν κοινήν γνώμην και η εν συνεχεία επί ανωτάτου επιπέδου απ' ευθείας συνεννόησις μεταξύ των Κυβερνήσεων Ελλάδος και Ιταλίας αποτελεί τον ασφαλέστερον δρόμον προς υπερνίκησιν των δυσχερειών και την διάνοιξιν της οδού προς μίαν συμφωνίαν μετά της ΕΟΚ.

Μετ' εξαιρέτου τιμής
Ιωάννης Σ. Πεσμαζόγλου

3.2. Απόρρητη αναφορά Ι. Πεσμαζόγλου²

Εν Αθήναις τη 25η Μαΐου 1960

Απόρρητον

Προς: Α.Ε. τον Πρόεδρον της Κυβερνήσεως κ. Κ. Καραμανλήν

Α.Ε. τον Αντιπρόεδρον της Κυβερνήσεως κ. Π. Κανελλόπουλον

Α.Ε. τον Υπουργόν Συντονισμού κ. Αρ. Πρωτοπαπαδάκην

Α.Ε. τον Υπουργόν Εξωτερικών κ. Ευάγ. Αβέρωφ-Τοσίτσαν

Α.Ε. τον Υπουργόν Οικονομικών κ. Κ. Παπακωνσταντίνου

Από: Ι. Σ. Πεσμαζόγλου

Πρόοδος και δυσχέρειαι εις τας διαπραγματεύσεις διά την σύνδεσιν Ελλάδος-ΕΟΚ

Επί των κυριωτέρων αποτελεσμάτων της συνεχισθείσης διαπραγματεύσεως μετά την 17ην τρέχοντος μηνός έχω την τιμήν να αναφέρω τα εξής:

Γενικόν καθεστώς ελληνικών εξαγωγίμων γεωργικών προϊόντων

Αι επίμονοι αντιρρήσεις διά την εξομοίωσιν των ελληνικών γεωργικών προϊόντων μετά των προϊόντων προελεύσεως των Εξ Χωρών ήρθησαν εις σημαντικόν βαθμόν. Εγένετο δεκτόν ότι εις τον κανόνα της εξομοιώσεως θα περιληφθούν άπαντα σχεδόν τα προταθέντα είδη ελληνικού εξαγωγικού ενδιαφέροντος, μεταξύ των όποιων και τα εσπεριδοειδή, αι νωπαί σταφυλαί, τα ροδάκινα και αι λοιπαί οπώραι, ως επίσης και τα έλαια, καθώς και αι πάσης φύσεως κονσέρβαι και οι χυμοί, *εφόσον δεν περιέχουν σάκχαριν*, εξηρέθησαν όμως, ακόμη οι μη εμφιαλωμένοι και τυποποιημένοι οίνοι. Διηκρινίσθη ότι, *έφ' όσον* θα επετυγχάνετο συμφωνία επί της τιμής της σακχάρεως, η οποία θα υπεισήρχετο εις τας κονσέρβας και τους χυμούς, θα ηδύνατο να γίνη δεκτή και η εξομοίωσις και των ειδών τούτων, ως προς τους οίνους όμως η αντίδρασις φαίνεται ότι είναι ισχυροτάτη. Τα ανωτέρω εγένοντο δεκτά εν συνδυασμώ

2. Σ.τ.Ε.: Απόρρητη αναφορά Ι. Πεσμαζόγλου προς τους Πρόεδρο της Κυβερνήσεως, Αντιπρόεδρο της Κυβερνήσεως, Υπουργό Συντονισμού, Υπουργό Εξωτερικών και Υπουργό Οικονομικών, σχετική με την πρόοδο και τις δυσχέρειες κατά τις διαπραγματεύσεις της σύνδεσης Ελλάδος-ΕΟΚ, Αθήνα 25 Μαΐου 1960· στο Αρχείο Πεσμαζόγλου, ΙΑΤΕ Α6-Σ2-Υ2-Ε5-Τ12.

προς ρήτραν, καθ' ην εις περίπτωσιν ζημίας ή δυσχερειών των εξαγωγών οιασδήποτε εκ των Εξ Χωρών κατ' ακολουθίαν ομοειδών εξαγωγών εξ Ελλάδος, θα είναι δυνατόν να λαμβάνωνται ειδικά προστατευτικά μέτρα έναντι των εξ Ελλάδος εισαγωγών. Φαίνεται ότι έναντι της ρήτρας ταύτης επετεύχθη η υποχώρησις της Ιταλίας, αλλ' η Ελληνική Αντιπροσωπεία επεφυλάχθη ως προς την διευκρίνησιν των ακριβών προϋποθέσεων και της διαδικασίας εφαρμογής της διατάξεως ταύτης.

Η κατά τα ανωτέρω εξομοίωσις σημαίνει ότι από της ενάρξεως της ισχύος της Συνθήκης, τα είδη ταύτα θα απολαμβάνουν δασμολογικής ή άλλης μεταχειρίσεως εντός του χώρου της Κοινής Αγοράς καθ' όλα ομοίως προς την μεταχείρισιν των ομοειδών προϊόντων των Εξ Χωρών.

Αντιστοίχως, η διαδικασία μείωσης διά τα προϊόντα ταύτα των ελληνικών δασμών θα αρχίση από τής ενάρξεως της εφαρμογής της Συνθήκης και θα είναι 12ετούς διάρκειας, μέχρι πλήρους εξαφανίσεως των αντιστοιχών δασμών. Τούτο σημαίνει ότι, εάν ή Συνθήκη αρχίση εφαρμοζομένη από τής 1ης Ιανουαρίου 1961, ως προς τα ελληνικά εξαγωγίμα προϊόντα επί των οποίων θα επιτευχθή πλήρης εξομοίωσις, οι μεν δασμοί εντός τής περιοχής της ΕΟΚ θα είναι κατά 25% ήλαττωμένοι, οι δε αντίστοιχοι ελληνικοί δασμοί θα πρέπει να ελαττωθούν κατά 10% μόνον. (Η σημασία της διαφοράς ταύτης ποικίλλει βεβαίως κατά χώραν και είδος, αναλόγως του ύψους του σήμερον εν ισχύ δασμού. Η αναγνώρισις πάντως της αρχής της πλήρους εξομοιώσεως είναι ουσιώδης, ιδίως με την προοπτική των αναμενόμενων εξελίξεων).

Η Ελληνική Αντιπροσωπεία παρετήρησεν ότι η πλήρης εξομοίωσις απετέλει πάντοτε ζήτημα αρχής, η αναγνώρισις της οποίας είναι απαραίτητος διά το σύνολον των προϊόντων ελληνικού εξαγωγικού ενδιαφέροντος συμπεριλαμβανομένων τόσοσιν και των σακχαρούχων κονσερβών και χυμών, όσον και των πάσης φύσεως οίνων.

Προνομακαί μεταχειρίσεις γεωργικών προϊόντων:

α. Καπνός

Διά τον καπνόν, πλην των γνωστών ελληνικών αιτημάτων, προεβλήθη και ειδικώτερον, εντολή του κ. προέδρου της Κυβερνήσεως, το αίτημα περί άμεσου εξαγοράς των υφισταμένων εν Ελλάδι αποθεμάτων, υπολογιζόμενων εις 35 χιλιάδες τόνους. Τούτο απεκρούσθη υπό της Επιτροπής Διαπραγματεύσεων της Κοινότητας με την παρατήρησιν ότι,

καίτοι αναφέρεται εις άμεσον πρόβλημα ιδιαίτερος πολιτικής σημασίας και οξύτητος, εξέρχεται του κύκλου των υπό διαπραγματεύσιν ζητημάτων. Ετονίσθη ότι άπασαι αι μέχρι σήμερον συνεννοήσεις μετά των Εξ Κυβερνήσεων και μετά των αρμοδίων αυτών υπηρεσιών και όργάνων απέβλεπον εις την εξασφάλισιν προτιμήσεων υπέρ του ελληνικού καπνού εις τρόπον ώστε να καταστή δυνατή η σταθερά αύξησις των αγορών ελληνικών καπνών εις το πλαίσιον της συνδέσεως της Ελλάδος μετά της Κοινής Αγοράς.

Η Ελληνική Αντιπροσωπεία επανέλαβεν ότι η Ελληνική Κυβέρνησις θεωρεί ουσιώδη τόσοσιν τας μονιμώτερας αποδόσεως ρυθμίσεις όσον και την αντιμετώπισιν του υφισταμένου άμεσου και οξυτάτου προβλήματος.

Ός προς τας προταθείσας εκ μέρους της Ελλάδος προνομακαί ρυθμίσεις ανεκοινώθη ότι θα ηδύναντο να γίνουν δεκτά τα έξης:

Εις τας χώρας ελευθέρας εισαγωγής καπνού: (α) Άμεσος από της ενάρξεως της εφαρμογής της Συνθήκης μείωσις κατά 50% του ισχύοντος δασμού διά τα ανατολικού τύπου καπνά, (β) Άμεσος από της ενάρξεως εφαρμογής της Συνθήκης αύξησις των έναντι τρίτων χωρών δασμών προς την κατεύθυνσιν της επιβολής του δασμού του κοινού δασμολογίου. Αι ανωτέρω ρυθμίσεις σημαίνουν ότι εις μεν την Δυτικήν Γερμανίαν τα ελληνικά καπνά θα επιβαρύνωνται με δασμόν αντιστοιχούντα προς 15% περίπου επί της αξίας των, ενώ τα αμερικανικά ή άλλης (εξωκοινοτικής) προελεύσεως καπνά θα επιβαρύνωνται με δασμόν αντιστοιχούντα εις 30% περίπου. Εις τας χώρας του Benelux, όπου ο εν ισχύ δασμός είναι 8%, θα μειωθή ούτος εις 4% διά τα ελληνικά καπνά, έναντι των καπνών δε προελεύσεως τρίτων χωρών θα αυξηθή εις 14% περίπου, δηλαδή η διαφορά μεταξύ της δασμολογικής επιβαρύνσεως των ελληνικών καπνών και των εκ τρίτων χωρών προερχομένων θα είναι της τάξεως του 10%. (γ) Εις το πλαίσιον της αναπροσαρμογής του δασμού του κοινού δασμολογίου θα καθορισθή ελάχιστος ειδικευμένος δασμός (παρέχων προστασίαν έναντι των χαμηλής ποιότητος και αξίας καπνών εκ των ανατολικών ή άλλων χωρών). Υπό την επίδρασιν όμως της αμερικανικής πίεσεως, η οποία εξακολουθεί να είναι ισχυροτάτη, δεν αποκλείεται ο δασμός του κοινού δασμολογίου να περιορισθή κάτω του 30%, συγχρόνως δε να μεταβληθή και εις ειδικευμένον ή να καθορισθή ανώτατον όριον ειδικευμένου δασμού προς μείωσιν της επιβαρύνσεως της υψηλής ποιότητος και αξίας αμε-

ρικανικών καπνών. Το ζήτημα τούτο εξακολουθεί να εξατάζεται υπό της ΕΟΚ.

Η Ελληνική Αντιπροσωπεία, πλην της προβολής, συμφώνως προς την εντολήν του κ. προέδρου της Κυβερνήσεως, του θέματος της άμεσου απορροφήσεως των υφισταμένων αποθεμάτων καπνού, υπεγράμμισεν ότι αι αναγνωρισθείσαι ρυθμίσεις αποτελούν πρόοδον προς την κατεύθυνσιν των ελληνικών προτάσεων, η πλήρης αποδοχή των οποίων είναι απαραίτητος διά την εξασφάλισιν της επιδιωκομένης σημαντικής αυξήσεως των ελληνικών εξαγωγών. Εζητήθη ειδικώτερον η προσαρμογή των προταθέντων υπό της ΕΟΚ, *πρώτον* διά της αναγνωρίσεως ότι θα εξαφανισθούν *εξ ολοκλήρου* υπέρ των ελληνικών καπνών οι ισχύοντες δασμοί, *δεύτερον*, ότι θα τεθεί εις εφαρμογήν *ο πλήρης* δασμός του κοινού δασμολογίου και, *τρίτον*, ότι θα επεκταθή το εν Γερμανία ισχύον καθεστώς φορολογικής προτιμήσεως των σιγαρέττων περιεκτικότητας ανατολικών ή εν γένει κοινοτικών καπνών. Εκ μέρους της ΕΟΚ εδηλώθη κατηγορηματικώς ότι είναι εντελώς αδύνατος η αποδοχή της τελευταίας προτάσεως, διότι συνεπάγεται σοβαρωτάτας εμπλοκάς προς πάσαν κατεύθυνσιν. Ως προς την πλήρη εξαφάνισιν του εν ισχύι δασμού παρετηρήθη ότι προσκρούει εις σοβαράς δυσχερείας και αντιρρήσεις, τέλος δε ως προς την εφαρμογήν του πλήρους έναντι των τρίτων χωρών δασμού επεσημάνθη ότι τούτο θα προσέκρουεν εις σοβαράν αμερικανικήν αντίδρασιν. Η Ελληνική Αντιπροσωπεία εδήλωσεν εμμονήν και επί των τριών, με ιδιαίτεράν έμφασιν επί των δύο τελευταίων σημείων.

Ως προς τας χώρας μονοπωλίου παρετηρήθη ότι προβλέπεται ήδη η βαθμιαία μετατροπή των μονοπωλίων εις οργανισμούς λειτουργούντας επί τη βάσει επιχειρηματικών αρχών και κριτηρίων. Δεν είναι επομένως ευχερής η ανάληψις δεσμεύσεων ως αι αιτούμεναι εκ μέρους της Ελλάδος. Εν τούτοις, διά να δοθή το έναυσμα των ηυξημένων αγορών, θα ηδύνατο τα μονοπώλια να αναλάβουν την υποχρέωσιν της αυξήσεως κατά 10% των αγορών των, με περαιτέρω αύξησιν αυτών καθ' ο μέτρον ήθελον αυξηθή αι αγοραί ελληνικών καπνών από τας χώρας ελευθέρας εισαγωγής.

Η Ελληνική Αντιπροσωπεία παρετήρησεν ότι είναι εντελώς ανεπαρκείς αι προτάσεις αύται εν συγκρίσει προς το μέγεθος του προβλήματος. Κατά τας απόψεις της Ελληνικής Κυβερνήσεως είναι απαραίτητος

η δέσμευσις διά την αύξησιν των αγορών των μονοπωλίων κατά 20% ετησίως με προοπτικήν διπλασιασμού των συνολικών αγορών εις διάστημα πενταετίας. Συμπληρωματικώς παρετηρήθη ότι θα ηδύνατο να γίνη πρόβλεψις προσαρμογής του όλου συστήματος εις περιπτώσιν καθ' ην συντελείτο η πλήρης μετατροπή των μονοπωλίων εις ιδιωτικάς επιχειρήσεις.

Εν σχέσει προς τον καπνόν και επί του θέματος της πλήρους συμμετοχής της Ελλάδος εις την διαμόρφωσιν της κοινής γεωργικής πολιτικής και εις τας αποφάσεις καταβολής του έναντι τρίτων χωρών δασμού παρετηρήθησαν τα εξής: Ως προς μεν την συμμετοχήν της Ελλάδος εις την διαμόρφωσιν της κοινής γεωργικής πολιτικής, η πρότασις παρουσιάζει σοβαράς διαδικαστικάς δυσχερείας, κατ' αρχήν δε δεν προβλέπεται κοινή γεωργική πολιτική ως προς τον καπνόν. Ως προς την μεταβολήν τού έναντι τρίτων χωρών δασμού ανεκοινώθη ότι θα ηδύνατο να αναγνωρισθή ποσοστόν δασμολογικής προτιμήσεως υπέρ των ελληνικών καπνών, κάτω του οποίου δε θα ηδύνατο να υποβιβασθή ο δασμός του κοινού δασμολογίου άνευ συναινέσεως της Ελλάδος. Εις την τελευταίαν αυτήν πρότασιν, ανεκοινώθη εκ μέρους της Ελληνικής Αντιπροσωπείας, ότι θα ηδύνατο να συμφωνήση βεβαίως και Ελληνική Κυβέρνησις, υπό την προϋπόθεσιν ότι το ποσοστόν προτιμήσεως θα ήτο ικανοποιητικόν και ως τοιούτον κατ' αρχήν θεωρείται το σύνολον του προβλεπομένου εις το κοινόν δασμολόγιον δασμού 30%.

β. Λοιπά προϊόντα

Ανεκοινώθη εκ μέρους της Αντιπροσωπείας της ΕΟΚ ότι, λαμβανομένου υπ' όψιν του πλεονεκτήματος της άμεσου υπέρ των ελληνικών προϊόντων εφαρμογής από της 1ης Ιανουαρίου 1961 του καθεστώτος ηλαττωμένων δασμών του ισχύοντος διά τα κοινοτικά προϊόντα, δεν κρίνεται εύλογος ή αναγκαία η πρόβλεψις συμπληρωματικών προνομίων, ιδίως λαμβανομένου υπ' όψιν ότι τοιούτου είδους προνομία επέκτεινόμεναι, ως τούτο είναι αναπόφευκτον, και υπέρ των ομοειδών προϊόντων των Εξ Χωρών, θα εδημιούργουν σοβαρωτάτας δυσχερείας εις την όλην διαδικασίαν και προοπτικήν διαμορφώσεως μιας κοινής γεωργικής πολιτικής.

Εκ του περιωρισμένου αριθμού των ελληνικών προϊόντων, διά τα οποία εζητήθη πέραν της ίσης μεταχειρίσεως και προνομακόν καθεστώς, θα ηδύνατο ίσως να αντιμετωπισθή και *διά τας σταφίδας* ρυθμισις

περίπου ανάλογος προς την προταθείσαν διά τον καπνόν, δηλαδή μειώσεις εις το ήμισυ του ισχύοντος δασμού και αύξεις τού έναντι τρίτων χωρών δασμού, ενδεχομένως δε και εξασφάλις ενός περιθωρίου προτιμήσεως κάτω του οποίου δεν θα ηδύνατο να μειωθή ο δασμός του κοινού δασμολογίου.

Η Ελληνική Αντιπροσωπεία επέμεινεν επί της ανάγκης εξασφάλισης προνομακίας μεταχειρίσεως διά τα κύρια εξαγωγίμα ελληνικά προϊόντα, μεταξύ των οποίων ιδιαιτέρως υπεγράμμισε την σημασίαν των σταφίδων – κορινθιακής και σουλτανίνας.

Ως προς τον βάμβακα (πρέπει να παρατηρηθή ότι τι είδος τούτο κατά το όλον σύστημα της Συνθήκης της Ρώμης δεν θεωρείται γεωργικών προϊόν αλλά γεωργική *πρώτη ύλη*) προβλέπεται ότι θα παρεμείνη αδασμολόγητος η εισαγωγή του, η ελληνική δε πρότασις περί επιβολής δασμού ή καθιερώσεως άλλου συστήματος ποσοτικών περιορισμών έναντι τρίτων χωρών θεωρείται ως εντελώς απραγματοποιήτος εις το σύστημα της ΕΟΚ. Εκ μέρους της Ελληνικής Αντιπροσωπείας εδηλώθη και πάλιν ότι αι προβληθείσαι εκ μέρους της Ελλάδος λύσεις ήσαν ενδεικτικά και ότι εν πάση περιπτώσει η Ελληνική Κυβέρνησις επιμένει επί της εξασφάλισης συστήματος διά την κατά προτεραιότητα απορρόφησην του ελληνικού βάμβακος έναντι βάμβακος άλλης προελεύσεως, προσφερομένου υπό όρους πιστωτικών ιδίως ευκολιών μη δυναμένων να αντιμετωπισθούν από την Ελλάδα.

Γενικόν καθεστώς βιομηχανικών προϊόντων

Υπό της ΕΟΚ υπεστηρίχθη ότι βάσιν των μειώσεων θα έπρεπε να αποτελέση το δασμολόγιον το ισχύον την 1ην Ιανουαρίου 1959 και να μη ληφθούν υπ' όψιν αι αυξήσεις του προσφάτως κατατεθέντος δασμολογίου. Η Ελληνική Αντιπροσωπεία απέκρουσε την ανωτέρω άποψιν διότι *πρώτον*, η προσαρμογή του δασμολογίου προς την ονοματολογίαν των Βρυξελλών ήτο από μακρού απαραίτητος και εγένετο από ετών σχετική προεδοποίησις εις τους διεθνείς οργανισμούς και *δευτέρον*, ότι οπωσδήποτε αυξήσεις εγένοντο επί περιορισμένου αριθμού ειδών. Η Αντιπροσωπεία της ΕΟΚ επεφυλάχθη να ερευνηή τας εις το νέον δασμολόγιον γενομένας αυξήσεις.

Υπό των εκπροσώπων της ΕΟΚ ετονίσθη ότι αι προς την Ελλάδα παραχωρήσεις διά τα γεωργικά προϊόντα συνδέονται αρρήκτως προς

την καθιέρωσιν του κανόνος του δασμολογικού αφοπλισμού εντός 12ετίας και της κατ' εξαίρεσιν μόνον αναγνωρίσεως της διαδικασίας δασμολογικού αφοπλισμού εις διάστημα 22 ετών. Ειδικώτερον, συμφώνως προς επιμόνωσ και επανειλημμένως διατυπωθείσαν άποψιν, κατά την εκτίμησιν της ΕΟΚ, ο κανών της 12ετίας θα πρέπει να αναφέρεται εις το 75% ή τουλάχιστον εις το 70% των εκ της ΕΟΚ ελληνικών εισαγωγών – έναντι αναγνωρισθέντος εκ μέρους της Ελλάδος κατ' ανώτατον όριον ποσοστού 50%. Ειδικώς εκ μέρους της ΕΟΚ επροτάθη όπως υπαθχούν εις τον κανόνα της 12ετίας: (α) τα είδη των οποίων οι δασμοί είναι λίαν χαμηλοί – μέχρι π.χ. 15%, (β) τα είδη των οποίων αι δασμοί είναι λίαν υψηλοί – πιθανώς ανώτεροι του 75%, (γ) τα είδη εφ' ων υπάρχει απαγόρευσις εισαγωγής (π.χ. ωρισμένα γεωργικά μηχανήματα) και (δ) τα είδη η παραγωγή των οποίων απασχολεί πολύ ολίγα πρόσωπα.

Η Ελληνική Αντιπροσωπεία επέμεινεν εντόνωσ επί του ότι είναι ανάγκη το σύνολον των εν Ελλάδι παραγομένων ειδών άνευ εξαίρεσεων να υπαχθή εις την διαδικασίαν των 22 ετών.

Εν σχέσει προς τα ανωτέρω, η ΕΟΚ επρότεινεν όπως:

Πρώτον, αναγνωρισθή ρήτρα αναστολής ή διαφυγής δυνάμει της οποίας δι' οιονδήποτε προϊόν υποβαλλόμενον εις την διαδικασίαν της 12ετίας, όταν και καθ' ο μέτρον εκδηλούνται δυσχέρειαί θα είναι δυνατόν να αναστέλλωνται αι δασμολογικά μειώσεις οπωσδήποτε μεν από συμφώνου με της ΕΟΚ (δι' αποφάσεως του Conseil d' Association), αλλά και μονομερώσ εκ μέρους της Ελλάδος διά χρονικόν διάστημα συνολικώς τεσσάρων ετών, κατόπιν όμως προηγουμένων διαβουλεύσεων μετά της ΕΟΚ. Η διάταξις αύτη θα εσήμαινον ότι διά τα είδη τα οποία θα υπήγοντο εις τον δωδεκαετή δασμολογικόν αφοπλισμόν θα ηδύντο να αναγνωρισθή επέκτασις της 12ετίας και μονομερώσ εκ μέρους της Ελλάδος μέχρι 16ετίας. Εις την περίπτωσιν ταύτην εις το τέλος της πρώτης δεκαετίας, αι συνολικά μειώσεις θα ανήρχοντο εις 50% - έναντι 30% κατά την διαδικασίαν της 22ετίας συμφώνως προς τα ανωτέρω.

Δεύτερον, ως προς τα είδη τα οποία θα υπαχθούν εις την διαδικασίαν της 22ετίας και τας δασμολογικάς μειώσεις αι οποιαί θα λάβουν χώραν εντός της πρώτης δεκαετίας, εις την ελληνικήν πρότασιν, κατόπιν εκτενούσ συζητήσεως εγένετο αντιπρότασις περί συνολικής μειώσεως κατά 20% δι' άπαντα τα είδη, με πρώτην μείωσιν κατά 10% εις το τέλος του πρώτου έτους από της ενάρξεως της ισχύος της Συνθήκης

και εν συνεχεία κατά 5% εις το τέλος του τετάρτου και εβδόμου έτους, εν συνεχεία δε πρώτην μείωσιν της βασικής 12ετούς διαδικασίας εις το τέλος του δεκάτου έτους. Η Ελληνική Αντιπροσωπεία επεφύλαχθη, αλλά επέμεινεν ιδιαιτέρως επί του ότι η κατά 10% μείωσις εις το τέλος του πρώτου έτους γίνη επί της συνολικής επιπτώσεως των δασμών (των ειδών της 22ετίας), με υποχρέωσιν μείωσεως κατά 5% μόνο των άνω του 50% δασμών. Η Αντιπροσωπεία της ΕΟΚ εξακολουθεί να επιμένει επί της αρχής όπως η κατά 10% μείωσις της επιπτώσεως συνδυασθή με μείωσιν κατά 5% τουλάχιστον όλων (και ουχί μόνον των άνω του 50%) δασμών. Τα ανωτέρω σημαίνουν ότι εις το τέλος των δέκα πρώτων ετών οι δασμοί διά τα παραγόμενα εν Ελλάδι είδη θα είναι ηλαττωμένοι κατά 30% συνολικώς, ήτοι 20% εις το τέλος του εβδόμου έτους και 10% εις το τέλος της δεκαετίας, με την έναρξιν της βασικής δωδεκαετούς διαδικασίας.

Τρίτον, εγένετο δεκτή η ελληνική πρότασις περί αναγνώρισεως της ευχερείας αυξήσεως του δασμού ή επιβολής νέου, προκειμένου περί προϊόντος το πρώτον παραχθησομένου από νεοϊδρυομένην εν Ελλάδι βιομηχανίαν. Η ΕΟΚ επέμεινεν ιδιαιτέρως ως προς την ανάγκην λήψεως των σχετικών αποφάσεων από κοινού (εις το Συμβούλιον της Association) αλλ' έναντι της επιμόνου ελληνικής αρνήσεως εγένετο κατ' αρχήν δεκτόν όπως καθορισθούν λεπτομερώς αι προϋποθέσεις και τα όρια εντός των οποίων θα ηδύνατο να γίνη χρήσις της διατάξεως αυτής, προεβλέφθη δε συγχρόνως και προηγουμένη από κοινού λεπτομερής διερεύνησις προ της λήψεως οιασδήποτε αποφάσεως εκ μέρους της Ελληνικής Κυβερνήσεως, η οποία όμως εν τέλει θα είναι δυνατόν να ληφθή και μονομερώς. Η διάταξις αυτή είναι ουσιώδης, διότι παρέχει την ευχέριαν καθιερώσεως δασμολογικής προστασίας εις περίπτωσιν σημαντικών βιομηχανικών επιχειρήσε, το πρώτον ιδρυομένων εν Ελλάδι, υπέρ των οποίων θα είναι δυνατόν εις εξαιρετικά περιπτώσεις να αναγνωρισθή εύλογος δασμολογική προστασία διά περιωρισμένον χρονικόν διάστημα.

Τέταρτον, ανεγνωρίσθη η καθιέρωσις συστήματος εξαιρετικών διατάξεων διά την αναστολήν των πάσης φύσεως υποχρεώσεων της Ελλάδος εις περίπτωσιν εκτάκτων δυσχερειών αναγομένων είτε εις το ισοζύγιον πληρμών, είτε εις σοβαράς παραγωγικάς δραστηριότητας της χώρας, είτε εις την διατήρησιν ή ανάπτυξιν συναλλαγών μετά χωρών διμερών εμπορικών συμφωνιών. Επί της ακριβούς διατυπώσεως των ρητρών τούτων δεν έχει επέλθει συμφωνία, δεδομένου ότι

καταβάλλεται προσπάθεια συνδέσεως των επ' αυτών ελληνικών απόψεων μετά των αντιστοίχων απόψεων της ΕΟΚ.

Χρηματοδότησις της ελληνικής οικονομικής αναπτύξεως

Εξεδηλώθησαν σοβαραί δυσχέρειαί επί του ελληνικού αιτήματος όπως αναληφθή δέσμευσις διά συγκεκριμένον ποσόν (ενδεικτικώς εξητήθησαν 250 εκατ. δολάρια) διά την υπό εξαιρετικούς όρους χρηματοδότησιν των βασικών επενδύσεων υποδομής του ελληνικού προγράμματος οικονομικής αναπτύξεως.

Εκ μέρους της ΕΟΚ εδηλώθη κατηγορηματικώς ότι ο σχηματισμός ειδικού Ταμείου από τους προϋπολογισμούς των Εξ Χωρών αποκλείεται. Αντ' αυτού επροτάθη η αναγνώρισις του δικαιώματος προσφυγής της Ελλάδος εις την Ευρωπαϊκήν Τράπεζαν Επενδύσεων. Η ανακοίνωσις αυτή συνεπληρώθη με τας εξής ουσιώδεις παρατηρήσεις:

Πρώτον. Δεδομένου ότι η Ευρωπαϊκή Τράπεζα Επενδύσεων αποτελεί Οργανισμόν λειτουργούντα εις το πλαίσιον των διεθνών κεφαλαιαγορών (ευρισκομένη εις στενήν επαφήν και μετά της Διεθνούς Τραπεζής), δεν θα ηδύνατο να αρχίση την χορήγησιν δανείων προς την Ελλάδα, εάν δεν επήρχετο η ρύθμισις του εξωτερικού δημοσίου χρέους. Εκ μέρους της Ελληνικής Αντιπροσωπείας εδηλώθη κατά τον εντονώτερον τρόπον ότι οιαδήποτε ανακίνησις του θέματος τούτου είναι οικονομικώς και πολιτικώς απαράδεκτος, παρετηρήθη δε ότι η Ελληνική Κυβέρνησις ουδέποτε έπαυσε να επιθυμή και επιδιώκη μίαν εύλογον ρύθμισιν.

Δεύτερον. Προς αντιμετώπισιν της δυσχερείας εκ της εκκρεμότητος του εξωτερικού δημοσίου χρέους εξευρέθη λύσις βάσει της οποίας, κεφάλαια εκ της Ευρωπαϊκής Τραπεζής Επενδύσεων θα τεθούν εις την διάθεσιν της ΕΟΚ διά να καταστή δυνατή η άμεσος έναρξις της χρηματοδοτήσεως της ελληνικής οικονομίας, ανεξαρτήτως της ρυθμίσεως του εξωτερικού δημοσίου χρέους. Η εξαιρετική όμως αυτή διαδικασία δεν θα είναι δυνατόν να εφαρμοσθή διά χρονικόν διάστημα πέραν της τριετίας, εντός του οποίου ανεκοινώθη ότι τα υπό της Τραπεζής διατεθησόμενα κεφάλαια δεν δύνανται να υπερβούν τα 50 εκατ. δολάρια περίπου. Συγχρόνως ανεγνωρίσθη η αρχή της παροχής δανείων υπό εξαιρετικούς όρους, και ειδικώτερον διάρκειας 20ετούς και με επιτόκιον μέχρι και 2,5% (έναντι διάρκειας 12-15 ετών και επιτοκίου 5,5% περίπου εκ μέρους της Τραπεζής), οι όροι δε ούτοι θα εξασφαλισθούν δι' απ' ευθείας

επιδοτήσεων των εκ του προϋπολογισμού της ΕΟΚ προς την Ελλάδα δανείων της Τραπεζής, οσάκις αυτά παρέχονται δι' έργα υποδομής.

Εις τα ανωτέρω παρατηρήθησαν εκ μέρους της Ελληνικής Αντιπροσωπείας τα εξής:

Πρώτον. Είναι απαράδεκτος οιαδήποτε σύνδεσις ή ανακίνησις του ζητήματος του εξωτερικού δημοσίου χρέους, το οποίον είναι άσχετον προς την διεξαγομένην διαπραγματεύσειν. Εφ' όσον η Ευρωπαϊκή Τράπεζα Επενδύσεων θεωρεί εαυτήν εν αδυναμία διά την έναρξιν δανειακών πράξεων προς την Ελλάδα, δύναται απ' ευθείας να ανακοινώση τούτο προς την Ελληνικήν Κυβέρνησιν, προσθέτουσα ότι ελπίζει ότι η ρύθμισις του εξωτερικού δημοσίου χρέους θα λάβη χώραν εντός *ευλόγου* χρονικού διαστήματος, της διατυπώσεως ταύτης περιληφθησομένης εις επιστολήν της Τραπεζής προς την Κυβέρνησιν μετά την υπογραφήν της Συνθήκης και ανεξαρτήτως προς οιονδήποτε κείμενον σχετιζόμενον προς αυτήν. Ανεπτύχθησαν εκτενώς αι σοβαρώταται πολιτικά πλευράι του ζητήματος τούτου και οι κίνδυνοι γενικωτέρων εμπλοκών εκ της ανακινήσεως του θέματος επ' ευκαιρία των διαπραγματεύσεων τούτων.

Δεύτερον. Η Ελλάς εισερχομένη εις μίαν Συνθήκην τοιαύτης σημασίας και εκτάσεως, διά την εφαρμογήν της οποίας είναι απαραίτητος μια ιδιαιτέρως έντονος προσπάθεια επενδύσεων, είναι υποχρεωμένη να έχη μετά βεβαιότητος εξηραλισμένους τους βασικούς πόρους διά την πραγματοποίησιν ιδίως του προγράμματος έργων οικονομικής υποδομής. Επομένως, ανεξαρτήτως και πέραν της αναγνωρισθησομένης ικανότητος της Ελλάδος όπως προσφεύγη εις την Ευρωπαϊκήν Τράπεζαν Επενδύσεων, θεωρείται απαραίτητος η δέσμευσις της ΕΟΚ ή των Εξ Κυβερνήσεων διά την κατά τινα μηχανισμόν θέσιν εις την διάθεσιν της Ελλάδος συνολικώς ποσού της τάξεως των 250 εκατ. δολλαρίων, διά χρονικόν διάστημα ουχί μικρότερον της πενταετίας, προς χρηματοδότησιν προγραμμάτων οικονομικής υποδομής υπό μορφήν δανείων 20ετούς περίπου διάρκειας, με μέσον επιτόκιον ουχί κατώτερον του 2,5%. Μια τοιούτου είδους αναγνώρισις, παρατηρήθη υπό της Ελληνικής Αντιπροσωπείας, αποτελεί αναγκαίον και ουσιώδες τμήμα του συνόλου της Συνθήκης, έναντι των αναληφθησομένων εκ μέρους της Ελλάδος υποχρεώσεων.

Επί του θέματος τούτου εξεδηλώθη έντονος αντίδρασις από την ΕΟΚ και ετηρήθη αντιστοιχώς επίμονος στάσις εκ μέρους της Ελληνικής Αντιπροσωπείας. Εις επανειλημμένας πολυώρους συνεδριάσεις

εξηγήθησαν τα εκατέρωθεν επιχειρήματα. Επί του θέματος τούτου δεν επήλθε προσέγγισις απόψεων, η δε ελληνική πίεσις έλαβε και την μορφήν επιστολής, την οποίαν απέστειλον εξ ονόματος της Ελληνικής Αντιπροσωπείας προς τον αρχηγόν της Αντιπροσωπείας της ΕΟΚ, αντίγραφον της οποίας επισυνάπτω εις την παρούσαν αναφοράν. Παρακαλώ να μου επιτραπή να εισηγηθώ την επίμονον υποστήριξιν της θέσεως ταύτης.

Εξελιξις των διαπραγματεύσεων επί των λοιπών θεμάτων

Το σύνολον των υπό διαπραγματεύσειν ρυθμίσεων ήρχισε διατυπούμενον εις διατάξεις σχεδίου Συνθήκης, ως προς τα οποίας υπεβλήθησαν ήδη ελληνικάί προτάσεις ή τροποποιήσεις εις κείμενα υποβληθέντα εκ μέρους της ΕΟΚ. Πλην των γενικών ζητημάτων τα οποία είναι ήδη γνωστά εις την Κυβέρνησιν και εις τα οποία αναφέρονται αι προηγούμεναι ως και η παρούσα έκθεσις, επί του συνόλου των υπολοίπων θεμάτων διεξάγονται συνεννοήσεις και συζητήσεις επί συγκεκριμένων κειμένων, με κατεύθυνσιν την αναγνώρισιν ωρισμένων βασικών αρχών, αι οποία οδηγούν εις την βαθμιαίαν ένταξιν της ελληνικής οικονομίας εις την ΕΟΚ και προβλέπεται η λήψις των συγκεκριμένων προς εφαρμογήν αποφάσεων εκ μέρους του Συμβουλίου της Συνδέσεως (Conseil d' Association), εις το οποίον αι ψήφοι θα είναι τυπικώς δύο, μία της ΕΟΚ διά των υπουργών των Εξ Χωρών και εκπροσώπου της Επιτροπής της ΕΟΚ και μία του Έλληνος υπουργού.

Κείμενα Συνθήκης ευρίσκονται υπό επεξεργασίαν και διά τα επίσης σοβαρά θέματα των μεταβατικών διατάξεων, διά των οποίων ρυθμίζονται αι υποχρεώσεις της ΕΟΚ και η διαδικασία ρυθμίσεως των σχέσεων της Ελλάδος εις περίπτωσιν συνδέσεως μετ' άλλων χωρών ή διαμορφώσεως άλλων ευρύτερων ενοτήτων, ως είναι εκείναι αι οποία θα προέκυπτον κατόπιν συνεννοήσεως μεταξύ της ΕΟΚ και της ομάδος των επτά.

Υπό των εκπροσώπων της ΕΟΚ επιμόνως υποστηρίζεται ότι η μετ' αυτής σύνδεσις της Ελλάδος, καθ' ό αποτελούσα πρώτιν περίπτωσιν, δημιουργεί προηγούμενον, και αυτός είναι ο λόγος διά τον οποίον επιδιώκεται και η υπαγωγή εις τον κανόνα της 12ετίας του μεγαλύτερου δυνατού ποσοστού των εισαγομένων εκ μέρους της Ελλάδος προϊόντων εκ της ΕΟΚ, προς αποκλεισμόν της επεκτάσεως του προηγούμενου και εις άλλας χώρας, και ειδικώτερον την Τουρκίαν ή Ισπανίαν.

Ο ισχυρισμός αυτός μέχρις ορισμένου βαθμού δεν είναι αβάσιμος. Η ίδια δυσχέρεια υφίσταται διά την ικανοποιητική ρύθμισιν των χρηματοδοτικών ζητημάτων, δεδομένου ότι το κύριον τουρκικόν αίτημα συνίσταται εις την εκτεταμένην δανειοδότησιν της τουρκικής οικονομίας. Συναφώς πρέπει να παρατηρηθή ότι ζωηρόν ενδιαφέρον εκδηλούται και εξ άλλων ευρωπαϊκών χωρών, ειδικώτερον δε της Ελβετίας και της Αυστρίας, αλλά και της Αγγλίας, όπως άλλωστε προκύπτει και από σχετικά πρόσφατα δημοσιεύματα εις εγκρίτους εφημερίδας του Λονδίνου.

Διά τους ανωτέρω λόγους είναι απαραίτητον αι λεπτομέρειαι των υπό διαμόρφωσιν συμφωνιών επί των ειδικωτέρων σημείων να παραμείνουν μυστικά, δεδομένου ότι οιαδήποτε διαρροή πληροφοριών δύναται να προκαλέση αντιδράσεις και δυσχερείας εις την εξέλιξιν της διαπραγματεύσεως. Ως προς την Τουρκίαν ειδικώτερον, από τους εκπροσώπους της οποίας επιμόνως ζητούνται λεπτομερείς πληροφορία, είναι ανάγκη όπως αι διδόμεναι απαντήσεις παραμένουν αόριστοι και γενικά, τονίζομένης της ελληνικής αντιθέσεως προς πολλά σημεία των προτάσεων της ΕΟΚ και υπογραμμιζομένου του αμεταβλήτου των αρχικών ελληνικών απόψεων, ως αύται ανεκοινώθησαν εις την Τουρκικήν Κυβέρνησιν.

Προοπτική εξελίξεων

Κατά το πρόσφατον Συμβούλιον των Υπουργών της Κοινότητος (10-13 Μαΐου), πλην του συζητηθέντος κυρίου θέματος της επιταχύνσεως της Κοινής Αγοράς, εδόθη και εντολή προς τας αρχάς της ΕΟΚ όπως επιταχύνουν τας διεξαγομένας διαπραγματεύσεις μετά της Ελλάδος επί σκοπώ υποβολής συνολικού κειμένου Συνθήκης προς έγκρισιν. Συνέπεια της αποφάσεως ταύτης είναι η εκδήλωθείσα διάθεσις επιταχύνσεως, αποτέλεσμα της οποίας είναι ότι αι διαπραγματεύσεις τυπικώς συνεχίζονται, ήδη δε εις Βρυξέλλας ομάδες εργασίας της ΕΟΚ ευρίσκονται εις επαφήν μετά μελών της Ελληνικής Αντιπροσωπείας (κ.κ. Χρηστίδη, Κομίτσα, Κυριαζίδη και Φιλιππούλου), με συμφωνηθείσαν κατ' αρχήν επανάληψιν των διαπραγματεύσεων εις ολομελείας κατά την εβδομάδα των αρχομένην την 30ήν Μαΐου. Εάν υπερνικηθούν αι απομένουσαι ουχί ασήμαντοι δυσχέρειαι και εφ' όσον με ταχύν ρυθμόν εκατέρωθεν καταβληθή η απαιτούμενη προσπάθεια προς διεξαγωγήν των αναγκαίων συνεννοήσεων, δεν αποκλείεται να υπάρξη το πρώτον σχέδιον Συνθήκης περί τα μέσα ή τέλη Ιουνίου,

το οποίον μετ' εξέτασιν εκ μέρους των Κυβερνήσεων της Ελλάδος και των Εξ Χωρών θα δύναται να υποβληθή εις νέαν λεπτομερή επεξεργασίαν κατά τας πρώτας εβδομάδας του Ιουλίου. Εάν εξασφαλισθή ο ανωτέρω ρυθμός και υπερνικηθούν αι απομένουσαι δυσχέρειαι, δεν θα είναι ίσως αδύνατος η επίτευξις συμφωνίας εντός των επομένων πέντε έως εξ μηνών, χωρίς βεβαίως να αποκλείωνται και απρόοπτοι εξελίξεις συνεπεία διεθνών γεγονότων με επίπτωσιν επί της εσωτερικής συνοχής ή των έναντι τρίτων χωρών σχέσεων της ΕΟΚ.

Ι. Σ. Πεσμαζόγλου

Εν Αθήναις τη 25η Μαΐου 1960

3.3. Απόρρητη αναφορά Ι. Πεσμαζόγλου³

Εν Αθήναις τη 29η Αυγούστου 1960

Απόρρητον

Προς: Α.Ε. τον Πρόεδρον της Κυβερνήσεως κ. Κ. Καραμανλήν

Α.Ε. τον Αντιπρόεδρον της Κυβερνήσεως κ. Π. Κανελλόπουλον

Α.Ε. τον Υπουργόν Συντονισμού κ. Αρ. Πρωτοπαπαδάκην

Α.Ε. τον Υπουργόν Εξωτερικών κ. Ευάγ. Αβέρωφ-Τοσίτσαν

Από: Ιωάννην Στεφ. Πεσμαζόγλου

Εκ των μέχρι τούδε ενδείξεων και διαθεσίμων πληροφοριών σαφώς προκύπτει ότι επί δύο τουλάχιστον σημείων η στάσις των Εξ Χωρών δεν είναι πιθανόν να βελτιωθή, ενώ επί άλλων σημείων δεν αποκλείονται εις το μέλλον πρόσθετοι δυσχέρειαι.

Τα δύο θέματα επί των οποίων εμφανίζεται ιδιαίτερος άκαμπτος η στάσις της Κοινής Αγοράς είναι: *Πρώτον* το ποσόν (και η διαδικασία) της χρηματοδοτήσεως. Μετά την υπό εντονωτάτην ελληνικήν πίεσιν γενομένην πρότασιν των 150 εκατ. δολλ. προβάλλεται ισχυροτάτη αντίστασις διά την περαιτέρω αύξησιν του ποσού. *Δεύτερον*,

3. Σ.τ.Ε.: Απόρρητη αναφορά Ι. Πεσμαζόγλου προς τους Πρόεδρο της Κυβερνήσεως, Αντιπρόεδρο της Κυβερνήσεως, Υπουργό Συντονισμού και Υπουργό Εξωτερικών σχετική με τις κυριότερες διαφωνίες των έξι χωρών της Κοινής Αγοράς κατά τις διαπραγματεύσεις σύνδεσης Ελλάδας-ΕΟΚ, Αθήνα 29 Αυγούστου 1960· στο Αρχείο Πεσμαζόγλου, ΙΑΤΕ Α6-Σ3-Υ2-Υ52-Τ3.

Εικ. 10. Τα μέλη της Ελληνικής Αντιπροσωπείας σε μία από τις πολλές αναχωρήσεις τους για τη συνέχιση των διαπραγματεύσεων στις Βρυξέλλες. Διακρίνονται (από πάνω) οι Δημ. Μπίμπας (Γεν. Διευθυντής Υπουργείου Οικονομικών), Νικ. Γαζής (Νομικός Σύμβουλος), Ι. Πεσμαζόγλου, Δημ. Κομίτσας (Γεν. Διευθυντής Υπουργείου Εμπορίου), Γ. Φιλιππόπουλος (Αναπληρωτής Γεν. Διευθυντής Υπουργείου Γεωργίας), Νικ. Κυριαζίδης (Αναπληρωτής Οικονομικός Σύμβουλος της Τράπεζας της Ελλάδος).

Πηγή: IATE – Αρχείο Πεσμαζόγλου, Α6-S15-Y3-F1-T24.

αι δεσμεύσεις διά την αύξησιν των αγορών των μονοπωλίων καπνού, ιδιαιτέρως του ιταλικού αλλά και του γαλλικού.

Χαρακτηριστικόν είναι ότι επί των δύο τούτων θεμάτων, παρά τας διαβεβαιώσεις από επίσημον γαλλικής πλευράς κατά την τελευταίαν επίσκεψιν εις Παρισίους του κ. Προέδρου της Κυβερνήσεως και του κ. Υπουργού Εξωτερικών, δεν μετεβλήθη η γαλλική στάσις.

Εξ άλλου πρόσθετοι δυσχέρεια ενδέχεται να προκύψουν διά την ικανοποίησιν των δασμολογικών αιτημάτων μας ως προς τον καπνόν, όπου η αμερικανική αντίδρασις παραμένει εξαιρετικώς έντονος. Η ελληνική πρότασις διά τον καθορισμόν εις το κοινόν δασμολόγιον της ΕΟΚ ενός ελαχίστου ειδικευμένου δασμού ευρίσκει μεν κατανόησιν αλλά ως προς το επίπεδον αυτού η συνεννόησις μεταξύ των Εξ είναι δυσχερστάτη, η δε αμερικανική παρέμβασις έχει περιπλέξει σοβαρώς το όλον θέμα.

Κατά την επί τούτου Υπουργικήν Σύνοδον της 6-7 Σεπτεμβρίου θα ληφθή επί του θέματος απόφασις η οποία θα είναι σχεδόν αδύνατον να μεταβληθή τουλάχιστον εντός των προσεχών μηνών κατά τους οποίους θα συζητήται το όλον θέμα και εις το GATT υπό την πίεσιν της Αμερικής και χωρών της Βρετανικής Κοινοπολιτείας. Εν όψει των δυσχερειών τούτων δεν αποκλείεται να μη επιτευχθή συμφωνία επί του επιπέδου του ελαχίστου ειδικευμένου δασμού οπότε θα παραμείνη εις το κοινόν δασμολόγιον ο ad valorem δασμός 30% ο οποίος όμως υπό την αμερικανικήν πίεσιν θα ελαττωθή ασφαλώς μεν εις 24% ίσως δε και εις χαμηλότερον επίπεδον.

Εις τα ανωτέρω πρέπει να προστεθούν ενδεχόμενοι περιπλοκαί εκ διεθνών πολιτικών γεγονότων, και ειδικώτερον εκ των τάσεων της γαλλικής πολιτικής επί του γενικώτερου θέματος της ενδοευρωπαϊκής συνεργασίας ή και εκ της επαναλήψεως των συνεννοήσεων μεταξύ των Εξ και των Επτά. Τιοιούτου είδους εξελίξεις ενώ δεν είναι πιθανόν να επηρεάσουν την θέσιν και το πρόβλημα της Ελλάδος εντός της Ευρώπης και ειδικώς έναντι της Κοινής Αγοράς είναι δυνατόν να προκαλέσουν τουλάχιστον αναβολάς και καθυστέρησιν εις την πρόοδον των διαπραγματεύσεων.

Υπό τας ανωτέρω προϋποθέσεις θα ήτο δυνατόν να επιχειρηθή προαγωγή των διαπραγματεύσεων μέχρις ενδεχομένης συμφωνίας εντός των προσεχών μηνών με κατοχύρωσιν των μέχρι τούδε επιτευχθέντων και περιορισμένας βελτιώσεις εάν εγίνοντο ωρισμένα

υποχωρήσεις της Ελλάδος κυρίως επί των ανωτέρω δύο σημείων – χρηματοδοτικά και υποχρεώσεις μονοπωλίων καπνού – και εάν κατοχυρούντο οριστικώς αι αναγνωρισθείσαι δασμολογικαί ρυθμίσεις ως προς τον καπνόν. Τούτο θα ήτο βεβαίως σκόπιμον μόνον εάν εκρίνετο εθνικώς επωφελής μια βασική συμφωνία στηριζομένη κυρίως επί των εξής:

1. Ίση μεταχείρισις των ελληνικών εξαγωγίμων γεωργικών προϊόντων και απάντων των εν Ελλάδι παραγομένων βιομηχανικών με επέκτασιν υπέρ ημών των ήδη γενομένων εντός της Κοινής Αγοράς δασμολογικών μειώσεων. Ως προς τα εξαγώγιμα γεωργικά προϊόντα η ίση μεταχείρισις ανεγνωρίσθη κατ' αρχήν (εξαιρέσει των οίνων και μετ' επιφυλάξεων ως προς τα εσπεριδοειδή) κατόπιν μακρών και επιπόνων διαπραγματεύσεων υπό μορφήν προεξοφλήσεως μελλοντικής συμφωνίας μεταξύ Ελλάδος και ΕΟΚ επί της κοινής γεωργικής πολιτικής η οποία αποτελεί το πλέον δυσχερές και λεπτόν σημείον των μεταξύ των Εξ Χωρών σχέσεων.
2. Περιορισμένα δασμολογικαί προνομίαί διά τον καπνόν και τας σταφίδας.
3. Αναγνώρισις περιόδου 22 ετών διά τον δασμολογικόν αφοπλισμόν των εν Ελλάδι παραγομένων βιομηχανικών προϊόντων και
4. Εξασφάλισις μιας βασικής διαδικασίας χρηματοδοτήσεως με καθορισμόν ως πρώτου κονδυλίου 150 εκατ. δολλαρίων περίπου διά δάνεια προς χρηματοδότησιν έργων οικονομικής αναπτύξεως. Μετά την επίλυσιν του θέματος του εξωτερικού Δημοσίου Χρέους η Ελλάς θα έχη δικαίωμα προσφυγής εις την Ευρωπαϊκήν Τράπεζαν Επενδύσεων άνευ ποσοτικών ορίων επί τη βάσει των υπ' αυτής γενικώς εφαρμοζομένων μεθόδων και κριτηρίων.

Εάν μία συμφωνία επί τη βάσει των ανωτέρω βασικών όρων δεν κρίνεται επαρκής, τότε δυνάμεθα να συνεχίσωμεν επιμένοντες εφ' όλων των προτάσεών μας. Και δεν δύναται μεν να αποκλεισθή περαιτέρω βελτίωσις των επιτευχθέντων όρων – καίτοι τούτο είναι απίθανον – το ενδεχόμενον όμως συμφωνίας ουσιωδώς απομακρύνεται.

Ιωάννης Στεφ. Πεσμαζόγλου
Εν Αθήναις τη 29η Αυγούστου 1960

4. Οι διαπραγματεύσεις ανά χώρα-μέλος της ΕΟΚ

4.1. Σημείωμα για τη στάση απέναντι στο Βέλγιο¹

Από: Ι. Σ. Πεσμαζόγλου

Σημείωμα επί ενδεικνυομένων ενεργειών έναντι Βελγικής Κυβερνήσεως εν σχέσει προς την υπό διαπραγμάτευσιν σύνδεσιν Ελλάδος-ΕΟΚ

Γενική τοποθέτησις Βελγικής Κυβερνήσεως

Είναι ουσιώδης η παρεχόμενη γενική υποστήριξις υπό της Βελγικής Κυβερνήσεως βάσει κυρίως πολιτικών επιχειρημάτων διά την σύνδεσιν της Ελλάδος μετά της ΕΟΚ. Φαίνεται όμως ότι η Βελγική Κυβέρνησις δεν επιθυμεί να αναλάβη οικονομικάς υποχρεώσεις διά συμμετοχήν εις το κεφάλαιον μακροπροθέσμου χρηματοδοτήσεως της ελληνικής οικονομικής αναπτύξεως. Είναι ανάγκη συνεπώς να επιδιωχθή όπως αρθούν αι αντιρρήσεις αύται και ζητηθή η εντονωτέρα υποστήριξις της Βελγικής Κυβερνήσεως έναντι των Ιταλών, Γάλλων και Ολλανδών.

Τονίζεται επίσης ότι ανάλογος περίπου εφ' όλων των θεμάτων είναι η τοποθέτησις του Λουξεμβούργου, αν και πιθανώς σαφώς ευνοϊκωτέρα λόγω των περιορισμένων επ' αυτών επιπτώσεων της ελληνικής εντάξεως εις την Κοινήν Αγοράν. Η συνεχής και σαφής υποστήριξις των είναι ουσιώδης να εξασφαλισθή μέχρι τέλους.

11 Ιουνίου 1960

1. Σ.τ.Ε.: Σημείωμα Ι. Πεσμαζόγλου «επί ενδεικνυομένων ενεργειών έναντι Βελγικής Κυβερνήσεως εν σχέσει προς την υπό διαπραγμάτευσιν σύνδεσιν Ελλάδος-ΕΟΚ», 11 Ιουνίου 1960- στο Αρχείο Πεσμαζόγλου, ΙΑΤΕ Α6-Σ3-Υ2-Ε50-Τ27.

4.2. Σημείωμα για τη στάση απέναντι στην Ολλανδία²

Από: Ι. Σ. Πεσμαζόγλου

Σημείωμα επί ενδεικνυομένων ενεργειών έναντι Ολλανδικής Κυβερνήσεως εν σχέσει προς την υπό διαπραγματεύσειν σύνδεσιν Ελλάδος-ΕΟΚ

Γενική τοποθέτησις Ολλανδικής Κυβερνήσεως

Διατυπώνουν πάντοτε επιφυλάξεις γενικής φύσεως ως προς την σκοπιμότητα της Συνδέσεως Ελλάδος-ΕΟΚ κατά τινας ενδείξεις κατ' ακολουθίαν βρετανικής υποκινήσεως.

Ενδιαφέρονται εντόνως διά την συνεννόησιν μεταξύ των Εξ και των Επτά. Επ' αυτού η Ελληνική Κυβέρνησις τονίζει πάντοτε ότι ευνοεί την συνεννόησιν ταύτην και ότι οι Ολλανδοί θα εύρουν σύμμαχον (και ουχί αντίδικον) εις τας προσπάθειάς των – εφ' όσον βεβαίως λαμβάνονται πάντοτε επαρκώς υπ' όψιν και τα βασικά συμφέροντα της Ελλάδος.

Δέχονται τας ελληνικάς προτάσεις διά την ίσην μεταχείρισιν των γεωργικών προϊόντων αλλ' αντιδρούν διά τας υφ' ημών προταθείσας προνομιακάς ρυθμίσεις διά τα προϊόντα εξαγωγικού ενδιαφέροντος της Ελλάδος. Επίσης προβάλλουν σοβαράς δυσχερείας εις την ρύθμισιν των χρηματοδοτικών ζητημάτων με το επιχείρημα ότι δεν δύναται η ΕΟΚ να αναλάβη το πλήρες βάρος της ελληνικής οικονομικής αναπτύξεως και ότι το πρόβλημα τούτο πρέπει να αντιμετωπισθή εις το γενικώτερον πλαίσιον του Δυτικού κόσμου εντός του ΝΑΤΟ ή του ΟΕΟΣ.

Κύρια ελληνικά αιτήματα

1. *Καπνός.* Αι δυσχέρειαι και τα επιχειρήματα είναι αντίστοιχα προς τα προβαλλόμενα έναντι των Γερμανών. Οι Ολλανδοί έχουν και την ειδικήν δυσχέρειαν ότι η βιομηχανία πούρων αντιδρά εις τον εξωτερικόν δασμόν του κοινού δασμολογίου εκ 30%. Εις τούτο

2. Σ.τ.Ε.: Σημείωμα Ι. Πεσμαζόγλου «επί ενδεικνυομένων ενεργειών έναντι Ολλανδικής Κυβερνήσεως εν σχέσει προς την υπό διαπραγματεύσειν σύνδεσιν Ελλάδος-ΕΟΚ», 11 Ιουνίου 1960· στο Αρχείο Πεσμαζόγλου, ΙΑΤΕ Α6-Σ3-Υ2-Υ50-Τ28.

ενδεχομένως η απάντησις είναι ότι δύναται να γίνη διαφορισμός μεταξύ καπνού σιγαρέττων και καπνού πούρων. Είναι επίσης αναγκαίον να συμφωνήσουν εις την άμεσον πλήρη εξαφάνισιν των υφισταμένων δασμών και την εφαρμογήν του δασμού του κοινού δασμολογίου.

2. *Χρηματοδοτικά.* Ως προς τα χρηματοδοτικά τονίζεται η ανάγκη της εξασφαλίσεως συγκεκριμένου ποσού διά τα λίαν μακροπρόθεσμα και χαμηλότοκα δάνεια (2,5%) δι' επενδύσεις οικονομικής υποδομής. Ως προς το θέμα τούτο ουσιώδης είναι η διευκρίνησις ότι, καίτοι το θέμα τούτο είναι εντελώς βασικής σημασίας στοιχείον της όλης υπό διαπραγματεύσειν Συνθήκης, η προβλεπόμενη ρύθμισις ως προς τα χρηματοδοτικά θεωρείται *συμπληρωματική* υπό την έννοιαν του ότι καθ' ο μέτρον θα εξευρίσκωνται ανάλογα κεφάλαια και χρηματοδοτήσις εξ άλλων πηγών θα γίνεται περιορισμένη ή βραδυτέρα χρήσις τού εντός της ΕΟΚ εξασφαλισθησομένου κεφαλαίου.

11 Ιουνίου 1960

4.3. Σημείωμα για τη στάση απέναντι στη Γερμανία³

Από: Ι. Σ. Πεσμαζόγλου

Σημείωμα επί ενδεικνυομένων ενεργειών έναντι Γερμανικής Κυβερνήσεως εν σχέσει προς την υπό διαπραγματεύσειν σύνδεσιν Ελλάδος-ΕΟΚ

Γενική τοποθέτησις Γερμανικής Κυβερνήσεως

Η Γερμανική Κυβέρνησις ευνοεί κατ' αρχήν περισσότερο από τας άλλας χώρας την σύνδεσιν Ελλάδος-ΕΟΚ διότι αποτελεί πεποιθήσιν της ότι θα είναι αδύνατος η αξιοποίησις των ελληνο-γερμανικών οικονομικών συνομιλιών εφ' όσον η Ελλάς παραμένει εκτός της Κοινής Αγοράς.

3. Σ.τ.Ε.: Σημείωμα Ι. Πεσμαζόγλου «επί ενδεικνυομένων ενεργειών έναντι Γερμανικής Κυβερνήσεως εν σχέσει προς την υπό διαπραγματεύσειν σύνδεσιν Ελλάδος-ΕΟΚ», 11 Ιουνίου 1960· στο Αρχείο Πεσμαζόγλου, ΙΑΤΕ Α6-Σ3-Υ2-Υ50-Τ29.

Εκ μέρους των Γερμανών προβάλλεται ενίοτε το επιχείρημα ότι ενδείκνυται από ελληνικής πλευράς η πραγματοποίησης της συνδέσεως άνευ επιμονής επί λεπτομερειακών ρυθμίσεων, με την βεβαιότητα ότι μετεγενεστέρως όλα θα εξετασθούν και θα επιλυθούν εν πνεύματι κατανοήσεως και με αναγνώρισιν των δικαίων ελληνικών συμφερόντων. Η άποψις αυτή είναι ανάγκη εντόνως να αποκρουσθή διότι *πρώτον* είναι αδιανόητον να υπογραφή Συνθήκη εις την οποίαν επείγοντα και επιτακτικά προβλήματα του παρόντος δεν θα αντιμετωπισθούν κατ' αρχήν ικανοποιητικώς και *δεύτερον* διότι είναι απαραίτητον εκ της Συνθήκης να προκύπτει σαφώς ο βαθμός κατανοήσεως τον οποίον δύναται να αναμένει και εις το μέλλον ο ελληνικός λαός. Το τελευταίον τούτο είναι πρωταρχικής σημασίας διά την εξασφάλισιν της απαιτούμενης υποστηρίξεως της υπό διαπραγμάτευσιν Συνθήκης από τον ελληνικόν λαόν και την ελληνικήν κοινήν γνώμη.

Ειδικώτερα αιτήματα έναντι της Γερμανίας

1. *Καπνός*. Πλήρης εξαφάνισις (αντί μειώσεως κατά 50%) των εν ισχύι δασμών. Το αίτημα τούτο καθίσταται έτι ισχυρότερον καθ' ο μέτρον η Γερμανία και η ΕΟΚ αρνείται την επέκτασιν της προνομιακής φορολογικής μεταχειρίσεως σιγαρέττων ηυξημένης περιεκτικότητος εις ανατολικά και γενικώτερον κοινοτικά καπνά. Αι δυσχέρειαί διά την πλήρη εξάλειψιν των εν ισχύι δασμών προέρχονται από την αντίδρασιν της Γερμανίας κατά της επεκτάσεως του μέτρου εις όλας τας κατηγορίας καπνών, ως ζητούν οι Ιταλοί, της γερμανικής ταύτης στάσεως υπαγορευομένης προς προστασίαν των καπνοπαραγωγών του Παλατινάτου.
2. Ζητείται γερμανική ενίσχυσις (έναντι ιδίως των Γάλλων και Ιταλών) διά την εξάλειψιν της εξαίρέσεως των οίνων από τον πίνακα γεωργικών προϊόντων ίσης μεταχειρίσεως.
3. Η Γερμανία ιδίως και κατά δεύτερον λόγον η Γαλλία αποτελούν τας χώρας αι οποίαι κατ' ουσίαν θα ικανοποιήσουν τα χρηματοδοτικά αιτήματα της Ελλάδος. Είναι επομένως ουσιώδες να προβάλληται ο ισχυρισμός ότι η όλη ισορροπία της υπό διαπραγμάτευσιν Συνθήκης απαιτεί ικανοποιητική πρόβλεψιν την αιτουμένης χρηματοδοτήσεως υπό μορφήν λίαν μακροπροθέσμων και χαμηλοτόκων δανείων διά ποσόν της τάξεως των 250 εκατ. δολλαρίων προοριζόμενον να

χρησιμοποιηθή εις διάστημα 5 ή και περισσοτέρων ενδεχομένων ετών. Οιαδήποτε πρόβλεψις διά μικρότερον ποσόν θα ήτο ασυμβίβαστος προς την έκτασιν και την σοβαρότητα της Συνθήκης και των δι' αυτής αναλαμβανομένων υποχρεώσεων εκ μέρους της Ελλάδος.

11 Ιουνίου 1960

4.4. Σημείωμα για τη στάση απέναντι στην Ιταλία⁴

Από: Ι. Σ. Πεσμαζόγλου

Σημείωμα επί ενδεικνυομένων ενεργειών έναντι Ιταλικής Κυβερνήσεως εν σχέσει προς την υπό διαπραγμάτευσιν σύνδεσιν Ελλάδος-ΕΟΚ

Γενική τοποθέτησις Ιταλικής Κυβερνήσεως

Ανεξαρτήτως άλλων αιτιών η αντίδρασις της Ιταλίας κατά της συνδέσεως της Ελλάδος μετά της ΕΟΚ οφείλεται εις την προσπάθειαν διατηρήσεως του κλειστού χαρακτήρος της Κοινής Αγοράς και αξιοποιήσεως υπέρ της Ιταλίας των ενδοκοινοτικών προτιμήσεων. Οι Ιταλοί ισχυρίζονται ότι ολιγώτερον ανησυχούν εκ των συνεπειών του ελληνικού ανταγωνισμού αναγνωρίζοντες ότι αι ποσότητες των ελληνικών εξαγωγών είναι εντελώς περιωρισμένοι (καίτοι υποστηρίζεται υπό τινων ότι αι δυνατότητες αυξήσεως της ελληνικής παραγωγής και των εξαγωγών δι' ωρισμένα είδη και ειδικώτερον διά τον καπνόν και τας σπώρας είναι λίαν σημαντικά) και περισσότερον διά το ενδεχόμενον επικλήσεως του προηγούμενου της Ελλάδος και υπό άλλων χωρών και ειδικώτερον της Τουρκίας και ενδεχομένως της Ισπανίας.

Δεν είναι σκόπιμον να χρησιμοποιηται εις την ελληνικήν επιχειρηματολογίαν ο ισχυρισμός ότι η Κοινή Αγορά εξήγγειλε και πρέπει να διατηρήση τον ανοικτόν αυτής χαρακτήρα. Αντιθέτως εις την προφορικήν

4. Σ.τ.Ε.: Σημείωμα Ι. Πεσμαζόγλου «επί ενδεικνυομένων ενεργειών έναντι Ιταλικής Κυβερνήσεως εν σχέσει προς την υπό διαπραγμάτευσιν σύνδεσιν Ελλάδος-ΕΟΚ», 11 Ιουνίου 1960· στο Αρχείο Πεσμαζόγλου, ΙΑΤΕ Α6-Σ3-Υ2-Υ50-Υ30.

ανάπτυξιν των ελληνικών επιχειρημάτων έναντι των Ιταλών ενδείκνυται να προβάλληται η ταυτότης των συμφερόντων της Ιταλίας και Ελλάδος και η δυνατότης πλέον αποτελεσματικής προασπίσεως αυτών δι' από κοινού ενεργειών. Συναφώς είναι δυνατόν να υποστηριχθή ότι δεν είναι ευχερές να προβληθή το ελληνικόν προηγούμενον τουλάχιστον εις όλην την έκτασιν αυτού, δεδομένου ότι το πρόβλημα και η εξάρτησις της Ελλάδος εκ των Εξ Χωρών είναι ιδιότυπος, εν πάση δε περιπτώσει αι ποσότητες των ελληνικών εξαγωγών είναι τόσον μικραί (εις απολύτους και σχετικούς αριθμούς) ώστε το όλον πρόβλημα της συνδέσεως της Ελλάδος να καθίσταται διάφορον του προβλήματος ακόμη και άλλων ευρωπαϊκών χωρών. Είναι σκόπιμον επίσης να υποστηρίζεται η δυνατότης αναπτύξεως στενής συνεργασίας μεταξύ Ελλάδος και Ιταλίας διά την αποτελεσματική προβολήν ωρισμένων απόψεων και την κατοχύρωσιν προνομίων ως π.χ. την διατήρησιν του εκ 30% εξωτερικού δασμού επί του καπνού, ο οποίος ενδιαφέρει και την Ιταλίαν και την Ελλάδα, αλλά διά την κατάργησιν ή ουσιώδη μείωσιν του οποίου ασκείται εντονωτάτη πίεσις εκ μέρους των Αμερικανών.

Ειδικώτερα αιτήματα έναντι της Ιταλίας

1. Το Ιταλικόν Μονοπώλιον είναι ανάγκη να αναλάβη συγκεκριμένα και σαφείς υποχρεώσεις (υπό την μορφήν συμβολαίων μακράς διάρκειας ή άλλης σαφούς δεσμεύσεως) διά την αγοράν προοδευτικώς αυξανόμενων ποσοτήτων καπνού με ρυθμόν αυξήσεως 20% κατ' έτος επί των κατά μέσον όρον αγορασθεισών ποσοτήτων κατά τα έτη 1957-1959 (όχι κατά το 1959-1960 κατά το οποίον μειώθησαν κάτω του ημίσεος αι ιταλικαί αγοραί). Το αίτημα τούτο είναι εντελώς όμοιον προς το αντιστοίχως προβαλλόμενον έναντι του Γαλλικού Μονοπωλίου και σκοπόν έχει να εξασφαλίση τον εντός πενταετίας διπλασιασμόν των αγοραζομένων ποσοτήτων δηλαδή 4.500-5.000 τόνους περίπου εις 9.000-10.000 τόνους εις το τέλος της πενταετίας. Ο ισχυρισμός ότι αι εις την εμπορικήν σύμβασιν προβλεπόμεναι αγοραί είναι ουσιωδώς μικρότεροι δεν ευσταθεί διότι πάντοτε κατά την αναθεώρησιν των ετησίων τούτων συμβάσεων διηκρινίζετο σαφώς από ιταλικής πλευράς ότι η πρόβλεψις ηλαττωμένων αγορών εγένετο προς αποφυγήν προβολής αναλόγων αιτημάτων εκ μέρους τρίτων χωρών. Ήδη με την σύνδεσιν

της Ελλάδος μετά της ΕΟΚ ο επιδιωκόμενος πρωταρχικός σκοπός είναι η αισθητή αύξησις των ελληνικών εξαγωγών του καπνού εκ του οποίου κατά μέγιστον μέρος εξαρτάται το εξωτερικόν εμπόριον της Ελλάδος και το οποίον αντιμετωπίζει ιδιαιτέρως σοβαράς δυσχερείας. Εις παρατήρησιν ότι τα υπάρχοντα αποθέματα είναι ήδη μεγάλα και παραμένουν αχρησιμοποίητα δύναται να ανανηθή ότι ο ρυθμός της προτεινομένης αυξήσεως είναι λιαν βραδύς και αναφέρεται εις ποσότητας αι οποιαί αντιπροσωπεύουν μικρόν ποσοστόν της συνολικής ιταλικής καταναλώσεως. Εξ άλλου εις το πλαίσιον της Κοινής Αγοράς είναι δυνατόν να διαμορφωθεί μια συνεργασία μεταξύ Ελλάδος και Ιταλίας, αποτέλεσμα της οποίας θα είναι η εξυπηρέτησις των συμφερόντων και των δύο χωρών.

2. Εν σχέσει προς τα καπνά ουσιώδης είναι επίσης η εξαφάνισις της Ιταλικής αντιδράσεως διά την πλήρη απόλειψιν του ισχύοντος δασμού επί των ανατολικών καπνών και διά την άμεσον θέσιν εις εφαρμογήν του δασμού του κοινού δασμολογίου από της θέσεως εν ισχύι της Συνθήκης. Η Ελληνική Κυβέρνησις δεν έχει αντίρρησιν εις την επέκτασιν των μέτρων τούτων επί πάντων των κοινοτικών καπνών ανεξαρτήτως τύπου, εφ' όσον όμως αντιδρά εις τούτο η Γερμανία (προς προστασίαν των παραγωγών του Παλατινάτου) εκείνο το οποίον από ελληνικής πλευράς είναι απαράδεκτον είναι η επί του θέματος τούτου διαφωνία μεταξύ Ιταλών και Γερμανών να αποτελέση λόγον περιορισμού της μειώσεως των εν ισχύι δασμών εις το 50% αντί της πλήρους εξαφανίσεως αυτών.
3. Δεν είναι γνωστόν κατά πόσον η γενομένη αποδεκτή εκ μέρους της Εκτελεστικής Επιτροπής της ΕΟΚ περίληψις όλων των ελληνικού εξαγωγικού ενδιαφέροντος αγροτικών προϊόντων πλην των οίνων εις τον πίνακα εξομοιώσεως έχει τύχει ήδη της εγκρίσεως της Ιταλικής Κυβερνήσεως και δεν είναι ως εκ τούτου σκόπιμον το θέμα τούτο να εγερθή από ελληνικής πλευράς. Εάν ανακινηθή εκ μέρους των Ιταλών είναι ουσιώδες να προβληθή αμέσως το επιχείρημα ότι οιαδήποτε αντίρρησις εις την ίσην μεταχείρισιν των ελληνικού εξαγωγικού ενδιαφέροντος γεωργικών προϊόντων θα ήτο εντελώς αδικαιολόγητος και οπωσδήποτε απαράδεκτος εις το πλαίσιον μιας Συνθήκης Συνδέσεως Ελλάδος-ΕΟΚ, θα καθίστα δε εν πάση περιπτώσει αδύνατον την εφαρμογήν της Συνθήκης ανεξαρτήτως των σοβαρωτάτων πολιτικών πλευρών του όλου θέματος. Διά τους

ιδίους αυτούς λόγους η εξαίρεσις των μη τυποποιημένων οίνων (διά την οποίαν ίσως ενδιαφέρονται περισσότερο οι Γάλλοι των Ιταλών) είναι απαράδεκτος και πρέπει οπωσδήποτε να εξαφανισθή.

4. Πέραν των ανωτέρων κυρίων σημείων υπάρχουν πληροφορίες ότι *πρώτον* οι Ιταλοί επιμένουν ιδιαίτερος επί της υπαγωγής εις την διαδικασίαν της 12ετίας ποσοστού μεγαλύτερου του γενομένου αποδεκτού εκ μέρους της Ελλάδος και *δευτέρον* προβάλλουν επίσης δυσκολίας εις την ικανοποιητικήν ρύθμισιν των χρηματοδοτικών ζητημάτων. Καίτοι ούτοι επιμένουν επί του ότι χάρις εις την ιταλικήν πρωτοβουλίαν εγένετο δεκτή κατ' αρχήν η αναγνώρισις του δικαιώματος χρηματοδοτήσεως της Ελλάδος εκ μέρους της Ευρωπαϊκής Τραπεζής Επενδύσεων τούτο δεν είναι απολύτως εξηκριβωμένον, συνδέεται όμως πιθανώς με το ότι Διοικητής της ανωτέρω Τράπεζης είναι Ιταλός ο οποίος μάλιστα εις προσφάτους ανακοινώσεις του επεσήμανε το ότι η Τράπεζα θα ευρίσκεται εν αδυναμία να αρχίση δανειακάς πράξεις προς την Ελλάδα πριν επέλθει ρύθμισις του προπολεμικού δημοσίου χρέους μας.

11 Ιουνίου 1960

4.5. Σημείωμα για τη στάση απέναντι στη Γαλλία⁵

Από: Ι. Σ. Πεσμαζόγλου

Σημείωμα επί ενδεικνυομένων ενεργειών έναντι Γαλλικής Κυβερνήσεως εν σχέσει προς την υπό διαπραγματεύσιν σύνδεσιν Ελλάδος-ΕΟΚ

Γενική τοποθέτησις Γαλλικής Κυβερνήσεως

Εις την πρόσφατον ραδιοφωνικήν του ομιλίαν ο Στρατηγός De Gaulle ετόνισε μεταξύ άλλων *πρώτον* ότι η Γαλλική Κυβέρνησις αποδίδει εντε-

5. Σ.τ.Ε.: Σημείωμα Ι. Πεσμαζόγλου «επί ενδεικνυομένων ενεργειών έναντι Γαλλικής Κυβερνήσεως εν σχέσει προς την υπό διαπραγματεύσιν σύνδεσιν Ελλάδος-ΕΟΚ», 11 Ιουνίου 1960· στο Αρχείο Πεσμαζόγλου, IATE A6-S3-Y2-F50-T31.

λώς βαρύνουσιν σημασίαν εις την οικοδόμησιν μιας ευρωπαϊκής ενότητος ως παράγοντος ισορροπίας εις τας διεθνείς σχέσεις, *δευτέρον* ότι τον πυρήνα προς την ανωτέρω κατεύθυνσιν αποτελεί η ΕΟΚ, η οποία εισέρχεται εις την αποφασιστικήν της πραγματοποίησιν από 31 Δεκεμβρίου 1960 (προφανώς διά της προβλεπομένης επιταχύνσεως της ενοποιήσεως των ευρωπαϊκών αγορών), *τρίτον* ότι ο δρόμος αυτός οδηγεί προς γενικωτέραν ευρωπαϊκήν ενοποίησιν ομοσπονδιακού τύπου.

Επί των ανωτέρω κατευθύνσεων της παρούσης γαλλικής πολιτικής θα πρέπει να αναζητηθή η υπό της Γαλλίας αποδιδόμενη σημασία εις την σύνδεσιν της Ελλάδος μετά της ΕΟΚ – και είναι ίσως ανάγκη να ληφθή τούτο υπ' όψιν εις διεξαχθησομένας γενικής φύσεως συνομιλίας. Πέραν τούτου υφίσταται επίσης ενδιαφέρον διά την προαγωγήν πάσης φύσεως επιχειρηματικών και άλλων οικονομικών συνεργασιών (ως π.χ. η ίδρυσις βιομηχανίας αλουμινίου τη ουσιαστική συμμετοχή του οίκου Pechine[y]), αλλ' αι ανωτέρω πολιτικά πλευρά του όλου θέματος έχουν προέχουσιν σημασίαν διά την σημερινήν Γαλλικήν Κυβέρνησιν.

Ειδικώτερα ελληνικά αιτήματα έναντι της Γαλλίας

1. Γενική υποστήριξις έναντι των ιταλικών ιδίως αντιδράσεων. Μέχρι σήμερον εις τας εκδηλωθείσας αμφισβητήσεις οι Γάλλοι εκπρόσωποι ετήρησαν στάσιν αδιάφορον και μάλλον παρελκυστικήν.
2. Ως προς την βασικήν μεταχείρισιν των γεωργικών προϊόντων, η εξαίρεσις των οίνων – οφειλομένη κυρίως εις την Γαλλίαν – είναι εντελώς αδικαιολόγητος (λαμβάνομένου υπ' όψιν ότι αι υπό της Ελλάδος εξαγόμεναι ποσότητες οίνων αντιπροσωπεύουν πολύ μικρόν ποσοστόν των συνολικών εισαγωγών της ΕΟΚ ή και ειδικώς των εισαγωγών της Γαλλίας), εν πάση δε περιπτώσει ζητείται υπό της Ελλάδος μεταχείρισις ομοία προς την προβλεπομένην διά τους ιταλικούς οίκους και ουχί προνομιακή. Η εις βάρος των ελληνικών οίνων διακριτική μεταχείρισις έναντι των ιταλικών ή άλλων κοινοτικών είναι οικονομικώς εντελώς αδικαιολόγητος και θα προκαλέση ισχυροτάτας αντιδράσεις εκ μέρους ενδιαφερομένων οينو-παραγωγικών περιφερειών εις ολόκληρον την Ελλάδα.
3. Ως προς τας αναληφθησομένας υπό του Γαλλικού Μονοπωλίου υποχρεώσεις εγένετο κατ' αρχήν δεκτή μία αύξησις αγορών κατά 10% περίπου, αλλ' αυτή, και εάν ακόμη δεν νοείται εφ' άπαξ, σημαίνει

ρυθμόν ετησίων αυξήσεων κατά 500 τόννους, δηλαδή 2.500 τόννων εις το τέλος της πενταετίας. Είναι απαραίτητον να εξασφαλισθή ρυθμός αυξήσεων κατά 20%, δηλαδή κατά 1.000 τόννους κατ' έτος μέχρι διπλασιασμού των αγοραζομένων ποσοτήτων, ήτοι από 5.000 εις 10.000 τόννους εις το τέλος της πενταετίας. Επ' αυτού είναι ανάγκη να αναληφθούν σαφείς δεσμεύσεις εκ μέρους του Γαλλικού Μονοπωλίου. Συγχρόνως είναι απαραίτητον ομοία ρυθμίσεις να επιτευχθή και μετά του Ιταλικού Μονοπωλίου και πρέπει να ζητηθή η έντονος γαλλική συμπαράστασις προς υπερνίκησιν των ιταλικών αντιδράσεων.

4. Ως προς το ποσοστόν των ειδών τα οποία θα υπαχθούν εις τους κανόνας δασμολογικού αφοπλισμού της Συνθήκης της Ρώμης, το υπό της Ελλάδος γενόμενον δεκτόν ποσοστόν 52% σημαίνει ότι περισσότερο του ημίσεος των ελληνικών εισαγωγών εκ της ΕΟΚ θα υποβληθή εις τους κανόνας της 12ετίας. Εάν ληφθή υπ' όψιν ότι αι ελληνικαί εισαγωγαί υπερβαίνουν τα 200 εκατ. δολλ. ενώ αι ελληνικαί εξαγωγαί προς την ΕΟΚ δεν είναι μεγαλύτεραι των 100 εκατ., η αποδοχή ποσοστού μεγαλύτερου του ημίσεος σημαίνει ότι δι' αξίαν μεγαλύτεραν των ελληνικών εξαγωγών θα εφαρμοσθούν οι προβλεπόμενοι κανόνες διά τας Εξ Χώρας, ο βαθμός οικονομικής και βιομηχανικής αναπτύξεως των οποίων έναντι της Ελλάδος είναι ασυγκρίτως υψηλότερος. Είναι επομένως αδικαιολόγητος οιοσδήποτε ισχυρισμός περί του ότι η Ελλάς ζητεί εξαιρέσεις και απαιτεί μόνον προνομίας.
5. Ως προς τα χρηματοδοτικά, το ελληνικόν αίτημα διά την καθιέρωσιν χρηματοδοτήσεως διά τα προγράμματα υποδομής υπό μορφήν δανείων λίαν μακροπρόθεσμων (κατά μέσον όρον 20ετών) και χαμηλότοκων (κατά μέσον όρον επιτοκίου 2,5%) αποτελεί απαραίτητον στοιχείον διά την επιτάχυνσιν της ελληνικής οικονομικής αναπτύξεως και επομένως προϋπόθεσιν διά την εφαρμογήν των υπό της Συνθήκης Συνδέσεως προβλεφθησομένων υποχρεώσεων της Ελλάδος χωρίς να οδηγηθή η χώρα εις οικονομικόν και πολιτικόν αδιέξοδον. Συναφώς προς το αίτημα τούτο δύνανται να παρατηρηθούν τα εξής:

Πρώτον. Το αιτηθέν ποσόν των 250 εκατ. δολλαρίων προορίζεται διά μίαν πενταετίαν, καθ' ο μέτρον δε θα είναι δυνατόν να εξευρεθούν πόροι υπό τους ιδίους όρους εξ άλλων διεθνών πηγών (Αμε-

ρικανικόν Ταμείον Αναπτύξεως ή Διεθνής Τράπεζα ή άλλοι διεθνείς χρηματοδοτικοί οργανισμοί). Η ανάλωσις των 250 εκατ. δολλαρίων θα επεκταθή εις μακροτέραν χρονικήν περίοδον.

Δεύτερον. Η παρασχεθησομένη χρηματοδότησις θα χρησιμοποιηθή κατ' ουσίαν διά την κάλυψιν του ελλείμματος του ισοζυγίου πληρωμών μετά των χωρών της ΕΟΚ, δηλαδή και το τμήμα της χρηματοδοτήσεως το οποίον θα αναφέρεται εις την κάλυψιν εγχωρίων δαπανών, κατ' ουσίαν θα καλύπτει τμήμα του ελλείμματος του ισοζυγίου πληρωμών της Ελλάδος μετά της ΕΟΚ. Τούτο άλλωστε μετά την σύνδεσιν της Ελλάδος και την δημιουργίαν προνομιακού καθεστώτος διά τας εισαγωγάς εκ των Εξ Χωρών θα ισχύη και διά την εξ άλλων πηγών χρηματοδότησιν της ελληνικής αναπτύξεως, δηλαδή και αμερικανικής πηγής κεφάλαια κατά μέγα μέρος θα διατίθενται εντός της ΕΟΚ.

Τρίτον. Διά τας επενδύσεις οικονομικής υποδομής, η απόδοσις των οποίων διαχέεται και πραγματοποιείται εις μακρά χρονικά διαστήματα, είναι απαραίτητος η απαιτούμενη εξασφάλισις ενός βασικού ποσού υπό ειδικώς καθορισθησομένους όρους.

Τέταρτον. Η παραπομπή εις την Ευρωπαϊκήν Τράπεζαν Επενδύσεων ζητείται οπωσδήποτε αλλ' η χρηματοδότησις αυτής υπό τους συνήθεις τραπεζικούς όρους και δι' επενδύσεις αυτοεξυπηρετουμένας (ως είναι ιδίως τα συνήθη βιομηχανικά έργα) δεν ανταποκρίνεται προς τας επενδύσεις υποδομής – διά τας οποίας ειδικώς ζητείται η υπό εξαιρετικούς όρους εξασφάλισις χρηματοδοτήσεως.

11 Ιουνίου 1960

5. Σχέδιο Συνθήκης και διαπραγματευτικές εκκρεμότητες

5.1. Απόρρητο υπόμνημα Ι. Πεσμαζόγλου¹

20 Οκτωβρίου 1960

Απόρρητον

Προς: Α.Ε. τον Πρόεδρον της Κυβερνήσεως κ. Κ. Καραμανλή
Α.Ε. τον Αντιπρόεδρον της Κυβερνήσεως κ. Π. Κανελλόπουλον
Α.Ε. τον Υπουργόν Συντονισμού κ. Αρ. Πρωτοπαπαδάκην
Α.Ε. τον Υπουργόν Εξωτερικών κ. Ευάγ. Αβέρωφ-Τοσίτσαν
Από: Ι. Σ. Πεσμαζόγλου

Αποτελέσματα τελευταίων διαπραγματεύσεων διά την σύνδεσιν της Ελλάδος μετά της ΕΟΚ

Εν συνεχεία προς την από 22 Σεπτεμβρίου 1960 ημετέραν έκθεσιν εκ Βρυξελλών και τα μετ' αυτήν τηλετυπικά κρυπτογραφικά σημειώματα μέσω Παρισίων, έχω την τιμήν να αναφέρω τα εξής:

Αι μεταξύ 15 Σεπτεμβρίου 1960 και 14 Οκτωβρίου 1960 διαπραγματεύσεις μεταξύ των αντιπροσωπειών της Ελληνικής Κυβερνήσεως και της Εκτελεστικής Επιτροπής της ΕΟΚ κατέληξαν εις την διαμόρφωσιν ενός βασικού σχεδίου συνθήκης μετά προσηρημένων αυτή πρωτοκόλλων διά τα ειδικού ενδιαφέροντος θέματα της Ελλάδος. Τα κείμενα αυτά καλύπτουν διά τα πλείστα ζητήματα λύσεις τας οποίας η Ελληνική Αντιπροσωπεία εχαράκτηρισεν ως αποτελούσας τους τελευταίους δυνατούς συμβιβασμούς τους οποίους ενδεχομένως θα ηδύνατο να αποδεχθή η Ελληνική Κυβέρνησις κατά την τελικήν συμφωνίαν. Πλην των τελικών συμβιβαστικών τούτων λύσεων αφέθησαν τόσον διά λόγους ουσίας όσον και διά λόγους τακτικής ωρισμένοι διαφωνία επί των οποίων δεν θα πρέπει να θεωρούνται αδύνατοι εύλογοι προσεγγίσεις. Βασικά αντιθέσεις εν τούτοις παραμένουν επί των εξής τριών σημείων, εξ ων τα δύο πρώτα είναι μεταξύ των συνδεδεμένα:

1. Σ.τ.Ε.: Απόρρητο υπόμνημα Ι. Πεσμαζόγλου, «Αποτελέσματα τελευταίων διαπραγματεύσεων διά την σύνδεσιν της Ελλάδος μετά της ΕΟΚ», Αθήνα 20 Οκτωβρίου 1960· στο Αρχείο Πεσμαζόγλου, IATE A6-S3-Y2-F53-T17.

1. Γενική ρήτρα διαφυγής – άρθρον 30 σχεδίου Συνθήκης

Αποτελεί την ρήτραν ασφαλείας δι' αμφοτέρα τα συμβαλλόμενα μέρη, δηλαδή αφ' ενός μεν την ΕΟΚ, νοουμένην ως ενότητα των Εξ Χωρών, και αφ' ετέρου την Ελλάδα. Κατά την διατύπωσιν του άρθρου 30 αμφοτέρα τα συμβαλλόμενα μέρη δύνανται να λάβουν τα αναγκαία πρόσφορα μέτρα, κατά παράβασιν των διατάξεων της Συνθήκης, εις περίπτωσιν εκτάκτων και παρατεινομένων δυσχερειών εις ένα τομέα οικονομικής δραστηριότητος ή εις μίαν περιοχίν. Η ισχύς της ρήτρας προβλέπεται μόνον διά την βασικήν μεταβατικήν περίοδον των 12 ετών. Η εφαρμογή της εκ μέρους της ΕΟΚ προϋποθέτει (κατά τας σχετικές διατάξεις της Συνθήκης της Ρώμης) πρότασιν της Commission και εν συνεχεία απόφασιν του Συμβουλίου των Υπουργών, η οποία πρέπει να είναι ομόφωνος μόνον μέχρι συμπληρώσεως της δευτέρας φάσεως της μεταβατικής περιόδου της Συνθήκης της Ρώμης (τέλος 1966 ή 1969), μετά ταύτα δε αρκεί ενισχυμένη πλειοψηφία.

Η ανωτέρω ρήτρα εχαρακτηρίσθη και είναι απαράδεκτος διά την Ελλάδα διά τους εξής ιδίως λόγους: *Πρώτον*, λαμβανομένου υπ' όψιν του μεγέθους και της οικονομικής δυνάμεως της ΕΟΚ έναντι της Ελλάδος, καίτοι η διατύπωσις της ρήτρας εμφανίζεται αμφοτεροβαρής, είναι κατ' ουσίαν ετεροβαρής. Και μόνη η δυνατότης επικλήσεως της ρήτρας αποτελεί απειλήν δυναμένην να παραλύση την οικονομικήν ζωήν της χώρας, να αποθαρρύνη προσπάθειάς αυτής προς προσέλκυσιν ξένων κεφαλαίων και ανάπτυξιν ωρισμένων κλάδων της οικονομίας, επί πλέον δε μέσω της ρήτρας ταύτης καθίστανται δυνατά και γενικωτέρας φύσεως πιέσεις επί της Ελλάδος. *Δεύτερον*, κατ' ουσίαν επιτρέπει την διακριτικήν μεταχείρισιν των ελληνικών προϊόντων έναντι των ομοειδών της ΕΟΚ. Αποτελεί ούτω συγκεκαλυμμένην μορφήν της παλαιότερας «ιταλικής ρήτρας», δεδομένου άλλωστε ότι η απάλειψις της τελευταίας ταύτης συνεδύασθη με την καθιέρωσιν της ανωτέρω γενικής ρήτρας. *Τρίτον*, το προβαλλόμενον υπό της Commission επιχείρημα ότι η εφαρμογή της ρήτρας είναι λίαν δυσχερής εκ μέρους της ΕΟΚ δεδομένου ότι απαιτείται η σύμφωνος γνώμη και των Εξ Χωρών δεν αποτελεί επαρκή εξασφάλισιν διότι λόγω της πυκνότητος των μεταξύ των Εξ Χωρών σχέσεων θα υπάρχη πάντοτε η δυνατότης και ο κίνδυνος συνεννοήσεων μεταξύ αυτών εις βάρος της Ελλάδος.

Η εμμονή της ΕΟΚ επί μιας γενικής ρήτρας διαφυγής κατά την διατύπωσιν του άρθρου 30 του σχεδίου οφείλεται αφ' ενός μεν εις τα ζητήματα αρχής και προηγούμενου, αφ' ετέρου δε εις το ιταλικόν αίτημα διά την παροχήν εξασφαλίσεων δι' ωρισμένα ιταλικά γεωργικά συμφέροντα. Και ως προς μεν το θέμα αρχής, το οποίον τίθεται με ιδιαιτέραν έντασιν εκ μέρους της Commission, ως θεματοφύλακος της ενότητος της Κοινής Αγοράς, λύσιν θα απετέλει η μονομερής διά πρωτοκόλλου παραίτησις της ΕΟΚ εκ της επικλήσεως της ρήτρας εις την περίπτωσιν της Ελλάδος λόγω της μεγάλης ανισότητος μεταξύ της οικονομικής δυνάμεως της ΕΟΚ αφ' ενός και της Ελλάδος αφ' ετέρου. Μια τοιαύτη διέξοδος αφ' ενός μεν θα επέτρεπε την παγίαν αναγνώρισιν της αρχής κατά τας επιμόνους απόψεις της ΕΟΚ, αφ' ετέρου δε θα εξησφάλιζε την Ελλάδα εκ των κινδύνων τους οποίους ενέχει μια γενική ρήτρα διαφυγής της προτεινομένης μορφής άνευ δημιουργίας προηγούμενου διά τυχόν διαπραγματεύσεις της ΕΟΚ μετ' άλλων χωρών.

Κατά την ομόφωνον γνώμην της Ελληνικής Αντιπροσωπείας το ζήτημα τούτο είναι τόσον βασικόν ώστε η μη αποδοχή ως προς τούτο των ελληνικών απόψεων δημιουργεί απόλυτον αδιέξοδον και αδυναμίαν αποδοχής της Συνθήκης διά την Ελλάδα. Πρέπει συναφώς να τονισθή ότι η φύσις του θέματος είναι τοιαύτη ώστε και ουδεμία ενδιάμεσος ή συμβιβαστική λύσις να είναι δυνατή.

2. Αι αιτούμεναι ιταλικά εξασφαλίσεις δι' ωρισμένα γεωργικά προϊόντα

Μετά της γενικής ρήτρας διαφυγής συνδέονται, ως ήδη ετονίσθη, αι υπό της Ιταλίας αιτούμεναι εξασφαλίσεις έναντι των δήθεν κινδύνων διά τας ιταλικάς εξαγωγάς εκ της συνδέσεως της Ελλάδος. Αι απόψεις αυταί αποτελούν εκδήλωσιν της γενικωτέρας νοοτροπίας περί αποκλειστικής εκμεταλλεύσεως της Κοινής Αγοράς διά τα γεωργικά προϊόντα των Εξ Χωρών. Είναι αυτονόητον ότι διά την Ελλάδα οιαδήποτε λύσις προβλέπουσα την δυνατότητα διακριτικής μεταχειρίσεως εις βάρος των ελληνικών εξαγωγίμων προϊόντων ή καθιέρωσιν της ίσης μεταχειρίσεως εντός ποσοτικών ορίων (contingents tarifaires) είναι απαράδεκτος διά βασικούς οικονομικούς και πολιτικούς λόγους με μόνην κατ' ανάγκην εξαίρεσιν διά τους οίνους λαμβανομένων υπ' όψιν των δυσχερειών αι οποίαι υπάρχουν διά το προϊόν τούτο και εις

τας μεταξύ των Εξ Χωρών σχέσεις. Υπό τας συνθήκας αυτές και υπό την βασική προϋπόθεση της εγκαταλείψεως της γενικής ρήτρας διαφυγής κατά τα ανωτέρω, θα ήτο δυνατόν να αναγνωρισθή το δικαίωμα αναστολής της ίσης μεταχειρίσεως όταν αι ελληνικαί εξαγωγαί εσπεριδοειδών (αλλά μόνον εσπεριδοειδών, τα οποία άλλως τε αποτελούν το είδος διά το οποίον εξεδηλώθη και το μεγαλύτερον ενδιαφέρον από ιταλικής πλευράς) υπερβαίνουν ωρισμένον όριον, το οποίον όμως πρέπει να ορισθή κατά τοιοῦτον τρόπον ὡστε να καλύπτῃ το σύνολον των εξαγωγών (και ουχί μόνον τας κατευθυνομένας προς τας Εξ Χώρας) με αυτόματον προοπτικήν διευρύνσεως του ορίου κατά το υποβληθέν υπό της Ελληνικῆς Αντιπροσωπείας σχέδιον πρωτοκόλλου.

3. Ευχέρεια μειώσεως ή εξαφανίσεως των δασμών έναντι τρίτων χωρών

Η ευχέρεια αὐτή καθὼς και το συναφές προς αὐτήν δικαίωμα επιβολῆς ποσοτικῶν περιορισμῶν ζητεῖται ἀπὸ τὴν Ελλάδα *πρώτον* διὰ να καθίσταται δυνατὴ ἡ συνέχισις και ἡ ἀνάπτυξις ἰδίως των μετὰ των χωρῶν διμερῶν ἐμπορικῶν συμφωνιῶν συναλλαγῶν μας, ὅταν υφίστανται ἀδιάθετα πλεονάσματα εξαγωγίμων γεωργικῶν προϊόντων και εἶναι ἀναγκαῖα ἡ διευκόλυνσις των ἐκ των χωρῶν τούτων ἐλληνικῶν εἰσαγωγῶν και *δεύτερον* διὰ τὴν ἀξιοποίησιν βοήθειαις ἢ δανείων τιθεμένων εἰς τὴν διάθεσιν τῆς Ελλάδος ὑπὸ τῆς Ἀμερικῆς ἢ και ὑπὸ ἄλλων χωρῶν ὑπὸ τὴν προϋπόθεσιν τῆς χρησιμοποίησεως αὐτῶν δι' ἀγοράς ἐντὸς τῆς παρεχούσης τὴν βοήθειαν ἢ τὸ δάνειον χώρας. Ἡ ευχέρεια αὐτὴ ἐζητήθη ὑπὸ τῆς Ελληνικῆς Αντιπροσωπείας διὰ τοῦ υποβληθέντος σχεδίου ἀρθροῦ 32 τῆς ὑπὸ διαμόρφωσιν Συνθήκης ἀλλ' εἰς τούτο προβάλλονται ἐντονοὶ ἀντιρρήσεις ἐκ μέρους τῆς ΕΟΚ με τὸν ἰσχυρισμὸν ὅτι μια τοιαύτη ευχέρεια θα ἠδύνατο να ὀδηγήσῃ εἰς βαθεῖαν ἀλλοίωσιν τοῦ περιεχομένου τῆς Συνθήκης και των ἐξ αὐτῆς ὑπὲρ των Εξ Χωρῶν ἀναγνωριζομένων πλεονεκτημάτων. Ἐπὶ των ἰσχυρισμῶν αὐτῶν δύναται να παρατηρηθῇ ὅτι ἀνάλογος ευχέρεια μονομερούς χορηγήσεως πρὸς τρίτας χώρας δασμολογικῶν ποσοστῶσεων (contingents tarifaires) δι' ἅπαντα τα προϊόντα, συμπεριλαμβανομένων και ἐκείνων τα οποία ἰδιαιτέρως ἐνδιαφέρουν τὴν Ελλάδα, ἀποτελεῖ ἐπιμόνως διεκδικούμενον δικαίωμα τῆς ΕΟΚ με ἀποδοχὴν μόνον ἀορίστου περιορισμοῦ ὅτι ἡ χρῆσις τοῦ δικαίωματος τούτου δεν θα πρέπει

να μεταβάλῃ τὴν ἰσορροπίαν τῆς Συνθήκης. Ἐκ μέρους τῆς Ελληνικῆς Αντιπροσωπείας ἐδηλώθη ὅτι ἓνας τοιοῦτος περιορισμὸς θα ἠδύνατο να γίνῃ ἀποδεκτὸς και ἐκ μέρους τῆς Ελλάδος κατὰ τὴν ἰδίαν ἀκριβῶς διατύπωσιν, ἐπὶ πλέον δε ὅτι εἰς περίπτωσιν μειώσεως ἢ και εξαφανίσεως των ἐναντι τρίτων χωρῶν δασμῶν (δηλαδὴ και κάτω τοῦ ἐπιπέδου τοῦ κοινού δασμολογίου) ἡ ΕΟΚ θα δύναται να λαμβάνῃ προστατευτικὰ ἀντισταθμιστικὰ μέτρα πρὸς ματαιώσιν εἰσαγωγῶν μέσω τῆς Ελλάδος ἐκ τρίτων χωρῶν ἐπὶ δασμῶ κατωτέρω τοῦ προβλεπομένου εἰς τὸ κοινόν δασμολόγιον.

Ἐξαιρέσει των ἀνωτέρω βασικῶν ἀντιθέσεων δυσχέρεια ἐνδέχεται να προκύψουν ἐκ τῆς μὴ τελικῆς ἀποδοχῆς τῆς Συνθήκης ὑπὸ τινος των Εξ Χωρῶν ἢ ἐξ ὑπαναχωρήσεων ἀπὸ τας συμφωνηθείσας λύσεις τῆ παρεμβάσει ἐμπειρογνομῶνων ἢ ἄλλων ἀρμοδιῶν ὑπευθύνων των Εξ Χωρῶν κατὰ τὴν τελικὴν φάσιν τῆς ἐγκρίσεως των κειμένων ἀπὸ τας Κυβερνήσεις των Εξ Χωρῶν. Οἱ κίνδυνοι οὔτοι δεν θα πρέπει να θεωρηθῶν ἀσήμαντοι καίτοι δύναται εὐλόγως να ἀναμένεται ὅτι ἐάν ἐπέλθῃ συμφωνία ἐπὶ των βασικῶν σημείων τῆς Συνθήκης θα καταβληθῇ ἐπίσης προσπάθεια να ἀρθοῦν αι παλαιότεραι ἢ και νέαι τυχόν διαφωναί ἐπὶ μερικωτέρων σημείων.

Αἱ διατάξεις τοῦ διαμορφωθέντος σχεδίου Συνθήκης μετὰ των συναφῶν ἐιδικῶν προβλημάτων και δυσχερειῶν ἀναλύονται εἰς συνημμένον σημείωμα. Ἐν τῇ ἐπομένῃ παραγράφῳ μνημονεύονται περιληπτικῶς τα κυριώτερα μειονεκτήματα και πλεονεκτήματα ἐκ τῆς συνδέσεως τῆς Ελλάδος μετὰ τῆς ΕΟΚ, συμφώνως πρὸς τὸ ἐκπονηθέν σχέδιον τῆς Συνθήκης.

Κυριώτερα μειονεκτήματα ἐκ τῆς συνδέσεως τῆς Ελλάδος μετὰ τῆς ΕΟΚ

1. Ἡ Ελλάς δεν εἰσέρχεται ὡς ἔβδομον μέλος εἰς τὴν Κοινὴν Ἀγορὰν εἰς τρόπον ὡστε να μετέχῃ εἰς τας ἐντὸς αὐτῆς λαμβανομένας ἀποφάσεις ομοῦ μετὰ των λοιπῶν Εξ Χωρῶν. Ἡ σύνδεσις στηρίζεται ἐπὶ συμφωνίας μετὰ τῆς Ελλάδος ἀφ' ἐνός και τῆς ΕΟΚ ὡς συνόλου και ἐνότητος ἀφ' ἐτέρου, ἡ βασικὴ δε αὐτὴ κατασκευὴ ἀποτελεῖ μιαν οὐσιώδη ἀρχὴν διέπουσαν τὸ σύνολον τῆς Συνθήκης και ἐκδηλουμένην και εἰς τους καθιερωθησομένους θεσμούς οἱ οποίοι εἶναι διμερεῖς ἐκ τῆς ΕΟΚ ἀφ' ἐνός και τῆς Ελλάδος ἀφ' ἐτέρου.

2. Καθίσταται αναγκαία η συστηματική εναρμόνιση της ελληνικής οικονομικής πολιτικής προς τας επιδιώξεις και μεθόδους, των οποίων προβλέπεται η προοδευτική θέσπιση εντός της ΕΟΚ. Η Συνθήκη της Ρώμης διέπεται από αρχάς ελευθέρου και ανταγωνιστικού εμπορίου, η προς τας οποίας προσαρμογή της ελληνικής οικονομικής πολιτικής σημαίνει κατά κύριον λόγον ενίσχυση της ανταγωνιστικότητας των ελληνικών επιχειρήσεων και των ελληνικών προϊόντων. Πρέπει συναφώς να υπογραμμισθή ότι η πραγματοποίηση της οικονομικής αναπτύξεως εις το πλαίσιον αρχών ελευθέρου εμπορίου παρουσιάζει σοβαράς δυσχερείας και οδηγεί ενίοτε εις αδιέξοδα. Τοιούτου είδους δυσχέρεια είναι ενδεχόμενον να υπερνικηθούν με αγαθά αποτελέσματα εις την περίπτωσιν της Ελλάδος μόνον εκ του ότι το οικονομικόν πρόβλημα της Ελλάδος είναι πολύ μικρόν εις τα πλαίσια της οικονομίας της ΕΟΚ και ότι αι δυνατότητες και αι δυνάμεις τας οποίας θα ηδύνατο να κινητοποιήση και αξιοποιήση η Ελλάς, ακόμη και εντός των πλαισίων του ελευθέρου εμπορίου, δύνανται να επιταχύνουν την οικονομικήν ανάπτυξιν της χώρας, η οποία οπωσδήποτε πρέπει να ενταχθή εις ένα ευρύτερον οικονομικόν χώρον.
3. Η εναρμόνιση της ελληνικής γεωργικής πολιτικής προς την κοινήν γεωργικήν πολιτικήν των Εξ Χωρών εις την διαμόρφωσιν της οποίας η Ελλάς δεν θα συμμετέχη με αποφασιστικήν γνώμην. Η διαδικασία αυτή είναι αναμφισβητήτως πιεστική διά την Ελλάδα, ιδίως εάν ληφθή υπ' όψιν ότι συνέπεια της μη εναρμονίσεως δι' ορισμένον προϊόν θα είναι η άρσις ως προς αυτό της ίσης δασμολογικής μεταχειρίσεως εντός της ΕΟΚ.
4. Προοδευτική μείωσις της προστασίας της ελληνικής βιομηχανίας και αντιστοιχώς αύξουσα πίεσις του εκ του εξωτερικού ανταγωνισμού. Συμφώνως προς το διατυπωθέν σχέδιον, οι δασμοί διά τα εν Ελλάδι παραγόμενα προϊόντα θα έχουν μειωθή κατά το τέλος του 10ου έτους από της ενάρξεως εφαρμογής της Συνθήκης κατά 30%, ζητείται όμως υπό της ΕΟΚ ο περιορισμός της μείζονος μεταβατικής περιόδου εις 20 έτη, οπότε κατά το τέλος του 10ου έτους αι μειώσεις θα ανέλθουν εις 40%.
5. Μείωσις των δημοσίων εσόδων εκ δασμών κατά 120-130 εκατ. δρχ. κατά το πρώτον έτος εφαρμογής της συμφωνίας προοδευτικώς αυξανόμενη μέχρι 500 εκατ. δρχ. εις το 10ον έτος. Αι ανωτέρω

- εκτιμήσεις εγένοντο βάσει του επιπέδου εισαγωγών των τελευταίων ετών και επομένως η διαφυγή εσόδων θα είναι μεγαλύτερα καθ' ο μέτρον το επίπεδον των εισαγωγών θα είναι υψηλότερον.
6. Τα ελληνικά εξαγωγίμα προϊόντα διά τα οποία θα καθιερωθή η ίση μεταχείρισις εντός της Κοινής Αγοράς θα τύχουν προοδευτικού δασμολογικού αφοπλισμού εις διάστημα 12ετίας. Μεταξύ των προϊόντων αυτών είναι και το έλαιον, ο καπνός, ως και τα πάσης φύσεως οπωροκηπευτικά. Η άσκησης προστατευτικής πολιτικής επί των γεωργικών προϊόντων θα πρέπει να στηριχθή κυρίως επί του καθορισμού ελαχίστων τιμών κάτω των οποίων οσάκις τείνουν να διαμορφωθούν αι τρέχουσαι τιμαί θα είναι δυνατόν να αναστέλληται η εισαγωγή του αντιστοίχου προϊόντος.
 7. Αι ειδικαί προνομιακαί ρυθμίσεις διά τον καπνόν ως και δι' άλλα προϊόντα είναι δυνατόν να κενωθούν του περιεχομένου των καθ' ο μέτρον η ΕΟΚ θα χορηγήση δασμολογικά ποσοστώσεις προς τρίτας χώρας. Είναι π.χ. γνωστόν ότι αι χώραι του Benelux απεδέχθησαν τον καθορισμόν του ελαχίστου δασμού διά τον καπνόν εις 29 σεντς κατά χιλιόγραμμον υπό τον όρον ότι θα εγκριθή υπέρ αυτών η εισαγωγή ορισμένων ποσοτήτων καπνών εις τα ηλαττωμένα επίπεδα δασμών ή το αδασμολόγητον το οποίον θα ισχύη διά τα ελληνικά καπνά. Η ευχέρεια της χορηγήσεως δασμολογικών ποσοστώσεων και της μέσω αυτών εξαφανίσεως των ελληνικών πλεονεκτημάτων περιορίζεται μόνον από την δέσμευσιν της ΕΟΚ όπως μη αλλοιώση «την ισορροπίαν των πλεονεκτημάτων εκ της Συμφωνίας», θα υπάρχη όμως πάντοτε και η δυνατότης λήψεως αντιστοιχών μέτρων εκ μέρους της Ελλάδος.
 8. Οιαδήποτε μεταχείρισις επιχειρήσεων των Εξ Χωρών δυσμενεστέρα εν συγκρίσει προς επιχειρήσεις τρίτων χωρών θα ευρίσκεται εις αντίθεσιν προς το πνεύμα και το γράμμα της συμφωνίας. Επομένως η ευχέρεια αναθέσεως παραγγελιών ανεξαρτήτως των αποτελεσμάτων διαγωνισμών ή ο περιορισμός προσκλήσεων διά συμμετοχήν εις διαγωνισμούς κατ' αποκλεισμόν ομοειδών επιχειρήσεων των Εξ Χωρών (κατά την απόφασιν 163 του Υπουργικού Συμβουλίου) θα απετέλει ενεργείας αντιτιθεμένας προς την Συμφωνίαν. Δεν αποκλείεται όμως η απ' ευθείας άνευ διαγωνισμού ανάθεσις παραγγελιών εις επιχειρήσεις τρίτων χωρών έναντι οιοσδήποτε συμφωνουμένου ανταλλάγματος.

9. Η εφαρμογή του Νόμου 2687 περί προσελκύσεως ξένων κεφαλαίων δεν δύναται κατ' αρχήν να γίνεται διά της παγιοποιήσεως των έναντι τρίτων χωρών δασμών (όταν είναι κατώτεροι του κοινού δασμολογίου) ή διά της καθιερώσεως του αδασμολογήτου των εκ τρίτων χωρών εισαγωγών. Τοιαύται παραχωρήσεις αντιτίθενται προς τας αρχάς περί καθιερώσεως του κοινού δασμολογίου. Ενδέχεται εις τας περιπτώσεις αυτάς καθώς και εις συναφείς περιπτώσεις ατελειών η εκ της Συμφωνίας αδυναμία να καλύπτεται υπό την μορφήν επιστροφής δασμών υπό του Κράτους – αν και υπ' αυτού υπάρχουν αμφισβητήσεις αι οποία δεν δύνανται να διευκρινισθούν λόγω της ασαφείας η οποία υπάρχει και εις τας μεταξύ των Εξ σχέσεις.
10. Τα εκ της Συνθήκης πλεονεκτήματα ενδέχεται εν τη εξελίξει του χρόνου να περιορισθούν και εκ της γενικής τάσεως προς μείωσιν των δασμών, συνεπεία πιέσεων εξ άλλων μεγάλων χωρών ή συνασπισμών χωρών.

Κυριώτερα πλεονεκτήματα εκ της συνδέσεως της Ελλάδος μετά της ΕΟΚ

1. Εξασφάλις μιας μείζονος ενιαίας αγοράς προς την οποίαν θα είναι δυνατόν να αναπτυχθούν αι εξαγωγαί των καθιερωμένων ως και νέων ελληνικών εξαγωγίμων ειδών. Υπό τας συγχρόνους τεχνολογικάς προόδους και τας διεθνώς διαμορφουμένας τάσεις η οικονομική ανάπτυξις ιδίως μιας μικράς χώρας ως είναι η Ελλάς και η εξύψωσις των επιπέδων απασχολήσεως και διαβιώσεως του πληθυσμού είναι δυνατόν να πραγματοποιηθούν ασφαλέστερον και ταχύτερον εις τα πλαίσια ενός μείζονος ενιαίου οικονομικού χώρου.
2. Ματαίωσις των δυσμενών συνεπειών εκ των προστατευτικών τάσεων επί της αγοράς γεωργικών προϊόντων εν γένει. Τούτο ειδικότερον ισχύει διά τα οπωροκηπευτικά και τους οίνους, διά τα οποία οι προβλεπόμενοι εις το κοινόν δασμολόγιον της ΕΟΚ έναντι τρίτων χωρών δασμοί είναι εις πολλές περιπτώσεις υψηλοί, με σαφή τάσιν αποκλειστικής εκμεταλλεύσεως της αγοράς των Εξ διά τα ίδια αυτών προϊόντα.
3. *Καπνός.* Η εξασφάλις δασμολογικής προτιμήσεως της τάξεως του 30% ή 24% ad valorem με ελάχιστον ειδικευμένον δασμόν περίπου 25 σέντς θα απετέλει αισθητήν προτίμησιν υπέρ των ελληνικών

- καπνών. Η τοιαύτη πλήρης προτίμησις θα αρχίση ισχύουσα μετά πάροδον πενταετίας (συμφώνως προς την τελικήν συμβιβαστικήν λύσιν την οποίαν κατά τας Κυβερνητικές οδηγίας απεδέχθη η Ελληνική Αντιπροσωπεία). Ήδη όμως η κατά 50% μείωσις των εσωτερικών δασμών και η αντίστοιχος πρώτη προσέγγισις προς τους δασμούς του κοινού δασμολογίου από της ενάρξεως της εφαρμογής της Συμφωνίας αναμένεται ότι θα ασκήση επίδρασιν επί των αγορών ελληνικών καπνών – ως τουλάχιστον προκύπτει και από πληροφορίας καπνεμπόρων. Αι προοπτικά βεβαίως αυταί είναι δυνατόν να περιορισθούν, θεωρητικώς δε και να εξαφανισθούν, εάν γίνει ευρεία χρήσις του δικαιώματος μονομερούς υπό της ΕΟΚ χορηγήσεως δασμολογικών ποσοστώσεων (contingents tarifaires) διά σημαντικάς ποσότητας καπνών εκ τρίτων χωρών, αλλά τούτο θα ήτο αντίθετον προς «την ισορροπίαν της Συμφωνίας».
4. Σταφίδες. Η δασμολογική προτίμησις καιτοι ουχί ασήμαντος είναι μάλλον περιωρισμένη. Υφίσταται πάντοτε ο κίνδυνος παροχής contingents tarifaires προς Τουρκίαν (εάν δεν συνδεθή ταυτοχρόνως με την Ελλάδα) ή και προς την Περσίαν καιτοι η ευρεία χρησιμοποίησις της δυνατότητος ταύτης θα ήτο και πάλιν αντίθετος προς την συμφωνίαν.
 5. Προσέλκυσις επιχειρηματικού ενδιαφέροντος και κεφαλαίων προς την Ελλάδα – ιδίως εάν υπάρξη συστηματική και επαρκής οργάνωσις από ελληνικής πλευράς.
 6. Χρηματοδοτική ενίσχυσις διά ποσόν της τάξεως των 150 εκατ. δολλ. συμφώνως προς τας μέχρι σήμερον προτάσεις της ΕΟΚ, καιτοι δεν είναι δυνατόν να αποκλεισθούν υπαναχωρήσεις. Εκ του ανωτέρω ποσού, 100 εκατ. δολλ. θα δύνανται να διατεθούν δι' έργα υποδομής υπό μορφήν δανείων μέχρις 25 ετών με επιδότησιν επιτοκίου κατά 5% δηλαδή με επιβάρυνσιν διά την Ελλάδα πλησίον του 3%. Καιτοι προβλέπεται ότι η χρηματοδότησις αύτη δύναται να χρησιμοποιηθή διά δαπάνας τόσον εις δραχμάς όσον και εις συνάλλαγμα, πρέπει να τονισθή ότι η αποκλειστική ή κατά κύριον λόγον χρησιμοποίησις της χρηματοδοτήσεως δι' εγχωρίους δαπάνας δεν θα ήτο σύμφωνος προς το πνεύμα της Συμφωνίας. Η χρηματοδότησις θα παρέχεται επί τη εγκρίσει των χρηματοδοτουμένων έργων υπό της Ευρωπαϊκής Τραπέζης Επενδύσεων. Μετά την πάροδον της πρώτης πενταετίας διά την οποία χορηγείται το ανωτέρω ποσόν δύναται ευλόγως να αναμένεται η παροχή και άλλων κεφαλαίων. Είναι ανάγκη όμως να

σημειωθεί ότι η αναγνώρισις του δικαιώματος προσφυγής της Ελλάδος εις την Ευρωπαϊκήν Τράπεζαν Επενδύσεων προϋποθέτει την τακτοποίησιν του εξωτερικού δημοσίου χρέους.

7. Η Ελλάς τακτοποιείται κατ' αρχήν έναντι των εξελίξεων ως προς την ευρωπαϊκήν οικονομικήν οργάνωσιν και ενοποίησιν και τας συναφείς προς αυτάς αντιθέσεις μεταξύ των Εξ και των Επτά. Είναι ανάγκη εν τούτοις να παρατηρηθή ότι δεν είναι δυνατόν να αποκλεισθούν και εξελίξεις διαλυτικά ή και διασπαστικά της Κοινής Αγοράς. Διά την παρακολούθησιν όμως των εξελίξεων τούτων η θέσις της Ελλάδος μετά την σύνδεσιν θα είναι ενισχυμένη.

Ιωάννης Σ. Πεσμαζόγλου
Αθήναι, 20 Οκτωβρίου 1960

5.2. Σημείωμα Ι. Πεσμαζόγλου²

Αθήναι, 27 Οκτωβρίου 1960

Σημειώσεις επί των γενικών θέσεων της Ελλάδος και επί των εκκρεμών σημείων των διαπραγματεύσεων διά την σύνδεσιν Ελλάδος-ΕΟΚ

1. Περιορισμένα περιθώρια υποχωρήσεων εκ μέρους της Ελλάδος

Βασικόν επιχείρημα επανειλημμένως υποστηρικθέν είναι ότι η Ελληνική Κυβέρνησις ενώ βαθύτατα πιστεύει εις την ανάγκην πραγματοποίησεως της Association της Ελλάδος μετά της Κοινής Αγοράς, είναι επίσης υποχρεωμένη να επιμείνη επί των ουσιωδών εκείνων ρυθμίσεων αι οποίαι παρέχουν τας απαραίτητους εξασφαλίσεις εις την ελληνικήν οικονομίαν διά τα ζωτικά προβλήματα της χώρας. Εάν η υπό διαμόρφωσιν Συνθήκη δεν αποτελή ένα fair deal και δεν εξασφαλίζη εντός της τελωνειακής ενώσεως της Ελλάδος μετά της Κοινής Αγοράς αφ' ενός

2. Σ.τ.Ε.: Σημείωμα Ι. Πεσμαζόγλου, «Σημειώσεις επί των γενικών θέσεων της Ελλάδος και επί των εκκρεμών σημείων των διαπραγματεύσεων διά την σύνδεσιν Ελλάδος-ΕΟΚ», Αθήνα 27 Οκτωβρίου 1960· στο Αρχείο Πεσμαζόγλου, ΙΑΤΕ Α6-Σ3-Υ2-Γ53-Τ25.

μεν *ίσην καθ' όλα μεταχειρίσιν* της Ελλάδος μετά των Εξ Χωρών, αφ' ετέρου δε ωρισμένας *ειδικάς λύσεις* ανταποκρινόμενας εις τα ειδικά προβλήματα της χώρας και την επιτακτικήν ανάγκην οικονομικής της αναπτύξεως, αι ψυχολογικά και πολιτικά αντιδράσεις εκ της υπογραφής μιας τοιαύτης συμφωνίας θα είναι τόσο σοβαρά ώστε όχι μόνον να εξαφανίσουν πλήρως τας εκ της Συνθήκης ενδεχομένως προκυπτύσας ωφελείας αλλά και επικινδύνους πολιτικές συνεπείας να έχουν εξ ίσου σοβαράς προς τον αντίκτυπον μιας αποτυχίας της διαπραγματεύσεως. Της είναι και ο λόγος διά τον οποίον η Ελλάς και η Ελληνική Κυβέρνησις ευρίσκονται πράγματι εις την αδυναμίαν να αποδεχθούν μιαν Συνθήκην η οποία δεν περιέχει τας απαραίτητους διά τον τόπον και την οικονομικήν του ανάπτυξιν εξασφαλίσεις.

Το ανωτέρω επιχείρημα διευτώθη εντόνως και επανειλημμένως διά να εξαφανισθή κάθε υπόνοια περί του ότι η εμμονή εκ μέρους της Ελληνικής Αντιπροσωπείας αποτελεί διαπραγματευτικήν πίεσιν με χαρακτήρα εκβιαστικόν προς απόσπασιν περισσότερων πλεονεκτημάτων – ως υποστηρίζεται ενίοτε. Σκοπός της εντόνου προβολής του επιχειρήματος τούτου είναι να πεισθούν αι Εξ Κυβερνήσεις ότι η Ελληνική Κυβέρνησις πράγματι δεν θα υπογράψη την συμφωνίαν εάν δεν λυθούν ικανοποιητικώς τα υπό αμφισβήτησιν σημεία.

2. Διαδικασία διαπραγματεύσεως

Η μέχρι σήμερον εφαρμοσθείσα διαδικασία εξήντησε τας δυνατότητάς της. Η συνέχισις της σημαίνει αποτελμάτωσιν και αδιέξοδον. Θα ήτο επομένως αντίθετος προς την πολιτικήν βούλησιν των Εξ Χωρών να οδηγήσουν την διαπραγμάτευσιν εις αίσιον τέρμα. Είναι διά τούτο υψίστης σημασίας όπως κατά την συνάντησιν της 31 Οκτωβρίου, πλην της εκθέσεως των εκατέρωθεν απόψεων (αι οποίαι άλλωστε είναι γνωσταί εκ προηγουμένων επαφών και συναντήσεων) επέλθη συνεννόησις και συμφωνία εις το υπουργικόν επίπεδον επί των απομενόντων θεμάτων. Κατά τινας πληροφορίας αυτή δεν είναι η πρόθεσις των Υπουργών και εάν η αρνητική αυτή στάσις πράγματι εκδηλωθή θα ήτο ίσως σκόπιμον να καταστή σαφές ότι η Ελληνική Κυβέρνησις αποβλέπει εις διαπραγματεύσιν, εάν δε αυτή είναι αδύνατος κατά την 31 Οκτωβρίου να ζητηθή και να συμφωνηθή νέα συνάντησις εν ανάγκη κατά την υπουργικήν σύνοδον της

14-15 Νοεμβρίου. Άλλως κινδυνεύομεν σοβαρώτατα να ευρεθώμεν και πάλιν ενώπιον αποτελματώσεως.

Σημειωτέον ότι εις τας μέχρι σήμερα διαπραγματεύσεις η παραπομπή εις το Συμβούλιον των Υπουργών εχρησιμοποιήθη ως απειλή με πιεστικόν χαρακτήρα υπό την έννοιαν του ότι εάν δεν επήρχετο συμφωνία εις την Επιτροπήν Διαπραγματεύσεων θα ήγετο το θέμα προς οριστικήν κρίσιν εις το Συμβούλιον των Υπουργών, οπότε βεβαίως η εισήγησις της Commission θα είχεν ασφαλώς μεγαλύτερας πιθανότητας να γίνη αποδεκτή παρ' όσον αι ελληνικά απόψεις, την εμφάνισιν και προβολήν των οποίων θα έκαμε και πάλιν η Commission.

3. Γενική ρήτρα διαφυγής (άρθρον 30 σχεδίου Συνθήκης)

Δύο (και όχι εις) είναι οι λόγοι διά τους οποίους το άρθρον τούτο είναι απαράδεκτον από ελληνικής πλευράς:

Πρώτον, η εκ μέρους της ΕΟΚ ως συνόλου και ενότητας των Εξ Χωρών εφαρμογή ρητρών διαφυγής ή ασφαλείας δύναται να προκαλέση πλήρη αναστάτωση εις την ελληνικήν οικονομίαν και τούτο αποδεικνύεται εκ του ότι ενώ το 40% των ελληνικών εξαγωγών κατευθύνεται προς τας Εξ Χώρας, ολιγώτερον του 1% των συνολικών εξαγωγών των Εξ Χωρών κατευθύνεται της την Ελλάδα. Εις το επιχείρημα ότι δεν πρόκειται να γίνη χρήσις αυτής της ρήτρας ισχύει πάντοτε η απάντησις ότι και η μόνη δυνατότης εφαρμογής της ρήτρας δημιουργεί τοιαύτην αβεβαιότητα ώστε καθίσταται αδύνατος ο υπεύθυνος προγραμματισμός της οικονομικής ζωής και αναπτύξεως της Ελλάδος, συγχρόνως δε παραλύει οιαδήποτε επιχειρηματική πρωτοβουλία η ανάπτυξις της οποίας προϋποθέτει εν *minimum* σταθερότητα συνθηκών.

Δεύτερον, η ρήτρα διατυπωμένη διά το σύνολον της ΕΟΚ επιτρέπει διακριτικήν μεταχείρισιν εις βάρος των ελληνικών προϊόντων. Δηλαδή εάν η εισαγωγή οιαδήποτε προϊόντος, γεωργικού ή βιομηχανικού, παραγομένου εν Ελλάδι προκαλέση δυσχερίαν εις οιαδήποτε χώραν ή περιοχήν των Εξ Χωρών βάσει της προτεινομένης ρήτρας, η ΕΟΚ ως σύνολον δύναται να λάβη μέτρα ανασταλτικά της ίσης μεταχειρίσεως διά το προϊόν τούτο, εφ' όσον προέρχεται εξ Ελλάδος, χωρίς να λάβη όμοια μέτρα διά το αυτό προϊόν παραγόμενον εντός του χώρου της Κοινής Αγοράς. Μία τοιαύτη διακριτική μεταχείρισις είναι οικονομικώς, πολιτικώς και ηθικώς απαράδεκτος. Η διευκρίνισις αυτή είναι

ουσιώδης διότι εξ αυτής προκύπτει ότι δεν αρκεί δι' ημάς ο εδαφικός περιορισμός της εφαρμογής μιας ρήτρας διαφυγής από μόνην την βλαπτομένην χώραν. Είναι εξ ίσου απαραίτητον τα μέτρα διαφυγής να μη έχουν χαρακτήρα *discriminatoire*.

Εις τα ανωτέρω επιχειρήματα προβάλλονται δύο αντιρρήσεις εκ μέρους της ΕΟΚ. Η μία, προερχομένη κυρίως από την Commission, πηγάζει από την σύλληψιν της ΕΟΚ ως μιας αδιασπάστου και αδιαίρετου ενότητας. Η δεύτερα, πηγάζουσα τόσον από την Commission όσον και από τας Εξ Χώρας, αποβλέπει πράγματι εις την διακριτικώς δυσμενή μεταχείρισιν των ελληνικών προϊόντων εις περίπτωσιν κατά την οποίαν θα εθίγοντο τα συμφέροντα οιασδήποτε εκ των Εξ Χωρών (παράδειγμα το ιταλικόν ενδιαφέρον διά μίαν τοιαύτην ρήτραν). Η προτεινόμενη εκ μέρους της Ελλάδος *renonciation* οιασδήποτε επικλήσεως της γενικής ρήτρας διαφυγής καλύπτει απολύτως την πρώτην αντίρρησιν εν σχέσει προς το αδιαίρετον και το αδιάσπαστον της ΕΟΚ, διότι εις μεν το κείμενον της Συνθήκης η διατύπωσις της ρήτρας δύναται να είναι τοιαύτη ώστε η εφαρμογή της να προβλέπεται από το σύνολον της ΕΟΚ, το δε πρωτόκολλον παραιτήσεως πλήρως δικαιολογείται εις την περίπτωσιν της Ελλάδος εάν ληφθή υπ' όψιν το περιορισμένον μέγεθος του ελληνικού πληθυσμού και της ελληνικής οικονομίας εν συνδυασμώ προς το χαμηλόν κατά κεφαλήν επίπεδον εισοδήματος του πληθυσμού και την ανάγκην εξασφαλίσεως συνθηκών σχετικής ασφαλείας εις την οικονομικήν ζωήν του τόπου. Αι διαπιστώσεις αυτά δύναται να χρησιμοποιηθούν και διά την απόκρουσιν της επικλήσεως του ελληνικού προηγουμένου από οιαδήποτε άλλην χώραν ακόμη και από την Τουρκίαν ή Ισπανίαν, δεδομένου ότι και αι δύο αυτά χώροι έχουν πληθυσμούς και επομένως εσωτερικήν αγοράν ουσιωδώς μεγαλύτεραν της ελληνικής. Πέραν τούτου υπάρχει και το ειδικόν πρόβλημα της γεωπολιτικής θέσεως της Ελλάδος εκ του οποίου ήδη προκαλείται μια σχετική ανασφάλεια εις την οικονομική ζωήν του τόπου εις βαθμόν κατά πολύ μεγαλύτερον παρ' όσον τούτο συμβαίνει εις την περίπτωσιν της Ισπανίας η οιασδήποτε της ευρωπαϊκής χώρας εξαίρει βεβαίως μόνον της Τουρκίας ή και της Γιουγκοσλαβίας (εάν ποτέ υπάρξη τοιούτον θέμα). Ως της την εξασφάλισιν των συμφερόντων των Εξ Χωρών με την ευχέρειαν διακριτικής εις βάρος των ελληνικών προϊόντων εφαρμογής της τοιαύτης ρήτρας, διά μεν την Ιταλίαν, η οποία προβάλλει επιμόνως το ενδιαφέρον της, δεχόμεθα ειδικόν πρωτόκολλον διά

τα εσπεριδοειδή, δυνάμενον να εφαρμοσθή πέραν ωρισμένων ποσοτήτων, ως προς τας λοιπάς δε χώρας δυνάμεθα να αποδεχθώμεν την επέκτασιν και έναντι της Ελλάδος οιαδήποτε μέτρον διαφυγής το οποίον ήθελεν αποφασισθή δι' οιαδήποτε εκ των Εξ Χωρών, βάσει του περιεχομένου και της διαδικασίας του άρθρου 226 της Συνθήκης της Ρώμης. Εις τούτο αντιπαρατηρείται ότι το άρθρον 226 εφαρμόζεται ειδικώς εις τας μεταξύ των Εξ Χωρών σχέσεις και είναι αδύνατον να επεκταθή η εφαρμογή του εις τρίτας χώρας. Η απάντησις εις έναν τοιούτον ισχυρισμόν είναι ότι δεχόμεθα να επεκταθούν εις βάρος της Ελλάδος και των ελληνικών προϊόντων οιαδήποτε μέτρα ήθελον εφαρμοσθή μεταξύ των Εξ Χωρών και επομένως δεν ζητούμεν εν ουδεμία περιπτώσει καλύτεραν μεταχειρίσιν από εκείνην η οποία θα ισχύση διά τας Εξ Χώρας αλλ' είμεθα υποχρεωμένοι να αρνηθώμεν δυσμενεστέραν μεταχειρίσιν εν συγκρίσει προς εκείνην η οποία θα ισχύση μεταξύ των Εξ Χωρών.

Πρέπει επίσης να σημειωθεί ότι ενώ η επιφύλαξις της επεκτάσεως εκ μέρους της Ελλάδος μέτρων κατ' εφαρμογήν του άρθρου 226 εις τας μεταξύ των Εξ Χωρών σχέσεις είναι δυνατή, δεν είναι δυνατή ανάλογος επιφύλαξις διά την εφαρμογήν μέτρων τα οποία θα επήγαζον εκ του άρθρου 115 της Συνθήκης της Ρώμης. Το τελευταίον τούτο άρθρον προβλέπει συνεργασίαν και συντονισμόν μεταξύ των Εξ Χωρών εις περίπτωσιν δυσχερειών δημιουργουμένων εκ διαφορών εις την εμπορικήν πολιτικήν εκάστης εκ των Εξ Χωρών, υπάρχουν δε σοβαρώτατοι κίνδυνοι υπό το κάλυμμα του άρθρου τούτου η ελληνική Συνθήκη να χαρακτηρισθή ως αναφερομένη εις την εμπορικήν πολιτικήν και να αποτελέση ούτω βάσιν διά την έναντι της Ελλάδος εφαρμογήν μέτρων discriminatoires εις βάρος των ελληνικών προϊόντων, άνευ της ομοίας εφαρμογής τοιούτων μέτρων διά τα ομοειδή προϊόντα των Εξ Χωρών. Τούτο είναι λίαν ουσιώδες διότι υπάρχει ο κίνδυνος, εάν δεχθούν την ελληνικήν λύσιν, να θελήσουν να παρεμβάλουν επιφύλαξιν εφαρμογής του άρθρου 115 της Συνθήκης της Ρώμης, οπότε και πάλιν ευρισκόμεθα ενώπιον των ιδίων κινδύνων έναντι των οποίων είναι ανάγκη να κατοχυρωθώμεν.

Η ανωτέρω τοποθέτησις θεμελιού την ελληνικήν πρότασιν περί πρωτοκόλλου γενικής παραίτησεως εκ του άρθρου 30 περί γενικής ρήτρας διαφυγής (υπό την επιφύλαξιν επεκτάσεως και έναντι της Ελλάδος των μέτρων τα οποία θα ελαμβάνοντο κατ' εφαρμογήν του

άρθρου 226 της Συνθήκης της Ρώμης εις τας μεταξύ των Εξ Χωρών σχέσεις). Η τοποθέτησις αυτή κατά την γνώμην της Ελληνικής Αντιπροσωπείας είναι τόσον εύλογος και ισχυρά (ανεξαρτήτως της σημασίας της διά την Ελλάδα) ώστε η εμμονή επ' αυτής αποτελεί την καλύτεραν ίσως μέθοδον προβολής της ελληνικής προτάσεως.

4. Πρωτόκολλον διά τα εσπεριδοειδή

Το πρωτόκολλον τούτο σκοπόν έχει να ικανοποιήση το ιταλικόν αίτημα εις περίπτωσιν κατά την οποίαν θα απεκλείετο η γενική εφαρμογή της ρήτρας διαφυγής. Οι Ιταλοί ισχυρίζονται ότι ενδιαφέρονται και δι' άλλα τινά προϊόντα πλην των εσπεριδοειδών, ουδέποτε όμως απέκρυσαν ότι το κύριον ενδιαφέρον των είναι διά τα εσπεριδοειδή. Επομένως το ελληνικόν αίτημα είναι να περιορισθούν αι δυνατότητες μέτρων ασφαλείας εις τα εσπεριδοειδή διότι των άλλων προϊόντων η αξία και αι ποσότητες των εξαγωγών είναι λίαν περιορισμένα. Ως προς τα όρια τα οποία περιέχονται εις το πρωτόκολλον περί εσπεριδοειδών δέον να σημειωθή ότι το 5% το οποίον περιελήφθη εις το αρχικόν κείμενον επί του συνόλου των εισαγομένων ποσοτήτων από τας Εξ Χώρας αντιστοιχεί εις 85.000 τόνους (βραδέως αυξανόμενους εις 170.000 τόνους περίπου). Δυνάμεθα προς περαιτέρω ικανοποίησιν των Ιταλών να υποχωρήσωμεν εις όριον αφητηρίας 60.000 τόνων με προοδευτικήν διεύρυνσιν αυτού κατά 10% ετησίως *σωρευτικώς*, επειδή δε παρετηρήθη επανειλημμένως και ενίοτε ειρωνικώς ότι ζητούμεν καθορισμόν ορίου εις 60.000 τόνους ενώ αι πραγματικά της εξαγωγαι ανέρχονται εις 5.000 τόνους περίπου είναι ίσως σκόπιμον το θέμα να υπογραμμισθή κατά την συζήτησιν με την παρατήρησιν ότι άνω των 40.000 τόνων εξαγονται προς τας χώρας του Ανατολικού συνασπισμού. Και ναι μεν κατά πάσαν πιθανότητα αι εξαγωγαι αυται δεν θα σταματήσουν, αλλ' εάν εις την Συνθήκην Συνδέσεως της Ελλάδος μετά της Κοινής Αγοράς το όριον είναι κατώτερον των σημερινών εξαγωγικών δυνατοτήτων της Ελλάδος όχι μόνον η λύσις είναι καθ' εαυτήν οικονομικώς και πολιτικώς απαράδεκτος (διότι καθιστά αδύνατον τον προσανατολισμόν προς την Κοινήν Αγοράν ενός ελληνικού εξαγωγικού είδους καθ' ον χρόνον αι εισαγωγαι της χώρας θα συγκεντρώνονται ολονέν και περισσότερον από την ΕΟΚ), αλλ' εκθέτει την Ελλάδα εις εκβιασμούς εκ του ότι το όριον της ίσης μεταχειρίσεως είναι κατώτερον

των εξαγωγικών της δυνατοτήτων και επομένως αι ανατολικάί χώραι ή οιαδήποτε άλλη αγοράστρια χώρα εκ μέρους της Ελλάδος έχουσα τούτο υπ' όψει δύναται την επομένην της συνδέσεως της Ελλάδος να ασκήση ισχυροτάτην πίεσιν κατά τας διμερείς εμπορικές διαπραγματεύσεις μετά της Ελλάδος.

5. Ευχέρεια μειώσεως ή εξαφανίσεως των δασμών έναντι τρίτων χωρών (άρθρον 32 της Συνθήκης)

Φαίνεται ότι και το άρθρον τούτο προεκάλεσεν ευρυτάτας αντιδράσεις εις την Commission και τας Κυβερνήσεις των Εξ Χωρών. Εν τούτοις η βασική απάντησις είναι ότι και η ΕΟΚ επιφυλάσσει υπέρ εαυτής το δικαίωμα της χορηγήσεως contingents tarifaires, δηλαδή καθορισμού ποσοστώσεων εισαγωγής επί ηλαττωμένω δασμώ ή άνευ δασμού εκ τρίτων χωρών και επιμένει τις διατηρήσει το δικαίωμα τούτο ακόμη και δι' ωρισμένα προϊόντα βασικής σημασίας διά την Ελλάδα, ως είναι ο καπνός, αι σταφίδες κ.ά. Εις το σχετικόν πρωτόκολλον της υπό διαμόρφωσιν Συνθήκης συνδέσεως Ελλάδος-ΕΟΚ γίνεται λόγος περί του ότι κατά την εφαρμογήν του άρθρου τούτου θα διατηρηθή η ισορροπία της όλης συμφωνίας (s' engage à maintenir l' équilibre du présent accord). Εις τοιούτος περιορισμός γίνεται δεκτός και εκ μέρους της Ελληνικής Κυβερνήσεως. Είναι όμως ουσιώδες να τονισθή επί τη ευκαιρία ταύτη ότι η έκτασις της εφαρμογής του άρθρου 32 συνδέεται στενωτάτα αντιστρόφως προς τον βαθμόν κατανοήσεως και την αποτελεσματικότητα των μέτρων τα οποία θα ληφθούν εντός της ΕΟΚ διά την ενίσχυσιν των ελληνικών εξαγωγών και την επιτάχυνσιν της ελληνικής οικονομικής αναπτύξεως. Τούτο προκύπτει άλλωστε και από τας περιπτώσεις εις τας οποίας θα δύναται η Ελλάς *μονομερώς* να αναγνωρίζη δασμολογικάς μειώσεις ή το αδασμολόγητον δι' εισαγωγάς ωρισμένων ειδών. Αι περιπτώσεις αυταί είναι α) εάν υπάρχουν αδιάθετα πλεονάσματα εξαγωγίμων ελληνικών προϊόντων π.χ. καπνού, σταφίδων ή εσπεριδοειδών, β) εάν η λήψις τοιούτων μέτρων είναι αναγκαία διά την αξιοποίησιν βοήθειαις ή δανείων χορηγουμένων εκ μέρους τρίτων χωρών υπό τον όρον της χρησιμοποίησώς των δι' αγοράς εντός των βοηθουσών ή δανειστριών χωρών. Παράδειγμα αποτελεί η αμερικανική βοήθεια και τα δάνεια του DLE, είναι δε συμφέρον και σκόπιμον και διά τας Εξ Χώρας να συνεχίση η Ελλάς βοηθουμένη

και από τας Ηνωμένας Πολιτείας οπότε όμως δέον να διατηρήση υπέρ εαυτής και την ευχέρειαν αξιοποιήσεως της χορηγουμένης βοήθειαις ή των δανείων.

Το γεγονός ότι η ΕΟΚ επιφυλάσσει υπέρ εαυτής το δικαίωμα μονομερούς παροχής contingents tarifaires αποδεχομένη μόνον consultations εν συνδυασμώ προς την ανάγκην διαθέσεως των ελληνικών εξαγωγικών πλεονασμάτων τα οποία δεν θα απορροφώνται από την ΕΟΚ και αξιοποιήσεως βοήθειαις και δανείων εξ Αμερικής ή άλλης τρίτης χώρας, αποτελεί ανεπίδεκτον αμφισβητήσεως θεμελιώσιν διά την ανάγκην και σκοπιμότητα του άρθρ. 32. Πέραν τούτου, η Ελληνική Κυβέρνησις δύναται να δεχθή περιορισμόν όμοιον εις διατύπωσιν και περιεχόμενον προς τον αντίστοιχον περιορισμόν τον οποίον δέχεται η ΕΟΚ, ότι δηλαδή θα διατηρήσει την ισορροπίαν της όλης συμφωνίας.

6. Το γενικόν ζήτημα των contingents tarifaires

Η λύσις αύτη διά τα γεωργικά προϊόντα επροτάθη επιμόνως υπό της Γαλλίας και της Ιταλίας με τον ισχυρισμόν ότι εάν καθορισθούν επαρκώς ευρέα contingents tarifaires αφ' ενός μεν θα εξυπηρετηθούν τα ελληνικά συμφέροντα και αφ' ετέρου η αρχή της άνευ ορίων εξομοιώσεως των προϊόντων των Εξ Χωρών προς τα προϊόντα μιας άλλης χώρας ως είναι η Ελλάς θα έχη διαφυλαχθή. Η απάντησις εις τα ανωτέρω είναι:

Πρώτον, είναι οικονομικός και πολιτικός απαράδεκτον διά τα ελληνικά εξαγωγίμα προϊόντα και μάλιστα δι' εκείνα διά τα οποία υπάρχουν ελπίδες αναπτύξεως των εξαγωγών (ως είναι τα οπωροκηπευτικά, ενώ αντιθέτως δεν δύναται να χαρακτηρισθούν ως δυναμικά προϊόντα ο καπνός και αι σταφίδες) να τεθούν όρια εις την ίσην μεταχείρισιν, ενώ αντιθέτως αι εισαγωγαί βιομηχανικών προϊόντων εκ των Εξ Χωρών θα τύχουν δασμολογικών μειώσεων και προτιμήσεως άνευ ποσοτικών ορίων. Η ανισότης αύτη θίγει βασικά συμφέροντα και το αίσθημα δικαιοσύνης του ελληνικού λαού, ο οποίος κατά το μεγαλύτερον ποσοστόν είναι αγροτικός.

Δεύτερον, τεχνικός ο καθορισμός contingents tarifaires εμφανίζει ανυπερβλήτους ενίοτε δυσχερείαις εάν ληφθή υπ' όψιν ότι διά πολλά εκ των ειδών του πίνακος Α ουδεμία εξαγωγή έχει ήδη πραγματοποιηθή.

Επομένως ο καθορισμός contingents tarifaires δεν θα έχει ουδεμίαν βάσιν εκκινήσεως. Εξ άλλου όπως απέδειξαν αι εξαγωγαί ροδακίνων των τελευταίων ετών αι δυνατότητες αναπτύξεως των εξαγωγών διά τα νέα ταύτα προϊόντα είναι αδύνατον να προβλεφθούν και να τεθούν εντός ποσοτικών ορίων. Πέραν τούτων οιαδήποτε αντιμετώπισις ποσοτικών ορίων θα έπρεπε να εκκινήση ουχί από το επίπεδον των προς τας Εξ Χώρας εξαγωγών μας αλλ' εκ του συνόλου των εξαγωγών, δεδομένου ότι εις εκ των σκοπών και μία εκ των επιδιώξεων της όλης συμφωνίας είναι η αύξησις των μεταξύ των Εξ Χωρών και της Ελλάδος συναλλαγών με αποτέλεσμα την συγκέντρωσιν των ελληνικών εξαγωγών προς τας Εξ Χώρας.

Πρέπει τέλος να σημειωθή ότι οιαδήποτε εκ νέου ανακίνησις του θέματος contingents tarifaires (φαίνεται ότι εγκατελείφθη υπό της Γαλλίας και πιθανώς υπό της Ιταλίας, οπωσδήποτε δε αποκρούεται υπό της Commission – με έρεισμα όμως επί της γενικής ρήτηρας διαφυγής) θα δημιουργήση τεραστίας διαδικαστικάς εμπλοκάς διότι ο καθορισμός των ποσοτώσεων θα σημάνη ατέρμονας συζητήσεις με παρεμβολήν πλείστων άλλων προβλημάτων επί των οποίων αυτήν την στιγμήν δεν γεννώνται ζητήματα. Είναι διά τούτο ουσιώδες εις περίπτωσιν νέου τυχόν υπαινιγμού περί λύσεως contingents tarifaires η ελληνική άρνησις να είναι κατηγορηματική και απόλυτος και ούτος είναι και ο λόγος διά τον οποίον είναι ουσιώδες να παραμείνωμεν αμετακίνητοι επί των δύο μόνον εξαιρέσεων ήτοι διά τους οίνους αφ' ενός και τα εσπεριδοειδή αφ' ετέρου.

Εν σχέσει προς την γεωργικήν πολιτικήν ειδικώς διά τα μείζονος ενδιαφέροντος ελληνικά προϊόντα, ήτοι καπνόν και σταφίδα, η καλύτερα λύσις η οποία θα είχε και κάποια δυνατότητα να γίνη αποδεκτή είναι η εις ειδικήν déclaration d' intention αναγνώρισις εκ μέρους της ΕΟΚ ότι διά τα δύο ταύτα προϊόντα δεν προβλέπεται η εφαρμογή κοινής γεωργικής πολιτικής αλλ' εις περίπτωσιν κατά την οποίαν θα αντιμετωπιζέτο θέμα κοινής γεωργικής πολιτικής, αυτή θα συμφωνείτο από κοινού μετά της Ελλάδος.

Εξαιρέσει των άρθρων 30 και 32, της κοινής γεωργικής πολιτικής επί καπνού και σταφίδων, και των χρηματοδοτικών είναι ουσιώδες να εγκριθούν υπό του Συμβουλίου των Υπουργών αι κατ' αρχήν συμφωνηθείσαι λύσεις μετά της Commission άνευ μεταβολών ή της παρεμβολής νέων αξιώσεων. Ειδικώτερον:

7. Καπνός

Τα υπό αμφισβήτησιν σημεία είναι:

- α. Το χρονικόν όριον μέχρι του οποίου θα πρέπει να έχουν πλήρως εξαφανισθή οι εσωτερικοί δασμοί και να έχει πλήρως τεθή εις εφαρμογήν ο δασμός του κοινού δασμολογίου. Επανειλημμένως και επί μακρά χρονικά διαστήματα έναντι του ελληνικού αιτήματος όπως αμέσως από της εφαρμογής της ελληνικής συμφωνίας εξαφανισθούν εντελώς οι μεταξύ των Εξ Χωρών δασμοί και τεθή εξ ολοκλήρου εις εφαρμογήν ο δασμός του κοινού δασμολογίου προτείνεται ότι τούτο ηδύνατο να εξασφαλισθή το ενωρίτερον εντός πενταετίας – αυτή δε ήτο και η λύσις η οποία ανεκοινώθη εις τους κ.κ. Έλληνας Υπουργούς κατά τας συναντήσεις των του Ιουλίου. Εις τας τελευταίας διαπραγματεύσεις η ΕΟΚ εγκατέλειψε το όριον της πενταετίας, μετά μακροτάτας δε συζητήσεις εδέχθη να το προτείνη εκ νέου και περιέχεται εις την συμβιβαστικήν λύσιν η οποία διευπλώθη εις το σχετικόν πρωτόκολλον περί καπνών.
- β. Η Ελλάς είχε ζητήσει καθορισμόν ελαχίστου ειδικευμένου δασμού 43 σεντς, δηλαδή παγιοποίησιν του ισχύοντος εν Γερμανία (1,80 Μάρκα κατά χιλιόγραμμον). Κατόπιν του μετά μακράς συζητήσεις και υπό έντονον αμερικανικήν πίεσιν καθορισμού των ορίων 29 σεντς ως κατωτάτου και 42 σεντς ως ανωτάτου, η Ελληνική Αντιπροσωπεία επί μακρόν επέμεινεν επί της παγιοποιήσεως τουλάχιστον των ορίων τούτων τα οποία είναι αισθητώς κατώτερα εκείνων τα οποία εθεωρούντο ως αναγκαία από την Ελλάδα. Παρ' όλα ταύτα έναντι της προβληθείσης εκ μέρους της ΕΟΚ αντιστάσεως και της διευκόλυνσιν της θέσεως του Benelux επί του θέματος τούτου εδηλώθη ότι ίσως η Ελληνική Κυβέρνησις κατά την τελικήν συμφωνίαν θα ηδύνατο ως εσχάτην υποχώρησιν να αποδεχθή καθορισμόν περιθωρίου ελευθερίας διαπραγματεύσεως υπό της ΕΟΚ 10% (και ουχί 20%) εις το ανώτατον και κατώτατον όριον, δηλαδή κατ' ουσίαν παγιοποίησιν 26 και 38 σεντς ως κατωτάτου και ανωτάτου ορίου. Κατηγορηματικώς εδηλώθη ότι ουδεμία πέραν τούτου υποχώρησις είναι δυνατή.
- γ. Μονοπώλια. Ζητείται υφ' ημών η παγιοποίησις του μέσου επιπέδου των αγορών των 1958 και 1959 ηυξημένου κατά 20%. Τούτο δεν γίνεται δεκτόν, αλλ' η Γαλλία δέχεται να αύξηση εφ' άπαξ μόνον τας αγοράς της κατά 10%, αμφοτέρα δε τα μονοπώλια να προσαρμόσουν

μεταγενεστέρως τας αγοράς των κατά το ποσοστόν αυξήσεως το οποίον θα σημειωθή εις τας χώρας ελευθέρας εισαγωγής. Η Ελληνική Αντιπροσωπεία εδέχθη να προτείνη εις την Ελληνικήν Κυβέρνησιν όπως αποδεχθή ειδικώς εις την περίπτωσιν του ιταλικού μονοπωλίου εξαίρεσιν της εφαρμογής των διατάξεων τούτων διά τρία έτη, υπό τον όρον της αγοράς εξ Ελλάδος του ½ του συνόλου των πάσης προελεύσεως και τύπων ιταλικών εισαγωγών καπνού – και τούτο είναι λίαν ουσιώδες προς υπόμνησιν και κατάλληλον χρησιμοποίησιν έναντι των Ιταλών.

8. Οίνοι

Κατ' εξαίρεσιν εκ της αρχής ότι η μέθοδος των contingents tarifaires είναι απαράδεκτος οικονομικώς και πολιτικώς διά την Ελλάδα και συγχρόνως ασυμβίβαστος προς την αρχήν της τελωνειακής ενώσεως εγένετο εν τούτοις δεκτόν όπως διά της οίνους προβλεφθή λύσις με βάσιν contingents tarifaires. Αλλ' η λύσις αυτή προϋποθέτει πρώτον ότι αι καθορισθησόμεναι ποσοστώσεις ιδιαιτέρως εν Γερμανία θα είναι επαρκείς εν συσχέτισει προς τας εξαγωγικάς δυνατότητας της χώρας. Η χρησιμοποίησις του μέσου όρου των πραγματοποιηθεισών εισαγωγών εν Γερμανία ελληνικών οίνων κατά την τετραετίαν 1956-1959 είναι εντελώς επισφαλής δεδομένου ότι τα δύο τελευταία έτη 1958 και 1959 ενοθεύθησαν εκ της πραγματοποιήσεως εξαγωγών 170.000 τόννων εις την Γαλλίαν (ενώ το σύνολον των ελληνικών εξαγωγών οίνων κατά μέσον όρον δεν υπερέβη τους 26-28.000 τόννους, εξ ων 20.000 τόννοι περίπου προς την Γερμανίαν). Πρέπει να προστεθή ότι από γερμανικής πλευράς δεν θα υπήρχεν αντίρρησις εις το να καθορισθή ένα contingent μεγαλύτερον των μέχρι σήμερον προβλεπομένων. Διά τούτο η καλύτερα λύσις, επί της οποίας επέμεινεν η Ελληνική Αντιπροσωπεία, είναι ο καθορισμός contingents tarifaire[s] ως της την Γερμανίαν, είτε 25.000 τόννων, είτε τουλάχιστον εις το επίπεδον το οποίον θα προβλέπεται εις την ελληνο-γερμανική εμπορικήν συμφωνίαν κατά την έναρξιν της εφαρμογής της Συμφωνίας Συνδέσεως. Ως προς τούτο υπάρχουν αντιρρήσεις και επιμονή εκ μέρους της ΕΟΚ, με αντιπρότασιν τον καθορισμόν του μέσου όρου των ετών 1956-1959. Δεύτερον, είναι απαραίτητον να προβλεφθή ότι τα ορισθησόμενα contingents tarifaires θα προσαυξάνονται με ρυθμόν 10% ετησίως (ενώ τα μεταξύ των Εξ Χωρών προβλεπόμενα contingents globaux διευρύνονται με ρυθμόν 20% ετησίως). Και τούτο δεν γίνεται δεκτόν υπό

της ΕΟΚ, εμμενούσης εις μίαν διατύπωσιν καθ' ην σχετικά αποφάσεις θα λαμβάνωνται υπό το φως των εξαγωγικών δυνατοτήτων και αναγκών της ελληνικής οικονομίας. Η διατύπωσις αυτή είναι εντελώς αόριστος και ανεπαρκής διά την Ελλάδα.

9. Έναρξις εφαρμογής της Συνθήκης

Επί του παρόντος βασικός αντικειμενικός σκοπός πρέπει να είναι η υπογραφή και η δέσμευσις των Εξ Χωρών επί της Συνθήκης και ημέτερον επιχείρημα ως προς τούτο είναι η ανάγκη όπως εξασφαλισθή και ο απαιτούμενος χρόνος διά την κύρωσιν αυτής εκ μέρους του ελληνικού Κοινοβουλίου ώστε να τεθή εις εφαρμογήν η Συμφωνία το ταχύτερον δυνατόν. Η καθυστέρησις διατηρεί ολόκληρον την χώραν εις κατάστασιν αναμονής, δημιουργείται δε η εύλογος εντύπωσις ότι αι δυσχέρειαι προέρχονται από έλλειψιν κατανοήσεως των πραγματικών ελληνικών προβλημάτων και εν τελική αναλύσει από την ανυπαρξίαν της πολιτικής βουλήσεως προς ένταξιν της Ελλάδος εις τον συνασπισμόν των Εξ. Αι εντυπώσεις αιταί αναστέλλουν την επιχειρηματικήν πρωτοβουλίαν και τας επενδύσεις και ενισχύουν εις τον ελληνικόν λαόν την ψυχολογίαν μονώσεως και αναζητήσεως νέων προσανατολισμών.

Η προοπτική ενάρξεως εφαρμογής της Συνθήκης κατά την 1η Ιανουαρίου 1961 οσονδήποτε και εάν αυτήν την στιγμήν δεν δύναται να θεωρηθή πραγματοποιήσιμος πρέπει να εξακολουθήση δι' ημάς να αποτελή το έσχατον χρονικόν όριον. Τούτο ιδίως ισχύει εάν ληφθή υπ' όψιν ότι κατ' αρχήν δεν απαιτείται επικύρωσις της συμφωνίας από τας βουλάς των Εξ Χωρών (δυνάμει της εξουσιοδοτήσεως του άρθρου 238 της Συνθήκης της Ρώμης) πλην μόνον της Ολλανδίας διά συνταγματικούς λόγους. Με την επιχειρηματολογίαν αυτήν δύναται να ασκηθή έντονος πίεσις επί των Εξ Χωρών διά να τερματισθή το όλον θέμα εις την συνεδρίασιν της 31ης Οκτωβρίου και τελειωτικώς εις εκείνην της 14-15ης Νοεμβρίου, οπότε είναι δυνατόν να επακολουθήση με ταχύτερον ρυθμόν η διαδικασία διαβουλεύσεως μετά της Assemblée Parlementaire μέχρι της υπογραφής της Συνθήκης εντός των πρώτων ημερών ή έστω εβδομάδων του Δεκεμβρίου.

Ι. Σ. Πεσμαζόγλου

Αθήναι, 27 Οκτωβρίου 1960

5.3. Πρακτικό συνεδρίασης Οικονομικής εξ Υπουργών Επιτροπής³

Συνεδρίασις της 5ης Δεκεμβρίου 1960

Απόρρητον

Παρόντες οι κ.κ.

- Π. Κανελλόπουλος, Αντιπρόεδρος Κυβερνήσεως
- Α. Πρωτοπαπαδάκης, Υπουργός Συντονισμού
- Κ. Παπακωνσταντίνου, Υπουργός Οικονομικών
- Κ. Αδαμόπουλος, Υπουργός Γεωργίας
- Λ. Δερτιλής, Υπουργός Εμπορίου

Παρέστησαν επίσης οι κ. κ.

- Φ. Λαμπρόπουλος, Γενικός Γραμματεύς Υπουργείου Γεωργίας
- Α. Βερροϊόπουλος, Γενικός Διευθυντής Υπουργείου Γεωργίας και ο αρχηγός και τα μέλη της Αντιπροσωπείας διά τας διαπραγματεύσεις μετά της Ευρωπαϊκής Οικονομικής Κοινότητας.

Θέμα: Κυριώτερα επίμαχα σημεία και προοπτικά εις τας διαπραγματεύσεις διά την σύνδεσιν της Ελλάδος μετά της ΕΟΚ

Εν όψει της προσεχούς επαναλήψεως των διαπραγματεύσεων μετά της ΕΟΚ η Οικονομική εξ Υπουργών Επιτροπή [υπό ειδικήν σύνθεσιν και εν ειδική συσκέψει,]⁴ εξήτασεν εκ νέου τα κυριώτερα επίμαχα σημεία της υπό διαμόρφωσιν συμφωνίας Συνδέσεως της Ελλάδος μετά της ΕΟΚ και έδωσε τας κατωτέρω οδηγίας εις την Ελληνικήν Αντιπροσωπείαν.

1. Γενική ρήτρα διαφυγής – Άρθρον 30

Συμφώνως προς τα παγίας κυβερνητικές οδηγίας και την εξ αρχής αμετάβλητον τοποθέτησιν της, η Ελληνική Αντιπροσωπεία θα παραμείνη αμετακίνητος επί της σαφούς νομικής εξασφαλίσεως αφ' ενός μεν της μη εφαρμογής συλλογικών μέτρων διαφυγής εκ μέρους του συνόλου της ΕΟΚ, αφ' ετέρου δε της αρχής της μη διακρίσεως των ελληνικών

3. Σ.τ.Ε.: Πρακτικό συνεδρίασης Οικονομικής εξ Υπουργών Επιτροπής, Αθήνα, 5 Δεκεμβρίου 1960· στο Αρχείο Πεσμαζόγλου, ΙΑΤΕ Α6-S3-Y2-F43-T14.

4. Σ.τ.Ε.: Η πρόταση εντός αγκυλών αποτελεί χειρόγραφη σημείωση/προσθήκη στο πρωτότυπο, συνοδευόμενη από μονογραφή του συντάκτη.

προϊόντων εν συγκρίσει προς τα ομοειδή προϊόντα των Εξ Χωρών. Τούτο είναι δυνατόν να εξασφαλισθή είτε διά της αποδοχής εκ μέρους της Ελλάδος της εις το άρθρον 30 του σχεδίου Συμφωνίας περιλαμβανομένης διατυπώσεως με πρωτόκολλον παραιτήσεως της ΕΟΚ εκ του δικαιώματος επικλήσεως της ρήτρας κατά το συνημμένον κείμενον υπ' αριθ. 1, είτε διά της διατυπώσεως του άρθρου 30 υπό μορφήν «εθνικής ρήτρας διαφυγής» κατά το συνημμένον κείμενον υπ' αριθ. 2. Κατά την επερχομένην φάσιν των διαπραγματεύσεων η Αντιπροσωπεία θα συζητήση απλώς διατυπώσεις αποτελούσας παραλλαγάς των ανωτέρω κειμένων αλλά περιεχούσας τας αυτάς νομικές εξασφαλίσεις. Οιαδήποτε παρέκκλισις εκ των αρχών τούτων είναι ηθικώς και πολιτικώς απαράδεκτος διά την Ελλάδα διότι κινδυνεύει να παραλύση οιαδήποτε οικονομικήν προσπάθειαν εις την χώραν, οπωσδήποτε δε καθιστά αδύνατον την εμφάνισιν της συμφωνίας εις την ελληνικήν κοινήν γνώμην και το Ελληνικόν Κοινοβούλιον.

2. Άρθρον 31. Περί μονομερούς επιβολής δασμών εκ μέρους της Ελλάδος προς προστασίαν νέων βιομηχανιών

Το ήδη διαμορφωθέν Σχέδιον προβλέπει την ευχέρειαν ταύτην δι' είδη των οποίων αι εισαγωγαί αντεπροσώπευον 15% (ήτοι 36 εκατ. δολλ.) του συνόλου των ελληνικών εισαγωγών εκ της ΕΟΚ κατά το έτος 1958. Κατά τας τελευταίας συνεννοήσεις μεταξύ των Εξ Χωρών προέκυψαν ζητήματα και αμφιβολίαί εάν θα έδει να παρασχεθή εις την Ελλάδα η δυνατότης να κάμη χρήσιν του δικαιώματος τούτου άνευ προηγουμένης αποφάσεως του Συμβουλίου Συνδέσεως. Δεδομένου ότι ως προς το τελευταίον τούτο σημείον η ελληνική θέσις δέον να παραμείνη αμετάβλητος (διότι υπό την πίεσιν των ιδίων αυτών βιομηχανικών συμφερόντων αι Εξ Χώραι θα είναι κατά κανόνα δυσμενώς διατεθειμέναι ως προς την ίδρυσιν νέων βιομηχανιών εν Ελλάδι) ενδέχεται να παραστή ανάγκη υποχωρήσεως ως προς τα ποσοτικά όρια εντός των οποίων θα είναι δυνατή η μονομερής άσκησις του δικαιώματος τούτου. Εις την περίπτωσιν ταύτην θα ήτο δυνατόν να γίνη δεκτή μείωσις του ως άνω ποσοστού από 15% εις 12%, ενδείκνυται όμως να καταβλήθῃ προσπάθεια ίνα προβλεφθή ότι πέραν του ποσοστού τούτου θα είναι δυνατόν επίσης να γίνη μονομερής εφαρμογή του μέτρου εκ μέρους της Ελλάδος, εφόσον θα παρέχωνται ισοδύναμοι δασμολογικά παραχωρήσεις

προς τας Εξ Χώρας. Ως προς τας αντισταθμικές ταύτας παραχωρήσεις, η Κοινότης κατά πάσαν πιθανότητα θα επιμείνη επί προηγουμένης συμφωνίας εντός των οργάνων της Συνδέσεως. Εάν τούτο ήθελε επιμόνως ζητηθή, θα ηδύνατο να γίνη δεκτόν.

3. Άρθρον 32. Περί ευχερείας παραχωρήσεων δασμολογικών μειώσεων ή του αδασμολόγητου έναντι τρίτων χωρών

Κατά την υπουργικήν σύνοδον της 31ης Οκτωβρίου υπεβλήθη το συνημμένον κείμενον υπ' αριθ. 3. Εις τούτο, το παρεχόμενον εις την Ελλάδα δικαίωμα περιορίζεται εις την παραχώρησιν απλώς δασμολογικών ποσοστώσεων προς τρίτας χώρας. Τούτο αποτελεί σημαντικήν υποχώρησιν έναντι του παλαιότερου αιτήματος περί απολύτου και αδεσμεύτου ευχερείας λήψεως μέτρων ποσοτικών περιορισμών ή θεσπίσεως δασμολογικών μειώσεων υπέρ τρίτων χωρών. Επί του θέματος τούτου η τελική στάσις της Κοινότητος δεν έχει πλήρως αποσαφηνισθή. Εφόσον η Κοινότης επιμείνη αμετακινήτως όπως η εφαρμογή του άρθρου 32 γίνεται κατόπιν προηγουμένης αποφάσεως του Συμβουλίου Συνδέσεως, η Ελληνική Αντιπροσωπεία εξουσιοδοτείται όπως δεχθή την λύσιν ταύτην υπό την απαραίτητον προϋπόθεσιν ότι θα υπόκειται επίσης εις προηγουμένην απόφασιν του Συμβουλίου Συνδέσεως και η εκ μέρους της ΕΟΚ παροχή δασμολογικών ποσοστώσεων υπέρ τρίτων χωρών, διά τα πέντε προϊόντα ιδιαίτερου εξαγωγικού ενδιαφέροντος διά την Ελλάδα (καπνός, σταφίδες, κολοφώνια, ελαίαι, τερεβινθέλαιον). Εν εναντία περιπτώσει, δηλαδή εάν η Κοινότης αρνηθή την αποδοχήν της προηγουμένης αποφάσεως του Συμβουλίου διά την χορήγησιν εκ μέρους της δασμολογικών ποσοστώσεων υπέρ τρίτων χωρών διά τα ως άνω προϊόντα μείζονος ελληνικού ενδιαφέροντος, η Ελληνική Αντιπροσωπεία εντέλλεται όπως επιμείνη επί της ευχερείας μονομερούς εφαρμογής του άρθρου εκ μέρους της Ελλάδος, άνευ προηγουμένης αποφάσεως του Συμβουλίου Συνδέσεως, τουλάχιστον προς διευκόλυνσιν της ρευστοποιήσεως πλεοναζόντων αποθεμάτων γεωργικών προϊόντων προς τα χώρας διμερών εμπορικών συμφωνιών ως και προς χρησιμοποίησιν της αμερικανικής βοήθειαις. Εφόσον η τελευταία αυτή λύσις συμφωνηθή τελικώς θα παραμείνη εις το επισυναπτόμενον κείμενον υπ' αριθ. 3 και εις το υπ' αριθ. 8 παράρτημα του σχεδίου Συμφωνίας η παράγραφος, συμφώνως προς την οποίαν, κατά την

ενάσκησιν των δικαιωμάτων τούτων εκάτερον των συμβαλλομένων μερών αναλαμβάνει την υποχρέωσιν «να διατηρήση την ισορροπίαν της συμφωνίας».

4. Κοινή γεωργική πολιτική

Η Επιτροπή έλαβε γνώσιν του από 5.12.1960 σημειώματος της Ελληνικής Αντιπροσωπείας επί της Κοινής γεωργικής πολιτικής της ΕΟΚ και της προς ταύτην εναρμονίσεως της ελληνικής πολιτικής.

Κατόπιν της διεξαχθείσης επί του θέματος συζητήσεως διεπιστώθη ότι δεν υφίσταται περίπτωσης επιβολής επί της Ελλάδος κοινής γεωργικής πολιτικής άνευ της προηγουμένης συμφωνίας γνώμης της. Η κοινή γεωργική πολιτική θα διαμορφούται βεβαίως μεταξύ των Εξ Χωρών κατά τας διαδικασίας της Συνθήκης της Ρώμης, άνευ αποφασιστικής γνώμης της Ελλάδος, ακόμη και όσον αφορά τα ελληνικά εξαγωγίμα προϊόντα, εξαίρεσει καπνού και σταφίδας, ως προς τα οποία είναι απαραίτητον να ισχύση τουλάχιστον μία ενισχυμένη διαβούλευσις.

Η σημασία της εναρμονίσεως, κατά το σχέδιον της υπό διαμόρφωσιν συμφωνίας, συνίσταται εις το ότι αυτή αποτελεί απαραίτητον όρον διά την εξομοίωσιν των ελληνικών εξαγωγίμων προϊόντων προς τα ομοειδή των Εξ Χωρών, όπερ συνεπάγεται και την υπέρ των ελληνικών προϊόντων επέκτασιν των οιονδήποτε πλεονεκτημάτων τα οποία θα διαμορφωθούν εντός του χώρου της Κοινής Αγοράς. Εάν ως προς τα είδη ταύτα δεν καταστή δυνατή η εναρμόνισις, το χειρότερον που είναι δυνατόν να συμβή είναι η εφαρμογή καθεστώτος τρίτης χώρας απολαούσης της μεταχειρίσεως του μάλλον ευνοουμένου κράτους, δηλαδή του καθεστώτος εκείνου το οποίον θα ισχύση οπωσδήποτε και διά την Ελλάδα άνευ της συμφωνίας Συνδέσεως.

Κατ' ακολουθίαν των ανωτέρω διαπιστώσεων, ενεκρίθη ως προς την ουσίαν η μέχρι σήμερα διαμορφωθείσα λύσις, ως διαγράφεται εις τα άρθρα 34 έως και 41 του σχεδίου Συμφωνίας και εδόθη περαιτέρω εντολή εις την Ελληνικήν Αντιπροσωπείαν όπως επιδώξη: α) την αναφοράν εις το άρθρον 34 του σχεδίου Συμφωνίας των αναγραφόμενων εις το άρθρον 39 της Συνθήκης της Ρώμης αντικειμενικών σκοπών της κοινής γεωργικής πολιτικής, οι οποίοι θα έδει ν' αποτελέσουν και τους αντικειμενικούς σκοπούς της εναρμονίσεως της ελληνικής προς την κοινήν γεωργικήν πολιτικήν και β) την σαφή αναγνώρισιν, εις το

άρθρον 34 του σχεδίου Συμφωνίας, της αρχής ότι επί τη συμπληρώσει της εναρμονίσεως της ελληνικής προς την κοινή γεωργική πολιτική θα εφαρμόζεται άνευ εξαιρέσεως επί των ελληνικών προϊόντων το οιοδήποτε διαμορφωθόσμενον ευνοϊκόν καθεστώς εντός του χώρου της Κοινής Αγοράς.

Επίσης, η Ελληνική Αντιπροσωπεία έλαβεν εντολήν όπως εξακολουθήσει επιδιώκουσα την αποφασιστική συμμετοχήν της Ελλάδος εις την διαμόρφωσιν της κοινής γεωργικής πολιτικής επί του καπνού και των σταφίδων, συμφώνως προς το υποβληθέν εν Παρισίοις σχέδιον πρωτοκόλλου κατά την συνεδρίασιν των Υπουργών των Εξωτερικών της 31ης Οκτωβρίου (συνημμένον κείμενον υπ' αριθ. 4). Εφόσον τούτο καταστή αδύνατον, η Ελληνική Αντιπροσωπεία δέον να επιμείνει επί της αναλήψεως εκ μέρους της ΕΟΚ της υποχρεώσεως ότι η τυχόν διαμορφωθισομένη κοινή πολιτική επί των δύο τούτων προϊόντων εν πάση περιπτώσει δεν θα δύναται να έχει ως αποτέλεσμα τον περιορισμόν των δυνατοτήτων αναπτύξεως των ελληνικών εξαγωγών καπνού ανατολικού τύπου και σταφίδων των παραγομένων εν Ελλάδι ποιοτήτων (συνημμένον κείμενον υπ' αριθ. 4α).

5. Καπνός

Έναντι της συμφωνηθείσης λύσεως είναι πιθανόν να προβληθούν επίμονοι απαιτήσεις περί μεταβολών επί των τριών κατωτέρω σημείων:

- α. Ως προς τον χρόνον της πλήρους καταργήσεως των εθνικών δασμών, ενδέχεται να απαιτηθή, εκ μέρους των χωρών της Κοινότητας, όπως ούτος υπερβή την συμφωνηθείσαν πενταετίαν. Η παράτασις του χρόνου καταργήσεως των δασμών θα ήτο ενδεχομένως δυνατόν να γίνη δεκτή από ελληνικής πλευράς, εφόσον βεβαίως η τελικώς συμφωνηθησομένη περίοδος δεν θα υπερέβαινε τα εξ ή κατ' ανώτατον όριον τα επτά έτη και υπό την προϋπόθεσιν, βεβαίως, ικανοποιητικής ρυθμίσεως του θέματος των μεταβολών του εξωτερικού δασμού επί του καπνού και των υποχρεώσεων των μονοπωλίων.
- β. Ενδέχεται επίσης όπως αι Εξ Χώραι της Κοινότητος απαιτήσουν αύξησιν από του συμφωνηθέντος 10% εις 20% του περιθωρίου μειώσεως του μεγίστου και ελαχίστου ειδικευμένου εξωτερικού δασμού επί του καπνού άνευ προηγουμένης συμφώνου γνώμης της Ελληνικής Κυβερνήσεως. Τούτο θα εσήμαιεν ευχέρειαν μειώσεως

του μεν μεγίστου από 42 εις 34 σέντς κατά κιλόν, του δε ελαχίστου από 29 εις 23 σέντς κατά κιλόν. Επί του σημείου τούτου δεν είναι δυνατόν να γίνη υποχώρησις εκ μέρους της Ελλάδος έναντι της ήδη συμφωνηθείσης λύσεως εκτός εάν η κατά 20% μείωσις του εξωτερικού δασμού τεθή εις εφαρμογήν μετά την πλήρη κατάργησιν των επί των ελληνικών καπνών δασμών.

- γ. Ως προς τας αναληφθησομένας υπό του Ιταλικού Μονοπωλίου υποχρεώσεις οι Ιταλοί επιμένουν όπως αι εξ Ελλάδος αγοραί των αντιπροσωπεύουν μόνον το 50% των συνολικών ιταλικών εισαγωγών καπνού ανατολικού τύπου. Πέραν τούτου ενδέχεται να επιμείνουν, όπως η εξαίρεσις των εκ της υποχρεώσεως παγιοποιήσεως των αγορών των εις το επίπεδον του μέσου όρου των ετών 1958 και 1959, είτε προσηυξημένου κατά 20% είτε μη, και της εν συνεχεία αυξήσεως των αγορών κατά την αναλογίαν της αυξήσεως των εισαγωγών ελληνικού καπνού υπό των χωρών ελευθέρου εμπορίου μη ισχύση μόνον κατά την πρώτην τριετίαν από της εφαρμογής της συμφωνίας, αλλά παγίως. Και ως προς τα δύο ταύτα σημεία δεν είναι δυνατόν από ελληνικής πλευράς να γίνη δεκτή η ιταλική άποψις. Ως προς το πρώτον, ειδικώτερον, η αποδοχή του θα εσήμαινε μείωσιν των αγορών του Ιταλικού Μονοπωλίου κάτω και του ήδη σοβαρώς ηλαττωμένου σημερινού των επιπέδου.

Ως προς το Γαλλικόν Μονοπώλιον, εξ άλλου, ενώπιον της επιμονής των Γάλλων, όπως η υποχρέωσις αυξήσεως των αγορών κατά το πρώτον έτος περιορίσθη εις 10%, η Ελλάς θα ηδύνατο να δεχθεί την γαλλικήν άποψιν, υπό τον όρον βεβαίως αφ' ενός μέν της διατηρήσεως της υποχρεώσεως της εν συνεχεία αυξήσεως των εισαγωγών ελληνικού καπνού εις τας χώρας ελευθέρου εμπορίου και αφ' ετέρου επαρκούς ικανοποιήσεως του ελληνικού αιτήματος όσον αφορά τας σχετικές προς τον καπνόν δασμολογικάς ρυθμίσεις.

6. Οίνοι – Εσπεριδοειδή

Εκ της βασικής αρχής της άνευ ποσοτικών ορίων ίσης μεταχειρίσεως των γεωργικών προϊόντων, η Ελληνική Αντιπροσωπεία, βάσει των προηγουμένως δοθεισών αυτή οδηγιών, εδέχθη συμβιβαστικώς και προς διευκόλυνσιν της συμφωνίας δύο μόνον εξαίρεσεις:

Η πρώτη εξαίρεσις αφορά τους οίνους ως προς τους οποίους εγένετο δεκτή η λύσις δασμολογικών ποσοτώσεων υπό την προϋπόθεσιν ότι, πρώτον, αυτά θα εκκινούν από όρια τα οποία, τουλάχιστον ως προς την Γερμανίαν, δέον να είναι ίσα προς τα ισχύοντα contingents εισαγωγής και, δεύτερον, θα αυξάνωνται αυτομάτως κατά ποσοστόν τουλάχιστον 10% ετησίως. Η Ελληνική Αντιπροσωπεία ενετάλη όπως εξακολουθήση να επιμένει επί των απόψεων αυτών.

Η δευτέρα εξαίρεσις αφορά τα εσπεριδοειδή, διά τα οποία εγένετο δεκτόν υπό της Ελλάδος όπως, εάν αι ελληνικά εξαγωγεία προς τας χώρας της Κοινότητος υπερβαίνουν ωρισμένα όρια εδημιούργουν δυσχερείας διά τας αντιστοίχους εξαγωγάς χώρας μέλους της ΕΟΚ, η Κοινότης εν τω συνόλω της δύναται να λάβη τα κατάλληλα διασφαλιστικά μέτρα. Τα ανωτέρω εγένοντο δεκτά υπό την εύλογον προϋπόθεσιν ότι τα καθορισθησόμενα όρια θα καλύπτουν το σημερινόν συνολικόν ελληνικόν εξαγωγικόν πλεόνασμα (60.000 τόννοι), θα διευρύνωνται δε αυτομάτως κατά ποσοστόν 10% ετησίως. Η Ελληνική Αντιπροσωπεία εξουσιοδοτήθη όπως διαπραγματευθή και ενδεχομένην μείωσιν της ως άνω ποσότητος εκκινήσεως, υπό την προϋπόθεσιν όμως εξασφαλίσεως ρυθμού διευρύνσεως των ορίων ο οποίος να οδηγεί εντός ευλόγου χρονικού διαστήματος εις την κάλυψιν της ως άνω ποσότητος.

Πέραν των ανωτέρω, η Ελληνική Αντιπροσωπεία ενετάλη όπως εξακολουθήση να αποκρούη οιαδήποτε επέκτασιν των ρυθμίσεων τούτων και επί άλλων προϊόντων, δεδομένου ότι τοιαύτη επέκτασις θα ανέτρεπε τας βάσεις και τον σκοπόν της συνδέσεως.

7. Γεωργικά ανταλλάγματα

Βάσει των προηγούμενων οδηγιών της Κυβερνήσεως, η Ελληνική Αντιπροσωπεία εδέχθη όπως η Ελλάς αναλάβη την υποχρέωσιν μειώσεως των δασμών μονομερώς κατά 20% εντός περιόδου 7½ ετών επί αριθμού τινος κυρίως κτηνοτροφικών προϊόντων. Δεδομένου ότι ενδέχεται να ασκηθή ισχυροτάτη πίεσις όπως αυξηθούν τόσον τα ποσοστά των δασμολογικών μειώσεων όσον και ο αριθμός των προϊόντων επί των οποίων αυτά θα εφαρμοσθούν, θα ηδύνατο να γίνη δεκτόν κατόπιν συμφώνου γνώμης και του Υπουργείου Γεωργίας όπως προστεθούν εις τον υπό της Ελλάδος προταθέντα πίνακα η όρυζα, τα ωά και το γάλα.

Είναι αδύνατον βεβαίως, διά σοβαρούς οικονομικούς και πολιτικούς λόγους, να γίνη δεκτή η προβαλλόμενη αίτησις διά περαιτέρω ουσιώδη αύξησιν του αριθμού των προϊόντων επί των οποίων θα ισχύσουν αι ως άνω μονομερείς παραχωρήσεις και είναι εξ ίσου δυσχερές διά την Ελλάδα να αντιμετωπίση ουσιώδη αύξησιν ή επιτάχυνσιν των μονομερών δασμολογικών μειώσεων εις τας οποίας αυτή ήδη συγκατετέθη. Κατ' εξαίρεσιν, και ως έσχατον σημείον υποχωρήσεως, η Ελληνική Αντιπροσωπεία εξουσιοδοτείται όπως δεχθή ίνα το ποσοστόν των δασμολογικών μειώσεων αυξηθή εις 25% διά τα εν τω πίνακι περιλαμβανόμενα είδη, των οποίων οι δασμοί ηυξήθησαν ουσιωδώς διά του νέου δασμολογίου.

8. Χρηματοδοτικά

Βάσει των υφισταμένων ενδείξεων, δεν φαίνεται ότι είναι δυνατή η αύξησις του ποσού της χρηματοδοτήσεως πέραν των 150 εκατ. δολλαρίων. Επίσης εμφανίζεται ως λίαν δυσχερές, αν μη αδύνατος, η αποδοχή εκ μέρους της ΕΟΚ όπως το ποσόν τούτο τεθή εις την διάθεσιν της Ελλάδος εντός περιόδου μικροτέρας των πέντε ετών. Η Ελληνική Αντιπροσωπεία εξουσιοδοτείται ως εκ τούτου όπως επιδιώξη τον καθορισμόν του ποσού της χρηματοδοτήσεως τουλάχιστον εις το επίπεδον των 150 εκατ. δολλ. διά μίαν πενταετίαν.

Η συσχέτισις της χρηματοδοτήσεως της ελληνικής οικονομικής αναπτύξεως προς την ρύθμισιν του προπολεμικού δημοσίου χρέους της Ελλάδος είναι εντελώς αδικαιολόγητος. Τα θέμα τούτου είναι άσχετον προς την σύνδεσιν της Ελλάδος μετά της ΕΟΚ, ενώ εξ άλλου είναι γνωστόν ότι η Ελλάς επεδίωξεν επανειλημμένως μίαν εύλογον ρύθμισιν, άνευ δυστυχώς επαρκούς κατανοήσεως εκ μέρους των ενδιαφερομένων δανειστών της. Η Ελληνική Αντιπροσωπεία έλαβε συνεπώς εντολήν όπως απορρίψη οιαδήποτε σύνδεσιν των δύο τούτων θεμάτων, αρνηθή δε οπωσδήποτε την κατάθεσιν οιασδήποτε δηλώσεως περί ρυθμίσεως του προπολεμικού δημοσίου χρέους.

9. Ατέλειαι κατά την εισαγωγήν, βάσει συμβάσεων, εγκρίσεων εισαγωγής κεφαλαίων του Ν.Δ. 2687 ή ετέρων ελληνικών νόμων

Διεπιστώθη ότι η παροχή ατελειών κατά την εισαγωγήν εκ τρίτων χωρών αντίκειται προς την βασικήν αρχήν του ενιαίου δασμολογίου. Είναι συνεπώς απαραίτητον, και έλαβε προς τούτο εντολήν η Ελληνική

Αντιπροσωπεία, όπως, βάσει ειδικής διατάξεως εις την υπό διαμόρφωσιν συμφωνίαν ή δι' ειδικού πρωτοκόλλου, εξασφαλισθή η απρόσκοπτος εκτέλεσις των ήδη ανειλημμένων υποχρεώσεων του Δημοσίου, είτε βάσει συμβάσεων μετά ξένων ή ημεδαπών επιχειρήσεων, είτε βάσει εγκριτικών πράξεων επενδύσεων ξένων κεφαλαίων του Νόμου 2687.

Δεδομένου ότι τα πλοία κατά το κοινόν εξωτερικόν δασμολόγιον είναι ατελή, δεν τίθεται θέμα ως προς την παροχήν ατελείας κατά την νηολόγησιν υπό ελληνικήν σημαίαν πλοίων ελληνικής ιδιοκτησίας βάσει Ν.Δ. 2687. [Πάντως δέον να εξασφαλισθή ότι δεν θα επιβληθή δασμός άνευ συμφώνου γνώμης της Ελλάδος.]⁵

Ως προς την ισχύουσαν νομοθεσίαν περί παροχής ατελειών, είτε εις την περίπτωσιν ανανεώσεως βιομηχανικού εξοπλισμού είτε εις την περίπτωσιν εισαγωγής μηχανημάτων υπό επαρχιακών βιομηχανιών, θα ηδύνατο να αντιμετωπισθή η λύσις να αναλάβη η Ελλάς την υποχρέωσιν να προσαρμόση την νομοθεσίαν ταύτην προς τας βασικάς υποχρεώσεις τας απορρεούσας εκ της συμφωνίας συνδέσεως εντός συμφωνηθησομένης προθεσμίας. Η προθεσμία αύτη θα έδει κατ' αρχήν να είναι ίση προς την 12ετή μεταβατικήν περίοδον, δύναται όμως να είναι και βραχυτέρα. Τούτο σημαίνει ότι επί τη εκπνοή της προθεσμίας ατέλειαι κατά την εισαγωγήν εκ τρίτων χωρών δεν θα είναι δυνατόν να χορηγούνται.

10. Επικύρωσις συμβιβαστικών λύσεων διαμορφωθείσών μεταξύ των δύο Αντιπροσωπειών

Πλην των ανωτέρω αναφερομένων σημείων, επί πλείστων άλλων ζητημάτων, κατόπιν διαπραγματεύσεων επί δεκαοκτάμηνον και επανειλημμένων και σημαντικών ελληνικών υποχωρήσεων, διεμορφώθησαν συμβιβαστικά λύσεις μεταξύ των δύο εξουσιοδοτημένων Αντιπροσωπειών. Φαίνεται ότι πολλάί εκ των λύσεων τούτων αμφισβητούνται υπό των εμπειρογνομόνων των Εξ Χωρών, εάν δε εν τέλει απαιτηθούν σοβαρά αποκλίσεις εκ των συμφωνηθέντων και προβληθούν νέαι αξιώσεις έναντι της Ελλάδος, κινδυνεύομεν να ευρεθώμεν και πάλιν προ αδιεξόδου ή εν πάση περιπτώσει προ σημαντικών καθυστερήσεων. Τοιαύται εξελίξεις, δοθέντος αφ' ενός μεν του χρόνου ο οποίος ήδη ηναλώθη εις τας

5. Σ.τ.Ε.: Η πρόταση εντός αγκυλών αποτελεί χειρόγραφη σημείωση/προσθήκη στο πρωτότυπο, συνοδευόμενη από μονογραφή του συντάκτη.

διαπραγματεύσεις και αφ' ετέρου των επανειλημμένων ενημερώσεων των Εξ Κυβερνήσεων, τόσον υπό της Ελλάδος, όσον και υπό της Επιτροπής της ΕΟΚ, ευλόγως δύναται να δημιουργήσουν την εντύπωσιν ελλείψεως καλής πίστεως και καλής θελήσεως εκ μέρους των Εξ Χωρών. Είναι αναγκαίον συνεπώς να επιδιωχθεί η κατά το δυνατόν επικύρωσις των λύσεων τούτων υπό των Εξ Χωρών άνευ ουσιωδών μεταβολών.

Παρά την προβολήν όμως των ανωτέρω επιχειρημάτων έναντι των Εξ Χωρών, βεβαίως δεν είναι σκόπιμον να αρνηθή η Ελληνική Αντιπροσωπεία οιανδήποτε συζήτησιν επί προσαρμογών εις τα διαμορφωθέντα κείμενα και τούτο προς απόδειξιν της καλής θελήσεως της Ελλάδος και ίνα χρησιμοποιηθή η στάσις αύτη ως επιχείρημα διά την άκαμπτον ελληνικήν επιμονήν επί θεμάτων μείζονος ενδιαφέροντος διά την χώραν.

11. Ακολουθητέα τακτική

Προβλέπεται, μετά τας συνόδους τού εξ Υπουργών Συμβουλίου της ΕΟΚ, η συνάντησις των δύο Αντιπροσωπειών διά την συζήτησιν των υπό των Εξ Χωρών αποφασισθέντων. Η συνάντησις αύτη έχει βεβαίως νόημα και θα πραγματοποιηθή μόνον εφόσον συντελεσθή ουσιαστική πρόοδος την 6ην και 7ην Δεκεμβρίου, άλλως ενδέχεται να αναβληθή ή να λάβη χώραν μετά το προσεχές Συμβούλιον, το οποίον κατά τινας πληροφορίας, θα συνέλθη και πάλιν εντός του Δεκεμβρίου. Εν πάση περιπτώσει, κατά την πρώτην συνάντησιν θα πρέπει να εξετασθή κατά πόσον επί των ανωτέρω κυρίων σημείων δύναται να επέλθη συμφωνία και μόνον μετά την διαπίστωσιν ταύτην αι ολομέλεια των εκατέρωθεν Αντιπροσωπειών είναι σκόπιμον να εισέλθουν εις το έργον της λεπτομερούς από κοινού επεξεργασίας του κειμένου, επί τω σκοπώ τελικής διαμορφώσεως αυτού.

Δεδομένου ότι η επίτευξις συμφωνίας μεταξύ των Εξ Χωρών επί των διαφόρων εκκρεμών σημείων και επί των διαμορφωθείσών συμβιβαστικών λύσεων συναντά δυσχερείας, τόσον εις το επίπεδον των εμπειρογνομόνων, όσον και εντός της Ειδικής Επιτροπής της ΕΟΚ, διεφάνη διάθεσις όπως [η Commission]⁶ επιδώξη, υπό ιδίαν αυτής ευθύνην και ανεξαρτήτως της προόδου των εργασιών των εκπροσώπων των Εξ

6. Σ.τ.Ε.: Χειρόγραφη διόρθωση στο πρωτότυπο (διαγράφεται η λέξη «αυτή»).

Χωρών, την επίλυση των διαφορών μετά της Ελληνικής Αντιπροσωπείας και την μονογράφησιν του συμφωνηθησόμενου κειμένου. Σκοπός της τιαύτης ενεργείας θα ήτο η άσκησις σοβαράς πιέσεως επί του Συμβουλίου της ΕΟΚ, προς λήψιν ταχείας αποφάσεως επί της συμφωνίας συνδέσεως ως συνόλου. Εφόσον κατά την διαδικασίαν ταύτην αφ' ενός μεν επιτευχθή ικανοποιητική διά τας ελληνικάς απόψεις συμφωνία επί των βασικών εκκρεμών θεμάτων, διαφαίνεται δε προοπτική ασκήσεως πράγματι σοβαράς πιέσεως επί των Εξ Χωρών, δύναται ο αρχηγός της Ελληνικής Αντιπροσωπείας, κατόπιν εντολής του Υπουργού Συντονισμού ή του Υπουργού των Εξωτερικών, να εξουσιοδοτηθή όπως μονογράφηση εκ μέρους της Ελλάδος το συμφωνηθησόμενον κείμενον.

Handwritten text in Greek, likely a signature or official stamp, partially obscured by a large watermark.

6. «Διαπραγματεύσεις εις αδιέξοδον»

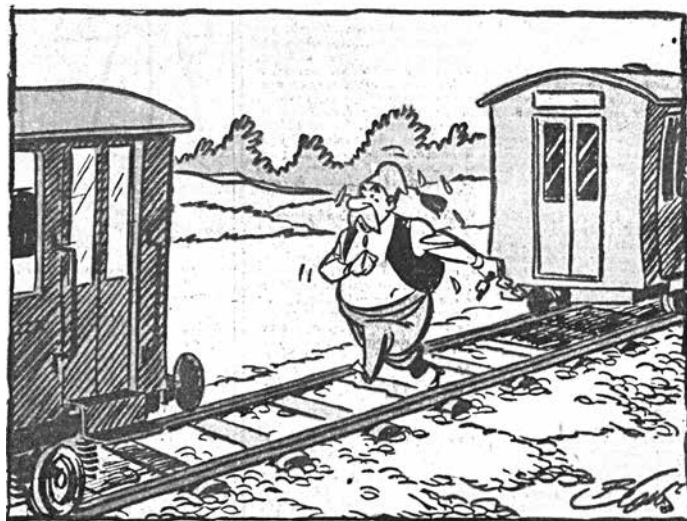
6.1. Τηλεγράφημα Ι. Πεσμαζόγλου¹

Αριθ. Πρωτ. 2895
17 Δεκεμβρίου 1960

Α.Ε. κ. Πρόεδρον της Κυβερνήσεως
Α.Ε. κ. Αντιπρόεδρον της Κυβερνήσεως
Α.Ε. κ. Υπουργόν Συντονισμού

Συμφώνως προς τηλεφωνικά μου αναφοράς και παράλληλον ενημέρωσιν κ.κ. Υπουργών Συντονισμού και Εξωτερικών εις Παρισίους κατά τας μεταξύ 9 και 17 Δεκεμβρίου διαπραγματεύσεις μετά των Αντιπροσωπειών Ελλάδος και ΕΟΚ συνετελέσθη μικρά πρόοδος από ωρισμένων απόψεων και εις τина σημεία αλλά δεν επετεύχθη συμφωνία επί των γνωστών βασικών ζητημάτων. Εις πλείστα δε ουσιώδη άρθρα του σχεδίου Συμφωνίας, αι Εξ Κυβερνήσεις επέφερον μεταβολάς απαράδεκτους διά την Ελλάδα εφ' ων διηξήθησαν μακραί συζητήσεις καθ' όλην την εβδομάδα άνευ ικανοποιητικών αποτελεσμάτων. Αι κυριώτεραι αντιδράσεις προέρχονται πάντοτε από την Ιταλίαν και Ολλανδίαν, αι δε επαναλαμβανόμεναι αμερικανικαί αντιδράσεις προκαλούν σοβαράν εμπλοκήν εις τας διαπραγματεύσεις. Η Ελληνική Αντιπροσωπεία παρέμεινεν αμετακίνητος επί των γνωστών βασικών θέσεων εις πάσαν δε ευκαιρίαν και εις επανειλημμένας συσκέψεις μετά κ. Rey σαφώς και κατηγορηματικώς ετονίσθη ότι, αν δεν παρασχεθούν αι υπό της Ελλάδος αιτούμεναι δίκαιαι και εύλογοι εγγυήσεις, η συμφωνία είναι αδύνατος. Τούτο λεπτομερώς ανεπτύχθη με όλην την γενικωτέραν και τεχνικήν επιχειρηματολογίαν και εις τον παρά τη ΕΟΚ Μόνιμον Αντιπρόσωπον της Ολλανδίας υπό την ιδιότητά του και ως Προέδρου των Μονίμων Αντιπροσώπων των Εξ Χωρών και της ειδικής διά την Ελλάδα Επιτροπής. Από τον Ολλανδόν Αντιπρόσωπον εξητήσαμεν όπως επιστήση εκ νέου την προσοχήν και των Εξ Κυβερνήσεων επί του

1. Σ.τ.Ε.: Τηλεγράφημα Ι. Πεσμαζόγλου, Αριθ. Πρωτ. 2895/17.12.1960, προς τον Πρόεδρο της Κυβερνήσεως, Αντιπρόεδρο της Κυβερνήσεως και Υπουργό Συντονισμού, 17 Δεκεμβρίου 1960· στο Αρχείο Πεσμαζόγλου, ΙΑΤΕ Α6-S3-Y2-F55-T12.

‘Αναμένεται η σύνδεσις τῆς Ἑλλάδος μετὰ τῆς Κοινῆς Ἀγορᾶς!...
(Τεῦ Β. Χριστοδοῦλου)

Εικ. 11. Η δυσμενής τροπή των διαπραγματεύσεων τον Ιανουάριο του 1961 γίνεται γρήγορα αισθητή από τον Τύπο και τους γελοιογράφους· γελοιογραφία του Β. Χριστοδούλου στην εφημερίδα *Αθηναϊκή*, φύλλο 12.1.1961.

Πηγή: ΙΑΤΕ – Αρχείο Πεσμαζόγλου, Α6-S3-Y11-F10-T42.

ότι, αν δεν μεταβληθή η στάσις επί των αμφισβητούμενων σημείων, δεν δύνανται να αναμένονται υποχωρήσεις εκ μέρους της Ελλάδος και ότι κατ’ ακολουθίαν αι διαπραγματεύσεις ευρίσκονται εις αδιέξοδον, η δε παράτασις των αποτελεί διά την Ελλάδα αλλά και διεθνώς απαράδεκτον και επικίνδυνον ανωμαλίαν. Τα ανωτέρω πράγματι μετεδόθησαν εις τας Εξ Κυβερνήσεις, καθ’ α πληροφορήθημεν εκ περισσοτέρων της μιας πηγών προεκάλεσαν αίσθησιν διότι αντιθέτως προς το ανωτέρω μήνυμα εξ υπευθύνων κύκλων των Εξ Χωρών και της ΕΟΚ ευρύτερον διεθνώς διαδίδεται ότι η συμφωνία μετά της Ελλάδος έχει κατ’ ουσίαν συντελεσθή. Εις το εκ νέου συνερχόμενον την Δευτέραν 19 Δεκεμβρίου Συμβούλιον των Υπουργών κ. Rey καθ’ α μοι ανεκοίνωσε θα προβή εις έκθεσιν των αποτελεσμάτων των τελευταίων διαπραγματεύσεων και των δυσχερειών, δεν θα ληφθούν όμως αποφάσεις πλην ίσως μόνον διά τον καπνόν. Κύριος Rey προτείνει επανάληψιν διαπραγματεύσεων

αρχάς Ιανουαρίου επιμόνως υποστηρίζων ότι διά την αντιμετώπισιν των διαφορών απαιτούνται εκατέρωθεν υποχωρήσεις, εις απάντησιν ημών κατηγορηματικώς δηλούντων ότι εξηντλήθη παν όριον υποχωρήσεως εκ μέρους της Ελλάδος. Επιστρέφω αύριον Κυριακήν. Λοιπά μέλη Αντιπροσωπείας παραμένουν διά περαιτέρω συζήτησιν λεπτομερειών μέχρι προσεχούς Πέμπτης. Παρακαλώ όπως επιδοθή τούτο εις κ. Υπουργόν Εξωτερικών εις Παρισίους. Κοινοποιείται κ. Ι. Λαμπρόκον, Γενικόν Γραμματέα Υπουργείου Συντονισμού και κ. Ξανθόπουλον Παλαμάν, Γενικόν Διευθυντήν Υπουργείου Εξωτερικών.

Πεσμαζόγλου

6.2. Σημείωμα Ι. Πεσμαζόγλου²

Αθήναι, τη 2α Ιανουαρίου 1961

Σημείωμα διά τον Υπουργόν των Εξωτερικών κ. Ε. Αβέρωφ-Τοσίτσαν

Κατά την τελευταίαν σύνοδον της 19-20 Δεκεμβρίου, το Συμβούλιον των Υπουργών της Κοινότητος, προτάσει του Γάλλου Υπουργού των Εξωτερικών κ. Couve de Murville, απεφάσισεν όπως οι εν Αθήναις Πρέσβεις των Εξ Χωρών προβούν εις διαβήματα προς την Ελληνικήν Κυβέρνησιν, τονίζοντες αφ’ ενός μεν το ενδιαφέρον των Κυβερνήσεων των διά την πραγματοποίησιν της συνδέσεως Ελλάδος-ΕΟΚ και αφ’ ετέρου την ανάγκην επιδείξεως μεγαλυτέρας ελαστικότητος και κατανοήσεως εκ μέρους της Ελληνικής Κυβερνήσεως επί των κυριωτέρων σημείων διαφωνίας τα οποία δημιουργούν προβλήματα διά την Κοινότητα.

Κατόπιν τούτου, κατά τας συναντήσεις μετά των ενταύθα Πρέσβειων των Εξ Χωρών, θα ήτο ίσως σκόπιμον να τονισθή ότι έχουν γίνει μέχρι σήμερον ουσιώδεις υποχωρήσεις επί όλων των θεμάτων, ακόμη και επί των πλέον ουσιωδών διά την Ελλάδα και ότι επομένως είναι αβάσιμος και ανακριβής οιοσδήποτε ισχυρισμός περί ελληνικής ακαμψίας. Είναι

2. Σ.τ.Ε.: Σημείωμα Ι. Πεσμαζόγλου «διά τον Υπουργόν των Εξωτερικών κ. Ε. Αβέρωφ-Τοσίτσαν», Αθήνα 2 Ιανουαρίου 1961· στο Αρχείο Πεσμαζόγλου, ΙΑΤΕ Α6-S3-Y2-F56-T1.

επίσης ανάγκη να καταστή κατηγορηματικώς σαφές ότι *είναι πραγματική η αδυναμία της Ελλάδος να δεχθή τας προτάσεις της ΕΟΚ επί των κατωτέρω βασικών σημείων αδιεξόδου και ότι η υποψία ότι πρόκειται περί διαπραγματευτικής πίεσεως* (ως υποστηρίζεται εις συνημμένην φωτοτυπίαν προσφάτου δελτίου του Economist) *είναι εντελώς αβάσιμος και δύναται να οδηγήσει εις ναυάγιον τας διαπραγματεύσεις*. Επί των τριών βασικών θεμάτων αρχής θα είναι ίσως χρήσιμον να επαναληφθή η ελληνική επιχειρηματολογία ώστε να προκύψη εκ νέου ότι είναι αδύνατος οιαδήποτε υποχώρησις εκ μέρους της Ελλάδος.

1. Κατοχύρωσις της εν πάση περιπτώσει ίσης μεταχειρίσεως των ελληνικών προϊόντων

Το ελληνικόν αίτημα απ' αρχής ήτο και παραμένει η παροχή σαφούς και νομικώς πλήρως κατοχυρωμένης εγγυήσεως ότι τα ελληνικά προϊόντα εις ουδεμίαν περίπτωσιν θα δύναται να τύχουν δυσμενεστέρας μεταχειρίσεως των ομοειδών προϊόντων των Εξ Χωρών. Η προσθήκη μιας τοιαύτης εγγυήσεως εις το σχετικόν πρωτόκολλον περί εφαρμογής του άρθρου 30 δεν γίνεται δεκτή από την ΕΟΚ, καίτοι εγένετο δεκτή η παραίτησις της Κοινότητος ως συνόλου εκ της εφαρμογής μέτρων διασφαλίσεως έναντι της Ελλάδος μέχρι της λήξεως της μεταβατικής περιόδου της Συνθήκης της Ρώμης (δηλαδή εντός των επομένων 9 ετών κατ' αρχήν τα οποία δύναται να επεκταθούν μέχρι 12). Ενώ δηλαδή εγένετο κατ' αρχήν δεκτός ο περιορισμός της εφαρμογής της γενικής ρήτρας διαφυγής του άρθρου 30 μόνον υπό της μιας ή περισσοτέρων εκ των θιγομένων χωρών (και όχι υπό της Κοινότητος ως συνόλου) οι Εξ αρνούνται να εγγυηθούν ότι τα τυχόν ληφθησόμενα μέτρα δεν θα ισχύουν μόνον εις βάρος των ελληνικών προϊόντων αλλά και εις βάρος των ομοειδών των χωρών-μελών καίτοι θα είναι παράλογον να υποστηριχθή ότι αι τυχόν εμφανισθησόμενοι δυσχέρειαι θα οφείλονται αποκλειστικώς εις τας ελληνικάς εξαγωγάς και ουχί εις τας ομοειδείς εξαγωγάς της μιας ή της άλλης εξ αυτών. Η Κοινότης αρνείται επίσης επιμόνως να παράσχη την εγγύησιν ταύτην και εις έτερα ειδικώτερα σημεία (ως π.χ. άρθρ. 42 του σχεδίου Συμφωνίας περί ευχερείας εφαρμογής συστήματος ελαχίστων τιμών διά τα γεωργικά προϊόντα) με αποτέλεσμα ότι και ως προς αυτά υπάρχει ο κίνδυνος δυσμενούς διακριτικής μεταχειρίσεως των ελληνικών προϊόντων.

Επί του θέματος τούτου δεν είναι δυνατόν να ζητήται από την Ελλάδα υποχώρησις.

2. Δασμολογικά ποσοστάσεις

Ός προς το θέμα της παροχής contingents tarifaires διά τας εισαγωγάς εκ τρίτων χωρών, η ελληνική πρότασις ζητεί *σύμμετρον λύσιν* ως εξής:

- Είτε άνευ ποσοτικών ορίων εκατέρωθεν μονομερή χορήγησιν contingents tarifaires διά τας εισαγωγάς εκ τρίτων χωρών με μίαν γενικήν μόνον δήλωσιν ότι ουδέν εκ των συμβαλλομένων μερών θα κάμη τοιαύτην χρήσιν του δικαιώματος τούτου ώστε να ανατρέπεται η ισορροπία της συμφωνίας.
- Είτε υπαγωγήν της ασκήσεως του δικαιώματος τούτου εις προηγουμένην απόφασιν του Συμβουλίου Συνδέσεως ως προς την Ελλάδα μεν διά το σύνολον των υπ' αυτής εισαγομένων ειδών, ως προς την Κοινότητα δε *διά τα πέντε μόνον είδη* ιδιαίτερου ελληνικού εξαγωγικού ενδιαφέροντος (μεταξύ των οποίων ο καπνός και αι σταφίδες).

Έναντι των ανωτέρω η ΕΟΚ είναι διατεθειμένη, βάσει των μέχρι τούδε προτάσεών της, να επιτρέψη την εντός λίαν περιορισμένων ορίων μονομερή χορήγησιν δασμολογικών ποσοστάσεων εκ μέρους της Ελλάδος, αρνείται όμως να δεχθή δέσμευσιν ή περιορισμόν της ελευθέρας ασκήσεως του δικαιώματος τούτου υπ' αυτής της ίδιας ακόμης και διά τον καπνόν και τας σταφίδας. Η απαράδεκτος αυτή στάσις οφείλεται ως φαίνεται ιδίως εις την ολλανδικήν άρνησιν όπως υπαγάγη το δικαίωμα χορήγησεως δασμολογικών ποσοστάσεων διά τον καπνόν εις το ελληνικόν veto. Διά τούτο κατά την τελευταία εν Βρυξέλλαις συνάντησιν των Αντιπροσωπειών ως και κατά την ιδιαίτεράν συζήτησιν μετά του Ολλανδού Μονίμου Αντιπροσώπου παρά τη ΕΟΚ κ. Linthorst-Homan προετάθη συμβιβαστικώς εκ μέρους της Ελλάδος της εξααιρεθούν της προηγουμένης εγκρίσεως του Συμβουλίου Συνδέσεως *ειδικώς διά την Ολλανδίαν* τα καπνά περιτυλίξεως πούρων ως και το 10% των συνολικών εισαγωγών καπνού της Ολλανδίας *εφόσον τα εισαχθησόμενα καπνά επί μειωμένων δασμώ* πρόκειται να χρησιμοποιηθούν διά την κατασκευήν πούρων. Τούτο θα ήδύνατο να υπογραμμισθή ότι αποτελεί νέαν απόδειξιν της καλής διαθέσεως της Ελλάδος και της εκ μέρους αυτής κατανοήσεως των ειδικωτέρων προβλημάτων των επί μέρους μελών της Κοινότητος.

3. Κοινή γεωργική πολιτική διά καπνόν και σταφίδας

Παρά τον εντόνωσ γεωργικών χαρακτήρα της ελληνικής οικονομίας και την μεγίστην εξάρτησίν της εξ εξαγωγών γεωργικών προϊόντων, η Ελληνική Κυβέρνησις εδέχθη ως εσχάτην υποχώρησιν να περιορίση το αίτημα περί αποφασιστικής συμμετοχής της Ελλάδος εις την διαμόρφωσιν της κοινής γεωργικής πολιτικής εις δύο μόνον προϊόντα εντελώς δευτερευούσης σημασίας διά τας οικονομίας των Εξ Χωρών. Ως προς τα λοιπά εξαγωγίμα ελληνικά προϊόντα η Ελλάς θα κληθή να εναρμονίση την γεωργικήν της πολιτικήν προς την διαμορφωθησομένην άνευ ουσιαστικής συμμετοχής αυτής κοινήν γεωργικήν πολιτικήν υπό την απειλήν της εφαρμογής έναντι των ελληνικών προϊόντων του καθεστώτος των τρίτων χωρών. Και επί του σημείου τούτου η στάσις της Κοινότητος παραμένει μέχρι στιγμής αρνητική.

Επί των ως άνω τριών βασικών θεμάτων η αποδοχή των υπό της Κοινότητος προτεινομένων λύσεων θα ωδήγει εις την διαμόρφωσιν απαραδέκτως ανίσου συμφωνίας η οποία χωρίς ουδείς να το επιζητή θα ηδύνατο ευλόγως και ευκόλως να χαρακτηρισθεί ως *αποικιακού χαρακτήρος* με σοβαράς επικινδύνους συνεπείας όχι μόνον διά την Ελλάδα αλλά και διά τας σχέσεις της Ευρώπης μετά του υπολοίπου κόσμου.

4. Πρωτόκολλον διά την Ιταλία

Ειδικώς έναντι των Ιταλών θα ήτο σκόπιμον να τονισθή και πάλιν ότι και μόνον το γεγονός ότι η Ελλάς αποδέχεται την δυνατότητα εφαρμογής κοινοτικής ρήτρας διαφυγής, εφόσον αι ελληνικά εξαγωγαί εσπεριδοειδών υπερβούν ωρισμένα όρια, αποτελεί σημαντικωτάτην παραχώρησιν έναντι των ιταλικών ανησυχιών και ουσιώδη εξαίρεσιν εκ του βασικού κανόνος της άνευ ποσοτικών ορίων ίσης μεταχειρίσεως των ελληνικών προϊόντων εις το πλαίσιον της τελωνειακής ενώσεως. Δεν είναι συνεπώς δυνατόν να απαιτήται από την Ελλάδα η αποδοχή της επεκτάσεως της εξαίρέσεως ταύτης εκ του κανόνος της ίσης μεταχειρίσεως και επί άλλων προϊόντων ούτε είναι δυνατόν ή εύλογον να απαιτήται ο καθορισμός του ορίου εις επίπεδον τόσον κατώτερον του ελληνικού εξαγωγικού πλεονάσματος όσον το προτεινόμενον εκ μέρους της Ιταλίας (17.500 τόνοι [κατά τον ευνοϊκώτερον διά την Ελλάδα υπολογισμόν]³ με ετησίαν αύξησιν 20%).

3. Σ.τ.Ε.: Η πρότασις εντός αγκυλών αποτελεί χειρόγραφη σημείωσις/προσθήκη στο πρωτότυπο, συνοδευόμενη από μονογραφή του συντάκτη.

Η συμβιβαστική ελληνική πρότασις συνίσταται εις τον περιορισμόν του πρωτοκόλλου μόνον εις τα εσπεριδοειδή με καθορισμόν τουλάχιστον, είτε ποσότητος 60.000 τόννων αυξανομένης ετησίως κατά 10%, είτε ποσότητος 40.000 τόννων αυξανομένης ετησίως κατά 20%. Υπάρχει βεβαίως πάντοτε και η δυνατότης συμφωνίας επί της προτάσεως του κ. Fanfani, ήτοι επί του καθορισμού ποσότητος εκκινήσεως 20.000 τόννων αυξανομένης εις 40.000, 60.000 και 80.000 τόννους κατά το δεύτερον, τρίτον και τέταρτον έτος από της εφαρμογής της συμφωνίας αντιστοίχως, καίτοι βεβαίως η πρότασις αυτή δεν είναι εξ ίσου ευνοϊκή όσον αι προηγούμεναι. Εις πάσαν περίπτωσιν καθορισμού ορίων κατωτέρων των ελληνικών εξαγωγικών δυνατοτήτων, εκτός του κατ' αρχήν απαράδεκτου της λύσεως η Ελλάς θα εκτεθή εις σοβαρούς κινδύνους εκβιασμού από τρίτας χώρας.

Και επί των τεσσάρων ανωτέρω θεμάτων, πλην όλων των άλλων, η Ελληνική Κυβέρνησις ήδη απεδέχθη πολλές και ουσιώδεις παραχωρήσεις, πέραν των οποίων είναι αδύνατον να αναμένωνται νέοι συμβιβασμοί, οι οποίοι όχι μόνον ουσιώδη ελληνικά συμφέροντα θα έθιγον αλλά και σοβαράς πολιτικής φύσεως αντιδράσεις δικαίως θα προεκάλλουν.

Ιωάννης Σ. Πεσμαζόγλου

Αθήναι, τη 2α Ιανουαρίου 1961

6.3. Σημείωμα Ι. Πεσμαζόγλου⁴

Αθήναι, τη 4η Ιανουαρίου 1961

Κυριώτεροι διαφωνίαί εις τας διαπραγματεύσεις με την Ευρωπαϊκήν Οικονομικήν Κοινότητα

1. Άρθρα 30 και 42 σχεδίου Συνθήκης

Η Ελλάς ζητεί και η ΕΟΚ αρνείται την εν πάσει περιπτώσει εγγύησιν της ίσης μεταχειρίσεως των ελληνικών προϊόντων. Ο κίνδυνος της δυσμενούς

4. Σ.τ.Ε.: Σημείωμα Ι. Πεσμαζόγλου, «Κυριώτεροι διαφωνίαί εις τας διαπραγματεύσεις με την Ευρωπαϊκήν Οικονομικήν Κοινότητα», Αθήνα 4 Ιανουαρίου 1961· στο Αρχείο Πεσμαζόγλου, ΙΑΤΕ Α6-S3-Y2-F56-T3.

διακριτικής μεταχειρίσεως εμφανίζεται εις την περίπτωση της λήψεως μέτρων ασφαλείας κατά το άρθρο 30 ως και εφαρμογής ελαχίστων τιμών διά τα γεωργικά προϊόντα κατά το άρθρον 42 του σχεδίου.

Η Αντιπροσωπεία θεωρεί ότι επί του θέματος τούτου είναι αδύνατος οιαδήποτε υποχώρησις ή συμβιβασμός.

2. Άρθρον 30 – Ιταλικόν πρωτόκολλον

Οι Ιταλοί επιμένουν όπως εις ειδικόν πρωτόκολλον προβλεφθή ότι θα είναι δυνατόν να αναστέλληται η εφαρμογή των ηλαττωμένων δασμών ή του αδασμολογήτου επί των ελληνικών εξαγωγών εσπεριδοειδών, ροδακίνων και νωπών σταφυλών όταν αι εξ Ελλάδος εξαγόμενα ποσότητες προς την ΕΟΚ υπερβούν ωρισμένα όρια.

Η Ελληνική Αντιπροσωπεία υπεστήριξεν ανέκαθεν ότι η αρχή αυτή είναι απαράδεκτος και ασυμβίβαστος προς την έννοιαν της τελωνειακής ενώσεως. Συμφώνως προς τας κυβερνητικές οδηγίας εδηλώθη ότι υπό μορφήν παραχωρήσεως προς την Ιταλίαν θα ηδύνατο να γίνη δεκτόν πρωτόκολλον *μόνον* διά *τα εσπεριδοειδή* και με όριον ουχί κατώτερον των 60.000 τόννων με αύξησιν 10% ετησίως ή 40.000 τόννων με αύξησιν 20% ετησίως – αντί προτεινομένων υπό της Ιταλίας 12.000 – 17.000 τόννων (η μέθοδος είναι ασαφής) με ετησίαν αύξησιν 20%.

Η Αντιπροσωπεία εισηγείται εμμονήν επί των ανωτέρω ορίων και ως μόνην ενδεχομένην υποχώρησιν την επέκτασιν του πρωτοκόλλου και επί των ροδακίνων (ουχί όμως και των σταφυλών) με αφετηρίαν τουλάχιστον 40.000 τόννων – αντί των προτεινομένων 35.000 τόννων υπό των Ιταλών.

3. Άρθρον 31 – Ευχέρεια επιβολής ή αυξήσεως των δασμών διά νεοδημιουργουμένας βιομηχανίας

Η Ελλάς επιμένει επί της *μονομερούς* ενασκήσεως του δικαιώματος τούτου τουλάχιστον δι' είδη αντιπροσωπεύοντα *το 15% των εισαγωγών του έτους 1958*. Η ΕΟΚ αποδέχεται μονομερή απόφασιν *μόνον* διά ποσοστόν 5% με ενδεχομένην αύξησιν μέχρι 10%. Η Αντιπροσωπεία φρονεί ότι θα ηδυνάμεθα να υποχωρήσωμεν μέχρι 10%.

4. Άρθρον 32 – Ευχέρεια χορηγήσεως δασμολογικών ποσοστώσεων (contingents tarifaires)

Η ευχέρεια αυτή είναι σημαντική διά την Ελλάδα ιδίως διά την διευκόλυνσιν εισαγωγών από τρίτας χώρας κυρίως διά την προώθησιν των

προς τας Ανατολικάς χώρας εξαγωγών μας και διά την χρησιμοποίησιν της αμερικανικής βοήθειας.

Η ΕΟΚ ζητεί δικαίωμα veto κατ' αρχήν με λίαν περιορισμένα περιθώρια μονομερούς δράσεως, αρνείται όμως αντίστοιχον ελληνικόν veto διά την χορήγησιν εκ μέρους των Εξ Χωρών δασμολογικών ποσοτώσεων ακόμη και διά βασικά εξαγωγίμα είδη, ως είναι ο καπνός και αι σταφίδες.

Η Ελληνική Αντιπροσωπεία επέμεινεν επί ελληνικού veto διά πέντε βασικά εξαγωγίμα ελληνικά είδη και εξήτησεν ευχέρειαν μονομερούς δράσεως όταν υπάρχουν αδιάθετα πλεονάσματα εξαγωγίμων γεωργικών προϊόντων.

Η Αντιπροσωπεία εισηγείται τας ακόλουθους διαδοχικάς γραμμάς υποχωρήσεως:

- α. Αποδοχή εκατέρωθεν της συμφώνου γνώμης, δηλαδή του δικαιώματος veto άνευ περιθωρίου μονομερούς δράσεως.
- β. Καθορισμός περιθωρίου μονομερούς δράσεως διά ποσοστόν 10% του συνόλου των ελληνικών εισαγωγών με αντίστοιχον ευχέρειαν μονομερούς δράσεως εκ μέρους της Κοινότητος αλλά *μόνον* διά τον καπνόν μέχρις ορίου 15.000 τόννων, αλλ' ουχί διά καπνά ανατολικού τύπου, επί πλέον δε διά τα καπνά περιτυλίξεως πούρων άνευ ορίου.

5. Σύμφωνος γνώμη Ελλάδος κατά την διαμόρφωσιν κοινής γεωργικής πολιτικής καπνού και σταφίδων

Κατηγορηματική άρνησις της ΕΟΚ. Δεν επροτάθη ακόμη η συμβιβαστική λύσις την οποίαν εξουσιοδοτήθη υπό της Κυβερνήσεως όπως αποδεχθή η Ελληνική Αντιπροσωπεία. Η λύσις αυτή συνιστάται εις δήλωσιν της ΕΟΚ κατά το ακόλουθον σχέδιον: «... Η ΕΟΚ δηλοί ότι, εις ην περίπτωσιν ήθελε διαμορφωθή μία κοινή γεωργική πολιτική επί καπνού και σταφίδων, θα ληφθούν πλήρως και αποτελεσματικώς υπ' όψιν τα συμφέροντα της Ελλάδος ως προς την παραγωγήν και τας εξαγωγάς των προϊόντων αυτών καθώς και η σημασία των διά την πραγματοποίησιν των αντικειμενικών σκοπών της συμφωνίας Συνδέσεως. Ειδικώτερον, τα μέτρα κοινής γεωργικής πολιτικής της Κοινότητος δεν θα δύνανται εν ουδεμία περιπτώσει να θίξουν την παραγωγήν και την προοπτικήν αναπτύξεως των προς τας χώρας της ΕΟΚ ελληνικών εξαγωγών καπνών ανατολικού τύπου και σταφίδων των υπό της Ελλάδος εκ παραδόσεως εξαγομένων ποιοτήτων».

Εικ. 12. Παρίσι, 23-25 Ιανουαρίου 1961· στιγμιότυπο από τις διαπραγματεύσεις. Δεξιά από τον Ι. Πεσμαζόγλου κάθεται ο Υπουργός Συντονισμού Α. Πρωτοπαπαδάκης, ενώ πιο δίπλα διακρίνονται οι Θ. Χρηστίδης και Ν. Γαζής.

Πηγή: ΙΑΤΕ – Αρχείο Πεσμαζόγλου, Α6-S15-Y3-F3-T3.

6. Συγκρότησις δικαστηρίου

Η ΕΟΚ επιμένει όπως αι επίδικοι διαφοραί υπάγονται εις το Ευρωπαϊκόν Δικαστήριον της ΕΟΚ, ενδεχομένως εις τμήμα αυτού με συμμετοχήν ενός Έλληнос Δικαστού. Η Ελληνική Αντιπροσωπεία επέμεινεν επί της ανάγκης δικαστηρίου με συγκρότησιν εξ ισαρίθμων δικαστών εκατέρωθεν και πρόεδρον εκλεγόμενον από κοινού, συμβιβαστικώς δε απεδέχθη, συμφώνως προς τας οδηγίας της Κυβερνήσεως, ότι διά την πρώτην τριετίαν θα εγίνετο δεκτός ο διορισμός ως Προέδρου του Προέδρου του Ευρωπαϊκού Δικαστηρίου (είναι απίθανον να υπάρξουν πολλαί επίδικοι διαφοραί κατά το πρώτον διάστημα εφαρμογής της Συνθήκης).

Η Αντιπροσωπεία εισηγείται όπως επιμείνωμεν επί των μέχρι σήμερον προταθέντων με ενδεχομένην υποχώρησιν επί των εξής σημείων:

- α. αποδοχήν δι' ιδιαιτέρου εγγράφου του διορισμού του Προέδρου του Ευρωπαϊκού Δικαστηρίου ως Προέδρου και του Διαιτητικού Δικαστηρίου *διά την πρώτην πενταετίαν αντί τριετίας* ή έστω διά τας δύο πρώτας τριετίας αλλά με διατήρησιν βεβαίως του κατ' αρχήν καθιερωθησομένου συστήματος της από κοινού εκλογής, εν συνεχεία δε
- β. πρόβλεψιν της δυνατότητος διαμορφώσεως από συμφώνου και της λύσεως εις το Συμβούλιον της Association.

7. Χρηματοδοτικά

- α. *Ποσόν εκτάκτου χρηματοδοτήσεως.* Απεφασίσθη ήδη ποσόν 125 εκατομμυρίων. Η Ελλάς εξακολουθεί να επιμένει επί ποσού προσεγγίζοντος τα 200 εκατομμύρια. Η Αντιπροσωπεία εισηγείται όπως δηλωθή σαφώς και υπό τύπον υποχωρήσεως ότι η Ελλάς εδέχετο ποσόν 150 εκατ. εν συνδυασμώ προς τα κατωτέρω προτεινόμενα υπό (β).
- β. *Δυνατότης προσφυγής εις την Ευρωπαϊκίην Τράπεζαν Επενδύσεων μετά την εξάντλησιν του ανωτέρω ποσού.* Τούτο αναφέρεται πάντοτε με την διευκρίνησιν ότι η δυνατότης αύτη θα είναι απεριόριστος. Δεν προβλέπεται σαφώς όμως ουδαμού της Συνθήκης. Είναι σκόπιμον να ζητηθή η σαφής περί τούτου πρόβλεψις, αν και είναι βέβαιον ότι η Ευρωπαϊκή Τράπεζα Επενδύσεων θα αρνηθή οιανδήποτε χρηματοδότησιν προ της τακτοποιήσεως του θέματος του εξωτερικού δημοσίου χρέους.
- γ. *Δήλωσις προθέσεως διά την ρύθμισιν του εξωτερικού δημοσίου χρέους.* Μέχρι σήμερον η Αντιπροσωπεία ηρνήθη οιανδήποτε τοιαύτην δήλωσιν και προέβαλε τα γνωστά επιχειρήματα. Εφ' όσον ηθέλωμεν επιμείνει επί της σαφούς προβλέψεως της δυνατότητος προσφυγής εις την Ευρωπαϊκίην Τράπεζαν Επενδύσεων (ανωτέρω υπό (β)), το αίτημα της ΕΟΚ διά την υποβολήν δηλώσεως θα καταστή ισχυρότερον.

Ιωάννης Σ. Πεσμαζόγλου

Αθήναι, τη 4η Ιανουαρίου 1961

6.4. Σημείωμα Ι. Πεσμαζόγλου⁵

Εν Αθήναις, τη 10η Ιανουαρίου 1961

Σημείωμα επί των συνεχιζόμενων δυσχερειών ως προς την ρήτραν διαφυγής (Άρθρον 30 του σχεδίου)

Κατά τας μέχρι του παρελθόντος Δεκεμβρίου συζητήσεις, η ρήτρα διαφυγής προέβλεπε την δυνατότητα λήψεως εξαιρετικών μέτρων οιασδήποτε φύσεως (περιλαμβανομένης και της αναστολής της εφαρμογής της Συνθήκης) εάν ενεφανίζοντο σοβαρά και συνεχιζόμενα δυσχέρεια εις οιαδήποτε περιοχή ή τομέα της Κοινής Αγοράς, η δε διάρκεια της ρήτρας ταύτης προεβλέπετο μέχρι τέλους της 12ετίας από της ενάρξεως εφαρμογής της Συνθήκης.

Η Ελλάς από μηνών επιμένει όπως καθιερωθή ότι:

- α. Ουδέποτε τα μέτρα ασφαλείας δύνανται να λαμβάνονται συλλογικώς, εκ μέρους δηλαδή των Εξ Χωρών εν τη ενότητι των. Εφόσον διά λόγους Συνθήκης της Ρώμης και γενικωτέρας αρχής η πρόβλεψις μιας συλλογικής ρήτρας διαφυγής ήτο απαραίτητος, προετάθη και εφαινότο ότι θα καταστή αποδεκτόν όπως παραιτηθή η Κοινότης της ενασκήσεως της ρήτρας ταύτης και τούτο διότι αφ' ενός μεν οι κίνδυνοι εκ της Ελλάδος είναι ασήμαντοι, αφ' ετέρου δε η Ελλάς έχει ανάγκην ηυξημένης ασφαλείας διά την προώθησιν της οικονομικής της αναπτύξεως.
- β. Εφαρμογή της ρήτρας υπό εκάστης μεμονωμένης χώρας επ' ουδενί λόγω έπρεπε να γίνεται μόνον έναντι των ελληνικών προϊόντων, αλλ' άνευ διακρίσεως και διά τα προϊόντα των Εξ Χωρών. Η εγγύησις της μη διακρίσεως αφ' ενός μεν αποτελεί κατοχύρωσιν της ίσης μεταχειρίσεως, αφ' ετέρου δε ασφάλειαν ότι τοιούτου είδους μέτρα δεν ηδύναντο να ληφθούν ειδικώς έναντι των ελληνικών προϊόντων.

5. Σ.τ.Ε.: Σημείωμα Ι. Πεσμαζόγλου «επί των συνεχιζόμενων δυσχερειών ως προς την ρήτραν διαφυγής (Άρθρον 30 του σχεδίου)», Αθήνα 10 Ιανουαρίου 1961· στο Αρχείο Πεσμαζόγλου, ΙΑΤΕ Α6-S3-Y2-F56-T6.

Μετά πολυμήνους αμφιταλαντεύσεις η χθεσινή πρότασις του κ. Rey συνίσταται εις την εφαρμογήν της ρήτρας διαφυγής υπό την εθνικήν της μορφήν, δηλαδή υφ' εκάστης μεμονωμένης χώρας και άνευ διακρίσεως, ως ζητείται εκ μέρους της Ελλάδος, αλλά μόνον μέχρι συμπληρώσεως της μεταβατικής περιόδου κατά την Συνθήκην της Ρώμης, δηλαδή κατ' αρχήν μέχρι του 1970 αλλ' ενδεχομένως και ενωρίτερον εντός πενταετίας, εφόσον εξαντληθούν τα όρια συντημήσεως της μεταβατικής περιόδου. Μετά την περίοδον αυτήν ζητείται η εφαρμογή κοινοτικής ρήτρας, δηλαδή η ευχέρεια λήψεως συλλογικών μέτρων εις πάσαν περίπτωσιν όπου μία περιοχή ή ένας τομεύς οικονομικής δραστηριότητος θα εθίγεται από ελληνκάς εξαγωγάς. Πέραν δε τούτου ζητείται όπως η διάρκεια της ρήτρας ταύτης είναι απεριόριστος ή τουλάχιστον μία 22ετία. Εις υποβληθέν ερώτημα του κ. Υπουργού Συντονισμού, εάν θα εδέχοντο εις το τέλος της 12ετίας να παύση ισχύουσα οιαδήποτε ρήτρα διαφυγής τόσον διά την Κοινήν Αγοράν όσον και διά την Ελλάδα πλην αντιθέτου αποφάσεως του Συμβουλίου Συνδέσεως η απάντησις υπήρξε σαφώς αρνητική.

Ως προέκυψε και από τας συμπληρωματικάς συζητήσεις, η εμμονή των εις μίαν τοιαύτην ρήτραν διαφυγής οφείλεται εις την επιθυμίαν των όπως εξασφαλίσουν μέθοδον αντιμετώπισεως των προϊόντων μιας ή περισσοτέρων μεγάλων βιομηχανιών αι οποίαι ενδεχομένως ήθελον ιδρυθή εν Ελλάδι μετά ή άνευ της συνδρομής αλλοδαπής επιχειρηματικής πρωτοβουλίας και κεφαλαίων.

Η πρότασις αυτή της Κοινής Αγοράς επί της οποίας εμφανίζονται ούτοι εμμένοντες είναι οικονομικώς, πολιτικώς και ηθικώς απαράδεκτος διά της εξής ιδίως λόγους:

Πρώτον: α. Είναι αδιανόητον να διατηρήται η ευχέρεια λήψεως διασφαλιστικών μέτρων και μετά την πραγματοποιήσιν του ενιαίου τελωνειακού χώρου, δηλαδή μετά την λήξιν της μεταβατικής περιόδου, η οποία κατ' αρχήν εις την ελληνικήν Συνθήκην θα είναι 12ετής. Τούτο προκύπτει και εκ της Συνθήκης της Ρώμης όπου εις το τέλος της μεταβατικής των περιόδου καταργείται πάσα ρήτρα διαφυγής.

β. Ειδικώς εις την περίπτωσιν των σχέσεων της Ελλάδος προς την Κοινήν Αγοράν ο εκ των συμβαλλομένων μικρότερος και βιομηχανικώς και οικονομικώς κατά πολύ ασθενέστερος είναι η Ελλάς. Ενώ δε η Ελλάς αποδέχεται να μην υπάρχη ρήτρα διαφυγής, δηλαδή μέθοδος εξαιρετικής προστασίας μετά την πάροδον της 12ετίας, η Κοινή Αγορά εμμένει εις την υπέρ αυτής διατήρησιν της ρήτρας διά τους ανωτέρω λόγους.

Δεύτερον: Είναι πολιτικώς απαράδεκτον να εκτεθή ολόκληρος η ελληνική οικονομία εις τον κίνδυνον της επιβολής τοιούτων μέτρων οσονδήποτε και αν ταύτα περιορισθούν συμφώνως προς τας δηλώσεις και προτάσεις των. Και αν ακόμη περιωρίζετο εις το ελάχιστον η ρήτρα διαφυγής και μόνον ο κίνδυνος των συνεπειών της λήψεως ενός τοιούτου μέτρου θα απετέλει αιτίαν αναστολής και παραλύσεως οιασδήποτε οικονομικής προσπάθειας, ενώ αντιθέτως εις τον χώρον της Κοινής Αγοράς όπου δεν υφίσταται ανάλογος κίνδυνος η έφεσις προς επένδυσιν και οικονομικήν ανάπτυξιν θα είναι ασυγκρίτως μεγαλύτερα παρ' όσον εις την Ελλάδα. Ο διαφορισμός αυτός είναι από πάσης απόψεως απαράδεκτος διά την Ελλάδα.

Τρίτον: Είναι και ηθικώς απαράδεκτος διότι σημαίνει επιβολήν κυρώσεων κατά του οικονομικώς και επιχειρηματικώς επιτυγχάνοντος επί τη βάσει αυτών τούτων των αρχών της ελευθέρως επιχειρηματικής οικονομίας, αι οποία διέπουν την Κοινήν Αγοράν και κατ' επέκτασιν τας μετ' αυτής σχέσεις της Ελλάδος. Διότι κατά το νόημα της προτεινομένης συλλογικής της ρήτρας θα δύναται αύτη να χρησιμοποιηθή όταν κατ' ακολουθίαν της ιδρύσεως μιας συγχρονισμένης και αποδοτικής επιχειρήσεως ή αντιστοίχως της παραγωγής υπό ευνοϊκούς όρους της αγροτικού προϊόντος θα δύναται να ανασταλούν τα πλεονεκτήματα της Κοινής Αγοράς και να υποβάλλωνται τα ελληνικά προϊόντα εις την μεταχείρισιν των προϊόντων τρίτων χωρών.

Ιωάννης Σ. Πεσμαζόγλου
Αθήναι τη 10η Ιανουαρίου 1961

6.5. Απόρρητο σημείωμα Ι. Πεσμαζόγλου⁶

Εν Αθήναις τη 17η Ιανουαρίου 1961

Απόρρητον

Της: Την Α.Ε. τον Υπουργόν Συντονισμού κ. Αρ. Πρωτοπαπαδάκη

Από: Ι. Σ. Πεσμαζόγλου

Σκέψεις εν συσχέτισει προς την ανακοινωθείσαν επίσκεψιν του κ. Προέδρου της Κυβερνήσεως εις Λονδίνον

Η προβληθείσα εις ωρισμένας Αθηναϊκάς εφημερίδας συσχέτισις μεταξύ της επαναλήψεως στενωτέρας συνεργασίας της ελληνικής και βρετανικής Κυβερνήσεως και των δυσχερειών εις τας διαπραγματεύσεις μετά της ΕΟΚ δύναται να έχη δυσμενείς συνεπείας. Είναι γνωστόν ότι εκ της υπό διαμόρφωσιν ενιαίας αγοράς των Επτά έχουσι ρητώς εξαιρεθή τα γεωργικά προϊόντα και επομένως είναι τουλάχιστον λίαν δυσχερές να αντιμετωπισθούν με την Αγγλίαν και τους Επτά αι λύσεις τας οποίας επιδιώκει η Ελλάς και αι οποία εις σημαντικόν βαθμόν έχουσι συμφωνηθή μετά της ΕΟΚ. Ειδικώς ως προς τον καπνόν είναι γνωσταί αι αντιδράσεις και αι δυσχέρειαι εις την Αγγλίαν, αλλά και εις τας λοιπάς εκ των επτά χωρών.

Δεν είναι επομένως δυνατόν σοβαρώς να υποστηριχθή ότι μία συνεννόησις μετά των επτά δύναται να αποτελέση υποκατάστατον της Συμφωνίας μετά της Κοινής Αγοράς. Οιαδήποτε εξ άλλου συνεννόησις μεταξύ των δύο ομάδων είναι σχεδόν βέβαιον ότι δεν θα οδηγήση εις λύσεις ευνοϊκωτέρας των ήδη κατ' αρχήν συμφωνημένων μετά της ΕΟΚ. Διά να αποφευχθούν επομένως παρερμηνείαι αι οποία χωρίς να ωφελήσουν προς την μίαν κατεύθυνσιν δύναται να βλάψουν προς την άλλην δεν θα ήτο άσκοπον να καταστή σαφές από ελληνικής πλευράς ότι, καίτοι είναι αμετάβλητος η επιθυμία συμφωνίας μετά της ΕΟΚ, η Ελλάς πάντοτε και μετά την σύνδεσίν της με την Κοινήν Αγοράν δεν θα παύση να επιδιώκη τας στενωτέρας εμπορικής και οικονομικής

6. Σ.τ.Ε.: Απόρρητο σημείωμα Ι. Πεσμαζόγλου προς Α. Πρωτοπαπαδάκη, «Σκέψεις εν συσχέτισει προς την ανακοινωθείσαν επίσκεψιν του κ. Προέδρου της Κυβερνήσεως εις Λονδίνον», Αθήνα 17 Ιανουαρίου 1961· στο Αρχείο Πεσμαζόγλου, ΙΑΤΕ Α6-S3-Y2-F56-T12.

Εικ. 13. Το είδος της αρθρογραφίας που προκαλεί την αντίδραση του Πεσμαζόγλου· απόκομμα από άρθρο της εφημερίδας *Τα Νέα*, φύλλο 12.1.1961.

Πηγή: ΙΑΤΕ – Αρχείο Πεσμαζόγλου, Α6-S3-Y11-F10-T53.

σχέσεις με όλες ανεξαιρέτως τας χώρας, αναμφισβητήτως δε και με την Αγγλίαν.

Μετά την σύνδεση της Ελλάδος με την Κοινήν Αγοράν, ακόμη δε περισσότερο κατόπιν ενδεχομένης ρυθμίσεως του προπολεμικού δημοσίου χρέους μετά των Αμερικανών ομολογιούχων, η διαπραγματευτική δύναμη της Ελλάδος έναντι της Βρεταννικής Κυβερνήσεως θα είναι ουσιωδώς ενισχυμένη. Όταν ωρισμένα βασικά προβλήματα του τόπου έχουν αντιμετωπισθή, θα δύνανται ανετώτερον να ζητηθούν ωρισμένα οικονομικού περιεχομένου παραχωρήσεις από την Αγγλίαν. Τοιαύτα αιτήματα δύνανται πάντοτε να είναι η εξασφάλις εισαγωγών ελληνικών καπνών (ενδεχομένως και εις κάλυψιν ενός τμήματος των ετησίων πληρωμών εις εξυπηρέτησιν του προπολεμικού δημοσίου χρέους), αφ' ετέρου δε διευκολύνσεις διά την προώθησιν επιχειρηματικού ενδιαφέροντος εις την Ελλάδα μέσω της οποίας θα είναι δυνατόν να εισέλθουν βρεταννικά επιχειρήσεις εις την Κοινήν Αγοράν.

Είναι σκόπιμον να αξιοποιηθῆ κατά το μέγιστον δυνατόν η διαπραγματευτική αυτή θέσις της Ελλάδος εν συνδυασμῷ προς το Βρεταννικόν πολιτικόν ενδιαφέρον διά την αποκατάστασιν στενωτέρων σχέσεων με την Ελλάδα.

Ι. Σ. Πεσμαζόγλου

Αθήναι, τη 17η Ιανουαρίου 1961

7. Προς τη λύση

7.1. Σημείωμα Ι. Πεσμαζόγλου¹

Διά την Α.Ε. τον Υπουργόν των Εξωτερικών κ. Ευάγ. Αβέρωφ-Τοσίτσαν

Σύνδεσις της Ελλάδος μετά της Ευρωπαϊκής Οικονομικής Κοινότητας
Σημείωμα επί των εν Παρισίοις διαπραγματεύσεων
(23-25 Ιανουαρίου 1961)

Κατά την νέαν συνάντησιν μεταξύ του κ. Rey και του Υπουργού του Συντονισμού κ. Πρωτοπαπαδάκη εν Παρισίοις την 23ην, 24ην και 25ην Ιανουαρίου, άπαντα τα αφεθέντα εκκρεμή κατά την συνάντησιν των Αθηνών σημεία συνεζητήθησαν εν λεπτομερεία, δύο δε εκ των βασικών απομενουσών διαφωνιών επελύθησαν υπό την αίρεσιν βεβαίως πάντοτε της επικυρώσεως των αποτελεσμάτων υπό του Συμβουλίου Υπουργών της Κοινότητας. Τα κυριώτερα των αποτελεσμάτων τούτων αναλύονται κατωτέρω:

1. Γενική ρήτρα διαφυγής

Η Κοινότης εδέχθη όπως απαλειφθή η κοινωτική ρήτρα διαφυγής του άρθρου 30 του σχεδίου Συμφωνίας, αντ' αυτής δε αναγνωρίσθη η ευχέρεια των χωρών-μελών της Κοινότητας όπως λαμβάνουν και έναντι της Ελλάδος τα μέτρα ασφαλείας τα οποία θα δύνανται να λάβουν μεταξύ των, βάσει του άρθρου 226 της Συνθήκης της Ρώμης με την πρόσθετον κατοχύρωσιν ότι κατά την εφαρμογήν του άρθρου τούτου η Ελλάς εξομοιούται προς τας χώρας-μέλη της Κοινότητας. Αντίστοιχος ευχέρεια αναγνωρίζεται βεβαίως και εις την Ελλάδα. Από της πλευράς της Κοινότητος υποστηρίζεται ότι ο χρόνος ισχύος της ρήτρας διαφυγής δέον να είναι ο αυτός διά την Ελλάδα και διά τας χώρας της Κοινότητος,

1. Σ.τ.Ε.: Σημείωμα Ι. Πεσμαζόγλου, «Σύνδεσις της Ελλάδος μετά της Ευρωπαϊκής Οικονομικής Κοινότητας. Σημείωμα επί των εν Παρισίοις διαπραγματεύσεων (23-25 Ιανουαρίου 1961)», προς τον Υπουργό Εξωτερικών Ευάγ. Αβέρωφ-Τοσίτσαν, 2 Φεβρουαρίου 1961· στο Αρχείο Πεσμαζόγλου, ΙΑΤΕ Α6-83-Υ2-Υ57-Υ5.

να λήξη δε με το τέλος της μεταβατικής περιόδου της Συνθήκης της Ρώμης οπότε λήγει και η ισχύς του άρθρου 226. Από ελληνικής πλευράς εξ άλλου υπογραμμίζεται η ανάγκη όπως η ευχέρεια λήψεως μέτρων ασφαλείας διατηρηθή διά συνδέσεως, ήτοι επί μίαν 12ετία, ήτις είναι ίση και προς την προβλεφθείσαν υπό της Συνθήκης της Ρώμης περίοδον ισχύος της ρήτρας ασφαλείας διά τας χώρας-μέλη της Κοινότητας. Εξ άλλου η διάρκεια της μεταβατικής περιόδου της Συνθήκης της Ρώμης και επομένως και η περίοδος ισχύος του άρθρου 226 δύναται να συντημηθή δι' αποφάσεως των χωρών-μελών της ΕΟΚ, δεν είναι δε ούτε εύλογον ούτε δυνατόν η ισχύς ή κατάργησις του δικαιώματος της Ελλάδος όπως λαμβάνη μέτρα ασφαλείας να εξαρτηθή εκ μονομερούς αποφάσεως της Κοινότητας.

2. Ιταλικόν πρωτόκολλον

Καίτοι η κατά τα ανωτέρω βασικώς συμφωνηθείσα λύσις του προβλήματος της ρήτρας διαφυγής αποτελεί ουσιώδη πρόοδον, δέον να υπογραμμισθή ότι η κατοχύρωσις της συνδέεται και με την επίτευξιν συμφωνίας επί του ιταλικού πρωτοκόλλου το οποίον θα προβλέπη την ευχέρειαν λήψεως μέτρων ασφαλείας υπό της Κοινότητας εν τω συνόλω της, εν η περιπτώσει αι ελληνικά εξαγωγικά προϊόντων προς την Κοινότητα και ειδικώτερον των εσπεριδοειδών, υπερβαίνουσαι ωρισμένα όρια, δημιουργήσουν δυσχερείας διά τας αντιστοιχούς ιταλικάς εξαγωγάς. Επί του σημείου τούτου δεν καταρρώθη να επιτευχθή συμφωνία κατά τας εν Παρισίοις συνομιλίας.

Υπενθυμίζεται ότι από ελληνικής πλευράς είχε προταθή όπως, όσον αφορά τα εσπεριδοειδή, τα όρια πέραν των οποίων θα ηδύνατο να ληφθούν μέτρα ασφαλείας είναι τοιαύτα ώστε να καλύπτουν το συνολικόν ελληνικόν εξαγωγικόν πλεόνασμα με εύλογον προοπτικήν περαιτέρω αναπτύξεως (ήτοι 60.000 τόννων αυξανομένων κατά 10% ετησίως) και τούτο προς αποφυγήν ασκήσεως εκβιασμού επί της Ελλάδος εκ μέρους των Ανατολικών χωρών αι οποίαι απορροφούν περίπου το 75% των συνολικών ελληνικών εξαγωγικών εσπεριδοειδών. Κατά την τελευταίαν εν Παρισίοις συνάντησιν εν πνεύματι περαιτέρω συμβιβασμού προς οριστικήν επίλυσιν του θέματος προτάθη εκ μέρους της Ελλάδος ως τελική υποχώρησις επίπεδον εκκινήσεως 30.000 τόννων διά το σύνολον των εσπεριδοειδών άνευ διακρίσεως και ποσοστόν συνθέτου ετησίας αύξησεως 20%.

Και η συμβιβαστική αυτή πρότασις όμως δεν εγένετο αποδεκτή. Η Αντιπροσωπεία δε της Κοινότητας εξήτησε μετ' επιμονής όπως αποχωρισθούν τα πορτοκάλια και μανδάρinia αφ' ενός και τα λεμόνια αφ' ετέρου, καθοριζόμενου του ορίου διά μεν τα πρώτα εις 20.000 τόννους διά δε τα δεύτερα εις 5.000 τόννους. Από ελληνικής πλευράς ετονίσθη ότι ο καθορισμός ορίου 5.000 τόννων διά τα λεμόνια, ως προτείνεται υπό της Κοινότητας, είναι εντελώς απαράδεκτος και δύναται να εκθέση την Ελλάδα εις σοβαρωτάτους κινδύνους εκβιασμού εκ μέρους των χωρών του ανατολικού συνασπισμού, δεδομένου ότι αύται απορροφούν σχεδόν το σύνολον των εκ 30.000 τόννων περίπου ελληνικών εξαγωγών. Εδηλώθη πάντως ότι, εφόσον δεν καθορισθή συνολικόν όριον διά τας εξαγωγάς απάντων των εσπεριδοειδών συμφώνως προς την τελευταίαν ως άνω συμβιβαστικήν πρότασιν της Ελλάδος ούτως ώστε να υπάρξουν επαρκή περιθώρια ελαστικότητας, η Ελληνική Κυβέρνησις θα είναι υποχρεωμένη να επιμείνη επί του καθορισμού ορίου 20.000 τόννων διά τα πορτοκάλια και μανδάρinia και 20.000 τόννων διά τα λεμόνια με ετήσιον ρυθμόν συνθέτου αυξήσεως 20%.

Δέον να υπογραμμισθή ότι ουσιώδη ελληνικήν υποχώρησιν προς τον σκοπόν της διευκολύνσεως της επιτεύξεως συμφωνίας απετέλεσε και η αποδοχή εκ μέρους της Ελλάδος όπως περιληφθούν και τα ροδάκινα εις το ιταλικόν πρωτόκολλον, με μικράν αύξησιν της ποσότητος εκκινήσεως (ήτοι 40.000 τόννων της έναντι των υπό της Ιταλίας προτεινομένων 34.000). Δεν είναι δυνατόν της διά την Ελλάδα να δεχθή όπως πέραν των εσπεριδοειδών και των ροδακίων περιληφθούν επίσης και αι σταφυλαί.

3. Γεωργικά ανταλλάγματα υπέρ της Κοινότητας

Τό έτερον εκ των ουσιωδών θεμάτων διαφωνίας επί του οποίου επετεύχη συμφωνία κατά τας εν Παρισίοις συνομιλίας κατόπιν σημαντικών ελληνικών υποχωρήσεων είναι το θέμα των υπό της Κοινότητας αιτουμένων μονομερών δασμολογικών παραχωρήσεων εκ μέρους της Ελλάδος όσον αφορά αριθμόν τινα γεωργικών προϊόντων ιδιαίτερου ενδιαφέροντος δι' ωρισμένας χώρας της Κοινότητας και δη την Ιταλίαν και Ολλανδίαν. Εν πρώτοις εγένετο δεκτόν όπως διά το σύνολον σχεδόν του υπό της Κοινότητας προταθέντος πίνακος εφαρμοσθή

μονομερώς εκ μέρους της Ελλάδος, κατά την πρώτην δεκαετιαν από της ενάρξεως εφαρμογής της Συμφωνίας και υπό την αίρεσιν της εναρμονίσεως της γεωργικής πολιτικής της Ελλάδος και της Κοινότητας, το καθεστώς των δασμολογικών μειώσεων της 22ετίας. Το καθεστώς τούτο προβλέπει τέσσαρας διαδοχικά μειώσεις εκ 5% εκάστην πραγματοποιηθησομένης εντός διαστήματος 7½ ετών από της εφαρμογής της συμφωνίας. Πέραν των ανωτέρω εγένετο δεκτόν όπως διά το βούτυρον, τους τυρούς ευρωπαϊκού τύπου και τα χοιρομήρια, άπαντα είδη τα οποία ενδιαφέρουν όλως ιδιαίτέρως την Ολλανδιαν και εν μέρει την Ιταλίαν, αι πραγματοποιηθησόμεναι μειώσεις κατά τα πρώτα 7½ έτη από της ενάρξεως της συμφωνίας ανέλθουν εις 30%, 35% και 40% αντιστοίχως.

4. Χρηματοδοτικά

Πλην του ιταλικού πρωτοκόλλου, το έτερον βασικόν σημείον διαφωνίας επί του οποίου δεν επετεύχθη συμφωνία είναι το θέμα της χρηματοδοτήσεως της ελληνικής οικονομικής αναπτύξεως. Ως προς το θέμα τούτο αι διαφωνίαι αφορούν τόσον το ποσόν – διά το οποίον ως γνωστόν η Κοινότης προτείνει 125 εκατ. δολλ. έναντι της ελληνικής προτάσεως όπως τούτο τουλάχιστον ανέλθη εις 150 εκατ. δολλ. – όσον και την προβαλλομένην εκ μέρους της Κοινότητος απαίτησιν της η χρηματοδότησις αυτή συνδυασθή με την ρύθμισιν του προπολεμικού δημοσίου χρέους εντός της πενταετούς περιόδου κατά την οποίαν προβλέπεται η εις την Ελλάδα διάθεσις των ως άνω κεφαλαίων. Επί του σημείου τούτου η ελληνική θέσις παραμένει άκαμπτος δεδομένου ότι πρώτον τα δύο θέματα είναι εντελώς άσχετα και επομένως οιοσδήποτε συσχετισμός του δημοσίου χρέους προς την συμφωνίαν συνδέσεως και την παρασχεθησομένην εντός του πλαισίου της συμφωνίας ταύτης χρηματοδοτικήν βοήθειαν προς την Ελλάδα είναι εντελώς απαράδεκτος και δεύτερον η αποδοχή οιοσδήποτε τοιούτου όρου θα καθίστα αδύνατον ακριβώς την επιδιωκομένην ρύθμισιν του δημοσίου χρέους λόγω της αναμφισβητήτως προκληθησομένης αυξήσεως των απαιτήσεων των ομολογιούχων. Επί του θέματος του δημοσίου χρέους ιδιαίτέρως επιμένουν οι Ολλανδοί οι οποίοι και εξέφρασαν τας επί του θέματος τούτου απόψεις των και εις πρόσφατον σύσκεψιν προκληθείσαν υπό του κ. Black, καθ' ην εξήτησαν ούτοι την άσκησιν πιέσεως

Εικ. 14. Οι διαπραγματευτικές δυσκολίες μεταξύ Αθήνας και Βρυξελλών προκαλούν το ενδιαφέρον των (μάλλον χαιρέκακων) Βρετανών· οι *Times* του Λονδίνου αναδημοσιεύουν γελοιογραφία του Φ. Δημητριάδη από την εφημερίδα *Τα Νέα*, φύλλο 8.2.1961, που παρουσιάζει ορισμένα επιπλέον αιτήματα των Έξι από την Ελλάδα.

Πηγή: ΙΑΤΕ – Αρχείο Πεσμαζόγλου, Α6-S3-Y11-F11-T23.

επί της Ελλάδος διά την ρύθμισιν του προπολεμικού δημοσίου χρέους. Κατά τας εκ Βρυξελλών πληροφορίας το Συμβούλιον των Υπουργών με πολιτικήν εκτίμησιν του ζητήματος απεδέχθη τον διαχωρισμόν της εκκρεμότητος του δημοσίου χρέους από του χρηματοδοτικού θέματος, αλλ' απεφάσισε την παραπομπήν αυτού εις το προσεχές Συμβούλιον των Υπουργών των Οικονομικών και την αναβολήν της οριστικής αποφάσεως εις κοινήν συνεδρίασιν των Υπουργών Εξωτερικών και Οικονομικών.

Αι συμφωνηθείσαι λύσεις τόσον κατά τας συνομιλίας των Αθηνών όσον και κατά τας συνομιλίας των Παρισίων, αι οποίαι καλύπτουν άπαντα τα βασικώτερα σημεία διαφωνίας πλην του ιταλικού πρωτοκόλλου και του θέματος της χρηματοδοτήσεως συνεζήτηθησαν εις το Συμβούλιο Υπουργών της Κοινότητος της 30ής και 31ης Ιανουαρίου. Κατά τας εκ Βρυξελλών πληροφορίας εξεδηλώθησαν αντιδράσεις εκ μέρους της

Ολλανδίας και Ιταλίας επί των γνωστών θεμάτων, φαίνεται όμως ότι κατ' αρχήν επεκυρώθησαν τα συμφωνηθέντα εις Αθήνας και Παρισίους με ωρισμένας όμως επιφυλάξεις επί ουσιωδών θεμάτων, το ακριβές περιεχόμενον των οποίων δεν είναι ακόμη γνωστόν. Αι εκκρεμότητες ως προς το χρηματοδοτικόν και το ιταλικόν πρωτόκολλον παραμένουν και είναι διά τούτο σκόπιμον όπως επί των δύο τούτων σημείων συγκεντρωθούν αι ελληνικαί ενέργειαι με γενικωτέραν ανακοίνωσιν ότι από ελληνικής πλευράς έχουν πλήρως εξαντληθή τα όρια υποχωρήσεων.

Κατά τας εκ Βρυξελλών πληροφορίας το Συμβούλιον Υπουργών θα επανεξετάσῃ το θέμα της ελληνικής συμφωνίας κατά την προσεχί σύνοδον αυτού της 20ής Φεβρουαρίου με προοπτικήν οριστικής εγκρίσεως αυτής ίνα καταστή δυνατή η μονογράφησις της συμφωνίας εντός του Φεβρουαρίου. Είναι εν τούτοις αναγκαίον και ουσιώδες να εξηγηθῇ εις τας Εξ Κυβερνήσεις ότι πέραν των συμφωνηθέντων είναι εντελώς αδύνατα άλλα υποχωρήσεις από ελληνικής πλευράς διότι θίγονται βασικά διά την Ελλάδα θέματα αρχής και ουσίας.

Ιωάννης Πεσμαζόγλου

2.2.1961

7.2. Σημείωμα Ι. Πεσμαζόγλου²

Σημείωμα περί της σκοπιμότητος συμμετοχής της Ελλάδος εις τας πολιτικές συνεννοήσεις των Εξ

Παρ' όλον ότι η κατωτέρω διατυπωμένη σκέψις εξέρχεται των στενωτέρων ορίων των αρμοδιοτήτων μου και της εντολής της Σεβαστής Κυβερνήσεως, παρακαλώ όπως μου επιτραπή να υποβάλω την ακόλουθην εισήγησιν, δεδομένου ότι εμμέσως άπτεται της ομαλής εφαρμογής ενδεχομένης συμφωνίας μεταξύ Ελλάδος και της ΕΟΚ.

Είναι ανάγκη και σκόπιμον να επιδιωχθῇ η συμμετοχή της Ελλάδος εις τας ανά τρίμηνον πολιτικού και διπλωματικού περιεχομένου συναντήσεις των Υπουργών Εξωτερικών των Εξ Χωρών, περαιτέρω δε

2. Σ.τ.Ε.: Σημείωμα Ι. Πεσμαζόγλου «περί της σκοπιμότητος συμμετοχής της Ελλάδος εις τας πολιτικές συνεννοήσεις των Εξ», Αθήνα, 11 Φεβρουαρίου 1961· στο Αρχείο Πεσμαζόγλου, ΙΑΤΕ Α6-53-Υ2-557-Τ12.

εις οιαδήποτε οργάνωσιν ήθελε ενδεχομένως προκύψει εκ της αναληφθείσης εκ μέρους της Γαλλικής Κυβερνήσεως πρωτοβουλίας. Η εκδήλωσις του ενδιαφέροντος τούτου θα ηδύνατο πιθανώς να λάβη χώραν ως πρώτον βήμα προς την Γαλλικήν Κυβέρνησιν εν συνεχεία δε μετά την σύνδεσιν της Ελλάδος μετά της ΕΟΚ και προς τας λοιπάς Κυβερνήσεις των χωρών της Κοινής Αγοράς. Οι κυριώτεροι λόγοι οι οποίοι συνηγορούν υπέρ μιας τοιαύτης πρωτοβουλίας είναι οι εξής:

Πρώτον: Πρέπει να θεωρείται βέβαιον ότι παρά την καταβληθείσαν προσπάθειαν όπως ρυθμιστούν τα περισσότερα θέματα εις την υπό διαμόρφωσιν συμφωνίαν συνδέσεως της Ελλάδος μετά της ΕΟΚ κατά την εφαρμογήν αυτής θα γεννηθούν πολλά ζητήματα και αναποφεύκτως θα υπάρξουν δυσχέρειαι, η επίλυσις των οποίων θα απαιτή πολιτικής και διπλωματικής φύσεως παρεμβάσεις. Τοιούτου είδους διαβήματα είναι πολύ ευχερέστερα και αποτελεσματικώτερα όταν μετέχη ο Υπουργός των Εξωτερικών της Ελλάδος εις τας πολιτικού περιεχομένου συναντήσεις των Εξ, περαιτέρω δε και εις οιαδήποτε μονιμωτέραν οργάνωσιν ήθελε τυχόν διαμορφωθῇ μεταξύ αυτών.

Δεύτερον: Οιαδήποτε ευρωπαϊκή πολιτική οργάνωσις με την συμμετοχήν των Εξ Χωρών αναμφιβόλως θα έχη άμεσον αντίκτυπον εις την ελληνικήν θέσιν και τα ελληνικά συμφέροντα και επομένως είναι σκόπιμον η Ελλάς προς υπεράσπισιν των συμφερόντων της να μετέχη ισότημως εις οιαδήποτε τοιαύτην οργάνωσιν. Δεδομένου εξ άλλου ότι μια πολιτική οργάνωσις της Ευρώπης δεν είναι νοητή άνευ της συμμετοχής της Γαλλίας και της Γερμανίας, η παρουσία της Ελλάδος εις τας μεταξύ των Εξ συνεννοήσεις και διαπραγματεύσεις εξασφαλίζει την συμμετοχήν της εις την προεργασίαν και τον πυρήνα οιασδήποτε μελλοντικής οργανώσεως είτε αυτή περιορισθῇ εις τους Εξ είτε λάβει ευρύτερον χαρακτήρα.

Τρίτον: Η συμμετοχή της Ελλάδος οπωσδήποτε εις τας τριμηνιαίας συναντήσεις και διαβουλεύσεις αλλά και εις οιαδήποτε μονιμωτέραν πολιτικήν οργάνωσιν της Ευρώπης των Εξ δεν θα οδηγῆσιν εις απώλειαν ευχερείας χειρισμών από ελληνικής πλευράς ούτε δύναται να έχη ως αποτέλεσμα την επιβολήν επί της Ελλάδος αποφάσεων αι οποιαί δεν είναι επιθυμηταί εις ημάς. Η γενικωτέρα οργάνωσις την οποίαν επιδιώκει η Γαλλία προβλέπεται να οδηγῆσιν εις χαλαρωτέρας μορφής Confédération, διατηρουμένης πλήρως της ανεξαρτησίας και αυτοτελείας των συμμετεχουσών χωρών, εν πάση δε περιπτώσει η Ελλάς, ιδίως

εάν μετάσχη εξ υπαρχής εις το σχήμα τούτο και προ της τυχόν διαμορφώσεως ενιαίας πολιτικής, θα έχη την ευκαιρίαν επωφελών χειρισμών εν συνδυασμώ με άλλας εκ των μετεχουσών χωρών.

Τέταρτον: Εις την ομάδα των Εξ περιλαμβάνονται χώραι με ισχυρούς δεσμούς και συμφέροντα μετά των Ηνωμένων Πολιτειών της Αμερικής και της Αγγλίας, αι οποίαι θα αντιταχθούν εις πάσαν μονοπώλησιν της

Εικ. 15. Αθήνα, 26 Φεβρουαρίου 1961· η Ελληνική Αντιπροσωπεία αναχωρεί για το τελευταίο στάδιο των διαπραγματεύσεων στις Βρυξέλλες. Διακρίνονται (από πάνω) οι Νικ. Κυριαζίδης, Νικ. Γαζής, Δημ. Μπίμπας, Ι. Πεσμαζόγλου και Γ. Φιλιππόπουλος.
Πηγή: IATE – Αρχείο Πεσμαζόγλου, Α6-S15-Y3-F1-T23.

γαλλικής επιρροής ή εις απομάκρυνσιν εκ του ΝΑΤΟ του τυχόν ιδρυθησομένου οργανισμού.

Πέμπτον: Εάν αι διεξαγόμεναι συζητήσεις οδηγήσουν τελικώς εις οιανδήποτε μονιμωτέραν οργάνωσιν, η παρουσία της Ελλάδος εντός της είναι οπωσδήποτε απαραίτητος και καθ' εαυτήν και ως συμπλήρωμα της τελωνειακής ενώσεως της Ελλάδος μετά της Κοινής Αγοράς. Εξ άλλου εάν αι γαλλικά πρωτοβουλία αποτύχουν ή οπωσδήποτε δεν ολοκληρωθούν, η Ελλάς ουδέν θα απωλέση και αντιθέτως εις κύρος και ακτινοβολίαν είναι δυνατόν να κερδίση.

Έκτον: Ουδέν καταστατικόν κώλυμα υφίσταται ήδη διά την συμμετοχήν του Έλληνος Υπουργού Εξωτερικών εις τας ανά τρίμηνον πολιτικές συναντήσεις ούτε βεβαίως εις την υπό διαμόρφωσιν μονιμωτέραν πολιτικήν οργάνωσιν. Η δε εκδήλωσις ενδιαφέροντος εκ μέρους της Ελληνικής Κυβερνήσεως της την Γαλλικήν Κυβέρνησιν διά την συμμετοχήν εις τας διαβουλεύσεις αυτάς θα ενισχύση ασφαλώς την γαλλικήν υποστήριξιν εις την Κοινήν Αγοράν, εις το εσωτερικόν δε της Ελλάδος θα εμφανίση την χώραν συμμετέχουσαν εις το ύψιστον πολιτικόν επίπεδον μετά των Εξ Χωρών εις συνεννοήσεις ή και ενδεχομένως εις μίαν οργάνωσιν η οποία θα είναι και το απαραίτητον συμπλήρωμα της συνδέσεως μετά της Κοινής Αγοράς.

Εφ' όσον αι ανωτέρω σκέψεις ήθελον εγκριθή υπό της Σεβαστής Κυβερνήσεως, η συνάντησις εν Παρισίοις του κ. Προέδρου της Κυβερνήσεως μετά του Πρωθυπουργού της Γαλλίας θα ήτο ίσως η πρώτη ευκαιρία διά την εκδήλωσιν ελληνικού ενδιαφέροντος προς τας ανωτέρω κατευθύνσεις.

Ι. Σ. Πεσμαζόγλου

Αθήναι, 11 Φεβρουαρίου 1961

8. «Μέχρι βαθείας νυκτός»

8.1. Κρυπτογράφημα Ι. Πεσμαζόγλου και Θ. Χρηστίδη¹

Αριθ. Πρωτ. 636
Εκ Βρυξελλών 23 Μαρτίου 1961

Απόρρητον, αμέσου επιδόσεως

Από: Μόνιμον Ελληνικήν Αντιπροσωπείαν παρά ΔΟΟΔΕ

Προς: Α.Ε. κ. Πρόεδρον Κυβερνήσεως

Α.Ε. κ. Αντιπρόεδρον Κυβερνήσεως

Α.Ε. κ. Υπουργόν Συντονισμού

Α.Ε. κ. Υπουργόν Εξωτερικών

Νέαι μεταβολαί κειμένων και υπαναχωρήσεις έλαβον χώραν εκ μέρους ΕΟΚ, κυριώτεραι των οποίων είναι αι εξής:

Πρώτον. Αντιθέτως προς σαφώς συμφωνηθέντα Ιταλοί ισχυρίζονται ότι υποχρέωσις Ιταλικού Μονοπωλίου δι' αγοράς 60% ανατολικών καπνών με ηγγυημένον ελάχιστον αξίας 3,2 εκατ. δολλαρίων ισχύει μόνον διά μίαν πενταετίαν μετά το τέλος της οποίας, εν ανυπαρξία αποφάσεως Συμβουλίου Συνδέσεως, απαλλάσσονται πάσης υποχρεώσεως. Εις έντονον αντίδρασιν Ελληνικής Αντιπροσωπείας δι' απαράδεκτον αυτήν ιταλικήν υπαναχώρησιν τελευταίας στιγμής και μετά μακράν συζήτησιν μάς επροτάθη την επομένην ότι θα ηδύναντο αντιμετώπισουν μόνιμον ανάληψιν υποχρεώσεως εφ' όσον το ελάχιστον περιωρίζετο από 3,2 εις 2,5 εκατ. δολλ. διατηρουμένης της υποχρεώσεως διά το 60% των αγορών των ανατολικών καπνών. Καίτοι ηρηθήμεν κατηγορηματικώς, ενδέχεται υπό την πίεσιν καταστάσεως και εφ' όσον δεν λάβωμεν αντιθέτους οδηγίας παρά Σεβαστής Κυβερνήσεως αναγκασθώμεν τελικώς δεχθώμεν μείωσιν του ηγγυημένου ελαχίστου μέχρι κατωτάτου ορίου 2,8 εκατ. δολλαρίων.

1. Σ.τ.Ε.: Απόρρητο, αμέσου επιδόσεως τηλετυπικό κρυπτογράφημα των Ι. Πεσμαζόγλου και Θ. Χρηστίδη, Αριθ. Πρωτ. 636/23-3-1961, προς τους Πρόεδρο της Κυβερνήσεως, Αντιπρόεδρο της Κυβερνήσεως, Υπουργό Συντονισμού και Υπουργό Εξωτερικών, Βρυξέλλες 23 Μαρτίου 1961· στο Αρχείο Πεσμαζόγλου, ΙΑΤΕ Α6-S3-Y2-F58-T4.

Δεύτερον. Ως της την συμφωνηθείσαν υποχρέωσιν μη χορηγήσεως contingent tariffaires διά καπνά πέραν 22.000 τόννων άνευ ελληνικής συγκαταθέσεως ζητούν όπως εξαιρεθούν τα contingent tariffaires προς τρίτας χώρας συνδεόμενας μετά της ΕΟΚ έχοντες υπ' όψιν ιδία Τουρκίαν, αι μετά της οποίας διαπραγματεύσεις επαναλαμβάνονται, ως γνωστόν, 10ην Απριλίου. Παρά την συνεχιζομένην και επ' αυτού έντονον αντίστασιν εκ μέρους ημών εφ' όσον δεν λάβωμεν αντιθέτους οδηγίας θα αποδεχθώμεν εν ανάγκη τελικώς προβώμεν εις δήλωσιν εν την οποία θα λέγεται ότι η Ελλάς δεν θα έχη αντίρρησιν διά την διανοίξιν contingent tariffaires υπέρ της Τουρκίας. Τονίζομεν ότι τούτο θα πράξωμεν μόνον εν εσχάτη ανάγκη και μόνον την τελευταίαν στιγμήν. Πλην ανωτέρω υφίστανται ακόμη εκκρεμότητες ως προς τα άρθρα 42 και επέκτασιν υπέρ της Ελλάδος μελλοντικών επιταχύνσεων δασμολογικών μειώσεων, είναι όμως απολύτως σαφές το αμετακίνητον ελληνικής θέσεως. Παρακαλούμεν σημειωθή ότι από ημερών είναι γενική ενταύθα η κινητοποίησις προς συμπλήρωσιν και τερματισμόν της διαπραγματεύσεως διά μονογραφήσεως της Γερμανίας κατά το δυνατόν μέχρι πρώτων ημερών επομένης εβδομάδος. Προς τούτο ασκείται ισχυρά πίεσις επί νομικών υπηρεσιών Commission και επί της Ελληνικής Αντιπροσωπείας όπως περιορισθή εις το ελάχιστον η λεπτομερής νομοτεχνική επεξεργασία κειμένων. Καίτοι δε τούτο δημιουργεί ενδεχόμενον ανεπαρκούς νομικού ελέγχου και διαφυγής ίσως νομικών κενών ή αντιφάσεων παρά την καταβαλλομένην αμείωτον προσπάθειαν και [δυσ.]ρωμένην προσοχήν απάντων των μελών της Ελληνικής Αντιπροσωπείας και ειδικώτερον κ. Γαζή, φρονούμεν ότι εφ' όσον επιλυθούν εκκρεμιά απομένοντα σοβαρά θέματα εφ' ων βεβαίως θα εμμείνωμεν και εφ' όσον δεν λάβωμεν αντιθέτους οδηγίας παρά Σεβαστής Κυβερνήσεως ενδείκνυται προχωρήσωμεν εις μονογράφησιν κειμένων και τούτο διότι νέα καθυστέρησις ενέχει σοβαρόν κίνδυνον νέων μεταβολών και υπαναχωρήσεων εις βάρος ελληνικών συμφερόντων. Επειδή ενδεχόμενον τερματισμού διαπραγματεύσεως είναι αβέβαιοι, εισηγούμεθα όπως κρατηθή απόλυτος μυστικότης διά να παραμείνη μέχρι τέλους αμείωτος διαπραγματευτική πίεσις της Ελλάδος.

Παρακαλούμεν όπως παρόν κοινοποιηθή κ.κ. Λαμπρούκον και Ξανθόπουλον Παλαμάν.

Πεσμαζόγλου – Χρηστίδης

8.2. Κρυπτογράφημα Ι. Πεσμαζόγλου²

Αριθ. Πρωτ. 656
Εκ Βρυξελλών, 25 Μαρτίου 1961

Από: Μόνιμον Ελληνικήν Αντιπροσωπείαν παρά ΔΟΟΔΕ

Προς: Α.Ε. κ. Πρόεδρον Κυβερνήσεως

Α.Ε. κ. Αντιπρόεδρον Κυβερνήσεως

Α.Ε. κ. Υπουργόν Συντονισμού

Α.Ε. κ. Υπουργόν Εξωτερικών

Σοβαρά κρίσις εξεδηλώθη εις διαπραγματεύσεις μετά ΕΟΚ εξ αιτίας εμμονής των επί ακολούθων σημείων:

Πρώτον: Επί άρθρου 42 δυνάμει του οποίου υπό την νεωτέραν διατύπωσιν του επιτρέπεται επιβολή εκ μέρους Εξ Χωρών προστατευτικού συστήματος ελαχίστων τιμών διακριτικώς εις βάρος ωρισμένων ελληνικών εξαγωγίμων γεωργικών προϊόντων.

Δεύτερον: Επί αρνήσεως αυτομάτου επεκτάσεως υπέρ της Ελλάδος ενδεχομένων μελλοντικών δασμολογικών μειώσεων αι οποία ίσως λάβουν χώρα κατ' επιταχύνσιν εφαρμογής Συνθήκης Ρώμης. Και αι δύο ανωτέρω ρήτραι επιτρέπουν δυσμενώς διακριτικήν μεταχείρισιν ελληνικών προϊόντων έστω και περιωρισμένης εκτάσεως.

Τρίτον: Επί υπαναχωρήσεως εκ των εν Αθήναις και Παρισίοις συμφωνηθέντων κειμένων διά την συμμετοχήν της Ελλάδος εις κοινήν γεωργικήν πολιτικήν καπνού και σταφίδων με πρότασιν νέου συστήματος εντελώς ανεπαρκούς και απαραδέκτου.

Τέταρτον: Επί αρνήσεως σαφούς προβλέψεως διαιτητικής διαδικασίας.

Απαντήσαμε κατηγορηματικώς ότι ταύτα αποτελούν υπαναχωρήσεις από συμφωνηθέντα εν όλω ή κατ' αρχήν και ότι οπωσδήποτε είναι απαραίδεκτα ζητήσαντες όπως μεταδοθούν ταύτα αμέσως εις Εξ Κυβερνήσεις και Commission με σαφή δήλωσιν ότι εφ' όσον η ΕΟΚ εμμένει επί

2. Σ.τ.Ε.: Τηλετυπικό κρυπτογράφημα Ι. Πεσμαζόγλου, Αριθ. Πρωτ. 656/25-3-1961, προς τους Πρόεδρο της Κυβερνήσεως, Αντιπρόεδρο της Κυβερνήσεως, Υπουργό Συντονισμού και Υπουργό Εξωτερικών, Βρυξέλλες 25 Μαρτίου 1961· στο Αρχείο Πεσμαζόγλου, IATE A6-S3-Y2-F58-T6.

ανωτέρω απόψεων, η συμφωνία καθίσταται αδύνατος και η συνέχιση διαπραγματεύσεων άνευ σκοπού. Εάν ούτως έχουν τα πράγματα προσεθέσαμεν, δεν υπάρχει λόγος παραμονής Αντιπροσωπείας εις Βρυξέλλας. Κατόπιν των δηλώσεων τούτων, διεκόψαμεν συνεδρίασιν και απεχωρήσαμεν. Ανωτέρω εξελίξεις ενεποίησαν βαθείαν εντύπωσιν και κατάστασις κρίσεως μετεδόθη αμέσως υπό Πρεσβευτού κ. Ζαμαρίας εις Βέλγον Υπουργόν Εξωτερικών κ. Wigny, συγχρόνως δε κ. Χρηστίδης ειδοποίησε Μονίμους Αντιπροσώπους Γαλλίας και Βελγίου, του τελευταίου υπό ιδιότητά του ως Προέδρου Μονίμων Αντιπροσώπων κατά την τρέχουσαν εξαμηνίαν. Αργότερον ειδοποιήθημεν ότι κ. Rey επιθυμεί μας συναντήσει επειγόντως και πράγματι σήμερον Σάββατον εις δύο μακράς συνεδριάσεις με ιδιαίτερον έντασιν και επιμονήν προέβλεπε ούτος ότι επί ανωτέρω σημείων έχει ρητάς οδηγίας και ότι επομένως άνευ προσεγγίσεως απόψεων θεωρεί συμφωνίαν ματαιουμένην. Απηντήσαμεν διαμαρτυρόμενοι διά συνεχείς υπαναχωρήσεις και ανεπτύξαμεν εκ νέου γνωστά γενικώτερα επιχειρήματα και ελληνικάς απόψεις επί ειδικωτέρων σημείων.

Κατόπιν μακράς συζητήσεως και εξαιρέσει βασικών θεμάτων άρθρου 42 περί ελαχίστων τιμών και Πρωτοκόλλου περί κοινής αγροτικής πολιτικής καπνού και πάντοτε υπό την επιφύλαξιν εγκρίσεως Σεβαστής Κυβερνήσεως επήλθε κατ' αρχήν προσέγγισις απόψεων επί ακολούθων θεμάτων:

Πρώτον: Ως προς την επέκτασιν δασμολογικών μειώσεων εκ μελλοντικών επιταχύνσεων θα είναι μεν αυτή αυτόματος υπέρ της Ελλάδος αλλά Συμβούλιον Συνδέσεως, όπου απαιτείται σύμφωνος γνώμη Ελλάδος, θα καθορίζη τους όρους της παραλλήλου ελληνικής προσπάθειας.

Δεύτερον: Ως προς διαιτητικήν διαδικασίαν συνεφωνήθη κατ' αρχήν ότι διά πέντε πρώτα έτη επιδιαιτητής θα είναι Πρόεδρος Ευρωπαϊκού Δικαστηρίου των Εξ Χωρών εν συνεχεία δε επιδιαιτητής θα ορίζεται από Πρόεδρον Μονίμου Δικαστηρίου Χάγης.

Επί υποχρεώσεων Ιταλικού Μονοπωλίου καπνού υπό ισχυροτάτην πίεσιν κατέστη αναπόφευκτος υποχώρησις εις ελάχιστον όριον αγορών 2,8 εκατ. δολλ., τούτο όμως εν συνδυασμώ προς υποχρέωσιν αγορών 60% ανατολικών καπνών θα αποτελή μόνιμον δέσμευσιν και ουχί διά πρώτην πενταετίαν ως υπαναχωρήσαντες υπεστήριξαν Ιταλοί. Εχρειάσθη επίσης προτείνωμεν λύσιν της εκ των προτέρων κατ' αρχήν ελληνικής συγκαταθέσεως διά χορήγησιν contingents tarifaires

καπνών προς Τουρκίαν αλλ' επί του θέματος τούτου επεφυλάχθησαν διά να ζητήσουν προφανώς απόλυτον ελευθερίαν καθορισμού ποσοτήτων contingents tarifaires προς την Τουρκίαν κατόπιν μόνον συνεννόησεως μεθ' ημών και ουχί συμφώνου ελληνικής γνώμης. Επί του τελευταίου τούτου θέματος, εις το οποίον αναφέρεται και προχθεσινόν της τηλεγράφημα, πιθανώτατα θα χρειασθή υποχωρήσωμεν πλην βεβαίως αντιθέτων οδηγιών Σεβαστής Κυβερνήσεως. Καίτοι συνεχίζεται κινητοποιήσις προς επεξεργασίαν και ολοκλήρωσιν συμφωνίας, παραμένουν σοβαρώτατα διαφωνία ιδίως επί άρθρου 42 και συμμετοχής Ελλάδος [εις] κοινήν γεωργικήν πολιτικήν καπνού. Και επί των δύο όμως αυτών σημείων συμφώνως προς παγίας απόψεις και εντολάς Σεβαστής Κυβερνήσεως θα παραμείνωμεν αμετακίνητοι επί της ουσίας, αποδεχόμενοι το πολύ και βεβαίως μόνον εν εσχάτη ανάγκη προσαρμογάς ή και μεταβολάς διατυπώσεων εις τα κείμενα, αν τούτο δύναται να διευκολύνη συμφωνίαν. Εάν και προσπάθεια αυτή δεν επαρκέση, θα ευρεθώμεν ενώπιον αδιεξόδου και θα αρνηθώμεν κατ' αρχήν συμφωνίαν επί του συνόλου και μονογράφησιν κειμένων. Κατάστασις πιθανώς διευκρινισθή εσπέραν Δευτέρας οπότε πρόκειται να έχωμεν μακράν και ίσως αποφασιστικήν συνεδρίασιν μετά κ. Rey. Οφείλω εν τέλει ιδιαίτερος να εξάρω ότι Πρεσβευτής κ. Ζαμαρίας επέτυχε εντός βραχυτάτου χρόνου επικοινωνήση αυτοπροσώπως μετά κ. Wigny, ο οποίος παρενέβη σχεδόν αμέσως παρά κ. Rey. Δί' απορρήτου φακέλλου αποστέλλεται εις κ. Υπουργόν Συντονισμού τελευταίον σχεδόν πλήρες σχέδιον Συμφωνίας προς διατύπωσιν ενδεχομένης τελευταίων οδηγιών εν όψει δυνατών εξελίξεων κατά τας προσεχείς ημέρας. Παρακαλώ παρόν κοινοποιηθή κ.κ. Λαμπρούκον και Ξανθόπουλον Παλαμάν.

Πεσμαζόγλου

Εικ. 16. Οι αφανείς ηρωίδες· ο Ι. Πεσμαζόγλου ευχαριστεί τις δακτυλογράφους που είχαν ξενυχτήσει για να ετοιμαστεί εγκαίρως το τελικό κείμενο της Συμφωνίας προς μονογραφή, Βρυξέλλες, 30 Μαρτίου 1961.
Πηγή: ΙΑΤΕ – Αρχείο Πεσμαζόγλου, Α6-S15-Y3-F3-T17.

8.3. Κρυπτογράφημα Ι. Πεσμαζόγλου³

Αριθ. Πρωτ. 686
Εκ Βρυξελλών, 30 Μαρτίου 1961

Κατεπείγον, αμέσου επιδόσεως

Από: Μόνιμον Ελληνικήν Αντιπροσωπείαν παρά ΔΟΟΔΕ

Προς: Α.Ε. κ. Πρόεδρον Κυβερνήσεως

Α.Ε. κ. Αντιπρόεδρον Κυβερνήσεως

Α.Ε. κ. Υπουργόν Συντονισμού

Α.Ε. κ. Υπουργόν Εξωτερικών

Ευχαρίστως αναγγέλλω εξ ονόματος Ελληνικής Αντιπροσωπείας ότι σήμερα Πέμπτην 30ήν Μαρτίου 1ην μεταμεσημβρινήν ώραν Βρυξελλών εμονογραφήθη σχέδιον Συμφωνίας συνδέσεως Ελλάδος μετά της Ευρωπαϊκής Οικονομικής Κοινότητος. Τα κείμενα υπέγραψαν αυτοπροσώπως [ο] κ. Rey μετά κυριωτέρων συνεργατών του. Είναι καθήκον μου να εξάρω προς την Σεβαστήν Κυβέρνησιν την ανεκτίμητον συμβολήν των συναδέλφων μου κατά την μακράν και εξαιρετικώς δεσχερή και σκληράν ταύτην διαπραγμάτευσιν και την υπεράνθρωπον προσπάθειάν των ιδιαιτέρως κατά τας σχεδόν άνευ διακοπής μέχρι πρωϊνών ωρών συνεδριάσεις των τελευταίων ημερών. Επιθυμώ επίσης να υπογραμμίσω τας πολυτίμους υπηρεσίας κ. Χρηστίδη και την εξαιρετικήν συμπαραστάσιν Πρεσβευτού κ. Ζαμαρία.

Αύριον επιστρέφομεν Αθήνας.

Πεσμαζόγλου

3. Σ.τ.Ε.: Κατεπείγον, αμέσου επιδόσεως τηλετυπικό κρυπτογράφημα από Ι. Πεσμαζόγλου, Αριθ. Πρωτ. 686/30-3-1961, προς τους Πρόεδρο της Κυβερνήσεως, Αντιπρόεδρο της Κυβερνήσεως, Υπουργό Συντονισμού και Υπουργό Εξωτερικών, σχετικό με τη μονογράφηση του σχεδίου Συμφωνίας συνδέσεως Ελλάδος με ΕΟΚ, Βρυξέλλες 30 Μαρτίου 1961· στο Αρχείο Πεσμαζόγλου, ΙΑΤΕ Α6-S3-Y2-F58-T9.

8.4. Κρυπτογράφημα Ι. Πεσμαζόγλου⁴

Αριθ. Πρωτ. 685

Εκ Βρυξελλών, 30 Μαρτίου 1961

Απόρρητον, κατεπείγον, αμέσου επιδόσεως

Από: Μόνιμον Ελληνικήν Αντιπροσωπείαν παρά ΔΟΟΔΕ

Της: Α.Ε. κ. Πρόεδρον Κυβερνήσεως

Α.Ε. κ. Αντιπρόεδρον Κυβερνήσεως

Α.Ε. κ. Υπουργόν Συντονισμού

Α.Ε. κ. Υπουργόν Εξωτερικών

Κατόπιν σειράς μακροτάτων συνεδριάσεων μέχρι βαθείας νυκτός κατά τας τελευταίας ημέρας με συμμετοχήν κ. Rey, επετεύχθη σήμερον 5η πρωινή σύμπτωσης απόψεων επί του σχεδίου Συμφωνίας διά την σύνδεσιν της Ελλάδος μετά της Κοινής Αγοράς.

Κατά τας τελευταίας ώρας λόγω νέας υπαναχώρησης ΕΟΚ στηριχθείσης επί ασαφούς διατυπώσεως της παραγράφου Πρωτοκόλλου καπνού υπό ισχυροτάτην πίεσιν Αντιπροσωπείας ΕΟΚ ηναγκάσθημεν αποδεχθώμεν όπως τελική εξαφάνισις δασμών επί καπνού εκ μέρους Εξ Χωρών συντελεσθή μέχρι 31 Δεκεμβρίου 1967.

Συμφώνως προς οδηγίας Σεβαστής Κυβερνήσεως, εάν δεν υπάρξουν απρόοπτα, το σχέδιον της Συμφωνίας πρόκειται να μονογραφηθή την μεσημβριαν της σήμερον, Πέμπτης 30ής Μαρτίου. Συνεφωνήθη ήδη σχέδιον ανακοινθέντος ίνα δοθή εις δημοσιότητα ενωρίς σήμερον το απόγευμα, διεβιβάσθη δε τούτο ήδη εις κ. Υπουργόν Συντονισμού. Ευθύς ως μονογραφηθούν κείμενα θέλω αναγγείλη τούτο Σεβαστήν Κυβέρνησιν. Παρακαλώ παρόν κοινοποιηθή κ.κ. Ι. Λαμπρούκον και Ξανθόπουλον Παλαμάν.

Πεσμαζόγλου

4. Σ.τ.Ε.: Απόρρητο, κατεπείγον, αμέσου επιδόσεως τηλετυπικό κρυπτογράφημα από Ι. Πεσμαζόγλου, Αριθ. Πρωτ. 685/30-3-1961, προς τους Πρόεδρο της Κυβερνήσεως, Αντιπρόεδρο της Κυβερνήσεως, Υπουργό Συντονισμού, Υπουργό Εξωτερικών, σχετικό με την επίτευξη σύμπτωσης απόψεων επί του σχεδίου Συμφωνίας για τη σύνδεση Ελλάδος-Κοινής Αγοράς, Βρυξέλλες 30 Μαρτίου 1961· στο Αρχείο Πεσμαζόγλου, ΙΑΤΕ Α6-S3-Y2-F58-T10.

Εικ. 17. Βρυξέλλες, 30 Μαρτίου 1961· ο Ι. Πεσμαζόγλου απευθύνεται στον Jean Rey κατά την τελετή μονογραφής της Συμφωνίας Σύνδεσης.
Πηγή: ΙΑΤΕ – Αρχείο Πεσμαζόγλου, Α6-S15-Y3-F2-T3.

9. «Ανώδυνες τροποποιήσεις» και τελική έγκριση

9.1. Απόρρητο έγγραφο Ι. Πεσμαζόγλου¹

Εν Αθήναις, τη 10η Μαΐου 1961

Απόρρητον. Επείγον

Προς: Α.Ε. τον Πρόεδρον της Κυβερνήσεως κ. Κ. Καραμανλήν
Α.Ε. τον Αντιπρόεδρον της Κυβερνήσεως κ. Π. Κανελλόπουλον
Α.Ε. τον Υπουργόν Συντονισμού κ. Αρ. Πρωτοπαπαδάκην
Α.Ε. τον Υπουργόν Εξωτερικών κ. Ευάγ. Αβέρωφ-Τοσίτσαν
Α.Ε. τον Αναπληρωτήν του Υπουργού Εξωτερικών κ. Κ. Τσάτσον

Εισηγήσις επί της ελληνικής στάσεως έναντι των τελευταίων εξελίξεων ως της την επικύρωσιν της Συμφωνίας Συνδέσεως της Ελλάδος μετά της Ευρωπαϊκής Οικονομικής Κοινότητος

Εν σχέσει προς τας εκδηλωθείσας εις της κόλπους του Συμβουλίου της ΕΟΚ αντιδράσεις διά την οριστικήν έγκρισιν της Συμφωνίας Συνδέσεως Ελλάδος-ΕΟΚ και την προβολήν αιτημάτων «περί ανωδύνων τινών τροποποιήσεων και ερμηνευτικών δηλώσεων», θεωρώ υποχρέωσίν μου να θέσω υπ' όψιν της Σεβαστής Κυβερνήσεως την κατωτέρω γνώμην της Ελληνικής Αντιπροσωπείας:

Είναι απολύτως αναγκαίον να καταστή εγκαίρως κατηγορηματικώς σαφές και εις τας Εξ Κυβερνήσεις ότι η Ελλάς ευρίσκεται εις αδυναμίαν να αποδεχθή οιαδήποτε μεταβολήν των κειμένων, άνευ διακρίσεως μεταξύ ουσιαστικών ή μη τροποποιήσεων. Η στάσις αύτη είναι αναγκαία διότι οιαδήποτε έναρξις συζητήσεως και τροποποιήσεων αφ' ενός μεν θα έχη ως αποτέλεσμα εκάστη εκ των Εξ Χωρών να ζητήση μεταβολήν τινα αφ' ετέρου δε είναι βέβαιον ότι όπισθεν των «ανωδύνων

1. Σ.τ.Ε.: Απόρρητο, επείγον έγγραφο Ι. Πεσμαζόγλου, «Εισηγήσις επί της ελληνικής στάσεως έναντι των τελευταίων εξελίξεων ως της την επικύρωσιν της Συμφωνίας Συνδέσεως της Ελλάδος μετά της Ευρωπαϊκής Οικονομικής Κοινότητος», Αθήνα, 10 Μαΐου 1961· στο Αρχείο Πεσμαζόγλου, ΙΑΤΕ Α6-Σ3-Υ2-Γ60-Τ11.

τροποποιήσεων ή ερμηνευτικών δηλώσεων» υποκρύπτονται ουσιαστικά μεταβολαί αι οποίαι εν πάση περιπτώσει είναι εις βάρος της Ελλάδος. Αι σκέψεις αι οποίαι οδηγούν την Αντιπροσωπείαν εις την ανωτέρω εισήγησιν είναι αι εξής:

Πρώτον: Εάν πρόκειται πράγματι «περί ανωδύνων τροποποιήσεων ή διευκρινήσεων» δεν θα πρέπει αύται να δημιουργήσουν ζητήματα ή προβλήματα κατά την εφαρμογήν της Συμφωνίας και επομένως ουδείς λόγος καθιστά αναγκαίας τας μεταβολάς ταύτας εις το παρόν στάδιον κατά το οποίον κινδυνεύει να διαταραχθή ολόκληρος η ισορροπία της Συμφωνίας. Εάν εξ άλλου δεν είναι εντελώς ανώδυνοι αι τροποποιήσεις, πρέπει να τας αρνηθή η Ελλάς ώστε να δύναται να τας χρησιμοποιήσῃ κατά την συνεχή διαπραγματεύσιν η οποία θα είναι αναπόφευκτος κατά την εφαρμογήν της Συμφωνίας. Ουδείς λόγος υφίσταται να στερηθή εκ των προτέρων ενός διαπραγματευτικού μέσου πίεσεως η Ελληνική Κυβέρνησις.

Δεύτερον: Υπάρχουν ενδείξεις ότι η ιταλική στάσις επιδιώκει αφ' ενός μεν να περιορίσῃ τας έναντι της Ελλάδος υποχρεώσεις ή αντιστοίχως τα ελληνικά δικαιώματα, εις περίπτωσιν δε καθ' ην δεν επιτύχη τούτο να εξασφαλίῃ αμέσως ή εις το μέλλον ανταλλάγματα από τα λοιπά μέλη της ΕΟΚ. Και υπάρχουν επίσης ενδείξεις ότι μία κατηγορηματικώς αρνητική στάσις εκ μέρους της Ελλάδος ενώπιον του αδιεξόδου εις το οποίον οδηγεί θα ἔχη ως πιθανόν αποτέλεσμα και αι Εξ Χώραι να αποσύρουν τας προτάσεις ή επιθυμίας των περί τροποποιήσεως σημείων της Συμφωνίας. Εάν επομένως ἤδη από τούδε καταστή κατηγορηματικώς σαφές ότι η Ελλάς δεν ἀδέχεται ουδεμίαν μεταβολήν, διευκρίνισιν ή ερμηνευτικὴν δήλωσιν, η Ιταλία θα απομονωθῇ και η επ' αὐτῆς πίεσις θα καταστή πλέον αποτελεσματική.

Τρίτον: Δεν είναι ανώδυνον το θέμα του περιορισμοῦ της εκλογῆς του επιδιαιτητοῦ μεταξύ των χωρῶν του ΟΕCD και ουχί κατά την ελευθέραν υπόδειξιν του Προέδρου του Διεθνούς Δικαστηρίου της Χάγης. Το ἐπιχείρημα ότι δύναται ο τελευταίος οὗτος να προέρχεται ἐξ Ανατολικῶν χωρῶν δεν είναι ἐπαρκές διὰ να δικαιολογήσῃ την αιτουμένην τροποποίησιν διὰ τους εξῆς λόγους:

α. Εάν ορισθῇ ότι ο επιδιαιτητής δέον να προέρχεται ἀπὸ μίαν εκ των χωρῶν του ΟΕCD, η λύσις είναι εις βάρος της Ελλάδος. Και

αν αποκλεισθῇ ο διορισμός επιδιαιτητοῦ εκ των υπηκόων των Εξ Χωρῶν και της Ελλάδος, ο ἐξ οιασδήποτε των λοιπῶν χωρῶν του ΟΕCD επιδιαιτητής είναι μάλλον πιθανόν ότι θα ὑπόκειται εις ἐπιδράσεις δυσμενείς διὰ την Ελλάδα, πάντως περισσότερο παρ' ὅσον τούτο είναι πιθανόν δι' επιδιαιτητὴν εκ χώρας της Λατινικῆς Αμερικῆς ή Αφροασιατικῆς εκτός του ανατολικῶν συνασπισμοῦ.

β. Εν πάση περιπτώσει η προσφυγή εις τον καθορισμόν του επιδιαιτητοῦ ἀπὸ τον Πρόεδρον του Διεθνούς Δικαστηρίου της Χάγης ἀποτελεῖ την τελευταίαν βαθμίδα της διαδικασίας η οποία θα χρησιμοποιηθῇ μετὰ πενταετίαν και μόνον ἐφόσον δεν καταστή δυνατή συμφωνία μεταξύ της Κοινῆς Αγορᾶς και της Ελλάδος ἐντός του Συμβουλίου της Συνδέσεως ή μεταγενεστέρως ὑπὸ των ἐκατέρωθεν ορισθησομένων διαιτητῶν.

Επί τη βάσει των ανωτέρω η Ελληνική Αντιπροσωπεία εισηγείται ὅπως η Ελληνική Κυβέρνησις καταστήσῃ κατηγορηματικώς σαφές, διὰ της προβολῆς των γνωστῶν σοβαρῶν πολιτικῶν ἐπιχειρημάτων, ότι εὐρίσκεται εν πλήρει ἀδυναμία να ἀποδεχθῇ οιαδήποτε ἔστω και «ανώδυνον» μεταβολήν των κειμένων καθὼς και πάσαν προσθήκην ερμηνευτικῶν δηλώσεων. Ὑπὸ το πνεῦμα αὐτό, θα ἦτο σκόπιμον να μη πραγματοποιηθῇ η συνάντησις του Ὑπουργοῦ Εξωτερικῶν κ. Αβέρωφ μετὰ του Ἰταλοῦ Πρωθυπουργοῦ κ. Fanfani ἀλλὰ τόσοσιν μέσω των Ἑλλήνων πρεσβευτῶν ὅσον και μέσω των εν Αθήναις πρεσβευτῶν των Εξ Χωρῶν να ἐπαναληφθῇ κατηγορηματικώς η κατά τα ανωτέρω ἐλληνική θέσις.

Η ἀκαμπτος αὐτή στάσις της Ελλάδος διευκολύνει την τελικὴν ἐπίλυσιν του θέματος την 17ην Μαΐου ή εις μεταγενεστέραν ἔστω συνεδριάσιν. Εις περίπτωσιν δε καθ' ην ἐντός του Μαΐου ή και του Ἰουνίου δεν ἐπέλθῃ λύσις της κρίσεως θα ἠδύνατο ἀλλὰ τότε μόνον να ἀντιμετωπισθῇ σύσκεψις Ὑπουργῶν των Εξ Χωρῶν και της Ελλάδος διὰ την ἐπὶ ανωτάτου ἐπιπέδου ἀντιμετώπισιν του αδιεξόδου. Μία τοιαυτὴ ὅμως ἐξέλιξις δύναται να συζητηθῇ εκ μέρους της Ελλάδος μόνον ἐφόσον, κατόπιν ἐπανειλημμένων συνεδριάσεων του Συμβουλίου της ΕΟΚ και παρὰ τον διεθνῶς δυσμενῆ ἀντίκτυπον εκ της καθυστερήσεως, ἐξακολουθῇ το ἀδιέξοδον.

Εν τω μεταξύ η μόνη λύσις την οποίαν κατά την γνώμην της Αντιπροσωπείας θα ἠδύνατο να δεχθῇ η Ελλάς είναι η ἐγκρισις των κειμένων

ως έχουν και η άνευ επιφυλάξεων προώθησις της διαδικασίας προς την τελική έγκρισιν και υπογραφήν της Συμφωνίας. Όταν τούτο σαφώς αποφασισθή, θα είναι δυνατόν ολίγας ημέρας προ της ορισθησόμενης ημερομηνίας της υπογραφής να συναντηθούν εκπρόσωποι της Ελλάδος και της ΕΟΚ διά να αντιμετωπίσουν ενδεχομένως φραστικάς μόνον διορθώσεις επί των οποίων θα δύνανται και τα δύο μέρη ευχαρώς να συμφωνήσουν. Αλλά τούτο σημαίνει ότι εις περίπτωσιν διαφωνίας δι' οιαδήποτε μεταβολήν το κείμενον θα παραμείνη και θα υπογραφή ως έχει.

Ι. Σ. Πεσμαζόγλου

Εν Αθήναις, τη 10η Μαΐου 1961

9.2. Απόρρητο έγγραφο Ι. Πεσμαζόγλου²

Εν Αθήναις, τη 11η Μαΐου 1961

Απόρρητον, επείγον.

Προς: Α.Ε. τον Πρόεδρον της Κυβερνήσεως κ. Κ. Καραμανλήν

Α.Ε. τον Αντιπρόεδρον της Κυβερνήσεως κ. Π. Κανελλόπουλον

Α.Ε. τον Υπουργόν Συντονισμού κ. Αρ. Πρωτοπαπαδάκην

Α.Ε. τον Υπουργόν Εξωτερικών κ. Ευάγγ. Αβέρωφ-Τοσίτσαν

Α.Ε. τον Αναπληρωτήν του Υπουργού Εξωτερικών κ. Κ. Τσάτσον

Συμπληρωματική Εισήγησις επί της ελληνικής στάσεως
έναντι των τελευταίων εξελίξεων ως προς την επικύρωσιν
της Συμφωνίας Συνδέσεως της Ελλάδος μετά της Ευρωπαϊκής
Οικονομικής Κοινότητας

Εν συνεχεία της χθεσινής εισηγήσεώς μου και εν σχέσει προς τας τελευταίας επισήμους πληροφορίας επί των εκδηλουμένων αντιδράσεων

2. Σ.τ.Ε.: Απόρρητο, επείγον έγγραφο Ι. Πεσμαζόγλου, «Συμπληρωματική εισήγησις επί της ελληνικής στάσεως έναντι των τελευταίων εξελίξεων ως προς την επικύρωσιν της Συμφωνίας Συνδέσεως της Ελλάδος μετά της Ευρωπαϊκής Οικονομικής Κοινότητος», Αθήνα 11 Μαΐου 1961· στο Αρχείο Πεσμαζόγλου, ΙΑΤΕ Α6-S3-Y2-F60-T12.

ειδικότερον εκ μέρους της Ιταλίας διά την οριστικήν έγκρισιν της Συμφωνίας Συνδέσεως της Ελλάδος μετά της ΕΟΚ, θεωρώ καθήκον μου να θέσω υπ' όψιν της Σεβαστής Κυβερνήσεως τα ακόλουθα:

Άπαντα τα σημεία επί των οποίων ζητούνται τροποποιήσεις ή ερμηνευτικά δηλώσεις απετέλεσαν αντικείμενον μακροτάτων και επίπονων διαπραγματεύσεων, αι δε ζητούμεναι διευκρινήσεις αποτελούν μερικήν ή ολικήν ανατροπήν των συμφωνηθέντων. Δεν είναι επομένως ούτε «ανώδυνοι» ούτε επουσιώδεις και οιαδήποτε ερμηνευτική δήλωσις θα θίξη ουσιώδη δικαιώματα και εξασφαλίσεις της Ελλάδος.

Ειδικότερον επί των τριών σημείων διά τα οποία ζητούνται ερμηνευτικά πρωτόκολλα εκ μέρους των Ιταλών παρατηρούνται τα εξής:

Πρώτον: Η υποχρέωσις του ιταλικού μονοπωλίου όπως πραγματοποιηή το 60% των αγορών του ανατολικών καπνών εξ Ελλάδος απετέλεσε συμβιβασμόν με σοβαράν ελληνικήν υποχώρησιν έναντι της αρχικής λύσεως η οποία προέβλεπεν ανάληψιν υποχρεώσεως εκ μέρους της Ιταλίας διά την αγοράν του 50% του συνόλου των πάσης φύσεως καπνού αγορών του Ιταλικού Μονοπωλίου.

Εξ άλλου το έτερον ιταλικόν επιχείρημα ότι δημιουργούνται δυσχέρεια διότι η Ιταλία πραγματοποιεί αγοράς και εξ άλλων χωρών μεταξύ των οποίων και η Βουλγαρία, και η Γιουγκοσλαβία αποτελεί απάραικτον ισχυρισμόν, δεδομένου ότι αι χώραι αύται και εις τον Δυτικόν συνασπισμόν δεν ανήκουν αλλά και προ παντός δεν εισέρχονται εις τελωνειακήν ένωσην μετά της ΕΟΚ. Ως προς το σημείον δε ότι πρέπει να εξαιρεθούν τα επανεξαγόμενα καπνά, ως εγένετο και εν σχέσει προς τας υποχρεώσεις του Γαλλικού Μονοπωλίου, πρέπει να σημειωθή ότι το Γαλλικόν Μονοπώλιον από ετών και δι' ειδικούς λόγους έχει συμβατικώς την ευχέρειαν επανεξαγωγής κατόπιν εγκρίσεως εκάστης πράξεως υπό της Ελληνικής Κυβερνήσεως, μέχρι ποσότητος χιλίων τόννων καπνού ετησίως. Τοιαύτη ευχέρεια ουδέποτε ανεγνωρίσθη εις το Ιταλικόν Μονοπώλιον, διότι δεν συντρέχον οι προς τούτο λόγοι. Εάν δε διενεργούνται επανεξαγωγαι ελληνικών καπνών εξ Ιταλίας τούτο αποτελεί σαφή παραβίασιν συμβατικών υποχρεώσεων της Ιταλίας έναντι της Ελλάδος αι οποιαί διά πρώτην φοράν ομολογούνται και αποκαλύπτονται.

Δεύτερον: Ως προς το σημείον το αναφερόμενον εις την κοινήν αγροτικήν πολιτικήν επί του καπνού, το εύλογον και δίκαιον ελληνικόν

αίτημα ήτο η εξασφάλις της συμφώνου γνώμης της Ελλάδος επί της διαμορφωθησομένης κοινής αγροτικής πολιτικής επί του καπνού άνευ οιοδήποτε χρονικού περιορισμού. Εφόσον η ΕΟΚ επέμεινε εις τον περιορισμόν του veto της Ελλάδος εις τας δύο πρώτας φάσεις εφαρμογής της Συμφωνίας της Ρώμης (δηλαδή κατ' ουσίαν εντός της πρώτης πενταετίας) εξητήθησαν βεβαίως επαρκείς εξασφαλίσεις διά το μετέπειτα χρονικόν διάστημα και έναντι των εξασφαλίσεων τούτων εμφανίζονται ήδη οι Ιταλοί αντιδρώντες. Η αιτούμενη επομένως ερμηνευτική δήλωσις αποτελεί ανατροπήν θεμελιώδους εξασφάλισης η οποία ανεγνωρίσθη υπέρ της Ελλάδος έναντι του χρονικού περιορισμού του δικαιώματος συμφώνου γνώμης της Ελλάδος εις την διαμόρφωσιν της κοινής αγροτικής πολιτικής επί του καπνού.

Τρίτον: Ως προς την ρήτραν περί αναθεωρήσεως των ορίων διά τα εσπεριδοειδή εις το ιταλικόν πρωτόκολλον, πρέπει να σημειωθή ότι αύτη περιελήφθη επίσης κατόπιν μακρών και επιπόνων διαπραγματεύσεων και έναντι της εκ μέρους της Ελλάδος αποδοχής ποσότητος εκκινήσεως 22.000 τόννων μόνον, η οποία και με τον προβλεπόμενον ρυθμόν αυξήσεως δεν καλύπτει ούτε μετά πενταετίαν το σημερινόν συνολικόν εξαγωγικόν πλεόνασμα της Ελλάδος και επομένως μας αφήνει εκθέτους εις εκβιασμούς εκ μέρους των Ανατολικών. Το εγείρομενον εκ μέρους των Ιταλών σημείον ότι δηλαδή η μείωσις των ελληνικών εξαγωγών προς τας χώρας διμερών συμφωνιών *πρέπει να οφείλεται* εις την Συμφωνίαν περί Συνδέσεως διά να οδηγήση εις αύξησιν των εν τη Συμφωνία οριζομένων ποσοτήτων απετέλεσαν ειδικώς αντικείμενον λεπτομερούς συζητήσεως. Ως είναι σαφές, οιαδήποτε μεταβολή του κειμένου ή ερμηνευτική δήλωσις επί του σημείου τούτου θα έχη ως αποτέλεσμα η εξασφαλιστική υπέρ της Ελλάδος ρήτρα να καταστή άνευ περιεχομένου οπότε βεβαίως θα πρέπει να αυξηθούν ουσιαδώς αι ποσότητες των εσπεριδοειδών.

Τέταρτον: Ως προς την γερμανικήν θέσιν του θέματος του διορισμού του επιδαιτητού υπό του Προέδρου του Διεθνούς Δικαστηρίου της Χάγης, την οποίαν ενδέχεται να συμμερίζονται και αι λοιπαί των Εξ Χωρών, είναι ανάγκη να επαναληφθή ότι όχι μόνον χρήσιμος δεν είναι αλλ' αντιθέτως αποβαίνει σαφώς εις βλάβην των ελληνικών συμφερόντων. Τόσον ο Πρόεδρος του Διεθνούς Δικαστηρίου της Χάγης, όσον και ο υπ' αυτού ορισθησόμενος επιδαιτητής ενδέχεται χωρίς

να προέρχονται εκ κομμουνιστικών χωρών να είναι υπήκοοι Λατινοαμερικανικής ή Αφροασιατικής χώρας και το ενδεχόμενον τούτο θα αποτελέση χρήσιμον μέσον διαπραγματευτικής πίεσεως κατά την εφαρμογήν της Συμφωνίας, η στέρησις του οποίου θα εξασθενίση την ελληνικήν θέσιν.

Διά τους ανωτέρω λόγους είναι ανάγκη να εξαφανισθή οιαδήποτε εντύπωσις ότι η Ελληνική Κυβέρνησις συζητεί καν το ενδεχόμενον ερμηνευτικών δηλώσεων και προς τούτο συμφώνως προς τας οδηγίας του κ. Προέδρου της Κυβερνήσεως τόσον μέσω των ελληνικών Πρεσβειών εις τας Εξ Χώρας, όσον και των ενταύθα Πρεσβευτών των Εξ Χωρών ενδείκνυται να καταστή σαφές ότι η Ελλάς δεν δύναται και δεν πρόκειται να αποδεχθή ούτε να συζητήση οιανδήποτε τροποποίησιν των μονογραφηθέντων κειμένων.

Η προοπτική πιθανής ενάρξεως διαπραγματεύσεων μετά της Αγγλίας δεν δικαιολογεί επιφυλάξεις εν σχέσει προς την κατά τα ανωτέρω τηρητέαν στάσιν. Αντιθέτως πρέπει να ληφθή υπ' όψιν ότι εμμονή του Συμβουλίου των Υπουργών των Εξ επί τροποποιήσεων ή ερμηνευτικών δηλώσεων εις την μονογραφηθείσαν Συμφωνίαν θα αποτελέση σοβαρόν πλήγμα κατά της Commission και της όλης οργανωτικής διαρθρώσεως της ΕΟΚ με σοβαράς δυσμενείς συνεπείας επί του διαπραγματευτικού κύρους των Εξ Χωρών ως ενιαίου συνόλου, τοιαύτη δε εξέλιξις είναι αντίθετος προς το βασικόν των συμφέρον ιδία εν όψει δυσχερών διαπραγματεύσεων μετά της Αγγλίας ή και του συνόλου της ΕΕΤΑ.

Τα ανωτέρω αποτελούν την ομόφωνον γνώμην της Ελληνικής Αντιπροσωπείας.

Ι. Σ. Πεσμαζόγλου

Εν Αθήναις τη 11η Μαΐου 1961

9.3. Απόρρητο τηλεγράφημα Ι. Πεσμαζόγλου³

Αριθ. Πρωτ. 1182
Παρίσι οι ΟΕΟΣ, 30 Μαΐου 1961

Απόρρητον, επείγον

Διά κ.κ. Πρόεδρον, Αντιπρόεδρον Κυβερνήσεως

Διά κ.κ. Υπουργ. Εξωτερικών και Συντονισμού

Διά κ.κ. Λαμπρούκον και Παλαμάν

Την πρώτη μετά μεσονύκτιον ώραν Δευτέρας προς Τρίτην 30 Μαΐου [ο] κ. Ρένυ τηλεφωνικώς μας ανακοίνωσεν ότι συμφωνία συνδέσεως κατ' ουσίαν ενεκρίθη υπό Συμβουλίου Υπουργών ΕΟΚ. Η επιφύλαξις οφείλεται εις αναμενόμενην επιβεβαίωσιν Ιταλικού Υπουργικού Συμβουλίου εντός των επομένων ημερών, καίτοι δεν αποκλείεται αν και θεωρείται μάλλον απίθανον να χρειασθή και πάλιν συζήτησις επιδικίων σημείων εις εκ νέου συνερχόμενον Συμβούλιον Υπουργών 12 Ιουνίου.

Χθεσινή απόφασις ελήφθη μετά μακράν συνεδρίασιν από των απογευματινών μέχρι μεταμεσονυκτίων ωρών υπό την Προεδρείαν του κ. Σπάακ ο οποίος εντόνως υπεστήριξεν ελληνικάς απόψεις. Κατά την διάρκειαν της συνεδρίασεως ταύτης ενεκρίθη το βασικόν κείμενον της συμφωνίας και αι κατά το διήμερον Παρασκευής Σαββάτου 26-27 Μαΐου συμφωνηθείσαι ερμηνευτικά δηλώσεις, καθώς και αι διά την νομικήν ακρίβειαν συμφωνηθείσαι προσαρμογαί τινες εις το κείμενον της μονογραφειθείσης συμφωνίας.

Κατά τας οδηγίας της Σεβαστής Κυβερνήσεως αι συμφωνηθείσαι δηλώσεις είναι μόνον διευκρινιστικά ή ερμηνευτικά κατ' ουδέν θίγουσαι την ουσίαν του μονογραφηθέντος την 30 Μαρτίου κειμένου.

Ως προς άλλας ερμηνείας του Συμβουλίου των Υπουργών εφ' ων θα είχωμεν διαφωνίας, επετεύχθη συμφώνως προς τας οδηγίας της Σεβαστής Κυβερνήσεως όπως αύται μη μας ανακοινωθούν ή καθ' οιονδήποτε θέμα καθορισμού της επ' αυτών θέσεώς μας δεδομένου ότι

3. Σ.τ.Ε.: Απόρρητο, επείγον τηλεγράφημα Ι. Πεσμαζόγλου, Αριθ. Πρωτ. 1182/30-5-61, προς τους Πρόεδρο και Αντιπρόεδρο της Κυβερνήσεως, Υπουργούς Εξωτερικών και Συντονισμού και κ. Λαμπρούκο και Παλαμά, σχετικό με την τηλεφωνική ανακοίνωσιν του κ. Ρένυ ότι η συμφωνία συνδέσεως εγκρίθηκε κατ' ουσίαν από το Συμβούλιον Υπουργών ΕΟΚ, Παρίσι 30 Μαΐου 1961· στο Αρχείο Πεσμαζόγλου, ΙΑΤΕ Α6-53-Υ2-Υ60-Υ42.

Εικ. 18. Στιγμιότυπο από την υποδοχή του Jean Rey στο αεροδρόμιο της Αθήνας, 8 Ιουλίου 1961. Από αριστερά διακρίνονται οι Θ. Χρηστίδης, Ι. Πεσμαζόγλου, Α. Πρωτοπαπαδάκης και J. Rey.
Πηγή: ΙΑΤΕ – Αρχείο Πεσμαζόγλου, Α6-515-Υ3-Υ3-Υ18.

κατ' ουδέν δεσμεύουν την Ελλάδα, αποτελούσαι εσωτερικήν υπόθεσιν της ΕΟΚ.

Εφ' όσον επιβεβαιωθή η έγκρισις της Συμφωνίας εντός των ημερών θα ορισθή και η ημερομηνία ως και ο τόπος οριστικής υπογραφής αυτής πιθανώς εντός του Ιουνίου. Μετ' αυτήν θα διαβιβασθή το κείμενον εις Κοινοβουλευτικήν Συνέλευσιν Στρασβούργου συγκαλουμένης προς τούτο καθ' α ανέφερε [ο] κ. Ρένυ εν ανάγκη και εκτάκτου συνόδου εντός του Ιουλίου.

Θα ακολουθήση η υπό του άρθρου 238 της Συνθήκης της Ρώμης τελική πράξις συνομολογήσεως της συμφωνίας συντασσομένου σχετικού πρακτικού υπό του Συμβουλίου των Υπουργών όπερ θέλει να κοινοποιηθή εις την Ελληνικήν Κυβέρνησιν.

Η Πράξις όμως αυτή θα έχη πλέον τυπικόν χαρακτήρα. Θα ακολουθήσουν αι επικυρώσεις των εθνικών Κοινοβουλίων. Λόγω της αναμενόμενης επιβεβαίωσεως εκ Ρώμης δεν ενγένετο μέχρι στιγμής δημοσία ανακοίνωσις και διά τον αυτόν λόγον ενδείκνυται όπως ουδέν ανακοινωθή εις τον ελληνικόν τύπον μέχρις ότου γίνει συνεννόησις επ' αυτού πιθανώς εντός της σήμερον.

Πεσμαζόγλου

10. Επίσημη υπογραφή Συμφωνίας Σύνδεσης

10.1. Λόγος Ludwig Erhard¹

Λόγος εκφωνηθείς υπό της Α.Ε. του Καθηγητού Δρος Ludwig Erhard, Προέδρου του Συμβουλίου Υπουργών της Ευρωπαϊκής Οικονομικής Κοινότητας, Αντικαγκελαρίου και Υπουργού της Οικονομίας της Γερμανίας, κατά την υπογραφήν εν Αθήναις την Κυριακήν 9ην Ιουλίου 1961, της Συμφωνίας Συνδέσεως της Ελλάδος μετά της Ευρωπαϊκής Οικονομικής Κοινότητας.

Κύριοι Υπουργοί,
Κύριοι Μόνιμοι Αντιπρόσωποι,
Κύριοι Πρέσβεις,
Κύριοι,

Το Συμβούλιον της Ευρωπαϊκής Οικονομικής Κοινότητας και αι Κυβερνήσεις των κρατών-μελών, προβαίνουσαι εις την υπογραφήν της Συμφωνίας συνδέσεως μετά της Ελλάδος, έχουν επίγνωσιν ότι επιτελούν πράξιν μεγίστης σημασίας διά την Ελλάδα, διά την Ευρωπαϊκήν Οικονομικήν Κοινότητα και, γενικώτερον, διά την ευρωπαϊκήν αλληλεγγύην.

Αισθάνομαι όλως ιδιαιτέραν χαράν διότι υπογράφομεν την Συμφωνίαν ταύτην εις τους πρόποδας της Ακροπόλεως. Ο σεβαστός αυτός τόπος, ο τόσον αγαπητός εις ολόκληρον την ανθρωπότητα υπογραμμίζει πλήρως την ευρωπαϊκήν σημασίαν της πράξεώς μας. Δεν είναι τυχαίον το γεγονός ότι το όνομα «Ευρώπη» είναι ελληνικής καταγωγής. Από εδώ ξεκίνησαν τα πνευματικά ρεύματα τα οποία έδωσαν εις την ήπειρόν μας την σημερινήν της μορφήν, και τα οποία επί δύο και πλέον χιλιετηρίδας γονιμοποιούν όλας τα χώρας της Ευρώπης και, πέραν αυτής, ολόκληρον τον κόσμον. Βλέπομεν την χώραν σας ως

1. Σ.τ.Ε.: Λόγος του Προέδρου του Συμβουλίου Υπουργών Ludwig Erhard κατά την υπογραφή της Συμφωνίας Σύνδεσης μεταξύ Ελλάδας και Ευρωπαϊκής Οικονομικής Κοινότητας, Αθήνα 9 Ιουλίου 1961· στο Αρχείο Πεσμαζόγλου, ΙΑΤΕ Α6-S3-Y3-F11-T1.

το λίκνον του ευρωπαϊκού πολιτισμού. Πώς θα ήτο δυνατόν να συλλάβωμεν μίαν ευρωπαϊκήν Κοινότητα άνευ της Ελλάδος; Θεωρούμεν ως ευτυχή απαρχήν το γεγονός ότι με την ιδικήν σας ακριβώς χώραν επραγματοποιήσαμεν το πρώτο βήμα προς την επέκτασιν της Κοινότητός μας. Βεβαίως, τα πρώτα βήματα εις μίαν άγνωστον οδόν είναι ακριβώς εκείνα τα οποία είναι ιδιαιτέρως δύσκολα και διά τον λόγον αυτόν πρέπει να πραγματοποιούνται μετά περισσής περισκέψεως. Ως γνωστόν, τούτο δεν λαμβάνει χώραν από την μίαν ημέραν εις την άλλην, διότι το πρώτον βήμα είναι οδηγός και παράδειγμα διά το μέλλον. Η Συνθήκη της Ευρωπαϊκής Οικονομικής Κοινότητος καθιστά εξ ίσου δυνατήν και εις άλλας χώρας την είσοδον εις την Κοινότητά μας και είμεθα ευτυχείς διότι πραγματοποιείται ήδη ο πρώτος σταθμός εις την οδόν αυτήν.

Διά την Ευρωπαϊκήν Οικονομικήν Κοινότητα η ιδιαίτερα σημασία της σημερινής Συμφωνίας συνίσταται εις το γεγονός ότι η επέκτασις της Κοινότητος, επί τη βάσει της Συνθήκης της Ευρωπαϊκής Οικονομικής Κοινότητος, αποδεικνύεται ήδη όχι πλέον ως αξίωμα αλλά ως πραγματικότητα.

Επιτρέψατέ μου νυν να είπω ακόμα ολίγας λέξεις επί της συμφωνίας αυτής καθ' εαυτήν.

Εν εκ των ουσιαστικών χαρακτηριστικών της είναι η πληρότης αυτής, διότι περιλαμβάνει πλην των καθαρώς εμπορικών διατάξεων, εν σύνολον διατάξεων προοριζομένων να πραγματοποιήσουν την όσον το δυνατόν πληρεστέρα ενοποίησην των οικονομιών της Ελλάδος και της Κοινότητος.

Η τοιαύτη βούλησις εισόδου εις την οδόν μιάς στενωπάτης συνεργασίας εξεδηλώθη ευθύς από των πρώτων επαφών μεταξύ της Ελληνικής Αντιπροσωπείας και της Αντιπροσωπείας της Κοινότητος. Δεν ήτο, βεβαίως, δυνατόν να λάβη αυτή συγκεκριμένην μορφήν παρά εφ' όσον επέτρεπον ταύτην τα υφιστάμενα οικονομικά δεδομένα και εφ' όσον εκάστος των συνεταίρων ήτο συγχρόνως διατεθειμένος και εις θέσιν ν' αναλάβη επαρκείς υποχρεώσεις. Χαιρόμεθα όλως ιδιαιτέρως διότι κατέστη δυνατόν αι διαπραγματεύσεις να καταλήξουν εις την πλήρην εκπλήρωσιν του αντικειμενικού τούτου σκοπού.

Φρονούμεν πράγματι ότι τοιουτοτρόπως επελέγη η καλύτερα οδός προς επίτευξιν όλων των αντικειμενικών σκοπών τους οποίους είχομεν θέσει εις εαυτούς, δηλαδή να δημιουργήσωμεν ευνοϊκάς συνθήκας

Εικ. 19. Αθήνα, 9 Ιουλίου 1961, κατά την υπογραφή της Συμφωνίας Σύνδεσης. Από αριστερά κάθονται ο Υπουργός Εξωτερικών Ευάγ. Αβέρωφ-Τοσίτσας, ο Υπουργός Συντονισμού Α. Πρωτοπαπαδάκης, ο Αντιπρόεδρος της Κυβέρνησης Π. Κανελλόπουλος, ο Γερμανός Αντικαγκελάριος και Υπουργός Οικονομικών Ludwig Erhard, ο Βέλγος Αντιπρόεδρος της Κυβέρνησης και Υπουργός Εξωτερικών P. Henri-Spaak, ο Γερμανός Πρέσβης Gunther Seeliger, ο Βέλγος Υπουργός Εξωτερικών Jacques-Maurice Couve de Murville, ο Ιταλός Υπουργός Βιομηχανίας και Εμπορίου Emilio Colombo, ο Υπουργός Εξωτερικών του Λουξεμβούργου Eugène Schaus, ο Ολλανδός Υφυπουργός Εξωτερικών Hans Van Houten και ο Πρόεδρος της Επιτροπής Walter Hallstein.

Πηγή: IATE – Αρχείο Πεσμαζόγλου, Α6-S15-Y3-F2-T6.

προς προσέγγισιν της Ελλάδος και της Κοινότητας εις όλους τους τομείς, περί των διαλαμβάνει η Συνθήκη της Ρώμης, λαμβάνοντες όμως υπ' όψιν τας ιδιορρυθμίας της ελληνικής οικονομίας, τας σημερινάς δυσκολίας και δυνατότητας αυτής, όσον και τας προοπτικές της διά το μέλλον.

Αι χώραι μέλη και το Συμβούλιον της Ευρωπαϊκής Οικονομικής Κοινότητος αποτίουν σήμερον φόρον τιμής εις την υπομονήν μεθ' ης διεξήχθησαν αι διαπραγματεύσεις εξ αμοτέρων των πλευρών. Η Επιτροπή διεπραγματεύθη την Συμφωνίαν εξ ονόματος της Κοινότητος και κατέβαλε πάσαν προσπάθειαν διά να καταλήξη εις τους αναγκαίους συμβιβασμούς και να εξεύρη λύσεις εις δύσκολα προβλήματα. Αφ' ετέρου, οι Έλληνες διαπραγματευταί κατενόησαν ευθύς εξ αρχής το σύνολον των τιθεμένων προβλημάτων και την ανάγκην να εύρουν δι' αυτά θετικές λύσεις.

Ας μου επιτραπή, επί τη ευκαιρία τούτη, να εκφράσω εξ ονόματος των Εξ κρατών-μελών τας ειλικρινείς ευχαριστίας μας εις τους διαπραγματευτάς αμοτέρων των πλευρών. Αποτίω ιδιαίτερον φόρον τιμής εις τον ακαταπόνητον και εύστροφον διαπραγματευτήν κ. Rey, όστις μετά τόσον κόπον όσον και επιτυχίας κατόρθωσε να διαχωρίση εν πλήρη δικαιοσύνη και ορθότητα τας επιθυμίας όλων των ενδιαφερομένων.

Η προσέγγισις της Ελλάδος και της Κοινότητος πρέπει να αποφέρει εις το Ελληνικόν Έθνος τα νόμιμα πλεονεκτήματα μιας ενώσεως μετά κοινότητος χωρών οικονομικώς δυναμικών.

Η Κοινότης διαβλέπει εις τας σημαντικές προσπάθειας, εις τας οποίας η Ελλάς έχει ήδη προβή προς βελτίωσιν της οικονομικής αυτής καταστάσεως, ασφαλείς ενδείξεις της θελήσεώς της όπως εντείνη τας προσπάθειας της προς επίτευξιν ολονέν ταχύτερας οικονομικής και κοινωνικής προόδου. Είναι βαθύτατα πεπεισμένη ότι η Σύνδεσις θα καταστήση τας προσπάθειας ταύτας τόσον ευκολωτέρας όσον και αποδοτικώτερας και ότι η Ελλάς θα δυναθής – διά της τρόπον τινά μεταδοτικότητος της προόδου, ήτις και αποτελεί εν εκ των κυριωτέρων διδαγμάτων της Κοινότητός μας – να συντομεύση αισθητώς τον χρόνον ο οποίος θα απητείτο υπό άλλας συνθήκας διά την μείωσιν της υπάρχουσας διαφοράς μεταξύ του ήδη πραγματοποιηθέντος υπό της ελληνικής οικονομίας επιπέδου και του επιπέδου των πλέον ευνοηθεισών Ευρωπαϊκών χωρών.

10.2. Κοινόν Ανακοινωθέν²

Κοινόν ανακοινωθέν εκδοθέν επί τη υπογραφή εν Αθήναις την 9ην Ιουλίου 1961 της Συμφωνίας Συνδέσεως της Ελλάδος μετά της Κοινής Αγοράς

Την 9ην Ιουλίου 1961 υπεγράφη εν Αθήναις Συμφωνία Συνδέσεως της Ελλάδος μετά της Ευρωπαϊκής Οικονομικής Κοινότητος. Η Συμφωνία υπεγράφη:

- εξ ονόματος του Βασιλείου της Ελλάδος υπό των κ. κ. Π. Κανελλόπουλου, Αντιπροέδρου της Κυβερνήσεως, Α. Πρωτοπαπαδάκη, Υπουργού του Συντονισμού, Ευαγ. Αβέρωφ-Τοσίτσα, Υπουργού των Εξωτερικών·
- εξ ονόματος των κρατών-μελών της ΕΟΚ υπό των κ.κ. Paul Henri-Spaak, Αντιπροέδρου της Κυβερνήσεως και Υπουργού των Εξωτερικών διά το Βέλγιον, Dr. Gerhard Seelos, Πρέσβευς εν Αθήναις διά την Ομόσπονδον Δημοκρατίαν της Γερμανίας, Maurice Couve De Murville, Υπουργού των Εξωτερικών διά την Γαλλίαν, Emilio Colombo, Υπουργού Βιομηχανίας και Εμπορίου διά την Ιταλίαν, Eugene Schaus, Αντιπροέδρου της Κυβερνήσεως και Υπουργού των Εξωτερικών διά το Μέγα Δουκάτον του Λουξεμβούργου και Dr. H. R. Van Hooten, Υφυπουργού των Εξωτερικών διά τας Κάτω Χώρας·
- εξ ονόματος της Κοινότητος, υπό του Καθηγητού Dr. Ludwig Erhard, Προέδρου του Συμβουλίου της Ευρωπαϊκής Οικονομικής Κοινότητος, Αντικαγκελαρίου, Υπουργού των Οικονομικών Υποθέσεων της Ομοσπόνδου Δημοκρατίας της Γερμανίας.

Η τελετή της υπογραφής έλαβε χώραν εις την αίθουσαν των Τροπαίων του Μεγάρου της Ελληνικής Βουλής, παρίσταντο δε ο κ. Walter Hallstein, Πρόεδρος της Επιτροπής της Ευρωπαϊκής Οικονομικής Κοινότητος και ο κ. Jean Rey, μέλος της Επιτροπής, ο οποίος διεπραγματεύθη από της πλευράς της Κοινότητος την Συμφωνίαν, ως επίσης και πολυάριθμοι άλλοι πολιτικά και διπλωματικά προσωπικότητες της Ελλάδος και των κρατών-μελών.

2. Σ.τ.Ε.: Κοινόν ανακοινωθέν εκδοθέν επί τη υπογραφή εν Αθήναις την 9ην Ιουλίου 1961 της Συμφωνίας Συνδέσεως της Ελλάδος μετά της Κοινής Αγοράς, 9 Ιουλίου 1961· στο Αρχείο Πεσμαζόγλου, ΙΑΤΕ Α6-53-Υ3-Γ14-Γ4.

Επί τη ευκαιρία ταύτη εξεφωνήθησαν λόγοι υπό των κ.κ. Π. Κανελλόπουλου, Αντιπροέδρου της Ελληνικής Κυβερνήσεως, Ludwig Erhard, Προέδρου του Συμβουλίου της Ευρωπαϊκής Οικονομικής Κοινότητας και Walter Hallstein, Προέδρου της Επιτροπής.

Τα κείμενα των λόγων τούτων δίνονται εν παραρτήματι.

Η Ελληνική Κυβέρνησις, αι Κυβερνήσεις των χωρών-μελών και τα ανώτατα όργανα της ΕΟΚ εξέφρασαν την ικανοποίησιν των επί τη υπογραφή της Συμφωνίας ταύτης, η οποία από της πλευράς της Κοινότητας θα υποβληθή εις την Ευρωπαϊκίην Κοινοβουλευτικήν Συνέλευσιν προς γνωμοδότησιν.

Η Συμφωνία Συνδέσεως σκοπόν έχει να ενισχύση τους πολιτικούς και πνευματικούς δεσμούς, οι οποίοι εκ παραδόσεως ήνωναν την Ελλάδα μετά των Εξ χωρών-μελών της Κοινότητας διά της δημιουργίας νέων οικονομικών δεσμών οι οποίοι θα συμπληρώσουν την ένωσιν ταύτην. Η Συμφωνία αποτελεί επίσης αναγνώρισιν της πολιτικής και γεωγραφικής σημασίας της Ελλάδος εις τον ελεύθερον κόσμον, ως και της επιτευχθείσης προόδου εις την σταθεροποίησιν και ανάπτυξιν της ελληνικής οικονομίας και την ανύψωσιν του επιπέδου διαβιώσεως του ελληνικού λαού.

Η σύνδεσις της Ελλάδος μετά της Κοινότητας αποτελεί εξ άλλου αναγνώρισιν της αρχής ότι η Ατλαντική αλληλεγγύη δεν πρέπει να είναι μόνον πολιτική και στρατιωτική αλλά να στηρίζεται και επί της στενής οικονομικής αλληλεγγύης, η οποία και είναι μία εκ των βάσεων επί των οποίων πρέπει να θεμελιωθή η αλληλεγγύη του Δυτικού κόσμου.

Η Συμφωνία Συνδέσεως – η οποία είναι και η πρώτη η οποία συνάπτεται μεταξύ της Κοινότητας και μίας τρίτης χώρας – αποτελεί συγκεκριμένην εκδήλωσιν της επανειλημμένως εκφρασθείσης αποφάσεως της Κοινότητας να εφαρμόση ανοικτής και ελευθέρως μορφής εξωτερικήν πολιτικήν, η οποία να καθιστά δυνατήν την δημιουργίαν των βάσεων διά την στενήν και γόνιμον συνεργασίαν μετά των χωρών, αι οποίαι είναι διατεθειμέναι να αποδεχθούν τας αρχάς και τους κανόνες της Συνθήκης της Ρώμης. Εκφράζει επίσης την βούλησιν της Κοινότητας να υποστηρίξη τας προσπάθειας φίλων χωρών να φθάσουν εις το επίπεδον της οικονομικής και κοινωνικής αναπτύξεως, το οποίον η ίδια έχει επιτύχει.

Η γενική διάρθρωσις της Συμφωνίας Συνδέσεως δέον να εξετασθή εν συναρτήσει προς τους ανωτέρω γενικούς αντικειμενικούς σκοπούς.

Εικ. 20. Ο Γερμανός Αντικαγκελάριος και Υπουργός Οικονομικών Ludwig Erhard εκφωνεί την ομιλία του στη διάρκεια της τελετής υπογραφής της Συμφωνίας Σύνδεσης, Αθήνα, 9 Ιουλίου 1961.
Πηγή: ΙΑΤΕ – Αρχείο Πεσμαζόγλου, Α6-S15-Y3-F3-T29.

Η συμφωνία αποβλέπει, εν πρώτοις, εις την δημιουργίαν τελωνειακής ενώσεως μεταξύ της Κοινότητας και της Ελλάδος. Η τελωνειακή αυτή ένωσις καλύπτει το σύνολον των συναλλαγών. Η συμφωνία προβλέπει δασμολογικόν αφοπλισμόν διά το μεγαλύτερον μέρος των συναλλαγών εντός περιόδου 12 ετών, διά το σύνολον δε εντός περιόδου 22 ετών, ως και την αποδοχήν εκ μέρους της Ελλάδος του κοινού εξωτερικού δασμολογίου. Προσδιορίζει επίσης τον ρυθμόν της προοδευτικής καταργήσεως των ποσοτικών περιορισμών. Εξ άλλου, ειδικόν καθεστώς προβλέπεται διά τα γεωργικά προϊόντα με βάσιν την εναρμόνισιν της αγροτικής πολιτικής της Ελλάδος και της Κοινότητας.

Η επιλογή της τελωνειακής ενώσεως ως πλαισίου διά την Σύνδεσιν προσδιορίσθη από την επιδίωξιν όπως το καθεστώς της Συνδέσεως προσεγγίξη, κατά το μέτρον του δυνατού, το καθεστώς της Συνθήκης της Ρώμης, υπό μορφήν σύμφωνον προς τας διατάξεις του GATT.

Υπό το πνεύμα τούτο η συμφωνία δεν περιορίζεται εις την δημιουργίαν τελωνειακής ενώσεως, αλλά καλύπτει το πλείστον των λοιπών

Εικ. 21. Ομιλία του πρωθυπουργού Κ. Καραμανλή στο επίσημο γεύμα που παρατέθηκε στον Ιπλόδρομο μετά την υπογραφή της Συμφωνίας Σύνδεσης, στις 9 Ιουλίου 1961. Δίπλα του κάθονται (από αριστερά) η Μιράντα Πεσμαζόγλου (σύζυγος του Ιωάννη) και ο Ιταλός Υπουργός Βιομηχανίας και Εμπορίου Emilio Colombo.
Πηγή: ΙΑΤΕ – Αρχείο Πεσμαζόγλου, Α6-S15-Y3-F2-T42.

πεδίων της Συνθήκης της Ρώμης, ως η ελεύθερα κυκλοφορία προσώπων, υπηρεσιών και κεφαλαίων, το δικαίωμα εγκαταστάσεως, οι μεταφορές, οι κανόνες ανταγωνισμού, ο συντονισμός της οικονομικής και εμπορικής πολιτικής, κ.λπ.

Εξ άλλου η Συμφωνία Συνδέσεως διαμορφώθηκε με γνώμονα την προοπτική της μελλοντικής πλήρους εντάξεως της Ελλάδος εις την Κοινότητα.

Κατά την διαμόρφωσιν του ενιαίου τούτου συνόλου διατάξεων, οι διαπραγματευταί έλαβον βεβαίως υπ' όψιν τας ιδιοτυπίας της ελληνικής οικονομίας. Ούτω ελαστικότεραι διατάξεις εγένοντο δεκταί ως προς την διάρκειαν της μεταβατικής περιόδου, ελήφθησαν δε και ωρισμένα

ειδικά μέτρα υπερβαίνοντα τας εντός του πλαισίου της Συνθήκης της Ρώμης ισχυούσας υποχρεώσεις.

Παρά ταύτα, εκ των διαπραγματεύσεων προέκυψεν ότι ήτο δυνατή η επίλυσις όλων των δυσχερειών χωρίς να θιγούν αι βασικά αρχαί της Συνθήκης της Ρώμης. Κατεδείχθη επίσης ότι αι αρχαί αυταί, μακράν του να αντικατοπτρίζουν αποκλειστικώς τα συμφέροντα των Εξ χωρών-μελών της Κοινής Αγοράς, είναι επιδεκτικά τροποποιήσεων και προσαρμογών, ανταποκρινομένων προς τα ειδικά συμφέροντα ετέρων χωρών, αι οποία επιθυμούν να προσεγγίσουν την Κοινότητα, συνιστούν δε εν σύνολον βασικών διατάξεων ικανών να επιλύσουν το γενικόν πρόβλημα της οικονομικής συνεργασίας εν Ευρώπη.

Εξ άλλου, προς τον σκοπόν της συμπληρώσεως του ενιαίου τούτου συνόλου οικονομικών ρυθμίσεων και διά να δυναθή η Ελλάς να επιτύχη προοδευτικώς επίπεδον οικονομικής και κοινωνικής αναπτύξεως ανάλογον προς το της Κοινότητος, προβλέπεται η παροχή οικονομικής βοήθειας ποσού 125 εκατ. δολλαρίων διά μίαν περίοδον 5 ετών από της ενάρξεως ισχύος της Συμφωνίας.

Τέλος, προς τον σκοπόν όπως εξασφαλισθή η καλή λειτουργία της Συνδέσεως, η Συμφωνία προβλέπει την συγκρότησιν Συμβουλίου της Συνδέσεως αποτελουμένου εξ εκπροσώπων αφ' ενός μεν της Ελλάδος και αφ' ετέρου της Κοινότητος. Το Συμβούλιον θα έχη την εξουσίαν, επί τη βάσει της αρχής της ισοτιμίας των συμμετεχόντων μερών, να λαμβάνη αποφάσεις και να απευθύνη συστάσεις.

Στη συλλογική μνήμη για τη διαδρομή της Ελλάδας προς την ευρωπαϊκή ολοκλήρωση, η Συμφωνία Σύνδεσης του 1961 επισκιάζεται συνήθως από την πλήρη ένταξη της χώρας στην ΕΟΚ, το 1981. Παρ' ότι εύλογη σε συμβολικό επίπεδο, αυτή η διαφορά έμφασης αδικεί τη Συμφωνία Σύνδεσης, τόσο ως πολιτική πρωτοβουλία όσο και ως διπλωματικό εγχείρημα.

Σε αυτό το βιβλίο, η αναπληρώτρια καθηγήτρια ιστορίας του Πανεπιστημίου Sheffield και του American College of Greece Ειρήνη Καραμούζη αφηγείται την εξέλιξη των διαβουλεύσεων μέσα από δεκάδες έγγραφα και φωτογραφίες από το Αρχείο Ιωάννη (Γιάγκου) Πεσμαζόγλου, εντάσσει την ελληνική περίπτωση στο διεθνές της πλαίσιο και ρίχνει φως σε αθέατες πλευρές της διαπραγμάτευσης.